

Rättsväsendet

4

Förslag till statsbudget för 2002

Rättsväsendet

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut.....	9
2	Lagförslag.....	11
2.1	Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1999:613) om försöksverksamhet med videokonferens i rättegång.....	11
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling.....	12
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (2001:460) om ändring i sekretesslagen (1980:100).....	15
3	Rättsväsendet.....	21
3.1	Vad utgiftsområdet omfattar.....	21
3.2	Utgiftsutvecklingen.....	21
4	Politikområde Rättsväsendet.....	23
4.1	Politikområdets omfattning.....	23
4.2	Utgiftsutvecklingen.....	24
4.3	Mål för rättsväsendet inklusive kriminalpolitiken.....	25
4.3.1	Mål för 2002.....	25
4.3.2	Mål som resultatbedömningen vilar på.....	26
4.4	Politikens inriktning.....	26
4.4.1	Prioriteringar.....	26
4.4.2	Rättsväsendet skall utvecklas och verksamheten skall bedrivas med ett medborgarperspektiv.....	27
4.4.3	Kriminalpolitiken utvecklas för att minska brottsligheten och öka människors trygghet.....	32
4.4.4	En aktiv kriminalvårdspolitik.....	44
4.4.5	Reformeringen av domstolsväsendet m.m.....	47
4.5	Insatser.....	50
4.5.1	Statliga insatser inom politikområdet.....	50
4.5.2	Insatser utanför politikområdet.....	56
4.6	Resultatbedömning.....	57
4.6.1	Polisväsendet.....	57
4.6.2	Åklagarväsendet.....	83
4.6.3	Domstolsväsendet.....	94
4.6.4	Kriminalvården.....	103

4.6.5	Rättsväsendet i övrigt	112
4.7	Revisionens iakttagelser.....	112
4.7.1	Polisväsendet	112
4.7.2	Åklagarväsendet	112
4.7.3	Domstolsväsendet.....	112
4.7.4	Kriminalvården.....	112
4.8	Budgetförslag	113

Tabellförteckning

Anslagsbelopp.....	9
3.1 Utgiftsutvecklingen inom utgiftsområdet.....	21
4.1 Utgiftsutvecklingen inom politikområdet 2000–2004.....	24
4.2 Resursförstärkningar.....	25
4.3 Fördelning av resursförstärkningar i budgetpropositionen för 2001 och 2002	25
4.4 Polispersonalens fördelning över olika veckoarbetstider och hur stor andel av polispersonalen som har periodplanerad arbetstid	59
4.5 Antalet anställda inom polisen vid utgången av åren 1997–2000 fördelat på poliser och civilanställda.....	76
4.6 Prognos antal poliser.....	76
4.7 Sjukfrånvaro 14 dagar eller mer.....	76
4.8 Tingsrätternas, hovrätternas, länsrätternas och kammarrätternas samlade resultat	95
4.9 Högsta domstolens och Regeringsrättens måluppfyllelse.....	96
4.10 Dygnskostnad (totalt) per producerat vårddygn på anstalt åren 1998–2000....	104
4.11 Sysselsättningstimmar vid anstalt 1998–2000	104
4.12 Fördelningen av frivårdsklienter dömda i medeltal och dygnskostnad för frivård åren 1998–2000	108
4.13 Sysselsättningstimmar vid häkte 1998–2000	110
4.14 Utgiftsutvecklingen 1991–2001	113
4.15 Anslagsutvecklingen	113
4.16 Offentligrättslig verksamhet	114
4.17 Härledning av nivån 2002–2004	115
4.18 Anslagsutvecklingen	115
4.19 Anslagsutvecklingen	116
4.20 Härledning av nivån 2002–2004	117
4.21 Anslagsutvecklingen	117
4.22 Härledning av nivån 2002–2004	118
4.23 Anslagsutvecklingen	118
4.24 Avgiftsbelagd verksamhet.....	118
4.25 Härledning av nivån 2002–2004	119
4.26 Anslagsutvecklingen	121
4.27 Avgiftsbelagd verksamhet.....	121
4.28 Härledning av nivån 2002–2004	122
4.29 Anslagsutvecklingen	122
4.30 Härledning av nivån 2002–2004	127
4.31 Anslagsutvecklingen	127
4.32 Offentligrättslig verksamhet, myndigheten disponerar avgiftsintäkter. Rättsgenetik.	127
4.33 Uppdragsfinansierad verksamhet. Rättskemi.....	127
4.34 Härledning av nivån 2002–2004	130
4.35 Anslagsutvecklingen	130

4.36 Härledning av nivån 2002–2004.....	132
4.37 Anslagsutvecklingen.....	132
4.38 Härledning av nivån 2002–2004.....	134
4.39 Anslagsutvecklingen.....	135
4.40 Härledning av nivån 2002–2004.....	135
4.41 Anslagsutvecklingen.....	135
4.42 Härledning av nivån 2002–2004.....	136
4.43 Anslagsutvecklingen.....	136
4.44 Härledning av nivån 2002–2004.....	137
4.45 Anslagsutvecklingen.....	137
4.46 Härledning av nivån 2002–2004.....	138
4.47 Anslagsutvecklingen.....	138
4.48 Härledning av nivån 2002–2004.....	139

Diagramförteckning

4.1 Antal anmälda brott 1950 (1975)–2000	32
4.2 Tingsrätternas målutveckling 1998–2000.....	97
4.3 Hovrätternas målutveckling 1998–2000	98
4.4 Högsta domstolens målutveckling 1998–2000.....	99
4.5 Länsrätternas målutveckling 1998–2000.....	100
4.6 Kammarrätternas målutveckling 1998–2000	100
4.7 Regeringsrättens målutveckling 1998–2000	101
4.8 Frivårdsklienter (i medeltal)	107
4.9 Medeltal tillgängliga platser och beläggning (i %), häkte.....	110

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. antar regeringens förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1999:613) om försöksverksamhet med videokonferens i rättegång,
2. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling,
3. antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2001:460) om ändring i sekretesslagen (1980:100),
4. för budgetåret 2002 anvisar anslagen under utgiftsområde 4 *Rättsväsendet* enligt följande uppställning:

Anslagsbelopp

Tusental kronor

Anslag	Anslagstyp	
4:1 Polisorganisationen	Ramanslag	13 117 532
4:2 Säkerhetspolisen	Ramanslag	566 280
4:3 Åklagarorganisationen	Ramanslag	741 751
4:4 Ekobrottsmyndigheten	Ramanslag	312 389
4:5 Domstolsväsendet m.m.	Ramanslag	3 617 192
4:6 Kriminalvården	Ramanslag	4 122 603
4:7 Brottsförebyggande rådet	Ramanslag	45 817
4:8 Rättsmedicinalverket	Ramanslag	204 202
4:9 Gentekniknämnden	Ramanslag	2 783
4:10 Brottsoffermyndigheten	Ramanslag	20 719
4:11 Ersättning för skador på grund av brott	Ramanslag	58 500
4:12 Rättshjälpkostnader m.m.	Ramanslag	802 000
4:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	Ramanslag	15 399
4:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	Ramanslag	6 456
4:15 Bidrag till brottsförebyggande arbete	Ramanslag	7 200
Summa		23 640 823

2 Lagförslag

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1999:613) om försöksverksamhet med videokonferens i rättegång

Härigenom föreskrivs att lagen (1999:613) om försöksverksamhet med videokonferens i rättegång som gäller till utgången av år 2001 skall fortsätta att gälla till och med den 30 juni 2003.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling

Häri genom föreskrivs att 2, 10 och 13 §§ lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Ansökan om dödande av handling skall, skriftligen avfattad, ges in till rätten i den ort, där förpliktelsen skall fullgöras, eller, om sådan ort ej är nämnd i handlingen, till den rätt, där den förpliktade är skyldig att svara i tvistemål, som angår gäld i allmänhet. Då fråga är om pantbrev på grund av in-teckning i fastighet eller tomträtt, görs ansökningen hos den rätt under vilken fastigheten lyder.

Ansökan om dödande av handling skall, skriftligen avfattad, ges in till rätten i den ort, där förpliktelsen skall fullgöras, eller, om sådan ort ej är nämnd i handlingen, till den rätt, där den förpliktade är skyldig att svara i tvistemål, som angår gäld i allmänhet. Då fråga är om pantbrev på grund av in-teckning i fastighet eller tomträtt, görs ansökningen hos den rätt *där den inskrivningsmyndighet finns inom vars verksamhetsområde fastigheten är belägen.*

I fråga om pantbrev på grund av in-teckning i skepp eller skeppsbygge görs ansökningen hos rätten i skeppets hemort eller i den ort där bygget utförs. I fråga om företagshypoteks-brev görs ansökningen hos rätten i den ort där in-skrivningsmyndigheten är. Ansökan om dödande av in-tecknad fordrings-handling görs hos rätten i den ort där in-skrivningsmyndigheten är.

Ansökan om dödande av konossement skall ingivas till rätten i godsets be-stämmelseort.

Äro enligt vad nu är sagt flera domstolar behöriga, må ansökningen göras vid vilken som helst av dem.

Är enligt vad nu är sagt flera dom-stolar behöriga, *får* ansökningen göras vid vilken som helst av dem.

10 §²

Avser ansökan om dödning pant-brev, företagshypoteks-brev eller in-tecknad fordrings-handling, skall rät-ten underrätta vederbörande in-skrivningsmyndighet om ansök-ningen för anteckning i in-skriv-ningsboken eller in-skrivningsregistret. Vad nu sagts om ansökningen skall också gälla rättens slutliga ut-slag i ärendet. Har ansökningen av-slagits, får dock anteckning ej verk-ställas förrän utslaget vunnit laga kraft.

Avser ansökan om dödning pant-brev, företagshypoteks-brev eller in-tecknad fordrings-handling, skall rät-ten underrätta vederbörande in-skrivningsmyndighet om ansök-ningen för anteckning i in-skriv-ningsboken, in-skrivningsregistret *eller fastighetsregistrets in-skrivnings-del.* Vad nu sagts om ansökningen skall också gälla rättens slutliga ut-slag i ärendet. Har ansökningen av-slagits, får dock anteckning ej verk-ställas förrän utslaget vunnit laga kraft.

¹ Senaste lydelse 1984:658.

² Senaste lydelse 1984:658.

Sedan utslag, varigenom pantbrev eller hypoteksbrev dödats, vunnit laga kraft, skall inskrivningsmyndigheten på ansökan utfärda nytt pantbrev eller hypoteksbrev som svarar mot det dödade samt göra anteckning i inskrivningsboken eller inskrivningsregistret om detta.

Har intecknad fordringshandling dödats genom lagakraftvunnet utslag, skall inskrivningsmyndigheten, på ansökan, å inskrivningsdag göra anteckning i vederbörande inskrivningsbok, att ny handling, som utfärdats jämlikt 9 §, medför den inteckningsrätt som tillkommit den dödade.

Sedan utslag, varigenom pantbrev eller hypoteksbrev dödats, vunnit laga kraft, skall inskrivningsmyndigheten på ansökan utfärda nytt pantbrev eller hypoteksbrev som svarar mot det dödade samt göra anteckning i inskrivningsboken, inskrivningsregistret *eller fastighetsregistrets inskrivningsdel* om detta.

Har intecknad fordringshandling dödats genom lagakraftvunnet utslag, skall inskrivningsmyndigheten, på ansökan, *på* inskrivningsdag göra anteckning i vederbörande inskrivningsbok, att ny handling, som utfärdats jämlikt 9 §, medför den inteckningsrätt som tillkommit den dödade.

13 §³

Är det inte känt var ett pantbrev eller någon annan inteckningshandling finns och har tio år förflutit från det att handlingen uppvisades för anteckning om innehav eller i övrigt företeddes i ett inteckningsärende, kan den intecknade egendomens ägare ansöka att inteckningen dödas trots att handlingen inte kan företes. Ansökan som avser ett pantbrev skall göras hos den rätt under vilken fastigheten lyder eller i skeppets hemort eller i den ort där skeppsbygget utförs. Ansökan som avser någon annan inteckningshandling skall göras hos rätten i den ort där vederbörande inskrivningsmyndighet finns. Kan det antas att ett pantbrev eller företagshypoteksbrev har tillkommit på sådant sätt eller har kommit ur ägarens hand under sådana omständigheter som utesluter giltig pantsättning, får ansökan om dödande av inteckningen göras även om den nyss angivna tiden ej har förflutit.

Är det inte känt var ett pantbrev eller någon annan inteckningshandling finns och har tio år förflutit från det att handlingen uppvisades för anteckning om innehav eller i övrigt företeddes i ett inteckningsärende, kan den intecknade egendomens ägare ansöka att inteckningen dödas trots att handlingen inte kan företes. Ansökan som avser ett pantbrev *på grund av inteckning i fastighet eller tomträtt skall göras hos den rätt där den inskrivningsmyndighet finns inom vars verksamhetsområde fastigheten är belägen. Ifråga om pantbrev på grund av inteckning i skepp eller skeppsbygge skall ansökan göras hos rätten i skeppets hemort eller i den ort där skeppsbygget utförs.* Ansökan som avser någon annan inteckningshandling skall göras hos rätten i den ort där vederbörande inskrivningsmyndighet finns. Kan det antas att ett pantbrev eller företagshypoteksbrev har tillkommit på sådant sätt eller har kommit ur ägarens hand under sådana omständigheter som utesluter giltig pantsättning, får ansökan om dödande av inteckningen göras även

³ Senaste lydelse 1984:658.

om den nyss angivna tiden ej har förflutit.

Den som senast har antecknats som innehavare av handlingen skall, om det kan ske, delges ansökningen i enlighet med vad som föreskrivs om delgivning av stämning i tvistemål. Rätten skall därefter utfärda en offentlig stämning, som skall kungöras på det sätt som anges i 6 §. Stämningen skall innehålla en beskrivning av handlingen. I stämningen skall vidare den som kan inneha handlingen eller vet att den finns i behåll eller som i övrigt kan lämna upplysningar i ärendet uppmanas att anmäla detta till rätten senast en viss angiven dag. Denna dag skall bestämmas så att minst sex månader kommer att förflyta från dagen för kungörandet. Sökanden skall underrättas om innehållet i stämningen.

Sedan tiden för anmälan enligt andra stycket har gått ut, skall rätten avgöra ärendet. Finner rätten därvid att någon omständighet inte har förekommit som utgör skäligen anledning att låta in-teckningen fortfarande gälla, skall rätten förordna att in-teckningen får dödas utan handlingens företeende efter ansökan om detta hos vederbörande inskrivningsmyndighet.

Rätten skall underrätta inskrivningsmyndigheten om en ansökan som har gjorts enligt första stycket och om rättens slutliga beslut i ärendet. Inskrivningsmyndigheten skall anteckna detta i inskrivningsboken eller inskrivningsregistret. Har ansökningen avslagits, skall anteckning om detta dock inte göras förrän beslutet har vunnit laga kraft.

Rätten skall underrätta inskrivningsmyndigheten om en ansökan som har gjorts enligt första stycket och om rättens slutliga beslut i ärendet. Inskrivningsmyndigheten skall anteckna detta i inskrivningsboken, inskrivningsregistret *eller fastighetsregistrets inskrivningsdel*. Har ansökningen avslagits, skall anteckning om detta dock inte göras förrän beslutet har vunnit laga kraft.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002. Äldre föreskrifter gäller för ärenden som har anhängiggjorts före ikraftträdandet.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2001:460) om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Härigenom föreskrivs att 16 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100)⁴ i stället för paragrafens lydelse enligt lagen (2001:460) om ändring i nämnda lag skall ha följande lydelse.

16 kap.

1 §⁵

Nuvarande lydelse

Att friheten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter i vissa fall är begränsad framgår av 7 kap. 3 § första stycket 1 och 2, 4 § 1–8 samt 5 § 1 och 3 tryckfrihetsförordningen och av 5 kap. 1 § första stycket samt 3 § första stycket 1 och 2 yttrandefrihetsgrundlagen. De fall av uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt, i vilka nämnda frihet enligt 7 kap. 3 § första stycket 3 och 5 § 2 tryckfrihetsförordningen samt 5 kap. 1 § första stycket och 3 § första stycket 3 yttrandefrihetsgrundlagen i övrigt är begränsad, är de där tystnadsplikten följer av

1. beslut enligt 10 kap. 7 § tredje stycket andra meningen regeringsformen

2 kap. 4 § andra stycket riksdagsordningen eller beslut enligt 4 kap. 15 § eller 10 kap. 8 § riksdagsordningen

2. 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen

3. denna lag enligt
2 kap. 1 §

3 kap. 1 §

5 kap. 1 §

5 kap. 2–4 §§

5 kap. 7 §

såvitt avser uppgift vars röjande kan antas sätta rikets säkerhet i fara eller annars skada landet allvarligt

såvitt avser uppgift vars röjande kan antas sätta rikets säkerhet i fara eller annars skada landet allvarligt

såvitt avser uppgift hos Riksbanken

såvitt avser uppgift om kvarhållande av försändelse på befordringsföretag, hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning eller hemlig kameraövervakning på grund av beslut av domstol, undersökningsledare eller åklagare

såvitt avser uppgift om kvarhållande av försändelse på befordringsföretag, hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning eller hemlig kameraövervakning på grund av be-

⁴ Lagen omtryckt 1992:1474.

⁵ Senaste lydelse 2000:576. Ändringen innebär bl.a. att punkt 7 upphävs.

7 kap. 1 §	slut av domstol eller åklagare såvitt avser uppgift om annat än verkställigheten av beslut om omhändertagande eller beslut om vård utan samtycke
7 kap. 2 §	såvitt avser uppgift i anmälan till Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd
7 kap. 4 §	såvitt avser uppgift om annat än verkställigheten av beslut om omhändertagande, beslut om vård utan samtycke eller beslut om slutna ungdomsvård
7 kap. 6 § 7 kap. 9 §	såvitt avser uppgift som hänför sig till annat än ärende om tillrättaförande av elev eller skiljande av elev från vidare studier
7 kap. 11 § första eller andra stycket, 12 § andra stycket eller 14 § första stycket 7 kap. 21 §	såvitt avser uppgift vars röjande kan antas medföra fara för att någon utsätts för våld eller annat allvarligt men
7 kap. 29 § 7 kap. 34 § 7 kap. 37 § 7 kap. 38 § 7 kap. 39 § 7 kap. 40 §	såvitt avser uppgift om annat än verkställigheten av beslut om vård utan samtycke
8 kap. 3 §, 4 § andra stycket första meningen, 5 § första stycket 2 eller 6 § första stycket 2 8 kap. 6 § andra stycket	såvitt avser uppgift om andra ekonomiska eller personliga förhållanden än affärs- eller driftförhållanden för den som trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som är föremål för myndighetens verksamhet
8 kap. 7 § första stycket 2 eller 8 § första stycket 8 kap. 8 § andra stycket	såvitt avser uppgift som hänför sig till myndighets affärsmässiga utlåningsverksamhet
8 kap. 9 §, 12 § första stycket, 13 eller 15 § första stycket 8 kap. 21 §	såvitt avser uppgift om enskilda personliga förhållanden vars röjande kan vålla allvarligt men

- 8 kap. 23 § första stycket 2
 9 kap. 1–4 §§
 9 kap. 6 §
- såvitt avser uppgift om registre-
 rads förhållanden
- 9 kap. 7 §, 8 § första eller andra
 stycket, 9 § eller 10 § första stycket 1
 9 kap. 11 §
- såvitt avser uppgift som hänför sig
 till ärende om annat än ekonomiskt
 bistånd till enskild
- 9 kap. 26 §
- såvitt avser uppgift om enskilds
 personliga förhållanden
- 12 kap. 5 eller 7 §
 4. förbehåll enligt 14 kap. 9 eller
 10 § denna lag
 5. förordnande med stöd av 5 kap.
 4 § eller 23 kap. 10 § femte stycket
 rättegångsbalken
 6. 8 kap. 4 § första stycket andra
 meningen rättegångsbalken
 7. 36 kap. 1 § kyrkolagen
 (1992:300)
 8. 2 kap. 8–10 §§ lagen (1998:531)
 om yrkesverksamhet på hälso- och
 sjukvårdens område
 9. 45 § första stycket telelagen
 (1993:597)
- såvitt avser uppgift om innehållet i
 ett telemeddelande eller annan upp-
 gift som angår ett särskilt sådant
 meddelande
- 46 § telelagen (1993:597)
- såvitt avser uppgift om kvarhål-
 lande av försändelse på befodrings-
 företag eller om hemlig teleavlyss-
 ning och hemlig teleövervakning på
 grund av beslut av domstol, under-
 sökningsledare eller åklagare
10. 19 § första stycket 1 och 3
 postlagen (1993:1684)
 11. 15 kap. 2 § socialtjänstlagen
 (2001:453)
 12. *har upphävts genom lag*
 (1998:624)

Föreslagen lydelse

Att friheten enligt 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen och 1 kap. 2 § yttrandefrihetsgrundlagen att meddela och offentliggöra uppgifter i vissa fall är begränsad framgår av 7 kap. 3 § första stycket 1 och 2, 4 § 1–8 samt 5 § 1 och 3 tryckfrihetsförordningen och av 5 kap. 1 § första stycket samt 3 § första stycket 1 och 2 yttrandefrihetsgrundlagen. De fall av uppsåtligt åsidosättande av tystnadsplikt, i vilka nämnda frihet enligt 7 kap. 3 § första stycket 3 och 5 § 2 tryckfrihetsförordningen samt 5 kap. 1 § första stycket och 3 § första stycket 3 yttrandefrihetsgrundlagen i övrigt är begränsad, är de där tystnadsplikten följer av

1. beslut enligt 10 kap. 7 § tredje stycket andra meningen regerings-

formen

2 kap. 4 § andra stycket riksdagsordningen eller beslut enligt 4 kap. 15 § eller 10 kap. 8 § riksdagsordningen

2. 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen

3. denna lag enligt

2 kap. 1 §

3 kap. 1 §

5 kap. 1 §

5 kap. 2–4 §§

5 kap. 7 §

7 kap. 1 §

7 kap. 2 §

7 kap. 4 §

7 kap. 6 §

7 kap. 9 §

7 kap. 11 § första eller andra stycket, 12 § andra stycket eller 14 § första stycket

7 kap. 21 §

7 kap. 29 §

såvitt avser uppgift vars röjande kan antas sätta rikets säkerhet i fara eller annars skada landet allvarligt

såvitt avser uppgift vars röjande kan antas sätta rikets säkerhet i fara eller annars skada landet allvarligt

såvitt avser uppgift hos Riksbanken

såvitt avser uppgift om kvarhållande av försändelse på befordringsföretag, hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning eller hemlig kameraövervakning på grund av beslut av domstol, undersökningsledare eller åklagare

såvitt avser uppgift om kvarhållande av försändelse på befordringsföretag, hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning eller hemlig kameraövervakning på grund av beslut av domstol eller åklagare

såvitt avser uppgift om annat än verkställigheten av beslut om omhändertagande eller beslut om vård utan samtycke

såvitt avser uppgift i anmälan till Hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd

såvitt avser uppgift om annat än verkställigheten av beslut om omhändertagande, beslut om vård utan samtycke eller beslut om slutna ungdomsvård

såvitt avser uppgift som hänför sig till annat än ärende om tillrättaförande av elev eller skiljande av elev från vidare studier

såvitt avser uppgift vars röjande kan antas medföra fara för att någon utsätts för våld eller annat allvarligt men

7 kap. 34 §	
7 kap. 37 §	
7 kap. 38 §	
7 kap. 39 §	
7 kap. 40 §	
8 kap. 3 §, 4 § andra stycket första meningen, 5 § första stycket 2 eller 6 § första stycket 2	såvitt avser uppgift om annat än verkställigheten av beslut om vård utan samtycke
8 kap. 6 § andra stycket	såvitt avser uppgift om andra ekonomiska eller personliga förhållanden än affärs- eller driftförhållanden för den som trätt i affärsförbindelse eller liknande förbindelse med den som är föremål för myndighetens verksamhet
8 kap. 7 § första stycket 2 eller 8 § första stycket	
8 kap. 8 § andra stycket	såvitt avser uppgift som hänför sig till myndighets affärsmässiga utlåningsverksamhet
8 kap. 9 §, 12 § första stycket, 13 eller 15 § första stycket	
8 kap. 21 §	såvitt avser uppgift om enskilds personliga förhållanden vars röjande kan vålla allvarligt men
8 kap. 23 § första stycket 2	
9 kap. 1–4 §§	
9 kap. 6 §	såvitt avser uppgift om registrerads förhållanden
9 kap. 7 §, 8 § första eller andra stycket, 9 § eller 10 § första stycket 1	
9 kap. 11 §	såvitt avser uppgift som hänför sig till ärende om annat än ekonomiskt bistånd till enskild
9 kap. 26 §	såvitt avser uppgift om enskilds personliga förhållanden
12 kap. 5 eller 7 §	
4. förbehåll enligt 14 kap. 9 eller 10 § denna lag	
5. förordnande med stöd av 5 kap. 4 § eller 23 kap. 10 § femte stycket rättegångsbalken	
6. 8 kap. 4 § första stycket andra meningen rättegångsbalken	
8. 2 kap. 8–10 §§ lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område	
9. 45 § första stycket telelagen (1993:597)	såvitt avser uppgift om innehållet i ett telemeddelande eller annan uppgift som angår ett särskilt sådant meddelande

46 § telelagen (1993:597)

såvitt avser uppgift om kvarhållande av försändelse på befordringsföretag eller om hemlig teleavlyssning och hemlig teleövervakning på grund av beslut av domstol, undersökningsledare eller åklagare

10. 19 § första stycket 1 och 3 postlagen (1993:1684)

11. 15 kap. 2 § socialtjänstlagen (2001:453)

12. *förordnande med stöd av 7 § lagen (1999:988) om förhör m.m. hos kommissionen för granskning av de svenska säkerhetstjänsternas författningsskyddande verksamhet*

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2002.
  2. Den upphävda punkten 7 gäller i sin lydelse enligt SFS 1992:350 för uppgifter som hänför sig till tiden före den 1 januari 2000.

3 Rättsväsendet

3.1 Vad utgiftsområdet omfattar

Utgiftsområdet omfattar ett politikområde, Rättsväsendet. Exekutionsväsendet, som tidigare

ingick i utgiftsområdet, har flyttats till utgiftsområde 3.

3.2 Utgiftsutvecklingen

Tabell 3.1 Utgiftsutvecklingen inom utgiftsområdet

Miljoner kronor

	Utfall 2000	Anslag 2001 ¹	Utgifts- prognos 2001	Förslag anslag 2002	Beräknat anslag 2003	Beräknat anslag 2004
Politikområde Rättsväsendet	21 920	23 382	22 583	23 641	24 286	25 201
Politikområde Skatt, tull och exekution	1 397	1 362	1 421			
Totalt för utgiftsområde 4	23 317	24 744	24 004	23 641	24 286	25 201

¹ Inklusive förslag till tilläggsbudget i samband med 2001 års ekonomiska vårproposition och budgetpropositionen för 2002.

Som framgår av tabell 3.1 omfattar politikområde Rättsväsendet 23,6 miljarder kronor. Ca 13,7 miljarder används för polisväsendet, 1,1 miljard för åklagarväsendet, 3,6 miljarder för domstolsväsendet och 4,1 miljarder för kriminalvården. Den övriga verksamheten inom rättsväsendet –

Brottsförebyggande rådet, Rättsmedicinalverket, Gentekniknämnden, Brottsoffermyndigheten, ersättning för skador av brott och rättshjälpen – förbrukar sammantaget 1,2 miljard, varav huvudparten (802 miljoner) avser kostnader för rättshjälpen (se tabell 4.1).

4 Politikområde Rättsväsendet

4.1 Politikområdets omfattning

Huvuddelen av resurserna inom politikområdet avser kriminalpolitiskt inriktad verksamhet. I övrigt är rättsväsendets verksamhet främst inriktad på att bedöma och avgöra rättsliga tvister mellan enskilda och mellan enskilda och det allmänna samt att handlägga andra rättsliga ärenden. Den kriminalpolitiskt inriktade verksamheten syftar framför allt till att upprätthålla allmän ordning och säkerhet, att förebygga brott, att utreda och avgöra brottmål, att se till att den som begått brott lagförs, att verkställa påföljder och rättsanspråk och att ge stöd till dem som drabbats av brott. Det internationella samarbetet utgör en ökande andel av utgiftsområdets verksamhet. Politikområdet innefattar myndigheter inom domstols-, polis-, och åklagarväsendena samt kriminalvården. Dessutom ingår Brottsförebyggande rådet, Rättsmedicinalverket, Gentekniknämnden och Brottsoffermyndigheten. Inom politikområdet arbetar även myndigheter inom andra utgiftsområden, bl.a. Kustbevakningen.

Polisväsendet

Rikspolisstyrelsen (RPS) är central förvaltningsmyndighet för polisväsendet och har tillsyn över detta. Till Rikspolisstyrelsen hör Säkerhetspolisen, Rikskriminalpolisen och Polishögskolan. Styrelsen är chefsmyndighet för Statens kriminaltekniska laboratorium (SKL). Rikspolisstyrelsen är också ansvarig myndighet för totalförsvarsfunktionen Ordning och säkerhet m.m. vilken redovisas under utgiftsområde 6 Totalförsvaret.

I varje län finns en polismyndighet som ansvarar för polisverksamheten där. För ledningen av

polismyndigheten finns en polisstyrelse. Den består av myndighetens chef och det antal övriga ledamöter som regeringen bestämmer. Regeringen utser de ledamöter som utöver polischefen skall ingå i styrelsen.

Åklagarväsendet

Central förvaltningsmyndighet för åklagarväsendet är Riksåklagaren (RÅ). Åklagarväsendets organisation i övrigt består av åklagarmyndigheterna i Stockholm, Västerås, Linköping, Malmö, Göteborg och Umeå, var och en under ledning av en överåklagare. Vid dessa myndigheter finns åklagarkamrar.

Ekobrottsmyndigheten är en åklagarmyndighet inom åklagarväsendet med uppgift att bekämpa ekonomisk brottslighet. Ekobrottsmyndigheten svarar för ekobrottsbekämpningen i Stockholms län, Skåne län, Västra Götalands län, Hallands län, Gotlands län samt sedan den 1 juli 2001 Blekinge län.

Domstolsväsendet

Domstolsverket är central förvaltningsmyndighet för de allmänna domstolarna, de allmänna förvaltningsdomstolarna, arrendenämnderna, hyresnämnderna och Rättshjälpsmyndigheten.

Allmänna domstolar är tingsrätterna, de sex hovrätterna och Högsta domstolen. Allmänna förvaltningsdomstolar är länsrätterna, de fyra kammarrätterna och Regeringsrätten. Miljödomstolar finns vid Stockholms, Växjö, Vänersborgs, Östersunds och Umeå tingsrätter samt en miljööverdomstol i Svea hovrätt.

Kriminalvården

Kriminalvårdsstyrelsen (KVS) är central förvaltningsmyndighet för all kriminalvårdsverksamhet. Styrelsen är chefsmyndighet för 36 lokala kriminalvårdsmyndigheter och för Transporttjänsten. I administrativt hänseende är styrelsen chefsmyndighet även för Kriminalvårdsnämnden och de 30 övervakningsnämnderna.

Övriga myndigheter

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) är ett stabsorgan under regeringen och ett expertorgan inom rättsväsendet. Rådets huvudsakliga uppgifter är utveckling, utvärdering, tillämpad forskning och information inom det kriminalpolitiska området.

Rättsmedicinalverket ansvarar för genomförandet av rättspsykiatrisk, rättsmedicinsk, rättskemisk och rättsgenetisk verksamhet i den utsträckning sådana frågor inte handläggs av någon annan statlig myndighet.

Gentekniknämnden skall bl.a. följa den nationella och internationella utvecklingen på genteknikområdet, bevaka de etiska frågorna samt bedriva rådgivande och upplysande verksamhet.

Brottsoffermyndighetens huvudsakliga uppgifter är att främja brottsoffers rättigheter, att bevaka deras behov och intressen samt att verka för att den som är berättigad till brottsskadeersättning får sådan. Vid myndigheten finns en särskild nämnd som prövar vissa ärenden om brottsskadeersättning och ett råd som prövar frågor om bidrag från brottsofferfonden.

4.2 Utgiftsutvecklingen

Tabell 4.1 Utgiftsutvecklingen inom politikområdet 2000–2004

Miljoner kronor

	Utfall 2000	Anslag 2001 ¹	Utgifts- prognos 2001	Förslag anslag 2002	Beräknat anslag 2003	Beräknat anslag 2004
4:1 Polisorganisationen	12 016,8	12 965,8	12 715,0	13 117,5	13 506,0	14 194,9
4:2 Säkerhetspolisen	558,7	523,9	-	566,3	580,2	600,3
4:3 Åklagarorganisationen	712,6	722,8	748,0	741,7	789,8	805,6
4:4 Ekobrottsmyndigheten	280,7	313,1	309,0	312,4	320,2	326,0
4:5 Domstolsväsendet m.m.	3 339,1	3 548,0	3 560,0	3 617,2	3 666,6	3 738,2
4:6 Kriminalvården	3 883,4	4 146,9	4 068,0	4 122,6	4 224,1	4 304,4
4:7 Brottsförebyggande rådet	50,4	44,0	55,0	45,8	44,9	45,7
4:8 Rättsmedicinalverket	185,4	189,6	195,0	204,2	201,5	205,4
4:9 Gentekniknämnden	2,9	2,8	2,9	2,8	2,6	2,7
4:10 Brottsoffermyndigheten	15,5	20,0	19,7	20,7	19,2	19,5
4:11 Ersättning för skador på grund av brott	64,1	71,5	74,0	58,5	74,5	74,5
4:12 Rättshjälpskostnader m.m.	784,4	805,0	799,0	802,0	827,7	855,0
4:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.	14,7	13,1	20,0	15,4	15,4	15,4
4:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar	2,0	8,0	8,0	6,5	6,5	6,5
4:15 Bidrag till brottförebyggande arbete	9,3	7,2	9,2	7,2	7,2	7,2
Totalt för politikområde Rättsväsendet	21 920,0	23 381,7	22 582,8	23 640,8	24 286,4	25 201,3

¹ Inklusive förslag till tilläggsbudget i samband med 2001 års ekonomiska vårproposition och budgetpropositionen för 2002.

Regeringen har de senare åren tillfört rättsväsendet stora resurser (se tabell 4.2). Därutöver har rättsväsendet kunnat disponera ett anslagsspa-

rande, som vid ingången till 1997 uppgick till 1,4 miljarder kronor.

Tabell 4.2 Resursförstärkningar

Miljoner kronor

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Budgetpropositionen för 1998	200	200	200	200 ¹	200 ¹	200 ¹	200 ¹
Budgetpropositionen för 1999		400 ²	250	300	300 ³	300 ³	300 ³
Budgetpropositionen för 2000			150 ⁴	150 ⁴	150 ⁴	150 ⁴	150 ⁴

¹ Den ramhöjning som beslutades för budgetperioden 1998–2000 ligger kvar år 2000 och framöver.

² I beloppet ingår engångsvisa resurser till polisväsendet om 200 mkr.

³ Den ramhöjning som beslutades för år 2001 ligger kvar år 2002 och framöver.

⁴ Den ramhöjning som beslutades för år 2000 ligger kvar 2001 och framöver.

Rättsväsendets anslagssparande är fr.o.m. 2000 förbrukat och har i stället vänts till ett utnyttjande av anslagskredit om sammanlagt 242 miljoner kronor. Av rättsväsendets myndigheter var det polisen, kriminalvården och Ekobrottsmyndigheten som utnyttjade anslagskrediten.

Mot bakgrund av att rättsväsendets ekonomiska läge var på väg att förändras under 2000 tillförde regeringen i 2000 års ekonomiska vårproposition rättsväsendet 1 miljard kronor för 2001, 1,5 miljarder kronor för 2002 och 1,6 miljarder kronor för 2003, varav 180 miljoner kronor avser avgiftsinkomster som polisen får disponera, för att fullfölja statsmakternas intentioner för utvecklingen av rättsväsendet. Därtill tillförde regeringen på tilläggsbudget för 2000 bl.a. polisens ekonomiska ramar med engångsvis cirka 200 miljoner kronor, varav 90 miljoner kronor är inkomster från passavgifter.

Myndigheternas prognoser för budgetperioden pekade trots den stora resursförstärkningen på en fortsatt ansträngd ekonomisk situation. Regeringen uttalade därför under år 2000 i vårpropositionen och budgetpropositionen sin avsikt att noga följa rättsväsendets verksamhet och resultat och att återkomma till riksdagen om de ytterligare insatser som erfordras för att fullfölja statsmakternas intentioner för utvecklingen av rättsväsendet.

Regeringen har i 2001 års ekonomiska vårproposition fortsatt att förstärka rättsväsendet. Polisen tillfördes engångsvis på tilläggsbudget 600 miljoner kronor netto för år 2001. Dessutom tillförs polisen en ramförstärkning om 600 miljoner kronor fr.o.m. 2004.

Sammantaget innebär resursförstärkningarna fr.o.m. 2001 och framåt den största satsningen på rättsväsendet någonsin. Förstärkningarna kommer myndigheterna till del enligt tabell 4.3.

Vissa av rättsväsendets myndigheter kommer enligt deras prognoser även under den komman-

de budgetperioden att behöva utnyttja anslagskrediten. För 2002 kan kriminalvårdens nuvarande anslagskredit visa sig inte räcka till om beräknade volymökningar slår in. Regeringen avser även fortsättningsvis att noga följa rättsväsendets verksamhet och resultat och att, efter analys av vidtagna effektivitetsåtgärder, återkomma till riksdagen om de ytterligare insatser som erfordras för att fullfölja statsmakternas intentioner för utvecklingen av rättsväsendet.

Tabell 4.3 Fördelning av resursförstärkningar i budgetpropositionen för 2001 och 2002

Miljoner kronor

	2001	2002	2003	2004
4:1 Polisorganisationen	575 ¹	1 180 ¹	1 250 ¹	1 850
4:3 Åklagarorganisationen	15	15	45	45
4:4 Ekobrottsmyndigheten	10	10	10	10
4:5 Domstolsväsendet	120	120	120	120
4:6 Kriminalvården	271	166	166	166
4:8 Rättsmedicinalverket	7	7	7	7
4:10 Brottsoffermyndigheten	2	2	2	2
Summa	1 000	1 500	1 600	2 200

¹ Varav 180 mkr avser avgiftsinkomster från passhanteringen.

Utöver resursförstärkningen av polisen fr.o.m. 2004 med 600 miljoner kronor föreslås i denna proposition omfördelning av medel inom utgiftsområdet respektive mellan utgiftsområde 4 och andra utgiftsområden. Omfördelningen redovisas under respektive anslagsavsnitt.

4.3 Mål för rättsväsendet inklusive kriminalpolitiken

4.3.1 Mål för 2002

Målet för rättsväsendet är den enskildes rättstrygghet och rättssäkerhet. Målet för kriminalpolitiken är att minska brottsligheten och öka människors trygghet. Verksamheten skall utgå från ett medborgarperspektiv. I detta ligger bl.a. att förkorta tiden från brottsanmälan till dom och straffverkställighet.

Det övergripande målet för domstolsväsendet är att avgöra mål och ärenden på ett rättssäkert och effektivt sätt.

Det övergripande målet för polisväsendet är, förutom att tillförsäkra den enskilde rättstrygghet och rättssäkerhet, att förebygga och upp-

täcka brott och att se till att den som har begått brott identifieras och lagförs.

Det övergripande målet för åklagarväsendet är att se till att den som har begått brott lagförs.

Det övergripande målet för kriminalvården är att vidta åtgärder som påverkar den dömda att inte återfalla i brott. Verksamheten skall präglas av en human människosyn, god omvårdnad och ett aktivt påverkansarbete med iakttagande av en hög grad av säkerhet samt respekt för den enskildes integritet och rättssäkerhet.

4.3.2 Mål som resultatbedömningen vilar på

Målen för 2002 överensstämmer i sak med de mål vilka resultatbedömningen i avsnitt 4.6 grundas på. Det förhållandet att det i målformuleringen lagts till att förkorta tiden från brottsanmälan till dom och straffverkställighet innebär ett förtydligande.

4.4 Politikens inriktning

4.4.1 Prioriteringar

Rättsväsendet och medborgarperspektivet

Rättsväsendet skall målmedvetet utvecklas mot bakgrund av medborgarnas behov och samhällets utveckling så att det även i morgondagens samhälle kan fungera som rättsstatens garant för medborgarnas rättstrygghet och rättssäkerhet.

Rättstryggheten och rättssäkerheten kräver ett kvalificerat och effektivt rättsväsende. Verksamheten skall liksom tidigare utgå från ett medborgarperspektiv och en helhetssyn. Medborgarperspektivet innebär att det alltid är nyttan för den enskilde medborgaren av tillänkta förändringar och reformer som skall stå i fokus. Helhetssynen ställer krav på en långtgående samverkan mellan rättsväsendets myndigheter. Samverkan skall ske med respekt för den grundläggande rollfördelningen. I detta sammanhang skall också domstolarnas och domarnas oberoende och särskilda roll framhållas.

Den genomgripande reformeringen av rättsväsendet utifrån ett medborgarperspektiv, som påbörjades för några år sedan, skall fortsätta. Medborgarperspektivet skall vara en ledstjärna i reformarbetet för att uppfylla medborgarnas be-

rättigade krav på snabbhet, rättssäkerhet och kvalitet. Det skall ske genom verksamhetsutveckling hos myndigheterna, kontinuerlig fortbildning av personalen, främjande av jämställdhet samt etnisk och kulturell mångfald, en fortsatt utveckling av organisationsstrukturer anpassade till dagens krav och en ständigt pågående översyn och anpassning av lagstiftningen så att den fungerar som ett effektivt verktyg för myndigheterna i arbete för att uppnå målen för rättsväsendet.

Polisen

Polisen skall fortsätta att utveckla verksamheten så att den får tydlig prägel av ett långsiktigt perspektiv och ett kunskapsbaserat, problemorienterat arbetssätt med ett brottsförebyggande syfte.

Koncentrationen av polisverksamheten till närpolisområdena skall fortsätta. Kvaliteten i brottsutredningarna skall höjas så att uppkläringen och lagföringen ökar. Genomströmningstiderna skall bli kortare. Arbetet skall bedrivas så att hänsyn tas till brottsoffer och vittnen. Polis och åklagare skall i nära samverkan finna optimala former för samarbete och ansvarsfördelning. Polisen skall fortsätta att utveckla sin förmåga att i samverkan med andra myndigheter och organisationer hantera och bemästra allvarliga ordningsstörningar i samhället.

Polisens prioriteringar skall styras av en för ändamålet framtagen problembild, baserad på brottsstatistik, medborgarnas önskemål och annan relevant information. Insatser skall följas upp och utvärderas.

Antalet poliser skall öka så att polisen kan förstärkas och förnyngas.

Polisen skall utveckla sin förmåga att förebygga och bekämpa miljöbrott, våld mot kvinnor och barn, samt brott med rasistiska eller främlingsfientliga, antisemitiska och homofobiska inslag.

Åklagarväsendet

Åklagarväsendet skall ytterligare förstärka och utveckla åklagarrollen. Åklagarväsendet skall medverka i polisväsendets kompetens- och verksamhetsutveckling för att säkerställa en effektiv och snabb brottsutredningsverksamhet med högt ställda krav på rättssäkerhet och kvalitet. Fler brott skall leda till lagföring.

Åklagarna skall i ännu större utsträckning ges utrymme att kunna koncentrera sig på de mera

kvalificerade brottmålsärendena och utöva aktiv förundersökningsledning i dessa.

Åklagarna skall ytterligare utveckla sin kapacitet att bekämpa brott mot miljön och brott med rasistiska eller främlingsfientliga, antisemitiska och homofobiska inslag.

Domstolsväsendet

Domstolsväsendet skall fortsätta utvecklas för att motsvara högt ställda krav på verksamheten. Reformarbetet skall inriktas på renodling av arbetsuppgifter och arbetsformer. Det processuella regelverket skall förbättras. Tingsrätternas organisation skall reformeras för att förbättra möjligheterna till utbildning och specialisering av personal. De satsningar som genomförs skall nogt följas upp och utvärderas.

Kriminalvården

Kriminalvården skall fortsätta att utveckla verksamheten mot de prioriterade målen, dvs. förhindra grov brottslighet under verkställigheten, förebygga återfall i brott, förbereda frigivningen och bekämpa narkotikamissbruket. Insatserna för att förhindra att intagna ägnar sig åt brottslig verksamhet under verkställigheten skall intensifieras. Åtgärder som bidrar till att den dömda inte återfaller i brott skall ha fortsatt hög prioritet. Vidare skall frigivningsförberedelserna förstärkas. De intagnas övergång från anstalt till frihet skall förbättras genom försöksverksamheten med ett intensifierat arbetssätt och användningen av intensivövervakning med elektronisk kontroll som ett led i frigivningsförberedelserna. Arbetet med att bekämpa narkotikamissbruket – både genom kontrollåtgärder och behandlingsinsatser – skall bedrivas med ökad intensitet.

Brott bland unga

Att förhindra brott bland unga är en av de absolut viktigaste kriminalpolitiska frågorna. Ungas kriminella och destruktiva livsmönster måste brytas på ett tidigt stadium då kriminellt belastade vuxna nästan alltid har börjat sin kriminella bana i ungdomsåren.

Barn och ungdomar som drabbas av brott är särskilt utsatta och att intensifiera insatserna för dessa är ett prioriterat område för regeringen.

Stöd till brottsoffer och till det lokala brottsförebyggande arbetet

Stödet till brottsoffer skall stärkas. Det lokala brottsförebyggande arbetet skall stödjas och ut-

vecklas för att skapa ökad trygghet i människornas närmiljö. Detta sker genom att rättsväsendets myndigheter fortsätter att utveckla kvalitetsarbetet, stödjer forsknings- och utvecklingsinsatser, arbetar med personal- och ledarskapsutveckling och genom samarbete med kommunerna, organisationer, näringsliv och enskilda.

Internationellt samarbete

Den internationella dimensionen inom rättsväsendets verksamhet och inom kriminalpolitiken ökar starkt i betydelse. Det gäller nu att kunna använda sig av, och att utveckla, de fördelar som ligger i ett internationellt samarbete där länder och folk tillsammans arbetar för att förebygga och bekämpa brottslighet och för att få samhällets rättsliga funktioner att fungera väl över gränserna. Här kan framhållas myndigheternas deltagande i det EU-relaterade arbetet, bl.a. Schengensamarbetet.

Resursförstärkningar

I 2000 års vårproposition tillfördes rättsväsendet 1 miljard kronor 2001, 1,5 miljarder 2002 och 1,6 miljarder kronor 2003, och i 2001 års vårproposition tillförs ytterligare 0,6 miljarder för 2004. Regeringen föreslår därmed sammantaget den största satsningen på rättsväsendet någonsin. Regeringen avser även fortsättningsvis att nogt följa rättsväsendets verksamhet och resultat och att, efter analys av vidtagna effektiviseringsåtgärder, återkomma till riksdagen om de ytterligare insatser som erfordras för att fullfölja statsmakternas intentioner för utvecklingen av rättsväsendet.

4.4.2 Rättsväsendet skall utvecklas och verksamheten skall bedrivas med ett medborgarsperspektiv

Rättsväsendet, demokratin och den enskilde

Rättsväsendet har en central roll i ett demokratiskt system. Att rättsväsendets myndigheter och domstolarna fungerar adekvat är en förutsättning för att minska brottsligheten och öka tryggheten. Ett väl fungerande rättsväsende är också en förutsättning för ett väl fungerande samhällsliv och för näringslivets utveckling. Rättsväsendet är således av mycket stor betydelse för hela vårt lands utveckling och välbefinnande.

Den enskildes rättstrygghet och rättssäkerhet står i centrum för rättsväsendet

Det överordnade målet för rättsväsendet är att garantera den enskilde rättstrygghet och rättssäkerhet. Med rättstrygghet avses människors skydd för liv, hälsa, integritet och egendom. Rättstrygghet uppnås främst genom en effektiv brottsförebyggande, brottsbeivrande och brottsofferstödande verksamhet och genom att respekten för lag och ordning upprätthålls. Rättstryggheten förutsätter också en lättillgänglig och säker ordning för att lösa tvister, såväl mellan enskilda som mellan enskilda och det allmänna.

Rättssäkerheten kräver likformighet och förutsebarhet i rättsskipning och myndighetsutövning. Den enskilde skall kunna lita på lagstiftningen och myndigheterna. Lagstiftningen skall vara modern och ändamålsenlig. Lagarna skall värna demokratin och garantera grundläggande fri- och rättigheter. De skall säkerställa en balans mellan olika intressen. Lagarna skall vara lätta att förstå och svåra att kringgå eller missbruka. De skall stå sig under lång tid.

Ett välfungerande rättsväsende är nödvändigt för att den politiska processen mot ökad demokrati, förstärkt rätt för den enskilde och tilltro till centrala samhällsfunktioner skall kunna utvecklas.

Intensivare reformarbete med ett medborgarperspektiv

Rättstryggheten och rättssäkerheten kräver ett kvalificerat och effektivt rättsväsende. Ett omfattande utvecklingsarbete har bedrivits inom rättsväsendets myndigheter och domstolar under senare år. Flera faktorer i samhället och i vår omvärld ställer nya krav som rättsväsendet skall ha förmåga att möta. Den verklighet rättsväsendet möter har i flera avseenden blivit mer komplicerad. Sveriges medlemskap i Europeiska unionen, näringslivets och privatlivets internationalisering och teknikutvecklingen är några faktorer som innebär både nya krav och nya möjligheter för rättsväsendets verksamheter.

Arbetet med att reformera och utveckla rättsväsendet skall därför fortsätta och intensifieras. Utvecklingen av rättsväsendet skall ta sin utgångspunkt i medborgarens perspektiv. Medborgarna ställer berättigade krav på snabbhet, rättssäkerhet och hög kvalitet i övrigt i rättsväsendets alla verksamheter. Rättsväsendet förväntas också kunna ge en service av högsta kvalitet, tillhandahålla information och vägledning och

vara tillmötesgående i kontakten med parter, brottsoffer, vittnen och allmänheten i övrigt. Det är också ett medborgarintresse att rättsväsendet använder sina resurser på ett ändamålsenligt sätt.

Att medborgarperspektivet lyfts fram i målformuleringen för politikområdet rättsväsendet markerar att medborgarnas behov och intressen skall vara styrande för rättsväsendets verksamhet. I detta ligger bl.a. att förkorta tiden från brottsanmälan till dom och straffverkställighet.

Utveckling med helhetsperspektiv

Utvecklingen av rättsväsendet skall utgå från en helhetssyn på verksamheten. Verksamheten skall sammantaget utgå från en genomtänkt ansvarsfördelning och en långtgående samverkan mellan rättsväsendets myndigheter. Samverkan mellan rättsväsendets verksamhetsgrenar skall fördjupas och utvecklas både organisatoriskt och administrativt. Samverkan skall alltid ske med respekt för den grundläggande rollfördelningen mellan rättsväsendets olika verksamhetsgrenar, varvid domstolarnas särskilda ställning skall understrykas. Förändringsarbetet kan omfatta organisationsförändringar, frågor om styrning, förändrade och nya arbetsmetoder, personalutbildning och annan kompetensutveckling. Samverkan kan fördjupas genom exempelvis gemensam målformulering, översyn av rutiner, harmonisering av organisationer, gemensamma utbildningsinsatser och utökad personalrörlighet mellan myndigheterna.

I helhetsperspektivet ligger också att regeringen i samband med större förändringar inom rättsväsendet bedömer och för riksdagen redovisar vilka effekter förändringarna får för andra myndigheter och samhället i övrigt i enlighet med vad riksdagen givit regeringen tillkänna i samband med behandlingen av betänkandet (bet. 1999/2000:JuU11 mom. 7) Organisationsförändringar inom rättsväsendet (rskr. 1999/2000:211).

Ledning, kompetens och teknik är nyckelbegrepp i reformarbetet

För att uppnå statsmakternas mål för rättsväsendet krävs verksamhetsuppföljning och redskap för effektiv budgetkontroll. Adekvat ledningsorganisation, modern teknik och rationella metoder är nödvändiga förutsättningar, såväl för att minska brottsligheten som för en effektiv hand-

läggning av mål och ärenden i övrigt inom rättsväsendet.

Kompetent personal är rättsväsendets viktigaste resurs. Av avgörande betydelse är förmågan att skapa förutsättningar för att rekrytera skickliga medarbetare till rättsväsendets alla verksamhetsgrenar och att stärka arbetsmiljön och arbetets attraktionskraft. I verksamheten skall finnas ett gott ledarskap. Medarbetarnas kompetens skall tas tillvara på bästa sätt och inom hela rättsväsendet skall utbildning och kompetensutveckling prioriteras.

Teknikutvecklingen ger rättsväsendet nya verktyg och möjligheter, men kräver samtidigt att verksamheterna och regelverken kring dem anpassas för att kunna ta tillvara de möjligheter som den nya tekniken ger. För att utnyttja rättsväsendets resurser så effektivt som möjligt, höja kvaliteten i verksamheten och skapa attraktiva arbetsplatser skall myndigheterna ges förutsättningar att utnyttja den nya tekniken. Rättsväsendets IT-strukturer skall kunna samverka med varandra för att förhindra dubbelarbete. Regeringen uppdrog våren 2000 åt Statskontoret att utvärdera verksamhet och organisation för samordningen av rättsväsendets informationsförsörjning. Statskontoret har redovisat uppdraget (Rapport 2000:45). Rapporten har remissbehandlats och bereds för närvarande i Regeringskansliet. Efter avslutad beredning skall regeringen ta ställning till hur samordningen skall kunna utvecklas.

Inom ramen för regeringens övergripande arbete med att ytterligare utveckla rättsväsendet till en ändamålsenlig helhet pågår ett arbete i nära samverkan mellan myndigheterna inom rättsväsendet och Regeringskansliet. Arbetet syftar till att säkerställa att utvecklingen inom rättsväsendet sker samordnat med respekt för den inbördes rollfördelningen och med beaktande av sambanden mellan myndigheterna.

Jämställdhetsperspektivet skall genomsyra verksamheten

All verksamhet inom rättsväsendet skall genomföras av ett jämställdhetsperspektiv. Det gäller såväl myndigheternas verksamhet som utformningen av lagstiftning. Myndigheterna har ett självständigt ansvar för att driva arbetet för ökad jämställdhet mellan kvinnor och män. En jämn könsfördelning bör eftersträvas vid rekrytering och befordran av medarbetare. I arbetet med att utveckla arbetsformer inom rättsväsendet bör

det vara en självklarhet för myndighetsledningarna att se till att strukturer och förhållningssätt bidrar till att skapa jämställdhet mellan kvinnor och män. En viktig uppgift är exempelvis att verka för att andelen kvinnor som söker befordran inom rättsväsendet ökar. En annan självklarhet är att medarbetare i rättsväsendet inte skall utsättas för sexuella trakasserier.

Rättsväsendet skall verka för etnisk och kulturell mångfald

Myndigheternas uppgift att fortlöpande beakta samhällets etniska och kulturella mångfald, såväl när verksamheten utformas som när den bedrivs, innebär också att åtgärder för att öka den etniska och kulturella mångfalden bland de anställda är ett viktigt inslag. Arbetsgivare skall aktivt arbeta för att främja etnisk mångfald i arbetslivet. Regeringen har uppdragit åt samtliga myndigheter att upprätta handlingsplaner för detta. Det är en viktig uppgift för rättsväsendet att verka för att andelen med annan etnisk bakgrund än den svenska ökar bland de anställda.

Rättsväsendet skall höja sin kompetens om rasism, främlingsfientlighet, antisemitism och homofobi

Respekten för alla människors lika värde är grundläggande i en demokrati. Diskriminering och brottsliga angrepp mot personer på grund av deras ursprung eller sexuella läggning innebär ett angrepp på denna grundläggande princip.

Rättsväsendets anställda skall ha god kunskap om såväl grunden för brottslighet med inslag av rasism eller främlingsfientlighet, antisemitism och homofobi som om situationen för de grupper som utsätts för sådana brott. Den kunskapen kan också motverka de fördomar som kan finnas om de grupper som utsätts för sådana brott. En förbättrad grundutbildning och ökad fortbildning i dessa frågor bör kunna medverka till ökad samverkan mellan rättsväsendets myndigheter, liksom också förbättrad metodutveckling för att förebygga och bekämpa denna brottslighet. Samtliga myndigheter inom rättsväsendet har upprättat strategier för att garantera att personalen har en god kunskap på dessa områden och skall återrapportera de insatser som vidtagits enligt vad som anges i regleringsbrevet för år 2001. Brottsförebyggande rådet har våren 2001 fått i uppdrag att följa upp rättsväsendets insatser mot rasistisk, främlingsfientlig och homofobisk brottslighet samt olaga diskriminering.

Den internationella dimensionen ökar i betydelse

Inom ramen för EU-samarbetet kommer allt större vikt under den närmaste framtiden att läggas på de delar som rör polisiärt och rättsligt samarbete. Det har under de senare åren fattats en rad beslut i form av olika handlingsplaner för bekämpande av organiserad brottslighet och för att genomföra de bestämmelser som finns på detta område i Fördraget om den Europeiska unionen. Vid toppmötet i Tammerfors i oktober 1999 drevs frågorna ytterligare framåt och en rad olika uppgifter gavs till rådet för att fördjupa samarbetet och utveckla EU:s lagstiftning på dessa områden. Ett illustrativt exempel är uppgiften att utarbeta ett rättsinstrument för Eurojust, organet för åklagarsamarbete, senast vid utgången av år 2001. Området för polisiärt och rättsligt samarbete framstår som ett av de allra mest expansiva samarbetsområdena inom EU just nu. När det gäller rättsligt samarbete bör även det viktiga arbete som sker inom Europarådet och i FN, bl.a. på området för organiserad brottslighet och IT-relaterad brottslighet uppmärksammas. Inom Europarådet kommer vidare polisiära frågor att ges hög prioritet framöver.

Rättssystemen i EU:s medlemsstater måste samverka och trots inbördes olikheter fungera som en enhet i brottsutredning, brottsbekämpning och brottsprevention. Samverkan skall också omfatta lagföring av brottslingar och verkställighet av domar. Målet är att det skall bli lika lätt och lika naturligt för en polis eller åklagare i Malmö att samverka med en kollega i Bordeaux eller Manchester som med en i Sundsvall eller Göteborg.

Inom det rättsliga samarbetet kan nämnas att principen om ömsesidigt erkännande av domar och av beslut under rättegången skall förverkligas i enlighet med ett särskilt åtgärdsprogram. Det kommer att vara en viktig fråga för EU-arbetet och kan leda till ändringar av både regelverk och arbetsmetoder för domstolarna, åklagarna och polisen. Det polisiära samarbetet kommer att fördjupas, inte bara när det gäller direkt informationsutbyte och operativt samarbete i konkreta utredningar, men också vad gäller erfarenhetsutbyte, goda rutiner, i metodfrågor som utredningsmetodik och brottsförebyggande åtgärder.

För att bidra till dessa ambitiösa mål måste Sverige verka kraftfullt och konsekvent på EU-nivå för de rättsinstrument och gemensamma

organisationer som behövs. Det ställer höga krav på myndigheternas medverkan i EU-processen, både i samband med möten i Bryssel och i förberedelsearbetet hemma. Det nyligen genomförda arbetet med Sveriges ordförandeskap visar att rättsväsendets myndigheter är väl skickade att spela en framträdande roll i dessa delar. Sverige måste vara berett att genomföra egen lagstiftning och andra regel- eller metoanpassningar. För att få genomslag nationellt kommer detta att ställa krav också på de centrala myndigheternas verksamhet när det gäller föreskrifter och annan normgivning. Polisens och åklagarnas arbete måste också vara organiserat på ett sådant sätt att det är lätt att delta i internationellt samarbete, både i det rent operativa samarbetet och som del av den nationella förhandlingsdelegationen. Genom inträdet i Schengensamarbetet har svenska myndigheter fått möjligheter till ytterligare fördjupning av sitt internationella samarbete på det operativa planet.

Att stärka rättsstaten i andra länder

Efterfrågan på rättsväsendets deltagande i internationellt samarbete för att stärka rättsstaten i andra länder ökar. Oberoende och effektiva rättsväsenden är en förutsättning för att demokrati och marknadsekonomi skall kunna förverkligas fullt ut.

Internationellt samarbete på rättsområdet har blivit en alltmer betydelsefull del av Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik, både genom traditionellt utvecklingssamarbete och genom internationell fredsfrämjande verksamhet. FN spelar en central roll med global legitimitet. Under senare år har den internationella fredsfrämjande verksamheten utvecklats mot mer komplexa operationer där FN kan ansvara för den civila förvaltningen i ett område under en övergångsfas. Bland annat i Kosovo och Östtimor har FN:s operationer innehållit stora civila komponenter. Det därmed ökande behovet av civil personal har FN:s medlemsländer ännu inte kunnat möta fullt ut. Sverige har dock ofta bidragit med civil personal till olika missioner men också exempelvis anordnat utbildning för poliser från andra länder som förberedelse för deras FN-tjänst. Försörjning av poliser och personal ur rättsväsendet är alltså en viktig fråga i detta sammanhang. I den s.k. Brahimi-rapporten som lades fram år 2000 lämnades förslag till hur FN kan utveckla sin kapacitet på det civila området. Härvidlag är samarbetet mellan FN och regiona-

la organisationer av stor betydelse. Inte minst inom den framväxande internationella konfliktförebyggande verksamheten har OSSE och Europarådet viktiga uppgifter. Sverige har anmält beredskap att ställa upp med upp till 40 personer inom ramen för OSSE:s civila snabbinsatsstyrka REACT, bland annat med poliser och personal inom rättsväsendet.

Mot bakgrund av den redovisade utvecklingen har också EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik utvecklats och omfattar alltmer av internationellt samarbete på rättsområdet.

Efterfrågan på insatser av medlemsstaternas rättsväsenden har ökat i det internationella utvecklingssamarbetet. I många utvecklingsländer är rättsväsendet nedgången och lider brist på legitimitet. Också i Central- och Östeuropa är rättsväsendena i behov av reformer under överskådlig tid och det bilaterala samarbetet med dessa länder är en viktig del i svensk utrikes- och säkerhetspolitik.

Unionen utvecklar nu också en egen förmåga att delta i konfliktförebyggande och internationell krishantering med civila medel. Inte bara rådgivande, utbildande och övervakande insatser är aktuella utan även sådana som bedrivs under exekutiva mandat och som innebär att med polis, åklagare, domare och kriminalvård direkt ansvara för lag och ordning i konfliktområden.

Vid Europeiska rådet i Feira uppställdes ett första kapacitetsmål som innebär att år 2003 skall EU:s medlemsstater kunna bidra med 5 000 poliser i internationella uppdrag. Europeiska rådet i Göteborg godkände målsättningar för övriga delar av rättsväsendet. Inom ramen för en bredare och allmänt förbättrad förmåga att bidra till att stärka rättsstaten i krisområden skall EU:s medlemsstater år 2003 kunna tillhandahålla 200 domare, åklagare och kriminalvårdstjänstemän som utöver polis kan bidra till en fungerande brottmålskedja. Denna kapacitet skall också kunna användas för att komplettera polis i missioner som tidigt sänds ut till konfliktområden för att bedöma situationer och bidra till planering av vidare insatser.

Mot denna bakgrund har regeringen välkomnat att det svenska rättsväsendet har ökat sitt deltagande i bilateralt och multilateralt internationellt samarbete för att stärka rättsstaten i andra länder. Det samlade behovet av svenska insatser har bedömts komma att fortsätta att öka under de närmaste åren och regeringen har därför den 3 maj 2001 gett rättsväsendets centrala

myndigheter (Domstolsverket, Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Kriminalvårdsstyrelsen, Brottsförebyggande rådet och Ekobrottsmyndigheten) ett samlat uppdrag vad angår frågor av betydelse för rättsväsendets försörjning av personal för internationella uppdrag.

Därtill har Regeringskansliet i mars 2001 gett en särskild utredare i uppdrag att analysera de krav som förutses ställas på rättsväsendets deltagande i civil krishantering och annat internationellt arbete. Utredaren skall senast den 31 december 2001 lämna förslag med avseende på den försörjning av domare och åklagare för internationella uppdrag som är motiverad.

De framtida formerna för styrning och tilldelning av anslag är avgörande för rättsväsendets möjligheter att möta de ytterligare behov som uppstår när de polisiära och rättsliga frågorna får allt större betydelse i utrikes- och säkerhetspolitiken.

För Sveriges femte samarbetsprogram med Central- och Östeuropa avseende perioden 2002–2003 är målsättningen att det bilaterala utvecklingssamarbetet med kandidatländerna i närområdet skall fasas ut i samband med att de uppnår medlemskap i EU. Samtidigt eftersträvas ett ökat utnyttjande av EU:s finansieringsinstrument och en åtföljande överväxling av det bilaterala utvecklingssamarbetet till finansiering via EU (prop. 2000/01:119, bet. 2000/01:UU9, rskr. 2000/01:261).

I betänkandet Export av statligt förvaltningskunnande (SOU 2000:27) har Utredningen om export av statligt förvaltningskunnande lämnat förslag om tydligare styrning och kompletterande svensk finansiering vid utnyttjande av EU:s och andra multilaterala finansieringsinstrument. Betänkandet är remitterat och bereds för närvarande inom Justitiedepartementet. Inriktningen är att lägga fast en strategi för en utveckling som bl.a. innebär beslut om ett mer konsekvent regelverk, en tydligare styrning och ett klarläggande av finansieringsfrågorna.

Rättsväsendet får stora resurstillskott

I 2000 års vårproposition tillfördes rättsväsendet 1 miljard kronor 2001, 1,5 miljarder 2002 och 1,6 miljarder kronor 2003, och i 2001 års vårproposition tillförs ytterligare 0,6 miljarder för 2004. Det är sammantaget den största satsningen på

rättsväsendet någonsin. Medel har också tillförts på tilläggsbudget.

En huvuddel av de nya resurserna tilldelas polisen. Antalet poliser skall öka och satsningen på att utveckla den lokala polisen – närpolisreformen – skall fullföljas. Fler specialister anställs för att säkerställa utvecklingen av det kunskapsbaserade polisarbetet och höja kvaliteten i brottsutredningarna. Också kriminalvården, åklagarväsendet och domstolsväsendet har fått del av de nya resurserna för att konsolidera myndigheternas ekonomi och fullfölja det reformarbete som har inletts. Medel tillförs också Brottsförebyggande rådet, Rättsmedicinalverket och Brottsförmyndigheten.

Regeringen avser även fortsättningsvis att noga följa rättsväsendets verksamhet och resultat och att, efter analys av vidtagna effektiviseringsåtgärder, återkomma till riksdagen om de ytterligare insatser som erfordras för att fullfölja statsmakternas intentioner för utvecklingen av rättsväsendet.

4.4.3 Kriminalpolitiken utvecklas för att minska brottsligheten och öka människors trygghet

Den allvarliga bakgrunden: en ökad kriminalitet under efterkrigstiden

Brottsutvecklingen

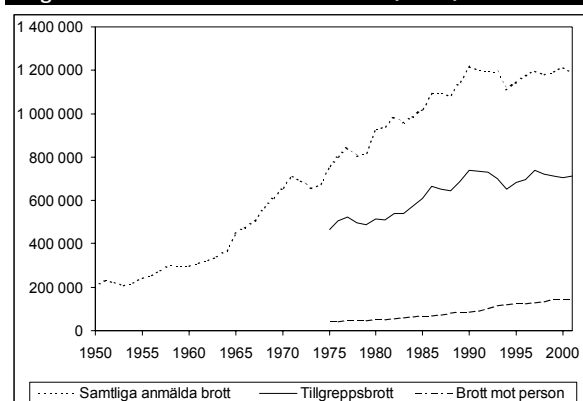
Den i det närmaste linjära ökningen av antalet polisanmälda brott från 1950-talet har under 1990-talet ersatts av fluktuationer kring en relativt konstant nivå. År 2000 anmäldes 1 214 968 brott vilket är cirka 21 000 (2 %) fler än år 1999. Enligt Brottsförebyggande rådet förklaras ökningen mellan 1999 och 2000 nästan uteslutande av att antalet polisanmälda trafikbrott ökade mycket kraftigt, huvudsakligen beroende på förändrade statistikrutiner. Trots detta anmäldes år 2000 cirka 4 000 färre brott än 1999. Under första halvåret 2001 har antalet anmälda brott minskat med 4 % jämfört med första halvåret 2000.

Sedan mitten av 1990-talet har andelen anmälda brott som årligen klaras upp pendlat kring 25 %. År 2000 klarades 26 % eller cirka 313 000 brott upp.

Antalet polisanmälda *tillgreppsbrott* (8 kap. brottsbalken, som utgör cirka 60 % av alla anmälda brott) minskade under 2000 med 2 % jämfört med året innan och nivån är nu lägre än

1990. Såväl inbrott i källare och vind, biltillgrepp och särskilt cykelstölder minskade mellan 1999 och 2000. Under 2000 skedde en tillfällig ökning av antalet anmälda bostadsinbrott. Första halvåret 2001 minskade däremot antalet bostadsinbrott med 18 % jämfört med motsvarande period år 2000. Antalet anmälda fickstölder ökade under både 1999 och 2000. Under första halvåret 2001 minskade däremot antalet anmälda fickstölder med 5 % jämfört med motsvarande period år 2000.

Diagram 4.1 Antal anmälda brott 1950 (1975)–2000

Källa: Brottsförebyggande rådet.

Anmälda *våldsbrott* (här definierade som brott enligt 3–6 kap. brottsbalken, vilka utgör drygt 10 % av samtliga anmälda brott) har under 1990-talet uppvisat en annan utveckling än anmälda tillgreppsbrott. Under hela 1990-talet har antalet anmälda våldsbrott ökat. År 2000 ökade antalet anmälda våldsbrott med 1 %. Under första halvåret 2001 har antalet våldsbrott ökat med 1 % jämfört med motsvarande period år 2000.

Under första halvåret 2001 minskade antalet anmälda *bedrägeribrott* med 27 % jämfört med motsvarande period år 2000. Dessa brott ökade något under 1999 och 2000 efter att ha minskat under en följd av år. Anmälda *skadegörelsebrott* har ökat kontinuerligt sedan 1975. Under 1999 skedde en tillfällig minskning av antalet anmälda skadegörelsebrott, däribland klotterbrotten. År 2000 ökade antalet anmälda skadegörelsebrott med 10 % jämfört med år 1999. Under första halvåret 2001 ökade antalet skadegörelsebrott med 17 % jämfört med motsvarande period år 2000. Klotterbrotten svarade för den största delen av ökningen, men även skadegörelse på motorfordon och mot stat, kommun och landsting bidrog till ökningen. Antalet anmälda narkotikabrott minskade totalt med cirka 11 %, de som gällde överlåtelse m.m. minskade med 24 % un-

der 2000. Under första halvåret 2001 minskade antalet polisanmälda brott mot narkotikastrafflagen med 1 %.

Anmälningar av hets mot folkgrupp ökade kraftigt under 2000 jämfört med 1999. Anmälningar rörande olaga diskriminering minskade år 2000 med 3 % jämfört med 1999. Enligt Säkerhetspolisen ökade det totala antalet anmälda brott med rasistiska eller främlingsfientliga inslag med 6 % år 2000. Merparten av ökningen avsåg brottet hets mot folkgrupp.

Vad påverkar brottsutvecklingen?

Flera andra faktorer, utöver en förändring av den faktiska brottsligheten, kan påverka antalet polisanmälda brott. Det gäller bl.a. allmänhetens anmälningsbenägenhet och polisens insatser för att upptäcka brott. Det är svårt att avgöra om de förändringar som rapporteras från ett år till ett annat speglar utvecklingen av den faktiska brottsligheten eller enbart en förändring av andelen synliga brott. I ett längre tidsperspektiv, från 1960-talet och framåt, är det enligt Brottsförebyggande rådet troligen så att den faktiska brottsligheten totalt sett ökat något mer än den anmälda brottsligheten. Det gäller framför allt förmögenhetsbrottsligheten. När det gäller våldsbrott (särskilt våld mellan bekanta) är det, också enligt Brottsförebyggande rådet, troligen så att den faktiska brottsligheten inte ökat lika mycket som den anmälda brottsligheten.

Brottsförebyggande rådets prognoser för brottsligheten bygger på ett antal samhällsfaktorer som visat sig ha ett samband med utvecklingen av anmälda brott. Prognoserna har tidigare visat sig stämma relativt väl med den faktiska utvecklingen. Under 1999 och 2000 har de anmälda tillgreppsbrotten minskat med 2 % respektive 1 % trots att de enligt prognosen förväntades öka med 3 % både 1999 och 2000. En sådan skillnad kan bero på de åtgärder som vidtagits inom rättsväsendet och på det brottsförebyggande arbete som sker i samhället i övrigt.

Brottslighet och trygghet i ett internationellt perspektiv

Utvecklingen av brottsligheten har varit likartad i hela västvärlden under de senaste decennierna. Brottsligheten i Sverige ligger, enligt den internationella offerundersökningen (International Crime Victimization Survey, ICVS), strax över genomsnittet för länder i västvärlden (sjuutton länder ingick i undersökningen). Brottsligheten

i Sverige är dock, i högre utsträckning än i många andra länder, koncentrerad till mindre allvarliga brott. T.ex. ligger Sverige långt över genomsnittet när det gäller cykelstölder. Skulle dessa kategorier inte räknas med skulle Sverige ligga på en genomsnittlig nivå vad gäller utsatthet för brott. När det gäller trygghet var Sverige år 2000, liksom 1992 och 1996, det land där den största andelen av invånarna kände sig trygga ute på kvällen. Det beror, enligt Brottsförebyggande rådet, sannolikt på att Sverige har en relativt låg grad av ordningsproblem. Ordningsproblem såsom en hög nivå av störande beteende, narkomaner, fylleri eller skadegörelse är nämligen den faktor som starkast påverkar människors upplevelse av trygghet.

Ett tryggare samhälle motverkar brottslighet

Kriminalpolitiken omfattar samhällets åtgärder mot brott och innefattar verksamheter både inom rättsväsendet och i samhället i övrigt.

Brottsligheten kan innebära angrepp mot människors liv, hälsa, integritet eller egendom och förorsaka lidande och otrygghet. Den medför betydande kostnader för enskilda och för samhället. Den kan i sina grövsta uttrycksformer och i sin förlängning utgöra ett hot mot vår demokratiska rättsstat och grunderna för vår samhällsgemenskap.

Samtidigt som brottsligheten är ett allvarligt samhällsproblem är den också en följd av de problem som finns i samhället. Kriminalpolitiken måste utgå från kunskapen att brottsligheten påverkas av en rad faktorer i samhället. Rättsväsendet är den myndighetssfär som har det grundläggande ansvaret för att förebygga och utreda brott, men samhällets insatser mot brottsligheten måste innefatta åtgärder inom samhällets alla sfärer och på samhällets alla olika nivåer. Kriminalpolitiken måste vara en integrerad del av samhällspolitik. En framgångsrik kriminalpolitik kan bara drivas inom ramen för en allmän välfärdspolitik som innefattar mål om social trygghet, rättvis fördelning och stärkt solidaritet människor emellan.

Samhällets insatser för barn och ungdomar, liksom verksamheten inom skola och socialtjänst, är centrala delar av en kriminalpolitik byggd på helhetssyn och kunskap. Ett tryggare samhälle byggs framför allt med gemensamma insatser mot social ofärd, missbruk av alkohol

och narkotika, genom åtgärder på arbetsmarknadspolitiken och bostadspolitiken område och genom att motverka utanförskap och segregation.

Målet för kriminalpolitiken är att minska brottsligheten och öka tryggheten. Målet innefattar förutom att öka den faktiska tryggheten också att öka den upplevda tryggheten. Den kriminalpolitiskt inriktade verksamheten syftar framför allt till att upprätthålla allmän ordning och säkerhet, att förebygga brott, att förhindra barn och ungdomar från att utveckla ett kriminellt beteende, att utreda och avgöra brottmål, att se till att den som begått brott lagförs, att verkställa påföljder och rättsanspråk och att ge stöd till den som drabbas av brott. Kriminalpolitiken skall bygga på en helhetssyn och utgå från principen om alla människors lika värde och respekt för den enskildes integritet och värdighet. Kriminalpolitiken och samtliga åtgärder som vidtas inom rättsväsendet skall bygga på kunskap om brottsligheten, dess orsaker och effekter av vidtagna åtgärder.

Brottsförebyggande arbete och polisverksamhet i människors närmiljö utvecklas vidare

Lokala insatser mot lokal brottslighet

En majoritet av de brott som begås drabbar enskilda i deras närmiljö. Sådan brottslighet påverkar i hög grad upplevelsen av trygghet och livskvalitet. Brottslighetens orsaker måste i dessa fall angripas lokalt, nära roten till problemet. Då mycket av den informella, medborgerliga kontrollen i vårt samhälle ersatts av offentlig kontroll har avståndet mellan de problem som brottsligheten orsakar lokalt och de åtgärder som måste användas för att bekämpa problemen blivit för stort. Ett framgångsrikt arbete för att minska brottsligheten kräver medborgerliga initiativ och ett brett engagemang från allmänhetens sida. Arbetet – både inom rättsväsendet och i rättsväsendets samverkan med andra samhällsområden och lokala myndigheter, organisationer, näringsliv och enskilda – för att bekämpa och förebygga brottsligheten måste vidareutvecklas.

Den brottslighet som drabbar människor i deras vardag och närmiljö handlar bl.a. om kvinnofridsbrott, bostadsinbrott, stölder av och ur bilar, skadegörelse, cykelstölder och butiksstölder. Sådan brottslighet som gatulangning av narkoti-

ka, försäljning av illegalt tillverkad och illegalt importerad alkohol till unga men även andra eller våld och hot på allmänna platser påverkar också i hög grad livskvaliteten och upplevelsen av trygghet liksom möjligheterna till positiv utveckling för olika områden.

Av regeringens lägesbeskrivning *Brott kan förebyggas!* Utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet (skr. 2000/01:62) framgår att det brottsförebyggande arbetet har utvecklats i enlighet med intentionerna i det av regeringen år 1996 beslutade nationella brottsförebyggande programmet. Många kommuner har i dag inrättat lokala brottsförebyggande råd eller liknande organisationer. Över hela landet genomförs en rad lokala brottsförebyggande insatser. Detta arbete befinner sig nu i ett intensivt uppbyggnadskede. Brottsförebyggande insatser inom rättsväsendet får också allt större genomslag. Inom andra samhällsområden behöver det brottsförebyggande arbetet vidareutvecklas. Regeringen anser att arbetet med det nationella programmet för att förebygga brott skall ges fortsatt hög prioritet.

Polisverksamheten i närpolisområdena skall vidareutvecklas

En grundtanke med polisverksamhet i närpolisområden är att brott som drabbar enskilda och skapar otrygghet i lokalsamhället skall utredas av polisen i det område där brottet har begåtts. Närpolisen skall i sitt arbete utgå från de problem som de boende och andra lokalt verksamma personer har. För att bli framgångsrikt måste polisens arbete med att förebygga brott och ordningsstörningar bedrivas i nära samverkan med andra som berörs av eller kan påverka situationen.

Den fortsatta utvecklingen av närpolisen skall beakta ny kunskap och ta hänsyn till förändringar i samhället.

I maj 2001 lämnade Brottsförebyggande rådet den tredje och sista redovisningen av regeringsuppdraget att granska närpolisreformen och utvärdera polisens arbete med att bekämpa vardagsbrottsligheten (BRÅ-rapport 2001:5 *Hurvar-närpolis*. En granskning av närpolisreformen).

Enligt Brottsförebyggande rådet har närpolisreformen genomförts organisatoriskt men inte fullt ut arbetsmässigt. Rapporten visar att en decentraliserad närpolis har en högre uppkläring

och att medborgarperspektivet tillgodoses bättre.

En framgångsrik lokal brottsbekämpning förutsätter ett problemorienterat polisarbete där arbetet grundas på kartläggning, dokumentation, uppföljning och analys. Av Brottsförebyggande rådets undersökning framgår att det problemorienterade polisarbetet inom närpolisområdena behöver fortsätta att utvecklas.

En förutsättning för att närpolisen verkligen skall bli basen i polisverksamheten är att den får tillräckliga resurser och kompetens, t.ex. vad gäller ledarskap. De resurser som har tillförts och nu tillförs polisen gör det möjligt att öka antalet poliser och skapar förutsättningar för att prioritera kompetensutveckling.

På sikt bör enligt regeringens mening polisen i närpolisområdena ansvara för all polisverksamhet som inte kräver speciell kompetens eller av andra skäl bör bedrivas centralt.

En rapport från Brottsförebyggande rådet om upprepad utsatthet för brott (BRÅ-rapport 2001:3) pekar på att de som utsatts för vissa studerade brott löper större risker än andra att utsättas för samma brott igen. Därför är det enligt rapporten mer effektivt att rikta förebyggande insatser mot personer eller objekt som redan har utsatts för brott. På så vis kan åtgärder riktas mot en mindre grupp, samtidigt som man får möjlighet att förebygga en inte oväsentlig del av alla brott. Generellt bör åtgärderna vidtas i nära anslutning till ett brott. Särskilt lämpligt kan det vara att arbeta för att förebygga upprepade brott i områden med förhållandevis omfattande brottslighet. Rapportens slutsatser kan ligga till grund för ett mer systematiskt och strategiskt brottsförebyggande arbete.

Stödet till och utvärderingar av det lokala brottsförebyggande arbetet skall öka

Utgångspunkten för ett effektivt brottsförebyggande arbete är att alla goda krafter mobiliseras och tas tillvara i kampen mot brottsligheten. Rättsväsendets myndigheter och lagstiftningen skall i dessa frågor fungera som ett stöd för det engagemang som finns hos lokala myndigheter, organisationer, näringsliv och enskilda.

Regeringen har tidigare valt att inte föreslå en skyldighet för kommuner att utarbeta lokala trygghetsplaner eller att inrätta lokala brottsförebyggande råd. Utgångspunkten bör i stället vara att de kommuner, som anser att åtgärder behöver vidtas för att minska brottsligheten och

öka tryggheten, ser över möjligheterna att förebygga brott på lokal nivå utifrån en analys av problembilden och av vilka resurser som finns på lokal nivå.

Brottsförebyggande rådet har en central roll när det gäller att stödja lokalt brottsförebyggande arbete särskilt vad gäller kunskapsstöd och metodutveckling. Brottsförebyggande rådet bidrar också till möjligheterna för lokala verksamheter att utbyta erfarenheter på lokal, regional och nationell nivå. För närvarande finns lokala brottsförebyggande råd i ca 200 av landets kommuner. Det betyder att målsättningen att ett sådant råd eller motsvarande skall finnas i två tredjedelar av landets kommuner har uppnåtts.

Effekten av olika åtgärder mot brott är en viktig fråga för framtiden. Under de närmaste åren kommer Brottsförebyggande rådets verksamhet att i högre utsträckning inriktas på att genomföra utvärderingar av olika lokala brottsförebyggande projekt. Insatserna för att sprida information och kunskap till den lokala nivån skall också öka.

För att det ekonomiska stödet i ännu högre utsträckning än tidigare skall bidra till kunskapsutvecklingen inom det brottspreventiva området, har de riktlinjer som gäller för beviljande av medel ändrats. Nytt är att en del av medlen används för att stimulera lokala aktörer att initiera konkreta projekt som uppfyller vissa specificerade kriterier vad gäller aktivitet, tillvägagångssätt, samarbete, egen dokumentation m.m. Dessa projekt skall följas upp och utvärderas av Brottsförebyggande rådet eller externa forskare. Kunskapsområden, som är aktuella för denna typ av medel: insatser för att förebygga upprepad utsatthet för brott, grannsamverkan och projekt inom skolor för att förebygga mobbning och ordningsstörningar av annat slag. Utvärderingarna beräknas vara klara under mars – augusti år 2002.

Ökad kunskap om olika åtgärders effekt är av central betydelse för regeringen när beslut skall fattas på det kriminalpolitiska området. Sådan kunskap är basen för att de tillgängliga resurserna skall kunna användas på bästa sätt.

Det förebyggande arbetet i storstäderna utvecklas

En, även i förhållande till befolkningen, oproportionerligt stor andel av brotten begås i storstäderna. Koncentrationen av människor, näringsliv och nöjen till dessa områden får till följd att såväl grövre och organiserad brottslighet som

brott som t.ex. olaga hot, biltillgrepp, misshandel och skadegörelse liksom andra typer av ordningsstörningar är långt vanligare i storstadsområden än i övriga landet. Det gäller särskilt vissa bostadsområden i storstäderna och för cityområden.

Den verksamhet som bedrivs för att förebygga och bekämpa brott och för att öka tryggheten hos enskilda skall i ökad utsträckning ta hänsyn till detta i planeringen av verksamheten. Det gäller såväl polisverksamheten som den brottsförebyggande verksamheten och stödet till den.

Kommittén för brottsförebyggande arbete konstaterade att det är särskilt svårt att mobilisera invånare och kommundelar i sådana områden där brottsligheten är särskilt hög i ett förebyggande arbete. Det arbete som drivs av Brottsförebyggande rådet, delvis inom ramen för regeringens storstadssatsning, är därför av stor vikt. I de lokala utvecklingsavtal som har slutits inom ramen för regeringens storstadssatsning har samtliga kommuner, när det gäller målområdet trygghet och trivsel, formulerat övergripande mål, exempelvis att tryggheten i stadsmiljön skall förbättras. En rad brottsförebyggande åtgärder har vidtagits i de aktuella kommunerna till följd av utvecklingsavtalen. I flera kommuner arbetar man också för närvarande med att utveckla åtgärdsplanerna vad gäller bl.a. det brottsförebyggande arbetet grundade på kartläggning och analys av brottsligheten i de berörda bostadsområdena. Regeringen arbetar fortlöpande vid revideringen av avtalen för att de brottsförebyggande aspekterna skall beaktas i än större utsträckning.

I Göteborg har kommunen inrättat ett Centralt brottsförebyggande råd. Det skall stödja såväl det strategiska som det konkreta brottsförebyggande arbetet. Det konkreta arbetet utförs i många olika sammanhang, bl.a. i samverkan med stadsdelarna, med aktörer från offentlig sektor, föreningar, ideella organisationer, företag och enskilda personer. I Stockholm bedrivs på central nivå ett organiserat brottsförebyggande arbete genom Enheten för drog- och brottsprevention, kommunens samordningskansli för brottsförebyggande arbete. Det finns således goda förutsättningar för att storstadsområdena skall kunna utveckla ett effektivt brottsförebyggande arbete under de närmaste åren.

Brottsförebyggande rådet prioriterar ungdomsbrottslighet under år 2001–2002

Att förhindra att barn och ungdomar rekryteras till en kriminell livsstil är en av huvuduppgifterna för kriminalpolitiken. Det är även en viktig uppgift för föräldrar m.fl. och en uppgift som ligger inom t.ex. skolans uppdrag. Brottsförebyggande rådet undersöker under året olika riskfaktorer för brottslighet, liksom vilka tidiga åtgärder som kan sättas in för att förhindra en brottslig karriär.

Viktig är också föräldrars stödjande och uppfostrande roll. Brottsförebyggande rådet utvärderar för närvarande olika projekt som syftar till brottsförebyggande åtgärder för barn och ungdomar. Barn och ungdomar tillbringar en stor del av sin tid i skolan. Brottsförebyggande rådet ger under året ut en skrift med tips på hur skolan kan arbeta brottsförebyggande. Dessutom arbetar Brottsförebyggande rådet med att ta fram en lärarhandledning i ämnet.

Många unga lagöverträdare döms till vård inom socialtjänsten. Sedan påföljdsreformen den 1 januari 1999 kan sådan påföljd förenas med särskild föreskrift om ungdomstjänst. Samtidigt infördes påföljden slutna ungdomsvård. I propositionen angav regeringen att reformen skulle följas upp och utvärderas efter en tid. Brottsförebyggande rådet har nu fått detta uppdrag, gemensamt med Socialstyrelsen och Statens institutionsstyrelse. Uppdraget innefattar att följa upp och utvärdera påföljderna överlämnande till vård inom socialtjänsten och slutna ungdomsvård. Uppdraget skall redovisas senast den 29 november 2002. Resultaten av utvärderingen kommer att ligga till grund för fortsatta överväganden om utformningen av påföljdssystemet för unga lagöverträdare.

Brottsförebyggande rådet fortsätter även att kartlägga brottsligheten och problembeteendet bland landets niondeklassare. Studien görs för fjärde året. Dessa undersökningar bidrar med kunskap om ungdomsbrott och dess utveckling.

Enligt regeringens uppfattning är det av yttersta vikt att insatser görs för att förhindra att barn och ungdomar utvecklar ett kriminellt beteende. Brottsförebyggande rådet spelar här en viktig roll genom att kartlägga och utvärdera åtgärder och effekter av åtgärderna mot ungdomsbrottsligheten. Regeringen avser att noga följa Brottsförebyggande rådets arbete inom detta område.

Det brottsförebyggande arbetet på EU-nivån går in i ett nytt spännande skede

Inför och under Sveriges ordförandeskap i EU har Sverige arbetat för att komplettera EU:s kriminalpolitik med brottsförebyggande åtgärder. En EU-konferens för att diskutera konkreta åtgärder hölls i februari 2001. Slutsatserna från konferensen är en integrerad del i den av Sverige framarbetade brottsförebyggande policyn för EU, som beslutades av EU:s justitie- och inrikesministrar senare under våren. En annan viktig del i denna policy är det europeiska brottsförebyggande nätverk som i maj 2001 inrättats på initiativ av Sverige och Frankrike. Genom att fortsatt aktivt arbeta i nätverket, bl.a. genom Brottsförebyggande rådet, avser Sverige utveckla möjligheterna att förebygga brott genom åtgärder på EU-nivån och främja utbytet och utvecklingen av kunskap om effektiva brottsförebyggande åtgärder.

Den brottsutredande verksamheten utvecklas i samarbete mellan polisen och åklagarväsendet

Åklagare och polis skall samarbeta för att förbättra brottsutredningarna

Att brottsutredningar genomförs snabbt, effektivt och med hög kvalitet är grundläggande medborgarkrav. Polisen och åklagarväsendet skall ha förmåga att med hög kvalitet utreda såväl svåra och komplicerade ärenden som enkla och medelsvåra brott.

Polisen och åklagarväsendet ansvarar för att personalen har hög kompetens, ändamålsenliga arbetsmetoder och effektiva hjälpmedel för att utreda brott. Brottsutredningsverksamheten är en för åklagarväsendet och polisen gemensam uppgift och myndigheterna är därför i stor utsträckning beroende av varandra för att verksamheten skall kunna utvecklas och förbättras.

Riksåklagaren, Justitieombudsmannen (Skrivelse den 13 juni år 2000, Synpunkter med anledning av iakttagelser gjorda under inspektioner vid vissa av polisens internutredningsenheter m.m.), Riksdagens revisorer (Rapport 1998/99:9 Organisationsförändringar inom rättsväsendet) och Granskningskommissionen i anledning av mordet på statsminister Olof Palme (SOU 1999:88) har från delvis olika utgångspunkter pekat på brister och oklarheter i brottsutredningssystemet.

Kritiken avser bl.a. långa handläggningstider, låg upplärning, oklar ansvarsfördelning mellan åklagare och polis, tillsynen över utredningarna, hanteringen av internutredningar och kompetensförsörjningen.

Riksdagen har tillkännagivit att regeringen bör låta utreda frågan om ett oberoende organ för tillsyn av polisens och åklagarnas förundersökningsarbete. Riksdagen har också tillkännagivit att regeringen bör se över frågan om en specialisering av utredningsverksamheten inom närpolisens (bet. 1999/2000:JuU11, rskr. 1999/2000:211).

Regeringen har låtit vidta en rad åtgärder på området. Under åren 2000–2001 har regeringen beslutat om flera utredningar och särskilda uppdrag till myndigheterna för att skapa ett effektivt och hållbart brottsutredningssystem (se avsnitt 4.5.1).

Utvecklingssamarbetet mellan åklagarväsendet och polisen är inriktat på att finna arbetsformer och arbetsmetoder som gör det möjligt att nå ännu högre lagföring och kortare handläggningstider. Riksåklagaren har i en övergripande modell angett att åklagare i större utsträckning bör ges möjligheter att i nära samarbete med kvalificerade poliser avgöra hur utredningar om mängdbrott skall genomföras. Riksrevisionsverket har i en rapport till regeringen i februari 2001 redovisat en modell för ett snabbförfarande för rättsväsendets hantering av mängdbrott (Brottmålskedjan, 2001:4). Även Riksrevisionsverkets modell bygger på att det hos polisen skall finnas en funktion för ärendesortering. Den funktionen bör enligt Riksrevisionsverket uppehållas av en polis med erfarenhet av förundersökningsledning eller, efter överenskommelse mellan åklagar- och polismyndighet, en särskild beredningsåklagare.

Rikspolisstyrelsen bedriver ett flertal utvecklingsinsatser som syftar till att effektivisera det brottsutredande arbetet vad gäller såväl den s.k. vardagsbrottsligheten som de grova och mera komplicerade brotten. En arbetsmetod har tagits fram för att öka kvaliteten och snabbheten i utredningsarbetet. Särskild utbildning för polisiära förundersökningsledare har genomförts och genomförs fortlöpande. Utvecklingen av handläggarstöd för straffprocessuella tvångsmedel samt nya avrapporterings- och anmälningsrutiner kommer att underlätta och effektivisera det brottsutredande arbetet.

Regeringen bedömer att det är av stor vikt för brottsutredningsverksamheten att det i hela landet finns kvalificerade befattningshavare med uppgiften att på ett tidigt stadium styra utredningarna av mängdbrotten. Det är nödvändigt att myndigheterna ingående överväger hur den funktionen kan utformas på bästa sätt. Det bör finnas utrymme för att pröva olika modeller på olika håll i landet, beroende på hur de lokala förutsättningarna varierar. Vidare är det viktigt att åklagarorganisationen och polisen fortsätter sitt gemensamma arbete för att utveckla ännu effektivare och rationellare arbetsmetoder för bekämpningen av den mest kvalificerade kriminaliteten.

Åklagarrollen i brottsutredningar

Det är angeläget att åklagarväsendet ytterligare förstärker och utvecklar åklagarrollen och i samarbete med polisen vidtar ännu mera kraftfulla och omedelbara åtgärder för att förbättra och effektivisera brottsutredningssystemet.

Enligt regeringens uppfattning är det av stor vikt att åklagare och poliser samarbetar nära för att tillsammans avgöra hur utredningar kan genomföras med högsta kvalitet. Det gäller naturligtvis också hanteringen av mängdbrottslighet.

Åklagarna bör i stor utsträckning medverka i polisens utvecklingsarbete för att generellt sett höja den polisiära förundersökningskompetensen.

En långsiktig förbättring av brottsutredningsverksamheten över hela fältet bör göra det möjligt för åklagarna att i betydligt större utsträckning kunna koncentrera sig på de brottsutredningar där behovet av åklagarledning är som störst.

Regeringen bedömer att utvecklingsprojekten för snabbare hantering av brottmålsärenden visar att stora effektivitetsvinster kan uppnås med förhållandevis enkla medel. Därför är det enligt regeringens mening viktigt att rättsväsendets myndigheter vidareutvecklar sina insatser för att förbättra samordningen.

Kompetensen inom åklagarväsendet skall vara hög
Brottsutvecklingen har medfört att statsmakterna ställer allt högre krav på åklagarna när det gäller kompetens, skicklighet och effektivitet. Samtidigt har det internationella rättsliga samarbetet utvecklats avsevärt, särskilt inom den Europeiska unionen. En aktiv och skicklig förun-

dersökningsledning i kvalificerade utredningar av t.ex. grov organiserad brottslighet med internationella kopplingar kräver hög kompetens. Därför är det enligt regeringens uppfattning nödvändigt med en fortlöpande och kvalificerad utbildning för åklagare. Det är också nödvändigt för att åklagarna skall kunna fungera som ett kraftfullt stöd i framför allt det lokala polisarbetet.

Kampen mot den allvarligaste brottsligheten

Samhället skall med kraft bekämpa all brottslighet. Rättsväsendet skall ha god förmåga att snabbt och effektivt och med hög kvalitet kunna ingripa mot brott. Självklart skall rättsväsendets samlade insatser genomgående syfta till att öka enskilda människors trygghet och till att upprätthålla respekten för de lagar och bestämmelser som finns.

Rättsväsendets samlade resurser skall användas på ett genomtänkt sätt med utgångspunkt i en helhetssyn på de åtgärder som är nödvändiga att vidta för att uppnå de kriminalpolitiska målen.

En av de viktigaste kriminalpolitiska prioriteringarna är att rättsväsendets myndigheter vidtar kraftfulla åtgärder mot den allvarligaste kriminaliteten. Sådana åtgärder ges därför en förhållandevis stor del av de samlade resurserna. Till denna typ av brott hör våldsbrottslighet, narkotikabrott, ekonomisk brottslighet och brott mot den yttre miljön. Särskild uppmärksamhet skall ägnas åt grov organiserad brottslighet och brott som drabbar särskilt utsatta personer eller grupper.

Särskilt samhällsfarlig kriminalitet

Ordningsstörningar och våld av det slag som förekom vid Europeiska rådets möte i Göteborg i juni 2001 utgör ett hot mot demokratin i flera avseenden. Sådana angrepp hotar att hindra demokratiskt valda företrädare från att mötas och de hotar att hindra demokratiska organisationer från att ordna demonstrationer eller på annat sätt uttrycka sina åsikter. Dessutom kan angreppen leda till att människor skadas, egendom förstörs och samhället känns otryggare. Polisen och rättsväsendets övriga myndigheter skall ha goda möjligheter och en hög beredskap att effektivt kunna förebygga och bekämpa allvarliga ordningsstörningar. Det är särskilt betydelsefullt att

polisen i samverkan med andra myndigheter och organisationer fortsätter att utveckla sin samlade kapacitet att hantera och bemästra sådana mycket allvarliga ordningsstörningar i samhället.

De mycket allvarliga brott som under de senaste åren har begåtts mot polismän och journalister har tidigare aktualiserat frågan om rättsväsendets samlade förutsättningar att hindra angrepp mot centrala samhällsfunktioner. Rättsväsendets myndigheter skall därför skaffa god kunskap om sådan kriminalitet för att ännu effektivare kunna förebygga och utreda sådan brottslighet.

Våldsbrott

En av de viktigaste uppgifterna för samhället är att förhindra att människor utsätts för våldsbrott. Särskild uppmärksamhet skall därför även fortsättningsvis ägnas åt att förebygga och bekämpa våldsbrott.

Antalet anmälda våldsbrott har ånyo ökat de senaste åren, efter en avmattning i mitten av 1990-talet. Det är inte givet att de statistiska förändringarna återspeglar de verkliga förhållandena, men utvecklingen av statistiken bör ändå tas på allvar.

Våld mot kvinnor

En stor del av våldet i samhället begås i hemmen mot personer som har en nära relation till gärningsmannen. Offret för sådant våld är ofta en kvinna eller ett barn och det är ofta en man som är gärningsman. För att bekämpa våldsbrottslighet av detta slag är behovet av myndighetssamarbete och samverkan med frivilligorganisationerna uppenbart.

Under 1997 gav regeringen flera myndigheter inom rättsväsendet i uppdrag att vidta olika typer av åtgärder för att förebygga våld mot kvinnor och för att ge kvinnor som utsatts för våld ett bättre bemötande. Under 1998 beslutade riksdagen enligt regeringens förslag om ny och skärpt lagstiftning.

För att dessa åtgärder skall få genomslag krävs ett långsiktigt och metodiskt arbete, byggt på kunskap. De redovisningar av myndighetsuppdragen som lämnas till regeringen används av en arbetsgrupp inom Regeringskansliet som underlag i det fortsatta arbetet.

Metoderna för att bedöma risk- och hotbilder inom polisverksamheten utvecklas och prövas för närvarande på några håll i landet i nära samarbete med vetenskaplig expertis. Målsättningen

är att minska risken för att kvinnor utsätts för upprepat våld genom att polisen bättre skall kunna bedöma vilka skyddsåtgärder som behöver vidtas i det individuella fallet.

Åklagarmyndigheterna har upprättat särskilda åtgärdsprogram som har inriktats på ökad kunskapsbildning, samarbete med polisen för att utveckla bättre utredningsmetoder, snabbare lagföring och ökad samverkan med socialtjänsten m.fl. för att kunna ge ett bättre stöd till kvinnor som utsatts för våld. Riksåklagaren samverkar också med Rikspolisstyrelsen för att förbättra rutinerna i besöksförbudsärenden.

Inom Regeringskansliet övervägs för närvarande ytterligare åtgärder för att motverka våld mot kvinnor i nära relationer. Justitiedepartementet kommer inom kort att remittera en departementspromemoria i vilken bl.a. föreslås ändringar i lagstiftningen om besöksförbud samt i rättegångsbalkens regler om häktning.

Regeringen avser att under 2002 driva arbetet vidare när det gäller kampen mot sexualbrott. Sommaren 1998 tillsattes en parlamentariskt sammansatt kommitté (dir. 1998:48) med uppdrag att göra en heltäckande översyn av bestämmelserna om sexualbrott. Kommittén redovisade sitt uppdrag den 6 mars i år. Kommitténs förslag remissbehandlas för närvarande.

Regeringen har inrättat ett Nationellt råd för Kvinnofrid. Rådet skall vara ett forum där regeringen kan utbyta erfarenheter och idéer med företrädare för organisationer och forskare som är engagerade i frågor som rör mäns våld mot kvinnor. Rådet skall också uppmärksamma områden som behöver åtgärdas såsom lokala kvinnojourens arbete och deras verksamhetsvillkor, insatser för män som misshandlar kvinnor, barnen i misshandelsförhållanden, våld mot kvinnor med invandrarbakgrund, äldre kvinnor, kvinnor med funktionshinder samt våld i homosexuella förhållanden. Rådet skall även synliggöra forskning inom området.

Handel med människor för sexuell exploatering

Handeln med människor för exploatering har ökat. Kvinnor och barn är särskilt utsatta. De marknadsförs, transporteras och säljs av människohandlare för att utnyttjas i framför allt prostitution men också på andra sätt. Handel med människor kan enligt svensk lag bestraffas enligt olika bestämmelser om t.ex. människorov, olaga tvång och koppleri. 1998 års parlamentariska Sexualbrottskommitté har dock föreslagit infö-

rande av nya, särskilda brott som tar sikte på handel med människor. Kommitténs förslag remissbehandlas nu. De skall därefter beredas vidare inom Justitiedepartementet.

Människohandeln är ett i allra högsta grad gränsöverskridande problem. Insatser enbart i Sverige eller något annat enskilt land räcker inte för att stoppa den. Det krävs internationell samverkan. Regeringen prioriterar därför denna fråga i det internationella arbetet. Det var också en prioriterad fråga för det svenska ordförandeskapet i EU.

Handel med människor kommer även fortsatt vara en prioriterad fråga för regeringen. Under 2002 avser därför regeringen att fortsätta med att driva arbetet vidare när det gäller kampen mot människohandeln. En viktig del i arbetet är att minska efterfrågan på prostituerade. Inte minst handlar det om att komma till rätta med värderingar som tar sin utgångspunkt i synen på människor som handelsvaror. Ett instrument i detta arbete är det förbud mot köp av sexuella tjänster som trädde i kraft den 1 januari 1999. 1998 års Sexualbrottskommitté har föreslagit att förbudet skall arbetas in i brottsbalken och förtydligas i vissa avseenden. Kommittén föreslår att det skall klarläggas att också "stamkunder" och den som utnyttjar en sexuell tjänst men låter någon annan betala för den omfattas av straffansvaret. En utvärdering av den praktiska tillämpningen av lagen har skett inom polisväsendet och en rapport bereds inom Rikspolisstyrelsen. Regeringen kommer att följa resultatet av utvärderingen och polisens fortsatta arbete med att utveckla metoderna och stärka insatserna mot köp av sexuella tjänster.

Brott mot barn

FN:s barnkonvention skall efterlevas och övergrepp mot barn bekämpas med kraft. Den polis-anmälda misshandeln mot barn har mer än fyrdubblats sedan början av 1980-talet. Det är bakgrunden till att regeringen 1998 tillsatte en parlamentarisk kommitté (dir. 1998:105) för att utreda frågan om barnmisshandel och därmed sammanhängande frågor. Det är regeringens målsättning att utredningens arbete skall bidra till att skapa bättre förutsättningar för att hindra att barn misshandlas, effektivare samverkan mellan de verksamheter som skall utreda barnmisshandel, bättre kunskaper hos berörda yrkesgrupper och ökade möjligheter till stöd och hjälp till berörda.

I ett delbetänkande om brottsutredningarna i barnmisshandelsärenden konstaterar utredningen att det går att förbättra handläggningen av barnmisshandelsärenden hos polis och åklagare. Förslagen i denna del har remissbehandlats och bereds för närvarande i Regeringskansliet. Kommittén slutredovisade sitt uppdrag den 31 augusti 2001. Mot bakgrund av all den information och nya kunskap som kommer att finnas tillgänglig under 2002 kommer regeringen att överväga ytterligare åtgärder för att förebygga att barn utsätts för brott och stärka skyddet för de barn som ändå utsatts.

Riksdagen har på förslag från regeringen infört en möjlighet att förordna en särskild företrädare för barn i vissa fall. Möjligheten finns sedan den 1 januari 2000. Syftet är att stärka barnets rätt, förebygga fortsatt brottslighet och underlätta utredning och lagföring i fall där en vårdnadshavare eller annan närstående misstänks för brott mot ett barn.

Barnpornografibrotten ökar och har fått en allt större global spridning bl.a. genom Internet. Rikskriminalpolisen samlar in och systematiserar anträffade bilder till ett digitalt referensbibliotek. Svensk polis är ensam om att ha en databas av detta slag och lämnar för närvarande information om bilder till utländska myndigheter. Genom ett utvecklat samarbete mellan polismyndigheterna och det digitala referensbiblioteket med barnpornografiska bilder har möjligheterna att identifiera offer och förövare förbättrats avsevärt. Det internationella samarbetet inom området är av avgörande betydelse. Europol och Interpol kommer att bygga upp liknande databaserade referensbibliotek. Det kommer att leda till en förbättrad internationell samverkan.

Brott med rasistiska eller främlingsfientliga, antisemitiska och homofobiska inslag

Bekämpningen av brott med rasistiska, främlingsfientliga eller homofobiska motiv har fortsatt hög prioritet för polisväsendet.

I sina reviderade planeringsförutsättningar för 2001–2003 anger Rikspolisstyrelsen att det inom området rasistiska, främlingsfientliga, antisemitiska och homofobiska brott är angeläget att polismyndigheterna organiserar arbetet och skapar rutiner som gör att brott med sådana motiv kan upptäckas redan när brottsanmälan tas upp.

Under hösten 2000 påbörjade Rikspolisstyrelsen och Riksåklagaren gemensamma inspektioner för att granska hur samarbetet mellan åklaga-

re och polis fungerar när det gäller handläggningen av bl.a. rasistiska brott.

Samarbetet mellan Säkerhetspolisen och den öppna polisen är av avgörande betydelse för en framgångsrik bekämpning av brott med anknytning till rasideologiska och andra högerextrema grupperingar. Rikspolisstyrelsen redovisade i juni sitt uppdrag att överväga och lämna förslag om samverkan, samordning och ansvarsfördelning mellan den öppna polisen och Säkerhetspolisen. Rikspolisstyrelsens rapport har remitterats.

Åklagarväsendet har sedan flera år ägnat brott med rasistiska eller främlingsfientliga inslag särskild uppmärksamhet. Riksåklagaren beslutade i december 1999 om ett omfattande och konkret handlingsprogram för åklagarväsendets bekämpning av brottslighet med rasistiska eller främlingsfientliga motiv. Programmet innebär bl.a. att alla brott där det kan finnas sådana motiv skall behandlas med förtur och särskilt utsedda åklagare skall leda förundersökningarna.

Narkotikabrott

En rapport från Centralförbundet för Alkohol- och Narkotikaupplysning (CAN) visar att ungdomars missbruk av och nyfikenhet på narkotika ökat. Det är oroväckande. Missbruk av narkotika är en starkt bidragande orsak till förekomsten av brott och otrygghet i samhället.

I slutbetänkandet från Narkotikakommissionen (SOU 2000:126) konstateras att neddragningarna i de offentliga utgifterna på senare år har drabbat alla delar av arbetet mot narkotika. Kommissionen noterar dock att de kontrollerande myndigheternas arbete mot narkotika fungerar väl. I ljuset av uppgifterna om ökad tolerans mot narkotika är det angeläget att polis och åklagare behåller och utvecklar den höga kvaliteten på bekämpningen av narkotikamissbruk.

Den ekonomiska brottsligheten

Den ekonomiska brottsligheten, inklusive den IT-relaterade brottsligheten, berör stora samhällsreliga intressen och drabbar det allmänna, näringslivet och enskilda människor. Under de senaste decennierna har många former av komplicerad och samhällsfarlig ekonomisk kriminalitet utvecklats. Ofta begås sådana brott inom en näringsverksamhet. Det finns också ett samband mellan ekonomisk brottslighet och annan grov organiserad brottslighet. Det blir allt vanligare att den ekonomiska brottsligheten är

gränsöverskridande. Den drar då ofta nytta av olikheter i nationell lagstiftning och av myndigheternas svårigheter att samarbeta effektivt över gränserna. Statsmakterna har under de senaste åren väsentligt förstärkt insatserna mot denna typ av kriminalitet. Utvecklingen av myndighetssamarbete, arbetsmetoder och kompetens är några av hörnstenarna i regeringens strategi mot ekonomisk brottslighet. I strategin ingår också formuleringen av ny bättre lagstiftning. Det pågår ett stort antal projekt på det området.

Inrättandet av Ekobrottsmyndigheten har skapat goda strategiska förutsättningar för en effektiv ekobrottsbekämpning i hela landet.

Myndigheten skall ytterligare vidareutveckla och förstärka bekämpningen av den kvalificerade, omfattande och gränsöverskridande ekonomiska brottsligheten. Det är också angeläget att arbetet med att återföra och spåra vinning av brott fortsätter och förstärks ytterligare.

En effektiv ekobrottsbekämpning med en tydlig brottsförebyggande inriktning förutsätter en nationell underrättelseverksamhet av hög kvalitet. Det är därför av stor vikt att Ekobrottsmyndigheten och Rikspolisstyrelsen gemensamt arbetar med att vidareutveckla underrättelseverksamheten på ekobrottsområdet. I juni 2001 gavs myndigheterna i uppdrag att arbeta med en sådan vidareutveckling. I uppdraget ingår även att se till att polismän vid Ekobrottsmyndigheten inom ramen för befintlig lagstiftning får åtkomst till polisens register och IT-system.

Ekobrottsmyndigheten inrättades 1998 och myndigheten har nu funnit tiden mogen för att genomföra en översyn av organisationen. Regeringen anser att initiativet är utmärkt. De tidigare erfarenheter som har gjorts om organisation och arbetssätt kommer att kunna beaktas och därmed bidra till att utveckla en organisationsform som bäst tillgodoser de höga krav som ställs på verksamheten.

Miljöbrott

En effektiv miljöbrottsbekämpning är avgörande för en ekologiskt hållbar utveckling. Organisationen för bekämpning av brott mot miljön skall därför ha en god utredningsförmåga och tillräckliga utredningsresurser. Att på en rad olika områden effektivisera miljöbrottsbekämpningen är en svår och omfattande uppgift för åklagarväsendet och polisen. Det är därför positivt att myndigheterna nått långt när det gäller att skapa förutsättningar för en effektiv bekämpning av

brotten mot miljön. Myndigheterna bedriver ett ambitiöst arbete för att utveckla nya och effektivare arbetsmetoder och arbetsformer inom miljöbrottsbekämpningen. Det är tillsynsmyndigheterna på området som till övervägande del anmäler brott mot miljön till åtal. Enligt regeringens uppfattning är det därför nödvändigt att samverka mellan polis, åklagare och tillsynsmyndigheter fortlöpande utvecklas.

En polis för 2000-talet – förändringsarbetet skall fortsätta

Under det senaste decenniet har polisväsendet genomgått stora förändringar.

Sammantaget har dessa förändringar medfört nya strukturer och ny organisation, ändrade arbetsmetoder, kompetensutveckling och ökad samverkan. Rationaliseringar och besparingar har lett till att såväl polispersonal som övriga anställda minskat i antal.

För att upprätthålla medborgarnas förtroende för polisen är, som redan framgått, insatser inom framför allt två områden avgörande under de närmaste åren. Dels skall närpolisreformen fullföljas och vidareutvecklas. Dels skall brottsutredningarna på alla nivåer bli snabbare och säkrare, så att lagföringen ökar och tiden mellan brott och påföljd blir så kort som möjligt.

För att denna utveckling skall vara möjlig genomför regeringen en kraftfull ekonomisk satsning på polisen. Med den som stöd förbättras förutsättningarna för Rikspolisstyrelsen att gå vidare med förändringsarbetet, bl.a. genom att antalet poliser ökar.

Professionellt polisarbete är alltid problemorienterat

Under en följd av år har regeringen drivit linjen att allt polisarbete skall vara kunskapsbaserat och problemorienterat. Mycket har också hänt. Det blir allt vanligare att polisen avsätter resurser för probleminventering och kartläggning på olika nivåer. Inte minst kriminalunderrättelsetjänsten har utvecklats och fått ökat utrymme sedan den infördes år 1995. Kompetensen inom polisen har breddats med kunskap från olika akademiska discipliner. En god grund är således lagd för fortsatt utveckling. I takt med att allt fler kunskapsunderbyggda insatser genomförs genererar dessutom polisorganisationen själv ökad kunskap om vilka åtgärder som ger bäst effekt i olika

situationer. Rätt tillvaratagen kommer sådan kunskap att kontinuerligt höja kvaliteten i polisarbetet.

Sverige har inträtt i det operativa Schengensamarbetet

Sverige har under ett antal månader varit operativt anslutet till Schengensamarbetet. Redan nu kan man konstatera att Schengens informationssystem (SIS), en del av Schengensamarbetet, har en hög nyttjandegrad. Hur de övriga delarna av samarbetet, främst gränskontroll och polisiärt samarbete, utvecklas är för tidigt att uttala sig om. Det är dock viktigt att polisen utnyttjar möjligheterna till att bekämpa den grova och gränsöverskridande brottsligheten som en effektiv gränskontroll ger. Därför bör man sträva efter att den information som kommer fram vid gränskontrollarbetet knyts till den normala kriminalunderrättelseverksamheten. På så sätt kan polisen, och givetvis andra myndigheter, få bättre underlag för analyser, spaning och utredning samt brottsförebyggande åtgärder.

Antalet poliser skall öka och kompetensen inom polisväsendet skall bli högre

Regeringen har tidigare slagit fast att antalet poliser inte skall fastställas en gång för alla utan bedömas med hänsyn till verksamhetens behov och förutsättningarna i övrigt. Det är Rikspolisstyrelsen som ansvarar för kompetensförsörjningen inom polisväsendet. Av det följer att det är styrelsens uppgift att bedöma behovet av poliser och annan personal och tillhandahålla statsmakterna det underlag som behövs för att fatta beslut om polisväsendets verksamhet. Att avgöra hur många poliser som behövs för att lösa polisväsendets uppgifter vid varje given tidpunkt förutsätter överväganden av närmast operativ karaktär som bör göras inom polisen.

Etableringen av en polisiär grundutbildning i Umeå 2000 och i Växjö 2001 kommer att främja rekryteringen av nya poliser, särskilt i de delarna av landet.

De resurser som nu tillförs polisväsendet skapar enligt Rikspolisstyrelsen förutsättningar för polisväsendet att öka utbildningskapaciteten så att det är möjligt att i år anta ca 550 polisstudenter och att fr.o.m. 2002 ha som målsättning att anta ca 900 polisstudenter per år.

Det skulle, även med beaktande av de avgångar som kan förutses, innebära att den nedåtgående utvecklingen vänder redan i år, då antalet poli-

ser ökar med ca 300. Antalet poliser antas också öka med ca 160 år 2002, ca 220 år 2003 och ytterligare ca 420 år 2004. Vid utgången av 2004 kommer det då att finnas ca 17 200 poliser.

Den äldre personalen har kunskap och erfarenhet som det tar lång tid att skaffa sig. Det är en angelägen uppgift för ledningen inom Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna att skapa förutsättningar för att ta tillvara denna värdefulla resurs. Genom skickligt och kreativt ledarskap bör de eventuella problem som sammanhänger med begränsad tjänstbarhet kunna lösas.

Poliskårens sammansättning har stor betydelse för att människor skall uppfatta polisen som legitim och trovärdig. Det är viktigt att olika gruppers kunskaper och erfarenheter kan tillföras polisen och användas i arbetet. En sammansättning av poliser med olika ålder, etnicitet, kön, bakgrund och erfarenhet är också en av förutsättningarna för en modern arbetsplats med nytänkande och öppenhet för olika idéer och lösningar. Det kan bidra till ökad effektivitet. En balanserad personalsammansättning är också en förutsättning för att polisyrket skall vara attraktivt även i fortsättningen.

Det är fortsatt angeläget att polisväsendet analyserar resurs- och arbetsfördelningen mellan poliser och annan personal för att säkerställa att poliserna kan användas för mer renodlade polisiära arbetsuppgifter och inte för arbetsuppgifter där annan kompetens har bättre eller lika goda förutsättningar att utföra arbetsuppgifterna.

Det är också viktigt att modernisera och utveckla organisationen så att möjligheter skapas för att möta de krav som bl.a. den ökande och mer komplicerade brottsligheten, internationaliseringen och den tekniska utvecklingen ställer. Det arbetet kräver en ständig utveckling av arbetsmetoder och tillgång till nödvändig kompetens i form av experter.

De resurser som har tillförts och nu tillförs polisen skapar förutsättningar för Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna att prioritera kompetensutveckling med inriktning på verksamhetsinnehållet. Det är avgörande för utvecklingen av polisverksamheten.

Polisens metoder för verksamhetsuppföljning och redskap för en effektiv budgetkontroll skall vidareutvecklas

Det är Rikspolisstyrelsens uppgift att precisera de mål som regeringen formulerar i regleringsbrevet till operativa och lokalt användbara rikt-

linjer för polismyndigheterna. Det är också Rikspolisstyrelsens uppgift att redovisa polisens aktiviteter och prestationer till regeringen. Rikspolisstyrelsen skall garantera att redovisningen håller god kvalitet.

Sedan 1996 har Rikspolisstyrelsen arbetat intensivt och i nära samband med polismyndigheterna för att utveckla och förbättra metoderna för verksamhetsplanering och resultatuppföljning. Den nya planeringsprocessen och resultatdialogen som nu används i kombination med den struktur som den nationella resultatmodellen ger har förbättrat möjligheterna både till verksamhetsplanering och till resultatuppföljning.

De stora satsningar som nu görs på polisen ställer fortsatt höga krav på polisens verksamhetsplanering och resultatuppföljning, inte minst ur ett medborgarperspektiv. Bl.a. av det skälet har regeringen i regleringsbrevet för år 2001 givit polisen som mål att vidareutveckla metoderna för verksamhetsjämförelser och arbetstidsrapportering.

Stödet och skyddet för brottsoffer och vittnen stärks

Att stärka stödet till och skyddet för dem som utsatts för brott är en angelägen fråga för regeringen. Den som utsatts för brott skall bemötas professionellt av de myndigheter han eller hon kommer i kontakt med och få tillräckligt med stöd och skydd. Riksdagen har nyligen beslutat anta de ändringar i lagen (1988:609) om målsägandebitråde och i socialtjänstlagen (1980:620) som regeringen föreslagit i propositionen Stöd till brottsoffer (prop. 2000/01:79, bet. 2000/01:JuU20, rskr. 2000/01:205). Lagändringarna, som trädde i kraft den 1 juli 2001, innebär dels en utvidgad rätt till målsägandebitråde, dels att det i socialtjänstlagen uttryckligen anges att socialtjänsten har ett ansvar för alla kommuninnevånare som har utsatts för brott och som behöver stöd och hjälp.

Propositionen behandlar även andra åtgärder som syftar till att ytterligare förbättra stödet till brottsoffer. Bl.a. aviserades flera förordningsändringar och myndighetsuppdrag, vilka regeringen fattat beslut om i juni 2001. Regeringen har vidare presenterat en strategi för det fortsatta brottsofferarbetet. En viktig fråga i det arbetet är att förbättra omhändertagandet av unga brottsoffer.

Även rätten till skadestånd för ideell skada har stärkts. Riksdagen fattade i maj 2001 beslut om regeringens proposition Ersättning för ideell skada (prop. 2000/01:68, bet. 2000/01:LU19, rskr. 2000/01:216). Riksdagens beslut innebär att nära anhöriga till den som dödsats genom en skadeståndsgrundande handling får rätt till ersättning för de psykiska besvär som han eller hon åsamkats på grund av dödsfallet. Beslutet innebär vidare bl.a. att rätten till ersättning för ideell skada vid personskada och för kränkning genom brott skall kunna ärvas i större utsträckning än i dag. Lagändringarna träder i kraft den 1 januari 2002.

Flera av rättsväsendets myndigheter arbetar redan aktivt med frågan om hur bemötandet kan förbättras. Rikspolisstyrelsen har färdigställt en så kallad Brottsofferhandbok. Huvudsyftet med handboken är att inom polisen skapa bättre förståelse för brottsoffers handlingsmönster och behov. Flera polismyndigheter arbetar med att utveckla metoderna för att göra riskbedömningar i enskilda fall som underlag för beslut om olika skyddsåtgärder.

Det är av avgörande betydelse för en rättsstat att den som utsatts för ett brott eller bevittnat ett brott inte skall avstå från att anmäla händelsen eller medverka i en brottsutredning på grund av rädsla för att bli utsatt för ytterligare brott. I november 1999 gav regeringen Rikspolisstyrelsen i uppdrag att, i samverkan med Riksåklagaren, Kriminalvårdsstyrelsen, Domstolsverket och Brottsoffermyndigheten utarbeta förslag till ett nationellt handlingsprogram för skydd av vittnen, målsäganden och andra bevispersoner. Uppdraget redovisades i december 2000. Förslaget innebär bl.a. att de skyddsåtgärder som finns i dag samordnas på nationell nivå och att gemensam metodik, rutiner och regelverk utarbetas. En särskild organisation inom polisen och kriminalvården föreslås inrättas.

Enligt regeringens bedömning kan ett nationellt handlingsprogram ta sin utgångspunkt i Rikspolisstyrelsens förslag. Vissa av styrelsens förslag kräver emellertid lagreglering. Regeringen avser därför att tillkalla en utredare med uppdrag att vidareutveckla handlingsprogrammet och lämna förslag till erforderlig lagstiftning. Det är angeläget att det arbete som bedrivs i dag med att skydda hotade personer inte avstannar under utredningsarbetet. Det är därför viktigt att myndigheterna fortsätter att utveckla och samordna sin skyddande verksamhet.

4.4.4 En aktiv kriminalvårdspolitik

Kriminalvården har genom sina uppgifter att verkställa påföljderna fängelse, skyddstillsyn och villkorlig dom med samhällstjänst, ansvara för övervakningen av de villkorligt frigivna och de som står under intensivövervakning med elektronisk kontroll samt utföra personutredningar en central roll inom kriminalpolitikens område. Verksamheten skall präglas av en human människosyn, god omvårdnad och ett aktivt påverkansarbete under iakttagande av en hög grad av säkerhet samt respekt för den enskildes integritet och rättssäkerhet.

Svensk kriminalvård håller hög kvalitet. Under lång tid har verksamheten präglats av en positiv utveckling på många centrala områden. Liksom all offentlig verksamhet har kriminalvården fått vara med och bidra till saneringen av statens finanser under 1990-talet. Under den senaste tiden har effekterna av de rationaliseringsåtgärder som vidtagits blivit tydliga. Samtidigt har klient-sammansättningen förändrats bl.a. genom att andelen långtidsdömda, andelen missbrukare och andelen psykiskt sjuka har ökat. Sammantaget har dessa förhållanden inneburit påfrestningar för verksamheten både på anstalter och häkten och inom frivården. Utvecklingen på flera viktiga områden som kompetensutveckling för personalen, verksamheten med brotts- och missbruksrelaterade program och narkotikabekämpning har stagnerat.

Från och med år 2001 har kriminalvården fått ett ekonomiskt tillskott. Under innevarande år innebär det en möjlighet för kriminalvården att fortsätta att utveckla verksamheten. Att hantera volymökningar, redan inträffade och förväntade, har blivit en central fråga för kriminalvården. Behovet av att ytterligare differentiera de intagna, t.ex. de särskilt motiverade och de särskilt svårhanterliga har också blivit allt mer uppenbart. Detta gör att kriminalvården måste utreda förutsättningarna för en utökning av antalet platser både på häkte och i anstalt.

Den utmaning som nu ligger framför kriminalvården är att återuppta det positiva utvecklingsarbetet mot de mål som prioriteras.

Grov brottslighet under verkställigheten skall förhindras

Straff skall verkställas på ett trovärdigt och rätts-säkert sätt. Att intagna under sin verkställighet gör sig skyldiga till brott, vare sig de riktar sig mot kriminalvårdens personal, andra intagna eller samhället i övrigt är inte acceptabelt.

Den aktivitet som vissa kriminella nätverk ägnar sig åt utgör ett hot inte bara mot enskilda individer och grupper utan mot rättssystemet som helhet och de demokratiska grundvalar som vårt samhälle vilar på. Många av de individer som deltar i kriminella nätverk och gängbildningar passerar förr eller senare kriminalvårdens anstalter. Det krävs kraftfulla åtgärder för att förhindra att fängelserna utgör grogrund för deras verksamhet. Det är oacceptabelt att kriminella samman slutningar planerar och genomför brottsliga aktiviteter från anstalterna. Kriminalvården måste ges förutsättningar att effektivt motverka detta.

Den 1 oktober 2001 träder ett nytt regelverk om behandling av personuppgifter inom kriminalvården i kraft. Det innebär bl.a. att kriminalvården ges utökade möjligheter att behandla uppgifter om intagna som utgör särskilda risker i säkerhetskänslighet. Syftet är att kriminalvårdens samlade kunskap om de intagna skall kunna användas för att på ett ännu bättre sätt än i dag styra valet av anstalt eller avdelning. Informationen kan också användas vid fastställande av de särskilda villkor som skall gälla för de långtidsdömda liksom vid beviljandet av permissioner och andra utövningar.

Det är regeringens förhoppning att det nya regelverket skall vara ett effektivt verktyg i kriminalvårdens kamp mot våld och hot under straffverkställigheten. Kriminalvårdens arbete på området kommer att följas noga och behovet av ytterligare åtgärder från regeringens sida kommer att kontinuerligt övervägas.

Återfall i brott skall förebyggas

Tiden i anstalt eller under övervakning skall vara inriktad på åtgärder som ökar de dömdas förutsättningar att leva ett liv utan kriminalitet och droger efter verkställigheten. De intagnas behov av behandling för psykiska störningar, drogmissbruk eller andra problem skall så långt möjligt tillgodoses. Av största betydelse i sammanhanget är möjligheterna till egen försörjning,

bostad och positiva sociala kontakter. Det ankommer också på kriminalvården att uppmärksamma att t.ex. kvinnor, unga och personer med olika etnisk bakgrund har särskilda behov som måste tillgodoses.

Ett effektivt återfallsförebyggande arbete förutsätter en kompetent och engagerad personal. Det är därför en angelägen uppgift för kriminalvården att se till att personalen har den kompetens och de verktyg i övrigt som motsvarar verksamhetens krav. Det är emellertid viktigt att även poängtera att kriminalvårdens insatser för att minska riskerna för återfall i brott inte kan ses isolerade utan måste utgöra en del i en större helhet. Det innebär att åtgärder som vidtas måste kunna fullföljas och följas upp även efter verkställigheten.

Arbete och utbildning

Många av de intagna har inte fullföljt sin skolgång, ännu fler saknar fast förankring på arbetsmarknaden. Det är därför utomordentligt viktigt att kriminalvården kan erbjuda grundläggande teoretisk och praktisk utbildning samt meningsfull arbetsträning. Utgångspunkten skall vara att alla intagna som har behov av det skall få tillgång till grundskole- och gymnasieutbildning. I arbetsträningen ingår inte bara att tillägna sig specifika yrkeskunskaper utan exempelvis också att passa tider och utföra sysslor som tidvis kan upplevas som enahanda. Social färdighetsträning är en annan viktig hörnsten. Systemet med självförvaltning, dvs. att de intagna själva i stor utsträckning står för underhåll och löpande hushållsuppgifter, kan här fylla en viktig funktion. Det är över huvud taget viktigt att alla tillfällen att utveckla de intagnas personliga ansvar tas till vara. Verksamhetens innehåll i denna del måste självfallet anpassas efter de intagnas olika behov, inte minst kan situationen se olika ut för män och kvinnor. Kriminalvården skall vidare iakttä ett förhållningssätt mot de intagna som bidrar till att de får en jämlik syn på förhållandet mellan män och kvinnor.

Sociala nätverk

Positiva sociala nätverk är ytterligare en betydelsefull faktor när det gäller att minska riskerna för återfall i brott. Kontakten med familj och barn är här av central betydelse. Även i detta sammanhang kan kvinnors och mäns förutsättningar skilja sig åt vilket särskilt måste uppmärksammas. Med hjälp av de medel som regeringen

öronmärkt för ändamålet har kriminalvården vidtagit flera åtgärder för att förbättra situationen för de intagnas barn, bl.a. har besöksförhållandena på anstalterna förbättrats. Detta arbete måste fortsätta. Det är emellertid nödvändigt att också finna andra vägar för de dömda att knyta sociala kontakter. I det sammanhanget spelar lekmanövervakarna, trossamfundet och de ideella organisationerna, t.ex. Kriminellas revansch i samhället (KRIS), en viktig roll. Det personliga engagemang och intresse som frivilliga insatser är uttryck för kan aldrig helt ersättas av det stöd som erbjuds inom ramen för ett tjänstemannaansvar. Vikten av de frivilliga krafternas inslag i kriminalvården kan därför inte nog betonas. Kriminalvårdsstyrelsen har på regeringens uppdrag lämnat förslag till hur samarbetet med de ideella organisationerna kan utvecklas och stödjas. Frågan kommer nu att övervägas av regeringen.

Brotts- och missbruksrelaterade program

Att den som själv är motiverad att förändra sin livssituation ges den hjälp och det stöd som han eller hon behöver är ett minimikrav. I kriminalvårdens uppdrag ingår emellertid också att arbeta aktivt med motivation och påverkan. Det är viktigt att de brotts- och missbruksrelaterade program som erbjuds håller hög kvalitet, utförs med stor kompetens och att de svarar mot de dömdas behov. För att uppnå detta och för att resurserna skall utnyttjas optimalt är det nödvändigt att, i vart fall på sikt, kunna utvärdera effekterna av olika insatser inom kriminalvården. En första förutsättning för det är en fullgod dokumentation av verksamheten. Kriminalvårdens arbete med att införa klientanalysinstrumentet ASI/MAPS och de nationella programmen som utvärderas löpande är mot den bakgrunden mycket angeläget.

Frigivningen skall förberedas

På regeringens uppdrag har både Kriminalvårdsstyrelsen och Brottsförebyggande rådet studerat kriminalvårdens arbete med att förbereda de intagna för frigivningen. Resultaten visar att många intagna frigges till en oordnad social situation, att kriminalvårdens insatser på vissa områden kan förstärkas men också att ett omfattande utvecklingsarbete pågår inom kriminalvården.

Från anstalt till frihet

Det är väl känt att själva övergången från ett liv i anstalt till ett liv i frihet är en kritisk punkt när det gäller risken för återfall i brott. Regeringen har därför tagit initiativ till en treårig försöksverksamhet med ett intensifierat arbete inom kriminalvården för att underlätta den övergången. Frigivningssituationen för varje intagen skall, än mer än tidigare, utredas och planeras på ett strukturerat sätt och i samarbete med den intagne, berörda myndigheter, organisationer och enskilda. Det skall också vara möjligt att fullfölja frigivningsförberedelserna utanför anstalten. Det kan ske genom att långtidsdömda, efter prövning i varje enskilt fall, ges möjlighet att verkställa de sista månaderna av straffet genom intensivövervakning med elektronisk kontroll. På så sätt kan den dömda, med hjälp av kriminalvården, andra ansvariga myndigheter och sitt sociala nätverk, börja bygga upp ett liv i frihet samtidigt som han eller hon står under effektiv kontroll och övervakning. Det är viktigt att trovärdigheten i straffverkställigheten inte urholkas samtidigt som de bakomliggande syftena måste få prägla verkställigheten utanför anstalt. Detta ställer höga krav på framför allt frivårdens arbete dels med utformandet av villkoren för verkställigheten, dels med de dömda under själva intensivövervakningsperioden. Det krävs också ett utvecklat samarbete mellan anstalt och frivård i samband med utredningarna inför verkställigheten och i samband med planeringen av frigivningen i stort. Den s.k. normaliseringsprincipen innebär att det är de ordinarie huvudmännen i samhället som ansvarar även för de intagnas behov när det gäller t.ex. sysselsättning, bostad samt vård och behandling. Det innebär att ett effektivt samarbete mellan kriminalvården och andra myndigheter, t.ex. kommunernas socialtjänst, Arbetsmarknadsverket samt hälso- och sjukvården är en förutsättning för att goda frigivningsförhållanden skall kunna skapas.

Försöksverksamheten skall pågå i tre år med början den 1 oktober 2001. Den kommer att utvärderas av Brottsförebyggande rådet.

Narkotikamissbruket skall bekämpas

En av kriminalvårdens viktigaste uppgifter är att bekämpa narkotikamissbruket. Att den dömda blir fri från sitt missbruk är en förutsättning för att han eller hon skall kunna leva ett liv utan

kriminalitet efter verkställigheten. Narkotikamissbruket är också en starkt bidragande orsak till att det förekommer våld och hot mellan intagna. Kriminalvården måste arbeta dels med kontrollåtgärder för att förhindra att narkotika kommer in på anstalter och häkten, dels med motivations- och behandlingsinsatser för att hjälpa de dömda att komma ifrån missbruket.

Narkotikafri verkställighet

Arbetet mot narkotikan måste intensifieras inom hela kriminalvården. En självklar utgångspunkt är att alla anstalter och häkten skall hållas fria från narkotika. Så länge vi inte är beredda att totalt avskärma de intagna från kontakter med omvärlden och så länge det finns intagna som har ett aktivt missbruk som de inte är motiverade att ge upp kommer detta mål att vara svårt att helt uppnå. Det finns emellertid många intagna som av ett eller annat skäl vill vara garanterade att inte komma i kontakt med droger under sin straffverkställighet och som är beredda att underkasta sig extra kontrollåtgärder och ytterligare andra inskränkningar i friheten för att uppnå detta. Det kan vara missbrukare som vill komma ifrån drogerna eller intagna som aldrig tidigare haft kontakt med droger. Kriminalvården måste kunna erbjuda dessa grupper möjligheten till en narkotikafri verkställighet. Det innebär att verksamheten med särskilda narkotikafria anstalter eller avdelningar måste prioriteras.

Narkotikakommissionen

Regeringens narkotikakommission lämnade sitt slutbetänkande, Vägvalet – den narkotikapolitiska utmaningen (SOU 2000:126), i januari i år. Det innehåller en utvärdering av samhällets narkotikapolitiska insatser sedan mitten av 1980-talet och förslag till effektiviseringar i olika avseenden. Kommissionen konstaterar att kriminalvården, inte minst mot bakgrund av sin intensiva och nära kontakt med ett stort antal narkotikamissbrukare, spelar en central roll för samhällets möjligheter att bekämpa missbruket av narkotika. Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

4.4.5 Reformeringen av domstolsväsendet m.m.

En omfattande reformering av domstolsväsendet pågår sedan några år. För att ge riksdagen en

helhetsbild över pågående och planerade reformer överlämnade regeringen under våren år 2000 en skrivelse till riksdagen Reformeringen av domstolsväsendet – en handlingsplan (skr. 1999/2000:106). I skrivelsen redogjorde regeringen för de principer och förändringar som skall vara vägledande vid reformeringen av domstolsväsendet.

- Reformarbetet skall bedrivas med utgångspunkt i de krav som medborgarna har rätt att ställa på snabbhet, kvalitet och service och med beaktande av domstolarnas särskilda roll.
- Renodlingen av domstolarna och av domarnas arbete till dömande verksamhet skall fortsätta.
- Tyngdpunkten i den dömande verksamheten skall ligga i första instans.
- Kvaliteten i den dömande verksamheten skall säkerställas.
- Domstolarna skall vara moderna och attraktiva arbetsplatser.
- Domstolsorganisationen skall utformas för att garantera hög kompetens i allt dömande.
- Dömande verksamhet skall finnas nära medborgarna och bedrivas i alla delar av landet.

För att skapa förutsättningar för att förverkliga dessa mål inriktas reformarbetet enligt handlingsplanen på att utveckla domstolsväsendets organisation och arbetsformer. Det sker bl.a. genom att ge domstolarna förutsättningar att ha en beredningsorganisation med notarier, beredningsjurister och domstolssekreterare, öka kompetensutvecklingen för all personal, ge förutsättningar för en mer långtgående specialisering av domarnas arbetsuppgifter, bredda rekryteringen av domare, förenkla förfarandet i såväl underrätterna som överrätterna, utveckla domstolarnas teknikstöd samt skapa större förutsättningar för samverkan mellan domstolar.

Enligt regeringens bedömning krävdes för att genomföra dessa reformer en yttre domstolsorganisation, där verksamheten vid varje domstol är av tillräcklig omfattning för att nå högt ställda mål för kvalitet, snabbhet och service. Samtidigt skall domstolsorganisationen möta medborgarnas berättigade krav på geografisk närhet till dömande verksamhet. För att förena dessa mål krävs olika lösningar i olika delar av landet.

Riksdagen har ställt sig bakom regeringens handlingsplan (bet. 1999/2000:JuU22, rskr.

1999/2000:255). I handlingsplanen (skr. 1999/2000:106 s. 4) och i budgetpropositionen för år 2001 (prop. 2000/01:1 utg. omr. 4 s. 95) aviserade regeringen att den avsåg att återkommande lämna en redovisning till riksdagen om hur förändringsarbetet utvecklades.

Det fortsatta reformarbetet

I en skrivelse till riksdagen i mars 2001 Reformeringen av domstolsväsendet – information och uppföljning av handlingsplanen (skr. 2000/01:112) redogjorde regeringen för utvecklingen av reformarbetet, mot bakgrund av ställningstagandena i handlingsplanen, såvitt gäller regelförändringar, förändringar av domstolarnas arbetsuppgifter, organisatoriska förändringar samt pågående och planerade utredningar.

Renodling av domstolarnas arbetsuppgifter

En av utgångspunkterna för reformarbetet, när det gäller domstolarna, har under de senaste decennierna varit att renodla domstolarnas verksamhet och så långt det är möjligt föra bort verksamhet från domstolarna som inte utgör dömmande verksamhet.

En annan utgångspunkt för det reformarbete som rör domstolarna har sedan länge varit att tyngdpunkten i dömmandet skall ligga i första instans.

Regeringen avser att lämna förslag om att överföra inskrivning av inteckning i luftfartyg från Stockholms tingsrätt till Luftfartsverket.

De anställda i domstolsväsendet

För att även framtidens domstolar skall vara en stimulerande och attraktiv miljö att arbeta i för alla domstolsanställda bör medarbetarnas kompetens tas till vara på bästa sätt, utbildning och kompetensutveckling prioriteras, arbetet i domstolarna utvecklas och stöds av moderna tekniska hjälpmedel. Ledarskap bör ges än större utrymme i domstolarna och domstolarna bör vara säkra och trygga arbetsplatser.

Domstolsverket har under 2000 tillsammans med de fackliga organisationerna genomfört en omfattande medarbetarenkät.

Resultatet av enkäten var relativt gott t.ex. när det gäller kvalitetsfaktorerna trivsel, mål, information och resultat. Mindre bra resultat har uppnåtts när det gäller faktorerna stöd, kompetensutveckling och påverkan. När det gäller

stress framgår av enkätsvaren att många anställda upplever sin arbetssituation som mindre tillfredsställande. Sämst resultat har uppnåtts när det gäller frågan om ersättning för arbetet. Vissa faktorer har större betydelse än andra när det gäller personalens trivsel. Om man ser till domstolsväsendet i dess helhet är resultatet bra. Det är emellertid viktigt att resultatet av medarbetarenkäten leder till önskvärda förbättringar och att de domstolsanställda och de fackliga organisationerna även fortsättningsvis ges en aktiv roll i arbetet.

Förbättrat processuellt regelverk

Hovrättsprocessen

En viktig utgångspunkt i reformeringen av domstolsväsendet är att tyngdpunkten i dömmandet skall ligga i första instans. Det har från domstolshåll efterlysts regeländringar som på olika sätt är avsedda att koncentrera hovrätternas handläggning av målen till vad som kan anses vara motiverat i det enskilda fallet. Det senaste exemplet på detta är en framställning från en arbetsgrupp, i vilken samtliga hovrätter har varit representerade. I framställningen föreslås olika regeländringar (Hovrätternas processgrupp, promemorian Effektivare hovrättsförfarande, dnr Ju1999/4445). Förslagen i promemorian innebär bl.a. en något utvidgad tillämpning av dagens regler om prövningstillstånd. Bland övriga förslag kan nämnas möjligheten att begränsa handläggningen av ett mål om överklagandet framstår som utsiktslöst.

På grundval dels av de förslag som lades fram av hovrättsprocessutredningen, Ett reformerat hovrättsförfarande (SOU 1995:124) dels av processgruppens olika förslag har det inom Regeringskansliet tagits fram en departementspromemoria om hur hovrättsprocessen bör se ut i framtiden, Hovrättsprocessen i framtiden (Ds 2001:36). I promemorian föreslås bl.a. att det för tvistemål skall införas ett generellt krav på prövningstillstånd vid överklagande till hovrätt. Förslagen när det gäller att modernisera hovrättsprocessen avser i övrigt ett bättre utnyttjande av videotekniken i samband med bevisförhör samt ett mindre strikt fasthållande vid vissa principer för en huvudförhandling. Promemorian är föremål för remissbehandling till den 15 oktober 2001.

Grupptalan

I betänkandet Grupprättegång (SOU 1994:151) föreslog Grupptalanutredningen att grupptalan skall införas som rättegångsform i Sverige. Enligt utredningens förslag skall grupptalan införas i tre olika former. Under år 2000 bereddes frågan om införandet av grupprättegång i Regeringskansliet med sikte på en lagrådsremiss vid årsskiftet 2000/2001. En hearing med företrädare för bl.a. näringslivet, konsument- och miljöintressen, domstolsväsendet samt universiteten genomfördes. Beredningsarbetet fortsätter under innevarande år. Regeringen avser att lägga fram ett förslag med lag om grupprättegång under hösten 2001.

Tingsrättsorganisationen skall fortsätta att reformeras

Vid reformeringen av tingsrättsorganisationen bör de allmänna principer som tidigare gällt bilda utgångspunkt. Tillgänglighet och möjligheter för en stärkt beredningsorganisation är viktigt, liksom förutsättningar för återkommande kompetensutveckling. Möjligheter att specialisera verksamheten, möjligheter att rekrytera personal och geografisk samordning med rättsväsendets övriga myndigheter bör också fortsättningsvis vara principer som bildar utgångspunkt vid reformeringen.

Den organisatoriska lösningen bör enligt regeringen vara att tillskapa större domkretsar. Det kan ske genom att tingsrätter läggs samman eller genom att verksamheten bedrivs i en domkrets (en myndighet) med permanent verksamhet på flera orter. I de fall arbetsunderlaget inte bär permanent verksamhet på mer än en ort tillgodoses tillgängligheten och den lokala förankringen genom att domstolen har tingsställe vid en eller flera orter.

Riksdagen har ställt sig bakom dessa av regeringen i handlingsplanen (skr. 1999/2000:106) fastlagda allmänna principerna och de organisatoriska lösningarna för reformarbetet inom domstolsväsendet (bet. 1999/2000:JuU22, rskr. 1999/2000:255).

Under de senaste åren har ett förhållandevis stort antal tingsrätter och domkretsar varit föremål för översyn och förändring. Förändringarna har i några fall skett genom sammanläggning av tingsrätter till större domkretsar, i andra fall genom att en större domkrets (en myndighet) till-

skapats där permanent verksamhet bedrivs på flera orter. På några ställen tillgodoses tillgängligheten genom att domstolen har tingsställe på en eller flera orter inom domkretsen. Förändringarna har gjorts för att verksamheten vid varje domstol skall vara av tillräcklig omfattning för att nå högt ställda mål för kvalitet, snabbhet och service. Regeringen har regelmässigt underrättat riksdagen om planerade organisationsförändringar.

I en skrivelse till riksdagen i mars i år Reformeringen av domstolsväsendet – information och uppföljning av handlingsplanen (skr. 2000/01:112) har regeringen redovisat genomförda, beslutade och pågående projekt samt inriktningen för det framtida reformarbetet. I skrivelsen redovisade regeringen att vissa förändringar av tingsrättsorganisationen i Skåne, Västernorrland och Norrbotten planerades. Vidare aviserades en översyn av tingsrättsorganisationen i Stockholmsområdet. Regeringen gör bedömningen att det finns anledning att se över verksamheten vid Stockholms tingsrätt och utreda om det bör göras organisatoriska förändringar. Uppdraget bör avse såväl tingsrättens yttre organisation som arbetsformer och ledningsfunktioner. Uppdraget kan också komma att avse regionens övriga tingsrätter. Regeringen avser därför att under hösten 2001 besluta ett sådant uppdrag.

Regeringen framhöll i skrivelsen att det samtidigt fanns ett behov av att utvärdera de förändringar som genomförts. Vad som särskilt behövde belysas var den nya organisationens effekter för verksamheten i berörda tingsrätter och för medborgarna på berörda orter men också effekterna för rättsväsendet i övrigt och andra myndigheter samt berörd personal. Regeringen avser därför att under hösten 2001 låta påbörja en utvärdering av genomförda förändringar av tingsrättsorganisationen. Utvärderingens resultat skall ligga till grund för regeringens inriktning av det fortsatta reformarbetet och arbetet med att identifiera de regioner där behov av översyn och förändring av tingsrättsorganisationen föreligger.

Riksdagen har vid behandlingen av regeringens skrivelse ställt sig bakom regeringens arbete med att förändra tingsrättsorganisationen (bet. 2000/01:JuU29, rskr. 2000/01:283). I utskotts- betänkandet framhölls bl.a. vikten av att de organisationsförändringar som genomförs också följs upp och utvärderas. Utskottet anförde vidare att det inte fanns anledning att avvakta med

att genomföra planerade förändringar men att övriga initierade projekt och utredningar borde avvakta resultatet av en sådan utvärdering såvida det inte var oundgängligen nödvändigt för verksamhetens fullgörande att förändringen genomförs. Vidare framhöll utskottet att det med tillfredsställelse såg på att organisationen i storstäderna också kommer att övervägas.

Regeringen har i enlighet med vad som var planerat och vad utskottet anfört i denna del gett Domstolsverket i uppdrag att vidta aktuella förändringar av tingsrättsorganisationen i Skåne, Västernorrland respektive Norrbotten. Frågan om formerna för utvärdering av genomförda förändringar och översynen av tingsrättsorganisationen i Stockholmsområdet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

4.5 Insatser

4.5.1 Statliga insatser inom politikområdet

Polisen och åklagarväsendet

Utvecklingen av polisen och åklagarväsendet fortsätter. Medborgarnas behov och en helhetsyn på rättsväsendets uppgifter och funktion skall styra arbetet.

I december 2000 tillkallade regeringen en beredning för rättsväsendets utveckling (dir. 2000:90). En huvuduppgift för beredningen är att undersöka möjligheterna att med bibehållen rättssäkerhet öka effektiviteten och kvaliteten i rättsväsendets arbete. Beredningen skall bl.a. utreda möjligheterna att förkorta den genomsnittliga genomströmningstiden från brottsanmälan till dom och straffverkställighet och överväga på vilket sätt brottsutredningsverksamheten kan förbättras. Beredningen skall senast före utgången av 2003 redovisa det vid detta tillfälle aktuella läget inom rättsväsendet för de frågor som ankommer på beredningen samt en plan för det fortsatta arbetet.

Regeringen har i december 2000 tillsatt en kommitté med parlamentarisk sammansättning för att granska den ordinära tillsynen över polisen och åklagarväsendet. Syftet är att säkerställa att medborgarnas krav på demokratisk insyn och kontroll tillgodoses på bästa sätt (dir. 2000:101). Kommittén skall bl.a. överväga om det finns skäl

att inrätta ett oberoende tillsynsorgan med ansvar för tillsyn över polisens och åklagarnas brottsutredningsverksamhet. Den skall också överväga om dagens regler och organisation för brottsanmälningar och klagomål mot anställda inom polisen och åklagarväsendet uppfyller de höga krav som måste ställas på en sådan verksamhet. Utredningen skall redovisa sitt uppdrag i juni 2002.

Säpo/Rikskrimkommittén, som har utrett frågor om ny organisation och nya metoder för kampen mot grov och organiserad brottslighet, överlämnade sitt betänkande i april 2000 (SOU 2000:25). Kommittén föreslog bl.a. en sammanlagning av Säkerhetspolisen och Rikskriminalpolisen. Mot bakgrund av kommitténs förslag uppdrog regeringen i december 2000 åt Rikspolisstyrelsen att se över gränsdragningen mellan den öppna polisen och Säkerhetspolisen samt mellan Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna. Uppdraget redovisades i juni 2001 och har remitterats.

Regeringen har i ett särskilt beslut i november 1999 uppdragit åt Rikspolisstyrelsen att i samverkan med bl.a. Riksåklagaren utarbeta ett förslag till ett nationellt handlingsprogram för skydd av vittnen, målsägande och andra bevispersoner. Uppdraget redovisades i december 2000. Regeringen avser att tillkalla en särskild utredare för att – med utgångspunkt i Rikspolisstyrelsens förslag – utveckla handlingsprogrammet och föreslå erforderlig lagstiftning.

I december 2000 tillkallade regeringen en särskild utredare med uppgift att göra en översyn av polisens arbetsuppgifter (dir. 2000:105). Utredaren skall också se över vilka möjligheter det finns att komplettera polisens resurser och insatser i glest befolkade delar av Sverige och, vid särskilda tillfällen, i övriga delar av landet. Uppdraget skall redovisas senast den 1 april 2002.

Regeringen har tillkallat en särskild utredare för att göra en sammanhållen och övergripande granskning av förfarandet vid brottsutredningen i samband med Osmo Vallos dödsfall (dir. 2000:95). Utredningen redovisas i december 2001.

Regeringen har vidare tillkallat en särskild utredare för att följa genomförandet av den nya polisregisterlagstiftningen (dir. 1999:99). Polisdatautredningen skall analysera konsekvenser av den nya lagstiftningen om polisens rätt att behandla personuppgifter i polisens verksamhet

och peka på de reformbehov som finns. Uppdraget skall redovisas årsskiftet 2001/02.

En övergripande översyn om ordningsvakter och väktare har inletts. Översynen avser bl.a. frågor om arbetsuppgifter, tillsyn, utbildning och organisatorisk ställning. Slutsatserna av arbetet skall redovisas senast den 1 februari 2002.

En särskild utredare skall tillkallas med uppdrag att föreslå en reglering av användning av s.k. överskottsinformation som brottsutredande myndigheter får i samband med tvångsmedelsanvändning.

Säkerhetstjänstkommissionen har i uppdrag att kartlägga och granska den författningsskyddade verksamheten när det gäller hot som härrör ur inrikes förhållanden. Kommissionen skall redovisa resultatet av sitt arbete i december 2002.

Regeringen gav i januari 2000 Riksåklagaren i uppdrag att göra en översyn av 7 kap. rättegångsbalken och att utarbeta en promemoria med förslag till ny lydelse av kapitlet, där det främst finns grundläggande bestämmelser om åklagarväsendet. Riksåklagaren redovisade i maj 2000 sin promemoria En översyn av 7 kap. rättegångsbalken. Regeringen beslutade i mars 2001 om att överlämna propositionen 7 kap. rättegångsbalken till riksdagen (prop. 2000/01:92). I maj 2001 antog riksdagen regeringens förslag till lag om ändringar i kapitlet. Ändringarna som träder i kraft den 1 januari 2002, innebär i huvudsak en modernisering såväl i sakligt som i språkligt hänseende av bestämmelserna.

Domstolsväsendet

För att uppfylla och förverkliga regeringens mål om ökad rättstrygghet och rättssäkerhet för den enskilde, förenkling av det processuella förfarandet samt ökad effektivitet och kvalitet i domstolarna har ett flertal reformer genomförts eller förberetts. En närmare redogörelse av de insatser som gjorts eller förberetts under 2001 följer nedan.

Regeringens insatser i denna del syftar så långt möjligt att koncentrera domstolarnas verksamhet till rättsskipning i egentlig mening. Detta kräver en rationalisering och förenkling av det processuella förfarandet och att det skapas förutsättningar för användandet av modern teknik i domstolarna. Flera reformer har genomförts eller förbereds för närvarande.

En särskild utredare har getts i uppdrag att genomföra en översyn av rekryteringen av ordinarie domare (dir. 2001:57). Utredaren skall lämna förslag till förändringar som innebär att domstolarna i framtiden kan rekrytera domare som tillhör de allra skickligaste juristerna i hela landet. I uppdraget ingår att se över om det, för att säkerställa en god rekrytering till domaryrket, skall finnas en särskilt reglerad domarbana. Om utredaren kommer fram till att det skall finnas en särskild reglerad domarbana skall utredaren lämna förslag på hur denna skall vara utformad. Utredaren skall även se över och lämna förslag på hur domstolarnas behov av domare för förstärknings- och vikariatsändamål skall tillgodoses. Uppdraget skall redovisas senast den 31 december 2003.

Regeringen beslutade i november 2000 direktiven till en kommitté med parlamentariska inslag för att se över rekryteringen av nämndemän m.m. (dir. 2000:79). Kommittén har tagit namnet Nämndemannakommittén.

I syfte att åstadkomma en mer allsidig sammansättning av gruppen nämndemän skall kommittén överväga hur det i högre grad än i dag skall kunna rekryteras nämndemän som inte har bakgrund i partipolitisk verksamhet. Sammansättningen av gruppen nämndemän bör bättre än i dag spegla befolkningssammansättningen. Samtliga delar av en domstols upptagningsområde (domkrets) bör bli representerat. Kommittén skall överväga vilka förändringar av regelverket som krävs och vilka övriga insatser som är nödvändiga. Kommittén bör särskilt överväga om en begränsning av valbarheten som nämndeman till exempelvis två mandatperioder skall införas.

Förslagen skall syfta till att bevara och utveckla nämndemannainstitutet och säkerställa att lekmannainflytandet i den dömande verksamheten också i framtiden har allmänhetens förtroende och legitimitet. I direktiven ingår vidare att pröva reglerna för ersättning till nämndemän. Kommittén skall utreda och lämna förslag om hur en situation när något inträffar eller framkommer som gör att den valde inte längre framstår som lämplig för uppdraget skall hanteras.

Kommitténs förslag skall redovisas till regeringen senast den 30 juni 2002.

De allmänna domstolarna

En särskild utredare (1999 års rättegångsutredning) undersöker för närvarande hur rättegången i tingsrätt i tvistemål och brottmål med bibehåll-

len rättssäkerhet kan förbättras. Utredaren skall särskilt uppmärksamma frågor om muntlighet, omedelbarhet och koncentration i förfarandet samt frågor om bevisning. Utredaren skall undersöka om arbetet med domskrivning kan förenklas.

Vidare ingår enligt direktiven att lösa en fråga som har med rättspsykiatriska undersökningar att göra. Problemet består i att nu gällande regler medför att en omfattande huvudförhandling kan behöva tas om på nytt med nya domare sedan domstolen beslutat om en sådan undersökning. I sådant fall måste allt det som har förekommit vid förhandlingen återupprepas. Utredningen har behandlat sistnämnda fråga med förtur och i juli 2000 lagt fram delbetänkandet Beslut om rättspsykiatrisk undersökning – Problem och lösningar (SOU 2000:70). Betänkandet har under hösten 2000 remissbehandlats och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Riksdagen har beslutat om en överföring av bouppteckningsverksamheten till skatteförvaltningen och en koncentration av inskrivningsverksamheten till sju inskrivningsmyndigheter (prop. 1999/2000:1 utg. omr. 4, bet. 1999/2000:JuU1, rskr. 1999/2000:78). Riksdagen har även ställt sig bakom ett förslag att föra inskrivning av företagshypotek och sjöfartsregistret till Patent- och registreringsverket respektive Sjöfartsverket. Ändringarna avseende bouppteckningsverksamheten och företagsinskrivningsregistret har trätt i kraft den 1 juli 2001.

Riksdagen beslutade 2001 på regeringens förslag ändringar i rättegångsbalken och delgivningslagen (1970:428) som syftar till att minska antalet inställda huvudförhandlingar i brottmål vid tingsrätterna. Ändringarna innebär i huvudsak följande. Kravet på utevaro vid ett tidigare tillfälle för att domstolen skall kunna döma till fängelse i den tilltalades utevaro tas bort. Möjligheterna till uppskov med huvudförhandling i mål där den tilltalade är anhållen eller häktad mjukas upp. Slutligen skall tingsrätt kunna använda förenklad delgivning i de fall där den tilltalade i samband med föreläggande av ordningsbot eller förnekande av ett brott som enligt 48 kap. 13 § rättegångsbalken kunnat beivras genom föreläggande av ordningsbot fått information om att sådan delgivning kan komma att användas i tingsrätten i händelse av att åtal väcks.

Den 1 januari 2000 trädde lagen om försöksverksamhet med videokonferens i rättegång i

kraft. Lagen ger möjlighet att använda videokonferens vid handläggningen av mål och ärenden i de allmänna domstolarna. Domstolsverket, som har fått i uppdrag av regeringen att genomföra och utvärdera försöksverksamheten, har lämnat en delredovisning av verksamheten som bedrivits under år 2000. Domstolsverket gör, när försöksverksamheten har pågått drygt ett år, bedömningen att många fördelar är att vinna med att använda videokonferens i rättegång både när det gäller effektivitetsaspekter och ökad tillgänglighet till domstolarna. Domstolsverket bedömer att verksamheten bör permanentas. Regeringen har överlämnat redovisningen till 1999 års rättegångsbalksutredning som bl.a. har i uppdrag att lägga fram förslag om de regler som behövs för att verksamheten skall kunna permanentas. Domstolsverket skall redovisa sitt uppdrag slutligt senast den 1 mars 2002. Det vore olämpligt att avbryta pågående verksamhet. Regeringen föreslår därför (avsnitt 4.8, anslag 4:5) att giltighetstiden för lagen förlängs.

De allmänna förvaltningsdomstolarna

Från och med den 1 april 2001 blev det möjligt att använda videokonferens på försök även i allmän förvaltningsdomstol. Det innebär att parter under vissa förutsättningar kan delta i muntlig förhandling inför rätten genom videokonferens. Det blev också möjligt att ta upp bevisning genom videokonferens. Syftet med försöksverksamheten är att ge domstolarna ett redskap som kan åstadkomma en mer flexibel handläggning av mål och erbjuda medborgarna ökad tillgänglighet till domstolarna. Den 1 april 2001 trädde även vissa ändringar i förvaltningsprocesslagen (1971:291) i kraft som innebär att parter, vittnen och sakkunniga i vissa fall kan medverka per telefon i en muntlig förhandling inför rätten.

I promemorian, Fortsatt översyn av förvaltningsprocessen, En ny princip för prövning i förvaltningsdomstol, m.m. (Ds 1997:29) föreslås viss ytterligare reglering i förvaltningsprocesslagen när det gäller resning och återställande av försutten tid samt införande i förvaltningslagen av ett nytt rättsmedel, ansökan om rättens prövning. Förslagen bereds inom Justitiedepartementet med sikte på att, såvitt avser ändringen i förvaltningsprocesslagen, en proposition skall kunna överlämnas till riksdagen under 2002.

I en promemoria som nyligen tagits fram inom Regeringskansliet görs en undersökning av om en ny allmän forumregel för de allmänna

förvaltningsdomstolarna, bättre än den befintliga allmänna forumregeln i 14 § andra stycket lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar kan tillgodose dels ett krav på att så många måltyper som möjligt skall förekomma i alla länsrätter, dels, så långt det är möjligt, ett krav på att förändringar i förvaltningsmyndigheternas organisation inte skall påverka spridningen av målen till de olika länsrätterna. I promemorian görs bedömningen att en ny allmän forumregel inte skulle tillgodose de nämnda kraven bättre än den befintliga forumregeln. Promemorian innehåller dock ett förslag på en ny särskild forumregel för arbetslöshetsförsäkringsmål. Den föreslagna forumregeln för arbetslöshetsförsäkringsmålen bedöms bättre än den befintliga tillgodose önskemålet om att så många av arbetslöshetsförsäkringsmålen som möjligt skall förekomma i alla länsrätter och att arbetslöshetsförsäkringsmålen i möjligaste omfattning skall handläggas av den länsrätt som geografiskt är närmast för den enskilde som målet berör. I promemorian behandlas även omröstningsregeln i 26 § lagen om allmänna förvaltningsdomstolar. Skälen för och emot en mer preciserad reglering av omröstningsregeln redovisas. I promemorian görs bedömningen att någon precisering av omröstningsregeln inte behövs. Promemorian bereds för närvarande inom Justitiedepartementet.

Sedan 1994 har det i olika etapper pågått ett arbete med att reformera instansordningen i de allmänna förvaltningsdomstolarna. Samtidigt med detta arbete har prövningstillstånd införts i ledet länsrätt – kammarrätt i ett antal stora målgrupper. Domstolsverket väntas under hösten 2001 lämna en rapport med en utvärdering av prövningstillståndsreformen.

Målen svårighet och komplexitet

Det har under senare år framkommit att de mål som handläggs vid domstolarna har förändrats i olika avseenden. Regeringen gav därför Domstolsverket i uppdrag att granska om mål och ärenden i domstolarna har ökat i svårighetsgrad och komplexitet de senaste åren. Domstolsverket har i två rapporter redogjort för utvecklingen vid länsrätterna och kammarrätterna respektive tingsrätterna och hovrätterna. Rapporterna finns tillgängliga i Justitiedepartementet (dnr Ju2000/6743 samt Ju2001/5092). Domstolsverket har undersökt målutvecklingen under åren 1990–2000. Domstolsverket har gjort den bedömningen att även om måltillströmningen har

minskat under åren så har målen blivit tyngre och mer arbetskrävande, se också avsnitt 4.6.3 Domstolsväsendet.

Utgifterna för offentliga försvarare, offentliga biträden och målsägandebiträden har ökat under flera år. En orsak till utgiftsutvecklingen som ofta anges är att målen ökat i svårighet och komplexitet. Riksrevisionsverket fick under våren 2001 regeringens uppdrag att granska utgiftsutvecklingen för offentliga försvarare, offentliga biträden och målsägandebiträden under 1994/95–2001. Uppdraget skall redovisas senast den 26 oktober 2001.

Domstolsorganisationen

Reformarbetet för att få till stånd en tingsrättsorganisation som har förmågan att dra till sig medarbetare med hög kompetens och som därigenom kan åstadkomma en dömande verksamhet av hög kvalitet har varit och är en prioriterad fråga även de närmaste åren. Runt om i landet har därför olika regionala översyner genomförts eller genomförs för närvarande. Tingsrätterna i Västmanlands län har lagts samman till en tingsrätt med kansliorter i Västerås, Sala och Köping. Likaså har Örebro och Hallsbergs tingsrätter lagts samman med kansliort i Örebro. Tingsrätterna i Mjölby, Motala och Linköping har lagts samman till en tingsrätt med kansliorter i Linköping och Motala. Tingsrätterna i Blekinge län har lagts samman till en tingsrätt med kansliorter i Karlshamn och Karlskrona. Tingsrätterna i Dalarnas län har lagts samman till två tingsrätter, Mora tingsrätt respektive Falu tingsrätt. Regeringen har fattat beslut om en sammanläggning av tingsrätterna i Helsingborg, Klippan och Ängelholm. Verksamheten skall fortsättningsvis bedrivas i en domkrets (en myndighet) med kansliorter i Helsingborg och Ängelholm. Regeringen har fattat beslut om att lägga samman tingsrätterna i Falköping och Skövde till en ny domkrets med kansliort i Skövde. Vidare har regeringen beslutat att Simrishamns och Ystads tingsrätter skall bilda en ny tingsrätt med kansliort i Ystad. Regeringen har nyligen fattat beslut om att lägga samman tingsrätterna i Boden, Luleå och Piteå till en ny tingsrätt med kansliort i Luleå. Regeringen har också fattat beslut om att bilda en ny domkrets av Härnösand, Sollefteå och Örnköldsvik med kansliorter i Härnösand och Örnköldsvik. Slutligen har regeringen fattat beslut om att lägga samman tingsrätterna i Eslöv,

Landskrona och Lund med kansliorter i Landskrona och Lund.

I skrivelsen till riksdagen Reformeringen av domstolsväsendet – en handlingsplan (skr. 1999/2000:106) redogjorde regeringen för de försöksverksamheter med gemensam lagman och ökad samverkan mellan tingsrätt och länsrätt som pågår i Blekinge tingsrätt och Länsrätten i Blekinge län, Växjö tingsrätt och Länsrätten i Kronobergs län samt Mariestads tingsrätt och Länsrätten i Mariestad. Av skrivelsen till riksdagen i mars 2001 Reformeringen av domstolsväsendet – information och uppföljning av handlingsplanen (skr. 2000/01:112) framgår att regeringen har låtit en särskild utredare överväga vilka författningsändringar som krävs för att en ökad samordning mellan vissa tingsrätter och vissa länsrätter skall vara möjlig. Uppdraget redovisades i en promemoria (dnr Ju2000/5438). Promemorian har under våren varit föremål för remissbehandling och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Patentprocessen

Regeringen gav under 1999 en särskild utredare i uppdrag att bl.a. se över ordningen för prövning av mål som handläggs vid Patentbesvärslagen.

Utredningen, 1999 års patentprocessberedning, har under våren lämnat betänkandet (SOU 2001:33) Patentprocess m.m. I betänkandet föreslås bl.a. att verksamheten vid Patentbesvärslagen överförs till en ny enhet inom Stockholms tingsrätt, Patentdomstolen. Betänkandet remissbehandlas för närvarande.

Reformeringen av tingsrättsorganisationen i förhållande till andra myndigheter

I arbetet med att reformera tingsrättsorganisationen är en av de bärande principerna att det skall ske en geografisk samordning med rättsväsendets övriga myndigheter. I regeringens skrivelse Reformeringen av domstolsväsendet – en handlingsplan (skr. 1999/2000:106) betonas särskilt värdet av samordning för att få till stånd ett effektivt utnyttjande av resurserna inom rättsväsendet. Även när det gäller andra myndigheters verksamhet är det viktigt att samordning sker så långt det är möjligt.

I det praktiska utredningsarbetet har det därför i samtliga fall belysts och övervägts hur en förändring påverkar rättsväsendet i övrigt. I samtliga nu beslutade förändringar av tingsrättsorganisationen har samordningsfrågorna vägt

tungt vid regeringens slutliga ställningstagande. Regeringen gör bedömningen att de domkretsreformer som genomförts har inneburit att rättsväsendet som helhet på ett bättre sätt har kunnat utnyttja resurserna. Detta gäller inte minst åklagarnas verksamhet som utgör en organisatorisk brygga mellan polis och domstol. Även kriminalvårdens resurser kommer genom beslutade och genomförda reformer att kunna tas tillvara på ett bättre sätt. Detta gäller inte minst en praktisk fråga som transporter av anhållna och häktade.

I arbetet med att förändra tingsrättsorganisationen finns det alltid anledning att väga närhet och kvalitet mot varandra. Vid allt för små enheter är det enligt regeringen inte möjligt att i framtiden upprätthålla den kvalitet som medborgarna har rätt att förvänta sig av domstolarna. Genom att utreda region för region har det skapats bättre underlag för att ta ställning till hur organisationen kan anpassas till rättsväsendet i övrigt samtidigt som behoven av samhällsservice kan tillgodoses utan att kraven på kvalitet efterställs.

Utöver samordningen med rättsväsendets myndigheter finns det också anledning att så långt möjligt fördela arbetsuppgifterna över hela landet. Detta gäller särskilt inom verksamheter med enbart skriftlig handläggning som i sig inte är beroende av samordning med andra lokalt stationerade myndigheter. Den inskrivningsreform som regeringen tog initiativ till och som nyligen har genomförts har fördelat om arbetsuppgifter till ett mindre antal orter utanför de största tätorterna. Regeringen bedömer att reformen har varit lyckosam med positiva konsekvenser för verksamheten och för sysselsättningen.

Hyses- och arrendenämnder

Det finns i landet tolv nämnder av varierande storlek. De nio minsta har endast ett hyresråd. För dessa senare nämnder är sårbarheten och svårigheten att dimensionera arbetsbördan påtaglig. För de tre större nämnderna i Stockholm, Göteborg och Malmö är arbetsvolymen av den storleken att motsvarande problem saknas.

I skrivelsen Reformeringen av domstolsväsendet – information och uppföljning av handlingsplanen (skr. 2000/01:112) framhåller regeringen att en lösning för att komma tillrätta med sårbarheten hos de mindre hyres- och arrendenämnderna är att administrativt knyta dessa till tingsrätten på kansliorten. Regeringen har därför

uppdragit åt Domstolsverket att utreda och senast den 1 juli 2002 lämna förslag på en administrativ och organisatorisk samordning som knyter hyres- och arrendenämnderna till tingsrätten på orten. Domstolsverkets uppdrag omfattar inte nämnderna i Stockholm, Göteborg och Malmö.

Rättshjälpsmyndigheten

I regeringens proposition till ny rättshjälpslag förutskickades att Rättshjälpsmyndigheten i och med ikraftträdandet av den nya lagen endast skulle ha underlag för sin verksamhet under ytterligare tre till fyra år (prop. 1996/97:9 s.196 ff, bet. 1996/97:JuU3, rskr. 1996/97:55). På regeringens uppdrag har Domstolsverket utrett och också lämnat ett förslag på hur de ärenden som har handlagts av Rättshjälpsmyndigheten skall handläggas i framtiden och om överklagade ärenden även i fortsättningen skall prövas av Rättshjälpsnämnden (dnr Ju2000/3774). Verkets förslag innebär att Rättshjälpsmyndigheten knyts till en värmyndighet samt att Rättshjälpsnämnden avvecklas. Förslaget har remitterats. Ärendet bereds för närvarande i Justitiedepartementet.

Kriminalvården

Vikten av att kriminalvårdens arbete inriktas på att förhindra återfall i brott har allt mer kommit att uppmärksammas. Det finns ett behov av att ytterligare intensivifiera och strukturera arbetet med att förbereda de intagna för frigivningen. Mot den bakgrunden har regeringen till riksdagen överlämnat propositionen Från anstalt till frihet (prop. 2000/01:76). I propositionen föreslås en treårig försöksverksamhet med en sådan inriktning. Det innebär bl.a. att frigivningssituationen utreds och planeras på ett strukturerat sätt och i samarbete med berörda myndigheter, organisationer och enskilda. En samlad lagreglering av denna innebörd föreslås i propositionen.

Inom ramen för försöksverksamheten skall det också vara möjligt att i vissa fall genomföra frigivningsförberedelser utanför anstalten. Detta blir möjligt genom att intagna som avtjänar långa fängelsestraff ges möjlighet att, under vissa förutsättningar, avtjäna den sista tiden av straffet genom intensivövervakning med elektronisk kontroll. Målsättningen på sikt är att alla intagna, som har behov av det, skall kunna få någon form

av strukturerad, successiv övergång från anstaltsliv till ett liv i frihet.

I propositionen föreslås också att Kriminalvårdsstyrelsen skall ges möjlighet att till de lokala kriminalvårdsmyndigheterna delegera sin beslutanderätt när det gäller verkställighet genom intensivövervakning med elektronisk kontroll som alternativ till korta fängelsestraff. Vidare görs i propositionen bedömningen att det, åtminstone för närvarande, inte finns tillräckliga skäl att lagreglera möjligheten att använda intensivövervakning i samband med permissioner.

Riksdagen har antagit propositionen och de nya reglerna kommer att träda i kraft den 1 oktober 2001.

Regeringen har vidare till riksdagen överlämnat propositionen Behandling av personuppgifter inom kriminalvården (prop. 2000/01:126). I propositionen föreslås en lag om behandling av personuppgifter inom kriminalvården. Lagen skall innehålla de bestämmelser som utöver personuppgiftslagen (1998:204) är nödvändiga för kriminalvårdens verksamhet. Regleringen kommer att ersätta de tillstånd från Datainspektionen på vilka huvuddelen av den nuvarande registerföringen vilar.

Personuppgifter får enligt lagen behandlas om det behövs för att kriminalvården skall kunna fullgöra sina uppgifter i enlighet med vad som föreskrivs i lag eller förordning. Uppgifter skall vidare få behandlas för att tillgodose rättsväsendets myndigheters behov av information om verkställighet av påföljd och häktning samt för att upprätthålla säkerheten och förebygga brott under den tid som en person är föremål för en kriminalvårdsåtgärd. Dessutom får dessa personuppgifter också användas för tillsyn, planering, uppföljning och kvalitetssäkring av verksamheten.

Författningsförslaget innebär att kriminalvården ges utökade möjligheter att behandla uppgifter om intagna som utgör särskilda risker i t.ex. hot- eller våldshänseende.

Sådana känsliga uppgifter som avses i 13 § personuppgiftslagen skall få behandlas tillsammans med andra uppgifter om det är oundgängligen nödvändigt för syftet med behandlingen. Sådana uppgifter får dock som huvudregel inte användas som sökbegrepp.

Vidare föreslås en bestämmelse om att personuppgifter som behandlats av kriminalvården skall gallras senast tio år efter det att den senaste registrerade påföljden eller åtgärden helt har

verkställt eller upphört. Lagen innehåller bestämmelser om att regeringen meddelar föreskrifter om vilka andra myndigheter som skall få tillgång till personuppgifter som behandlas inom kriminalvården samt vem som därvid skall få ha direktåtkomst till sådana uppgifter.

Riksdagen har antagit propositionen och den nya lagen kommer att träda i kraft den 1 oktober 2001.

Kustbevakningen

Kustbevakningen bedriver polisiär övervakning till sjöss. Verksamheten sköts integrerat med den övriga övervaknings- och tillsynsuppgifter. Man har även i uppdrag att samordna de civila behoven av sjöövervakning och sjöinformation samt förmedla denna till berörda myndigheter. Myndigheten består av en central ledning, fyra regionala ledningar samt 25 kuststationer och en flygkuststation.

Målet för Kustbevakningens verksamhet är, förutom att tillförsäkra den enskilde rättstrygghet och rättssäkerhet, att förebygga och förhindra brott. Respekten för lagar och andra föreskrifter skall öka. Kustbevakningen skall härvid ansvara för person- och varukontrollen till sjöss vid den svenska delen av EU:s yttre gräns. Genom en effektiv patrullering skall myndigheten upprätthålla en hög kontrollnivå.

Kustbevakningen har, såsom ansvarig för gränskontrollen till sjöss, prioriterat arbetet inför Sveriges operativa inträde i Schengensamarbetet. I samverkan med övriga gränskontrollmyndigheter har myndigheten därvid genomfört ett omfattande förberedelsearbete, innefattande förbättrade rutiner och system för samverkan med polisen. Inriktningen är att övervakningen skall hållas på en nivå så att passage vid sidan av gränsovergångsställena inte uppmuntras. Kustbevakningen ansvarar även för den administrativa kontrollen av handelsfartyg. Denna kontroll utgör innehållsmässigt en ny och tillförd arbetsuppgift för myndighetens ledningsfunktioner. Volymmässigt innebär det på årsbasis att fler än 30 000 handelsfartyg kommer att anmäla sig för kontroll, och att drygt 400 000 personer kommer att registerkontrolleras.

En annan viktig del av myndighetens arbete har varit att inom ramen för gränsbevaknings-samarbetet Baltic Sea Regional Border Control Cooperation Conference (BSBRCCC) och ak-

tionsgruppen mot organiserad brottslighet i Östersjöområdet utveckla samarbetet med övriga gränskontrollmyndigheter i Östersjöregionen. Detta samarbete är viktigt för att kunna bekämpa den gränsoverskridande brottsligheten.

Till detta kommer att Kustbevakningen vid sidan om de beskrivna strukturerna medverkar i de baltiska staternas uppbyggnad av en fungerande gränskontroll.

De illegala oljeutsläppen till sjöss har minskat de senaste åren. Detta bedöms vara ett resultat av det arbete Kustbevakningen och Sjöfartsverket bedrivit. Här har Kustbevakningen även bedrivit ett nära samarbete med riksåklagaren och åklagarmyndigheterna.

Kustbevakningen bedriver polisiär övervakning till sjöss och i skärgårdsområden. Genom patrullering mellan gränskontrollorterna skall myndigheten tillse att personers in- och utresa sker i enlighet med gällande bestämmelser. Kustbevakningen har i enlighet med regeringens prioriteringar lagt särskild vikt vid kontroller av personer och varor vid EU:s yttre gräns. Myndigheten genomförde under 2000 drygt 19 000 kontroller med en sådan inriktning. Under de senaste två åren har Kustbevakningen mot bakgrund av regeringens prioriteringar ökat antalet kontroller inom detta område. Av genomförda kontroller har ca en procent resulterat i särskilda åtgärder (innefattande rapport, föreläggande eller rapporteftergift).

Regeringen bedömer att målen för verksamheten har uppfyllts. Kustbevakningen bör dock i samråd med polisen arbeta fram ett system för riskanalys baserat på underrättelser och brottsmisstankar som kan vara styrande för kontrollverksamhetens utformning. Det internationella samarbetet med utländska motsvarigheter bör vidareutvecklas på ett kostnadseffektivt sätt.

4.5.2 Insatser utanför politikområdet

Skattebrottsenheter

I arbetet att bekämpa skattebrott, men även andra brott så som bokföringsbrott och förfalskningsbrott, har Riksskatteverket successivt byggt upp skattebrottsenheter. Verksamheten innebär att skattemyndigheten kan biträda åklagaren med att verkställa förundersökningar och i viss utsträckning att delta i förundersökningar där polisen under åklagaren har haft huvudansvaret.

Tullverket

Tullverkets verksamhet har stor betydelse i arbetet med att bekämpa den organiserade brottsligheten genom den gränskontroll som bedrivs. Tullverket bekämpar smuggling av vapen, alkohol, tobak, narkotika m.m. Tullverkets arbete med att förhindra införsel av narkotika har inom kontrollverksamheten givits högsta prioritet.

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna ger bl.a. tillstånd för att bedriva bevakningsföretag och att ge tillstånd till kamerabevakning. Syftet med lagen (1998:150) om allmän kameraövervakning är bl.a. att förhindra och utreda brott. Genom bevakningsföretagens verksamhet kan polisens möjlighet att klara upp brott öka. Polisen kan även ge anställda på bevakningsföretagen ordningsvaktsförordnande vilket ger vissa polisiära befogenheter.

Socialtjänsten

Socialtjänsten skall verka för att barn och ungdomar växer upp under trygga och goda förhållanden, motverka missbruk och kriminalitet och se till att de som utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver. I de fall yngre begår brott kan en påföljd vara överlämnande till vård inom socialtjänsten. Med införande av ändringar i lagen om unga lagöverträdare har antalet som överlämnas till vård inom socialtjänsten ökat under 90-talet.

Lokala brottsförebyggande råd

Regeringen överlämnade våren 2000 skrivelsen *Brott kan förebyggas! Utveckling av det brottsförebyggande arbetet* (skr. 2000/01:62) till riksdagen. I skrivelsen redogörs bl.a. för de lokala brottsförebyggande råden. Lokala brottsförebyggande råd inrättas efter hand i allt fler kommuner. De finns nu i omkring 200 kommuner jämfört med endast ca 30 hösten 1996 och ca 50 för tre år sedan. I många av dessa har också ett aktivt arbete för att förebygga brott påbörjats. I enlighet med regeringens intentioner i det nationella brottsförebyggande programmet finns nu bättre förutsättningar och i över hälften av landets kommuner en grundstruktur för att kunna bedriva ett strategiskt förebyggande arbete riktat mot i första hand den brottslighet som drabbar människor i deras vardag. Om dessa förutsättningar och den struktur som byggts upp utnyttjas fullt ut innebär det att brott kan förebyggas mer effektivt. Rättsväsendet har här en pådrivande och stödjande roll. Det lokala brottsförebyggande arbetet – inom andra utgiftsområden, av kommuner, frivilligorganisationer, näringslivet och enskilda i samverkan – kan ge direkt effekt på brottsligheten i mindre områden. Brottslighet är i stor utsträckning ett storstadsproblem och det är därför angeläget att storstäderna utvecklar sitt brottsförebyggande arbete. Inom ramen för storstadssatsningen (se nedan) pågår en process för att utveckla det lokala brottsförebyggande arbetet i storstadsregionerna.

Storstadspolitiken

Under perioden 1999–2002 satsas närmare två miljarder kronor inom ramen för storstadspolitiken. I enlighet med regeringens storstadsproposition, som antogs av riksdagen i december 1998, används dessa medel för insatser i särskilt utsatta bostadsområden i sju storstadskommuner och som överenskommit i lokala utvecklingsavtal med respektive kommuner. Ett av de långsiktiga målen för storstadspolitiken är att alla stadsdelar i storstäderna skall uppfattas som trygga av sina invånare och utgöra goda och hälsosamma livsmiljöer. Inom ramen för storstadsarbetet ges det brottsförebyggande arbetet framöver ökad tyngd.

Storstadspolitiken

Enligt de riktlinjer som regeringen gett är en av Brottsförebyggande rådets prioriterade uppgifter att utveckla stödet till det brottsförebyggande arbetet i de mest brottsbelastade storstadsområdena. Särskilda utbildnings- och stödinsatser görs också för de kommuner som slutit lokala utvecklingsavtal med staten.

Enligt de riktlinjer som regeringen gett är en av Brottsförebyggande rådets prioriterade uppgifter att utveckla stödet till det brottsförebyggande arbetet i de mest brottsbelastade storstadsområdena. Särskilda utbildnings- och stödinsatser görs också för de kommuner som slutit lokala utvecklingsavtal med staten.

4.6 Resultatbedömning

4.6.1 Polisväsendet

De övergripande målen för polisväsendet är att tillförsäkra den enskilde rättstrygghet och rätts-säkerhet, förebygga och upptäcka brott samt se till att den som har begått brott identifieras och lagförs.

Polisväsendets resultat för 2000 skall bedömas mot bakgrund av de verksamhetsmål som ställdes upp för polisverksamheten:

- Varje polismyndighet skall utarbeta och dokumentera en brottsförebyggande strategi där det också framgår hur och med vilka myndigheter och organisationer samver-

- kan skall ske. Polismyndigheterna skall säkerställa att strategierna får genomslag och utgör en utgångspunkt för de handlingsplaner som tas fram inom myndigheterna och i övrigt vid planeringen av den dagliga polisverksamheten.
- Ingripandeverksamheten samt övervakningen av den allmänna ordningen och säkerheten skall bedrivas rättssäkert och effektivt. Särskilda ansträngningar skall göras för att utveckla en väl fungerande styrning och uppföljning av verksamheten. Kända variationer i behovet skall beaktas i planeringen, liksom att verksamheten ingår som en resurs i det långsiktiga arbete som formats utifrån de lokala behoven.
  - Polisen skall medverka till att uppnå de nationella trafiksäkerhetsmålen om färre skadade och dödade i trafiken.
  - Polisen skall delta i och utveckla det internationella polissamarbetet och se till att det kommer till nytta i verksamheten mot den grova och gränsöverskridande brottsligheten. Polisen skall också vara redo att fullt ut tillämpa Schengenregelverket.
  - Polisens utredningsarbete skall bedrivas rättssäkert, effektivt och på ett ändamålsenligt sätt. Andelen uppkärlade brott skall öka och tiden mellan brottsanmälan och slutredovisning skall bli kortare. Polisens bemötande av och stöd till brottsoffer och vittnen skall även fortsättningsvis ägnas särskild uppmärksamhet.
  - Polisen skall ge allmänheten god service genom hög tillgänglighet samt snabb och korrekt handläggning av förvaltningsärenden.

Det problemorienterade arbetssättet

Resultat

I början av 1990-talet infördes ett problemorienterat arbetssätt inom polisväsendet. Syftet är att polisen på ett tydligare sätt skall basera åtgärder på kartläggning och analys och att åtgärderna skall utvärderas.

I november 2000 redovisade Rikspolisstyrelsen de åtgärder som vidtagits med anledning av Riksrevisionsverkets rapport Fortsatt utveckling av Polisen – en uppföljande granskning (RRV 2000:9). Av Rikspolisstyrelsens redovisning framgår att grundutbildningen allt mer fokuseras

på ett problemorienterat analys- och planeringsarbete. De studerande sätts att lösa vardagliga polisiära problem med nya, kunskapsbaserade arbetsmetoder.

Av redovisningen framgår också att Rikspolisstyrelsen initierat insatser för vidareutbildning, främst strategiska utbildningar som riktas till bl.a. arbetsledare.

Under senare år har Rikspolisstyrelsen startat ett flertal projekt för att främja utvecklingen av det kunskapsbaserade och problemorienterade arbetssättet. Under 2000 genomförde Rikspolisstyrelsen en uppföljning av uppdrag som styrelsen på senare år initierat vid polismyndigheterna i Värmland, Östergötland och Uppsala. Målsättningen har varit att förmedla idéer och uppslag från uppdragen samt att diskutera hur verksamheten utvecklats i polismyndigheterna.

På Rikspolisstyrelsens initiativ genomförs ett pilotprojekt vid Polismyndigheten i Skåne, vilket bl.a. syftar till att med inriktning mot närpolisen utveckla metoder för uppföljning och analys av mängdbrottsligheten.

Tillsammans med Rikspolisstyrelsen och Brottsförebyggande rådet anordnade Polismyndigheten Värmland en konferens om problemorienterat polisarbete i Sunne i maj 2000. Konferensen innehöll utöver gemensamma föreläsningar och diskussionsgrupper också en tävling i problemorienterat polisarbete.

Det har hållits regionala sammankomster med flera län för att möjliggöra erfarenhetsutbyte på området.

Det är svårt att mäta graden av problemorientering i polisverksamheten. Ett enkelt men grovt mått är hur väl arbetstidsförläggningen har anpassats till verksamhetens behov. Ett sätt att åstadkomma en sådan anpassning i polisens verksamhet har varit s.k. periodplanering. Det innebär att arbetsschemat fastställs för en kortare period med beaktande av kända händelser och det för perioden kända verksamhetsbehovet i övrigt.

Riksrevisionsverket, som på regeringens uppdrag 1996 granskade resursutnyttjandet inom polisväsendet, har redovisat brister i polisens arbetstidsförläggning (RRV 1996:64, Hinder för ett effektivare resursutnyttjande). Förändringar av arbetstidens förläggning har sedan dess skett fortlöpande.

Tabell 4.4 Polispersonalens fördelning över olika veckoarbetstider och hur stor andel av polispersonalen som har periodplanerad arbetstid

Källa: Polisens årsredovisning 2000

Arbetstidsmätt eller avtalsregel (21 polismyndigheter)	Andel i % 2000 ¹	Andel i % december 1997
14 tim. men mindre än 35 tim.	32 %	34 %
35 tim. men mindre än 37 tim.	28 %	27 %
37 tim. eller mer	39 %	38 %
Poliser med periodplanerad arbetstid	19 %	17 %

¹ Antalet årsarbetskrafter har minskat med drygt 500 mellan mätillfällena.

En jämförelse mellan 2000 och 1997 visar att poliser i genomsnitt arbetar fler timmar per vecka och att andelen poliser med arbetstid som planeras i kortare perioder har ökat något.

Polisväsendets arbetstidsavtal ändrades fr.o.m. den 1 januari 2000. Polismyndigheterna har härigenom fått ökade möjligheter att styra förläggningen av arbetstiden till tider då behovet av personal är störst. Arbetet med att träffa behovsanpassade arbetstidsavtal på lokal nivå påbörjades 2000 och den 1 augusti i år hade 20 av sammanlagt 21 polismyndigheter slutit sådana lokala arbetstidsavtal. Rikspolisstyrelsen har genomfört omfattande informations- och utbildningsinsatser om arbetstidsavtalet.

Ett stort problem i vissa polismyndigheter, som sammanhänger med den höga medelåldern inom polisen, är att många poliser av hälsoskäl är förhindrade att arbeta nattetid. Det är framför allt ett problem vid förläggningen av kvälls- och nattjänstgöring. Rikspolisstyrelsen anser att ett långsiktigt mål bör vara att ingen som är 55 år eller äldre skall tvingas att regelbundet arbeta natt.

Analys och slutsatser

Det återstår mycket att göra innan det problemorienterade arbetssättet fått fullt genomslag i all polisverksamhet. Men det blir allt vanligare att polisarbete utgår från en systematisk problemanalys, att metodvalet baseras på kunskap och att åtgärder dokumenteras och följs upp. Teorier prövas och utvecklas i praktiskt arbete. Erfarenheterna ger underlag för fortsatt teoribildning. På så sätt fördjupas ständigt kunskapen om vad som ger framgång i polisarbetet.

Enligt regeringens uppfattning är en ökad integrering av polisverksamhetens olika uppgifter viktig för att det problemorienterade arbetssättet skall prägla hela verksamheten. Ungefär hälften av polismyndigheterna har – i varierande grad –

integrerat ingripandeverksamheten i närpolisorganisationen. Med gemensam styrning av olika polisiära uppgifter ökar problemorienteringen eftersom de enskilda uppgifternas funktion för helheten blir tydligare. Effekten av polisarbetet blir också större genom att risken minskar att olika uppgifter motverkar varandra.

Samlad styrning förutsätter ett gemensamt styrdokument, en handlingsplan som identifierar brottsgenererande faktorer i området och anger hur polisen, i samverkan med andra, skall ta sig an dem. Som Brottsförebyggande rådet påpekar i sin rapport om närpolisen (BRÅ 2001:5) bör polisen i högre grad använda handlingsplaner för att styra verksamheten.

För att kunskapsbasen skall växa effektivt bör vunna erfarenheter vara lätt tillgängliga för all berörd personal. Trots lokala olikheter återkommer samma eller liknande problem på olika platser och vid olika tidpunkter. Modern teknik tillhandahåller verktyg för att göra information om polisiära projekt och insatser tillgängliga.

De problem som polisen möter hanteras och diskuteras också utanför polisväsendet. Det samma gäller de tekniker polisen använder för sitt arbete. Kriminologi, statsvetenskap och psykologi är bara några exempel på områden som ställer relevant kunskap till polisens förfogande. Polisen har mycket att vinna på att gå vidare med att vidga sin kunskapsbas. Det kan ske både genom utbildning av befintlig personal och genom anställning av specialister.

Polisen skall anpassa inte bara åtgärder utan också arbetstider till vad arbetsuppgifterna kräver på lokal nivå. De av Rikspolisstyrelsen vidtagna åtgärderna har enligt såväl Rikspolisstyrelsen som Riksrevisionsverket skapat bättre möjligheter att anpassa arbetstiderna till verksamhetens behov. Regeringen kommer även fortsättningsvis att följa hur polisen anpassar arbetstiderna till verksamhetens behov.

I juni redovisade Rikspolisstyrelsen enligt ett uppdrag i regleringsbrevet för 2001, effekterna av det nya arbetstidsavtalet och vilka åtgärder som vidtagits för att vidareutveckla och sprida det problemorienterade arbetssättet. Av Rikspolisstyrelsens redovisning framgår att kunskaper om det problemorienterade arbetssättet sprids alltmer men att myndigheterna har kommit olika långt i den processen. Enligt redovisningen är polismyndigheternas bedömning att de nya arbetstidsavtalen bör leda till en ökning av den totalt arbetade tiden samt till att arbetstiden

kan förläggas till tider när behovet av personal är störst. Eftersom det gått så kort tid sedan avtalen slöts kan enligt Rikspolisstyrelsen någon slutlig bedömning av effekterna ännu inte göras.

Regeringen delar Rikspolisstyrelsens bedömning.

Närpolisen

Resultat

I oktober 2000 redovisade Rikspolisstyrelsen sin syn på närpolisarbetets utveckling, framtida innehåll och form. Innehållet i redovisningen återkommer till stor del i Rikspolisstyrelsens rapportering från november 2000 av de åtgärder som vidtagits med anledning av Riksrevisionsverkets rapporter Polisens IT-stöd (RRV 2000:8) och Fortsatt utveckling av polisen – en uppföljande granskning (RRV 2000:9). Enligt Rikspolisstyrelsen finns det en uppenbar risk att utvecklingen går tillbaka mot en händelsestyrd utrycknings- och utredningsverksamhet om inte närpolisreformen konsekvent drivs vidare. Det beror huvudsakligen på att de personella resurserna inte har varit tillräckliga. Närpoliser har tagits i anspråk för akuta utryckningar och prioriterade utredningar i högre grad än vad som skulle varit fallet med större resurser. På många håll anser sig närpoliserna utgöra en personalpool för att täcka behov i andra delar av polisverksamheten.

Rikspolisstyrelsen anger på den positiva sidan att närpolisreformen bidragit till att öka samverkan både mellan polisiära enheter och mellan polis och andra aktörer.

Redovisningen understryker behovet av medvetenhet om det polisiära uppdraget vid verksamhetsplaneringen och pekar på ledarskapets betydelse.

Rikspolisstyrelsen konstaterar också att det behövs en väl utvecklad underrättelseorganisation för att närpolisen skall kunna planera verksamheten.

I maj i år slutredovisade Brottsförebyggande rådet sin granskning av närpolisen. Brottsförebyggande rådet konstaterar att en rad andra förändringar av polisväsendet genomfördes ungefär samtidigt med närpolisreformen. Polismyndigheter slogs samman, antalet civilanställda minskades, omfattande pensionsavgångar skedde och Polishögskolan hade ett längre antagningsstopp.

Mot den bakgrunden är det svårt att avgöra vad som är konsekvenser av just närpolisreformen.

Brottsförebyggande rådet skriver att det är relativt ovanligt med geografiska ansvarsområden. Betydligt vanligare är att närpoliser har funktionsansvar. Ungefär hälften av närpoliserna arbetar som generalister, allpoliser. Brottsförebyggande rådet hävdar att allpolismodellen har fördelar men att det samtidigt behövs en viss funktionsuppdelning. Det gäller särskilt för arbetet mot vissa typer av brott, som kvinnofridsbrott och brott med rasistiska och främlingsfientliga inslag.

Enligt rapporten behöver det problemorienterade polisarbetet utvecklas ytterligare. För kartläggningar av lokala problem används i mycket hög utsträckning uppgifter om polisanmälda brott. Endast en fjärdedel av närpolisområdena använder alternativa informationskällor, som exempelvis trygghetsundersökningar. Enligt Brottsförebyggande rådet kan och bör dessa undersökningar utvecklas. Närpolisområdenas handlingsplaner bör i högre utsträckning än i dag anpassas till lokala förhållanden så att de fungerar som styrdokument för verksamheten.

I rapporten erinrar Brottsförebyggande rådet om att en grundtanke med närpolisreformen var att brott som drabbar enskilda och skapar otrygghet i lokalsamhället skulle utredas av polisen i det område där brottet skett. Sedan mitten av 1990-talet utför närpolisen allt fler av polisens utredningar av vardagsbrottsligheten. Andelen uppkärade brott och andelen lagförda personer är högre i de polismyndigheter som decentraliserat utredningsverksamheten till närpolisområdena.

Utvecklingen går enligt rapporten mot större närpolisområden. Det ser Brottsförebyggande rådet som positivt. Medborgarnas krav på närhet till polisen måste ställas mot polisens möjligheter att arbeta effektivt. Allt för små närpolisområden kan inte fungera effektivt. Hur stort ett närpolisområde bör vara och hur många närpoliser som bör finnas där bör dock enligt rådet i högre grad än i dag styras av behovet i området. Framför allt gäller det i storstadsregionerna.

Brottsförebyggande rådet konstaterar att närpolisområdenas bemanning och arbetsuppgifter skiljer sig väsentligt åt mellan dag och natt. I den meningen kan arbetstiderna sägas vara behovsanpassade. Av den enkätundersökning som gjordes framgick att arbetet efter kontorstid uteslutande var i yttre tjänst. Dagtid var arbetet till mer

än hälften inriktat mot utredningar och polismyndighetsärenden.

Analys och slutsatser

Tecknen på att närpolisens förebyggande arbete får stå tillbaka för händelsestyrd verksamhet väcker oro. Sedan principbetänkandet från 1975 års polisutredning (SOU 1979:6) har statsmakternas uttalade mål varit att polisen skall arbeta mer förebyggande. Ett viktigt skäl för närpolisreformen var att den utgick från en organisation och ett arbetssätt som främjade brottsförebyggande arbete i samverkan med andra lokala aktörer. Ett annat skäl var att polisen skulle vara mer tillgänglig för medborgarna. För det fortsatta arbetet är det därför angeläget att orsakerna till den negativa utvecklingen analyseras så att åtgärder kan vidtas för att vända den.

Regeringen instämmer i Rikspolisstyrelsens uppfattning att en orsak till problemen är att polisens resurser minskade samtidigt som närpolisreformen genomfördes. Den stora satsning som regeringen nu gör på polisen kommer att förstärka polisorganisationen. På så sätt får polisen möjlighet att låta olika uppgifter samverka i stället för att störa varandra.

Rikspolisstyrelsen har framfört att den oklarhet som råder i polisorganisationen om definitionen av centrala begrepp, t.ex. närpolisverksamhet, försvårat reformarbetet. För ett nytt arbetssätt och en ny organisation är en sådan oklarhet emellertid naturlig. Enligt regeringens mening bidrar diskussionen om centrala begrepp till en fördjupad insikt om polisarbetets villkor och till en förbättrad verksamhet.

Emellanåt kritiserar polisen för att närpolisen i dag inte arbetar på det sätt och med den organisation som var avsedd från början. Enligt regeringens uppfattning är det självklart att erfarenheter och analys leder till kontinuerliga justeringar av organisation och arbetsmetoder. Det är en förutsättning för ett framgångsrikt polisarbete.

De bärande principerna bakom närpolisreformen gäller fortfarande. De innebär för det första att det bästa sättet att bekämpa brott är att förebygga dem. För det andra innebär de att allt polisarbete skall baseras på kunskap – på kartläggning, uppföljning och analys. Ett strategiskt och kunskapsbaserat arbetssätt innebär att tydliga mål för verksamheten ställs upp och dokumenteras, att arbetet följs upp och att verksamhetsresultatet jämförs med målen. Den tredje principen är att närpolisen skall samverka med

andra aktörer som berörs av eller kan påverka brottsligheten i lokalsamhället.

Polisarbetet i närpolisområdena bygger på att den lokala polisen är basen i all polisverksamhet. På de flesta håll bör därför närpolisorganisationen på sikt kunna omfatta all polisverksamhet som inte kräver speciell kompetens eller av andra skäl bör bedrivas centralt. Det är naturligt eftersom all polisverksamhet genererar viktig kunskap om brott och brottslingar som kan användas för att förhindra brott.

Enligt Brottsförebyggande rådets slutrapport från granskningen av närpolisen bör ett närpolisområde ha en viss minsta storlek, räknat i antal poliser, för att ge utrymme för långsiktigt arbete. Det får inte medföra att den lokala förankringen förloras. Vad som är den optimala storleken på ett närpolisområde påverkas av en rad faktorer. Som Rikspolisstyrelsen och Brottsförebyggande rådet angivit bör storleken avgöras av lokala faktorer snarare än av förenklade, generella bedömningar.

Brottsförebyggande rådet har avslutat sin granskning av närpolisen. Slutsatserna redovisas i avsnittet ovan. Rapporten kommer att ha stor betydelse för regeringens och Rikspolisstyrelsens arbete med att vidareutveckla närpolisen.

Brottsförebyggande verksamhet

Resultat

År 2000 anmäldes drygt 1,2 miljoner brott vilket är ca 2 % fler än 1999.

I februari 2001 lämnade regeringen en skrivelse till riksdagen med en lägesbeskrivning av det brottsförebyggande arbetet (skr. 2000/01:62). Den tar sin utgångspunkt i regeringens nationella brottsförebyggande program från 1996. Av skrivelsen framgår att regeringen kommer att fortsätta att prioritera och stödja arbetet med att skapa förutsättningar för ett långsiktigt och ut hålligt brottsförebyggande arbete inom alla samhällssektorer.

Polisen är naturligtvis en viktig del i det brottsförebyggande arbetet. Polisen är representerad i så gott som samtliga de ca 200 lokala brottsförebyggande råd som har bildats sedan det nationella brottsförebyggande programmets tillkomst. Polisen kan stödja det lokala brottsförebyggande arbetet genom exempelvis lokala kartläggningar som tar fram statistik och annan information om brottsligheten och brottsut-

vecklingen i ett område. Polisen kan också bidra i analysarbetet och med sina kunskaper om brottsprevention.

Polismyndigheterna har under 2000 inlett ett arbete med brottsförebyggande strategier som är grundade på lokala problemanalyser och som möjliggör uppföljning och analys. Arbetet är tidskrävande och beroende av samverkansparternas insatser, men Rikspolisstyrelsen bedömer att samtliga polismyndigheter under 2001 kommer att hinna arbeta fram sådana strategier.

En naturlig följd av arbetet har enligt Rikspolisstyrelsen blivit att myndigheterna också satsat på åtgärder som metodutveckling, utbildning, kvalitetssäkring, förstahandsåtgärder, teknikanvändning, åtgärdsprogram, samverkan, samordning och uppföljning.

Några polismyndigheter har redovisat att de förstärkt sina åtgärder för att bekämpa våldsbrott utomhus, främst misshandel vid olika slags nöjesplatser. Det har gjorts genom att fokusera på frekventa tider och platser för nöjeställningar och att samarbeta med bl.a. ordningsvakter. Flera polismyndigheter har redovisat konkreta åtgärder för att komma till rätta med personrånen genom kartläggning av sådana ungdomsgrupper som misstänks för brottslig verksamhet. Vid samtliga polismyndigheter finns kontaktmän i narkotikafrågor.

Brottsförebyggande rådet konstaterar, att närpolisreformen har skapat goda organisatoriska förutsättningar för ett utvecklat samarbete mellan polisen och andra lokala aktörer (Polisens organisation och verksamhet. En fortsatt granskning av närpolisreformen, september 1999).

Enligt Brottsförebyggande rådet spelar enskilda polisens prioriteringar större roll för styrningen av det dagliga arbetet än arbetsledning och handlingsplaner. En tydligare styrning och uppföljning av verksamheten skulle enligt Brottsförebyggande rådet kunna ytterligare stärka polisens brottsförebyggande roll (Svensk polis i förändring. En granskning av närpolisreformen, juli 1999).

Analys och slutsatser

Allt synligt polisarbete har en brottsförebyggande effekt, men det är svårt att mäta den effekten. Fler poliser nära medborgarna bidrar till en ökad trygghet. Framför allt är det genom ett problemorienterat polisarbete i närpolisområdena

som polisen kan bidra till ett framgångsrikt brottsförebyggande arbete.

Det är särskilt viktigt med tidiga åtgärder för att hindra att barn och ungdomar dras in i kriminalitet. Kriminologiska studier visar nämligen att ungdomar som redan i tidiga år begår brott löper en kraftigt ökad risk för att utveckla en kriminell livsföring. Kroniska brottslingar debuterar ofta tidigt. Det har också visats att ju längre en kriminell karriär har pågått, desto svårare är det att förhindra en fortsättning. Ungdomar begår ofta sina brott i det område där de bor och inte sällan drabbas jämnåriga. Det är därför på den lokala nivån som förutsättningarna är bäst för tidiga och relevanta åtgärder. Lösningarna måste vara utformade utifrån en analys av lokala problem och förutsättningar. Det är främst polis, socialtjänst, skola, familj och föreningsliv som genom sin respektive verksamhet och i samverkan bör förebygga ungdomsbrottslighet.

Ungdomsbrottslighet är en prioriterad fråga i arbetet inom det nyligen inrättade europeiska nätverket för brottsförebyggande frågor.

Regeringen ser positivt på de brottsförebyggande initiativ som flera polismyndigheter har tagit för att bekämpa våldsbrott som är relaterade till nöjesplatser och för att minska personrånen.

Det totala antalet anmälda brott var 2000 drygt 1,2 miljoner. Av dessa utgör antalet anmälda tillgrepps- och skadegörelsebrott drygt 820 000. De här brotten påverkar livskvaliteten negativt för ett stort antal medborgare. Det finns därför anledning för polisen att satsa mer på att förebygga dessa brott. Mängdbrotten kan med fördel bekämpas i samverkan med andra lokala aktörer och med de metoder för problemorienterat, förebyggande polisarbete som på senare år utvecklats i polisverksamheten.

Det är angeläget att det påbörjade arbetet med att utforma och använda brottsförebyggande strategier fortsätter.

Enligt regleringsbrevet för 2001 skall varje polismyndighet utarbeta och dokumentera en brottsförebyggande strategi där det framgår hur och med vilka myndigheter och organisationer samverkan skall ske.

Polismyndigheterna skall enligt regleringsbrevet också säkerställa att strategierna får genomslag och att de utgör utgångspunkter för myndigheternas handlingsplaner och i övrigt vid planeringen av den dagliga polisverksamheten. Enligt regeringens mening är detta ett viktigt

steg i den fortsatta utvecklingen av ett kunskapsbaserat polisarbete.

Ordning och säkerhet

Resultat

Under perioden 1998–2000 ökade antalet polis-ingripanden med drygt 5 % medan de högst prioriterade ingripandena minskade. Dessa förändringar kan enligt Rikspolisstyrelsen ha sin grund i förändringar av systemet för registrering.

Av totalt ca 1 200 000 ingripanden per år har antalet som leder till brottsanmälan, primärrapport eller omhändertagande minskat från 391 924 till 321 774 sedan 1998.

Ungefär hälften av polismyndigheterna har i varierande grad integrerat ingripandeverksamheten i närpolisområdenas verksamhet. Dessa polismyndigheter redovisar också en relativt sett större andel personal med periodplanerad arbetstid. Dessutom är det vanligare att dessa polismyndigheter utarbetat handlingsplaner för att styra ingripandeverksamheten bättre. Enligt Rikspolisstyrelsen återstår det dock en hel del innan planerna får genomslag i verksamheten.

Rikspolisstyrelsen anser att det fortfarande finns utrymme för att utveckla det problemorienterade arbetet inom ingripandeverksamheten, bl.a. när det gäller analysarbetet. Analyser av brottsligheten bör t.ex. avgöra vilken personalresurs som skall finnas vid varje tillfälle.

Analys och slutsatser

Det finns anledning att analysera den stora mängd ingripanden polisen gör varje år som varken leder till brottsanmälan, primärrapport eller omhändertagande. Uppdragen kan vara av en typ som ligger utanför polisens huvuduppgifter. Frågan om en renodling av polisens uppgifter behandlas inom den översyn som regeringen beslutade den 21 december 2000 (dir. 2000:105). Det finns emellertid också anledning för Rikspolisstyrelsen att på eget initiativ undersöka frågan inom ramen för det generella målet att arbeta effektivt och rationellt.

Över huvud taget krävs bättre underlag för personal- och verksamhetsplanering för ingripandeverksamheten. Polisen skall snabbt kunna vara på plats när enskilda behöver hjälp av polisen. Kravet på en effektiv polisverksamhet gör personalplaneringen inom den händelsestyrda verksamheten till en svår uppgift.

Poliser upplever ofta att behovet av resurser till ingripandeverksamheten inverkar negativt på möjligheterna till långsiktigt förebyggande arbete. Med gemensam styrning av olika uppgifter ökar möjligheterna till förstärkt effekt genom samverkan samtidigt som risken minskar att olika insatser motverkar varandra.

En översyn av lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer m.m. har företagits. I promemorian behandlas bl.a. förutsättningarna för den s.k. förmansprövningen. Vidare diskuteras frågan om ansvaret för förvaring av omhändertagna personer skall överföras från polisen till annan huvudman. Promemorian remissbehandlas för närvarande.

Trafikövervakning

Resultat

Vägverkets statistik för 2000 visar att 591 personer omkom i trafikolyckor. Antalet svårt skadade var 4 104. År 1999 omkom 580 personer och 4 039 skadades svårt.

Antalet rapporterade trafikbrott uppgick 2000 till 378 778 vilket är en ökning med 8,3 % (29 116 fler brott). I jämförelse med 1998 är ökningen 11,2 % (38 082 fler brott).

Antalet rapporterade hastighetsöverträdelser var 142 968, vilket är i stort sett samma nivå som 1999.

Antalet alkoholutandningsprov har ökat med 4,1 % till 1 108 853. Utvecklingen av alkoholutandningsprov med positivt utfall har ökat med 2,3 % till 14 724 positiva prov. Statistiken visar stora skillnader mellan polismyndigheterna när det gäller antalet alkoholutandningsprov och andelen positiva utfall. Skillnaderna beror sannolikt på de olika strategier som myndigheterna tillämpar. Vissa myndigheter tar nästan uteslutande prover vid tider och platser som antas ha särskilt hög sannolikhet för positivt utfall. Andra myndigheter har satsat på att ta många alkoholutandningsprov på olika tider och platser för att uppnå en mer brottsförebyggande effekt.

Rikspolisstyrelsen förklarar den fortsatta ökningen av antalet rapporterade trafiknykterhetsbrott med att en nollgräns för narkotika infördes i trafikbrottslagen i mitten av 1999. Antalet rapporterade för drograttfylleri ökade med 121 %. Antalet rapporterade för alkoholrelaterat trafiknykterhetsbrott ligger på en jämn nivå.

År 2000 utfärdade polisen 213 274 ordningsförelägganden, vilket är en ökning med knappt 15 000 jämfört med föregående år. Antalet ordningsförelägganden där bilbälte eller skyddsanordning för barn inte använts uppgår till 33 263, vilket är en ökning med 5 460 förseelser.

På regeringens uppdrag har Rikspolisstyrelsen tagit fram en nationell strategi för polisens trafikövervakning. Den innehåller en satsning på arbete mot höga hastigheter, onykterhet i trafiken och bristande användning av skyddsutrustning (t.ex. bilbälte och hjälm).

Rikspolisstyrelsen bedriver ett försöksprojekt med automatisk hastighetsövervakning. Projektet visar goda resultat för denna form av hastighetsövervakning.

Analys och slutsatser

Regeringens bedömning är att det problemorienterade arbetssättet på ett tydligt sätt har fått genomslag i polisens arbete med trafikövervakning. Övervakningen baseras på kunskap om vilka faktorer som ger trafikolyckor särskilt allvarlig utgång. Mycket av arbetet har varit problemorienterat genom att det förlagts till tider och platser där erfarenhet visar att trafikproblemen är störst. Vissa insatser har varit mer förebyggande än övervakande sedan polisen genom massmedierna informerat allmänheten om planerade insatser.

Med den nationella strategin för trafikövervakning har polisen ytterligare förbättrat sina möjligheter att bidra i samhällets ansträngningar att minska antalet dödade i trafiken. I regleringsbrevet för 2001 har polisen fått som återrapporteringskrav att redovisa hur strategin lagts till grund för den lokala verksamheten.

En följd av strategin är att polisen vid rapportering av hastighetsöverträdelser kommer att sänka metodavdraget, det avdrag som görs med hänsyn till de skiftande förhållanden som råder inom vägtrafiken. Åtgärden är väl motiverad. Det är viktigt att trafikanterna tar hastighetens betydelse för olyckors utgång på allvar.

Polisen arbetar med att likställa metodavdraget vid hastighetsöverträdelser för alla polismyndigheter. På så sätt ökar rättssäkerheten.

Regeringen bedömer arbetet med automatisk hastighetsövervakning som värdefullt och kommer under en treårsperiod att satsa mer på den verksamheten (Se politikområde 36 Transportpolitik, avsnitt 4.8.7).

Polisen har fortsatt att öka sina insatser för trafiksäkerheten. Att antalet dödade i trafiken

ändå ökar visar att polisen inte kan påverka alla faktorer som orsakar olyckor. Till dess samhället kommit till rätta med de övriga faktorerna är det angeläget att polisen behåller den höga nivån på trafikövervakningen.

Utredningsverksamheten

Resultat

Antalet inkomna ärenden 2000 var 1 172 951, vilket är något mer än 1999. Antalet inkomna våldsbrottsärenden ökade medan antalet ekobrottsärenden minskade klart både 1999 och 2000. Antalet narkotikabrottsärenden är i stort sett oförändrat sedan 1998. Antalet inkomna ärenden om tillgrepps- och skadegörelsebrott var 779 079 år 2000, vilket är 3 348 fler än året innan men 18 512 färre än 1998.

Det totala antalet ärenden som redovisades till åklagare var 186 655. Det är 18 468 fler än 1999 och ungefär detsamma som 1998. Om trafikbrottsärenden undantas minskar dock andelen av de inkomna ärendena som redovisades till åklagare från 14 % år 1998 till 12 % år 2000.

Genomströmningstiden minskade under 2000, liksom antalet ärenden i balans. Balansen av ärenden som är äldre än tolv månader har sedan 1998 minskat med 25 %.

Antalet polisiära lagföringar, utfärdande av ordningsbot, har ökat med 11,5 % under perioden 1998–2000.

Kostnaden för utredningsverksamheten har ökat de två senaste åren. Tiden som använts för utredningsverksamheten har ökat 2000 men är mindre än 1998.

Samarbetet mellan polis och åklagare har fördjupats ytterligare. Ett aktivt stöd från åklagarna, polisens vidgade möjligheter att vara förundersökningsledare samt lokala överenskommelser om förundersökningsledning mellan polis och åklagare har bidragit till att förbättra polisens förundersökningsverksamhet.

Generellt sett har polisen blivit bättre på att hantera den stora mängd ärenden som inte har tydliga utredningsuppslag. Däremot anser Rikspolisstyrelsen att polisen inte i samma utsträckning har blivit bättre på att utreda inkomna ärenden och identifiera dem som begått brott.

Utredningsverksamheten för de prioriterade brottstyperna bedöms av Rikspolisstyrelsen som tillfredsställande, särskilt för de prioriterade våldsbrotten.

Brottsofferarbetet har fokuserats tydligare, främst genom utbildning och samverkan.

I slutrapporten från sin granskning av närpolisen konstaterar Brottsförebyggande rådet att uppkläringen under perioden 1995–1998 var högre vid de polismyndigheter som decentraliserat utredningsverksamheten. Utvecklingen av antalet lagförda personer var också bättre vid dessa myndigheter.

Analys och slutsatser

Det finns fortfarande mycket att göra för att höja effektiviteten i polisens utredningsverksamhet. Bland de prioriterade uppgifterna finns fortsatt utveckling av förstahandsåtgärderna, bättre system för det utredningsarbete som påbörjas sedan förstahandsåtgärderna genomförts, och fortsatt förbättring av den polisiära förundersökningsledningen. Regeringen har med tillfredsställelse noterat att Rikspolisstyrelsen är utförlig på detta område i de slutliga planeringsföresättningarna för 2001–2003.

Regeringen ser positivt på att polisen även under 2000 fortsatte satsa på att minska balanser och genomströmningstider.

Positivt är också att polisen ökar användningen av ordningsbot.

Andelen ärenden redovisade till åklagare har minskat. En förklaring till detta är enligt Rikspolisstyrelsen att polisen fått större befogenheter att skriva av ärenden.

I sin redovisning av uppdraget om närpolisens utveckling beskriver Rikspolisstyrelsen det pågående arbetet för att höja kvaliteten i polisens förundersökningsledning. Försök pågår med att examinera blivande förundersökningsledare och att låta utsedda förundersökningsledare arbeta nära vakthavande befäl.

Riksåklagaren föreslår i budgetunderlaget för 2002 en modell för samarbetet mellan åklagare och polis när det gäller utredning av mängdbrotten. Enligt modellen skall åklagare tidigt kopplas in i utredningsarbetet för att fatta sådana lagförings- eller avskrivningsbeslut som kräver åklagarbehörighet. Det bör dessutom hos polisen finnas en särskild funktion för ärendesortering, bemannad med en erfaren polis och en erfaren åklagare.

Riksrevisionsverket presenterar i rapporten Brottmålskedjan (RRV 2001:3) en granskning av rättsväsendets arbete med mängdbrotten. Riksrevisionsverket finner flera brister i arbetet och föreslår utökade samverkansformer mellan rätts-

väsendets myndigheter. För polisens arbete föreslår Riksrevisionsverket bl.a. en s.k. andra linje. Den kan beskrivas som en kraftigt utbyggd kriminaljour som skall ta över direkt efter att de långtgående förstahandsåtgärderna har avslutats.

Rikspolisstyrelsen har tidigare konstaterat att arbetet som följer efter de långtgående förstahandsåtgärderna inte fungerar tillfredsställande. Vid Polismyndigheten i Hallands län har Rikspolisstyrelsen genomfört ett projekt med inslag som liknar Riksrevisionsverkets förslag. Systemet med en andra linje är ett konkret exempel på problemorienterat arbete. Systemet visar också den verksamhetsanpassade arbetstidens betydelse för ökad framgång i polisens arbete.

Riksrevisionsverket betonar också vikten av att ärenden handläggs korrekt och rationellt i inledningsskedet. För det syftet föreslår Riksrevisionsverket en funktion som ärendesorterare. Enligt Riksrevisionsverkets uppfattning skall det vara en polis med god erfarenhet av förundersökningsledning eller en åklagare.

Riksrevisionsverkets förslag syftar till att lösa samma problem som Riksåklagarens nysse beskrivna förslag till handläggning av mängdbrott. Enligt regeringens uppfattning bör utvecklingsprocessen i denna del gå vidare med både diskussioner och försöksverksamheter. Försöken kan med fördel bedrivas i mindre skala och med lokalt anpassade variationer. Framtida utvärderingar får sedan utvisa vilka lösningar som bör tillämpas.

Riksdagen har tillkännagivit att regeringen av effektivitetsskäl bör se över frågan om och vidta åtgärder för att åstadkomma en specialisering av utredningsverksamheten (bet. 1999/2000:JuU11, rskr. 1999/2000:211).

Regeringen har vidtagit flera åtgärder för att på olika sätt höja kvaliteten och rättssäkerheten i polisens utredande arbete. Regeringen beslutade den 7 december 2000 att uppdraga åt en särskild beredning att verka för rättsväsendets utveckling (dir. 2000:90). Beredningen har till uppgift att med bibehållen rättssäkerhet öka effektiviteten och kvaliteten i rättsväsendets arbete. Den skall särskilt undersöka möjligheterna att förkorta den genomsnittliga genomströmningstiden och överväga andra sätt att förbättra brottsutredningsverksamheten. Beredningen skall senast före utgången av 2003 redovisa det vid detta tillfälle aktuella läget inom rättsväsendet för de frågor som ankommer på beredningen samt en plan för det fortsatta arbetet.

Den 14 december 2000 beslutade regeringen att tillsätta en parlamentarisk kommitté för att granska den ordinära tillsynen av polisen och åklagarväsendet. Syftet är att säkerställa att medborgarnas krav på en demokratisk insyn och kontroll skall kunna tillgodoses på bästa sätt. Uppdraget skall redovisas senast den 28 juni 2002.

Regeringen beslutade också i december 2000 att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att göra en övergripande och sammanhållen granskning av förfarandet vid Osmo Vallos dödsfall. Utifrån granskningsresultaten skall utredaren dra slutsatser om behovet av förändringar. Uppdraget skall redovisas senast den sista december 2001.

Brottsförebyggande rådet har i sin granskning av närpolisen konstaterat att uppklaringsprocenten är bättre i områden som decentraliserat utredningsverksamheten. Det bör vägas in i polismyndigheternas fortsatta utveckling av utredningsverksamheten.

Kriminalunderrättelsetjänsten

Resultat

I regleringsbrevet för 2000 uppdrog regeringen åt Rikspolisstyrelsen att redovisa hur kriminalunderrättelseverksamheten utvecklats såväl på nationell nivå som på myndighetsnivå. Redovisningen skulle särskilt belysa de erfarenheter som har vunnits och de slutsatser som kunde dras om verksamhetens framtida inriktning.

Enligt Rikspolisstyrelsen har kriminalunderrättelseverksamheten blivit mer effektiv under verksamhetsåret. Fler operativa rapporter har resulterat i inledda förundersökningar, vilket medfört fler fällande domar i jämförelse med 1999.

Rikspolisstyrelsen, polismyndigheterna och externa myndigheter driver ett projekt för att utveckla en svensk underrättelsemodell i samklang med Europols underrättelsemodell.

Formerna för spridning av kriminalunderrättelser har förbättrats.

Analys och slutsatser

Rikspolisstyrelsen har aktivt utvecklat kriminalunderrättelseverksamheten under 2000.

Kriminalunderrättelseverksamheten ökar kunskapen om brott och brottslingar. Det gör det möjligt att tidigarelägga operativa insatser och planera och inrikta dessa på ett ännu tydligare

sätt. Det leder till en mer effektiv polisverksamhet där fler brott kan förhindras och lagföringsandelen öka. Det är därför tillfredsställande att fler operativa rapporter har resulterat i inledda förundersökningar under 2000. Det är viktigt att den utvecklingen fortsätter. Det ankommer på polismyndigheterna att bevaka att genomförda kartläggningar får en konkret fortsättning i förundersökningar eller som underlag för beslut om t.ex. resursanvändning i polisverksamheten.

Kriminalunderrättelsetjänst har funnits i Sverige sedan mitten av 1990-talet. Den har tillfört polisen en betydande mängd samlad kunskap om brottslighet. Det är viktigt att polisväsendet fortlopande förvissas om att kriminalunderrättelsetjänsten används för sin kärnuppgift, nämligen att klarlägga hotande kriminalitet och ordningsstörningar samt avslöja kriminella organisationer eller andra brottsliga aktörer. Det finns annars en risk att underrättelsetjänsten i allt för stor utsträckning tas i anspråk för andra uppgifter där dess kunskap kan användas. Det kan få negativa effekter för den operativa nyttan med verksamheten.

I syfte att vidareutveckla den nationella underrättelseverksamheten beslutade regeringen i juni 2001 att uppdra åt Rikspolisstyrelsen och Ekobrottsmyndigheten att gemensamt verka för en utveckling av underrättelseverksamheten på ekobrottsområdet. Uppdraget skall genomföras inom ramen för gällande lagstiftning och redovisas den 1 november i år.

Kriminalteknik

Den fälthandbok och det studiematerial för kriminaltekniker som tagits fram har rönt stor uppskattning. Fälthandboken är riktad till alla kategorier av poliser för att ge råd och stöd för förstahandsåtgärder på en brottsplats samt enklare spårsäkring. Det allmänna omdömet är att handboken utgör ett stort stöd för brottsplatsundersökaren. Hälften av polismyndigheterna har använt materialet i utbildning.

Rikspolisstyrelsen har föreslagit en ny ledningsstruktur för Statens kriminaltekniska laboratorium. Förslaget innebär att laboratoriet skall ledas av en myndighetschef. Under denne föreslås en professor anställas med uppgift att svara för att verksamheten bedrivs på en hög vetenskaplig nivå samt leda forsknings- och utvecklingsverksamheten. Ändringen föreslås träda i

kraft den 1 april 2003. Ärendet bereds inom Regeringskansliet.

Under en följd av år har Statens kriminaltekniska laboratorium inom ramen för det nordiska polis- och tullsamarbetet bedrivit ett arbete om kriminalteknisk profilanalys av amfetamin. Genom ett svenskt initiativ i EU kommer detta arbete fr.o.m. årsskiftet 2001/2002 under en fyraårsperiod att utvidgas till att omfatta även ett flertal av EU:s medlemsstater.

Regeringens bedömning är att polisens kriminaltekniska arbete håller en hög kvalitet.

Ungdomsbrottsligheten

Resultat

Andelen ungdomar i åldrarna 12–17 år som är skäligen misstänkta för brott har minskat de två senaste åren. Under samma period har utredningskostnaden ökat med 25 % per ärende som redovisats till åklagare eller socialförvaltning. Genomströmningstiden har ökat med 20 %. Siffrorna varierar dock betydligt mellan olika län.

Analys och slutsatser

När unga har begått brott är det viktigt att samhället reagerar snabbt och konsekvent. Det är också viktigt att unga som begår brott får den hjälp och det stöd från samhället som de behöver. Det är socialtjänsten som har huvudansvaret för detta. Samverkan mellan polis och socialtjänst bör utvecklas ytterligare.

Det viktigaste är dock att förebygga att unga begår brott. (Se avsnittet om brottsförebyggande verksamhet).

Andelen ungdomar som är skäligen misstänkta för brott har minskat. Förklaringen kan vara antingen att färre ungdomar begår brott eller att polisen varit mindre framgångsrik i att identifiera unga gärningsmän. Rikspolisstyrelsen anger att det är tänkbart att minskningen beror på att närpoliserna inte kunnat bevaka de brottsaktiva ungdomarna i samma utsträckning som tidigare. Rikspolisstyrelsen pekar på att det färre antalet snatterier och stölder ur butik och varuhus kan vara ett annat skäl. Dessutom har flera polismyndigheter genomfört framgångsrika förebyggande insatser mot utomhusvåldet, vilket minskar ungdomsbrottsligheten i stort.

Ökningarna av utredningskostnad och genomströmningstid för ungdomsärenden är anmärkningsvärda. Det är en angelägen uppgift

för Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna att analysera denna utveckling.

Det är viktigt att polisen motverkar nyrekrytering till s.k. kriminella karriärer genom att identifiera unga gärningsmän. Det har ett stort värde för både den unge och samhället i övrigt. Den minskade sociala kontrollen ökar risken för att ungdomar dras in i kriminalitet. Problemorienterat polisarbete kan bidra till att minska den risken. Därför är det angeläget att polisen analyserar orsakerna till och sätter in motåtgärder mot den oroväckande utvecklingen av mätetalen.

Som ett led i kampen mot skadegörelse i form av klotter, som är ett vanligt ungdomsbrott, har Justitiedepartementet tagit fram en promemoria med förslag till åtgärder. Dels rör det sig om skärpningar av det straffrättsliga regelverket, dels om brottsförebyggande åtgärder av annat slag, såsom kartläggning av åtgärder mot klotter och effekter av åtgärderna samt att initiera och utvärdera försöksprojekt på området. Promemorian har remitterats.

Våldsbrottsligheten

Resultat

Antalet anmälda våldsbrott har ökat. Däremot har andelen till åklagare redovisade våldsbrottsärenden minskat från 34 % till 28 % sedan 1998. Det är också i absoluta tal fråga om en minskning. Samtidigt har utredningskostnaden för polisens arbete med våldsbrottslighet stigit med 227 miljoner kronor eller 23 %. Utredningskostnaden per ärende redovisat till åklagare har de två senaste åren ökat anmärkningsvärt, från 49 879 kronor till 70 199 kronor. Balansen minskade under 2000 till 23 330 ärenden.

Analys och slutsatser

Flera mätetal för polisens arbete med våldsbrottsligheten utvecklas i oönskad riktning. Både antalet och andelen ärenden som redovisats till åklagare minskar. Utredningskostnaden ökar och per ärende är ökningen betydande. En rad förklaringar är tänkbara och polisen bör snarast analysera utvecklingen och i förekommande fall vidta lämpliga motåtgärder.

Regeringen ser positivt på att Rikspolisstyrelsen i de slutliga planeringsförutsättningarna för 2001–2003 förespråkar förbättrade åtgärder i ini-

tialskedet av utredningarna och utvecklad samverkan med åklagarmyndigheterna.

Våld mot kvinnor och övergrepp mot barn

Antalet anmälda misshandelsbrott mot kvinnor har ökat under 1990-talet. Utvecklingen kan bero på de åtgärder som har vidtagits och som bl.a. medfört förbättrad kunskap om och förändrad attityd till denna grupp av brottsoffer.

I enlighet med regeringens uppdrag till bl.a. Rikspolisstyrelsen i december 1997 om åtgärder för att bekämpa våldet mot kvinnor har Rikspolisstyrelsen lämnat två delrapporter. Särskilda utbildningssatsningar har genomförts för att ytterligare förbättra personalens attityder och bemötande av kvinnor som utsatts för våld. Ett särskilt utbildningsmaterial har tagits fram i samverkan med andra myndigheter inom rättsväsendet. En fråga som prioriterats är hur skyddet för hotade och förföljda kvinnor skall kunna stärkas. Sedan december 1999 pågår ett arbete med att utveckla den s.k. SARA-modellen för hotbildsbedömningar. Målsättningen är att polisen skall ha förmåga att snabbt, när som helst på dygnet kunna bedöma hotbilden mot en kvinna och besluta om adekvata åtgärder. Den tekniska utrustning som har betydelse för utsatta kvinnors skydd, t.ex. de s.k. larpaketerna, har förbättrats.

Riksåklagaren samverkar också med Rikspolisstyrelsen för att förbättra rutinerna i besöksförbudsärenden.

I ett delbetänkande om polisens och åklagarnas handläggningstider och arbetsmetoder i barnmisshandelsärenden (SOU 2000:42) föreslår Kommittén mot barnmisshandel flera åtgärder för att förstärka barnperspektivet och förbättra handläggningen av barnmisshandelsärenden.

Rikspolisstyrelsen har tagit fasta på kommitténs förslag och utvecklar sin verksamhet som rör barn, bl.a. genom ökade satsningar på utbildning i familjevåld. För att ge poliser en god allmän kompetens att utreda och handlägga ärenden där barn är inblandade har t.ex. undervisningen i familjevåld under grundutbildningen förlängts och utökats med undervisning om barnkonventionen. En tidigare vidareutbildning om sexuella övergrepp mot barn har ersatts med en gemensam vidareutbildning inom områdena barnmisshandel och sexuella övergrepp mot barn. Chefers behov av utbildning i familjevåld har också uppmärksammat och lett till att Riks-

polisstyrelsen utvecklat en kurs i ämnet för chefer med funktionsansvar.

Rikspolisstyrelsen genomförde 2000 en inventering av polisens arbete med barn som direkt eller indirekt utsatts för brott. Tio polismyndigheter undersöktes för att få ökad kunskap om hur arbetet bedrivs i myndigheterna och utifrån den kunskapen kunna förbättra verksamheten. Erfarenheterna och förslagen kommer att redovisas i en rapport som blir utgångspunkt för det fortsatta arbetet med att förbättra verksamheten.

Analys och slutsatser

Inom Regeringskansliet övervägs för närvarande ytterligare åtgärder för att motverka våld mot kvinnor i nära relationer. Justitiedepartementet kommer inom kort att remittera en departementspromemoria i vilken bl.a. föreslås ändringar i lagstiftningen om besöksförbud samt i rättegångsbalkens regler om häktning.

Det finns fortfarande behov av att utveckla polisväsendets förmåga att göra hotbildsbedömningar. Det gäller inte minst utsatta kvinnor och barn. Regeringen noterar att det pågår ett ambitiöst arbete på området. (Se också avsnittet om stöd till brottsoffer och vittnen.)

Många unga som begår brott är uppvuxna i familjer med sociala problem och har ibland själva blivit utsatta för våld. Polisen påträffar också barn i våldsmiljöer, barn som kanske inte själva utsatts för våld men som ändå tvingas uppleva våld i sin familj. Barn som utsatts för eller bevittnar våld av närstående är särskilt utsatta. De blir framtagna ett grundläggande behov; känslan av trygghet.

Kommittén mot barnmisshandel föreslår i sitt delbetänkande (SOU 2000:42) flera åtgärder för att förstärka barnperspektivet och förbättra handläggningen av barnmisshandelsärenden. Med utgångspunkt från kommitténs förslag har Rikspolisstyrelsen påbörjat ett ambitiöst arbete med att utveckla sin verksamhet som rör barn. Regeringen beslutade den 30 augusti i år om förordningsändringar som grundar sig på kommitténs förslag och som innebär att större krav kommer att ställas på dem som leder förhör med barn och på hur förundersökningen skall bedrivas.

Justitiedepartementet bereder dessutom kommitténs förslag om en tidsfrist för förundersökningen i vissa fall, med målsättningen att föreskriva att förundersökningar där barn utsatts

för t.ex. våldsbrott som huvudregel skall slutföras inom tre månader.

Barnpornografi – internationellt samarbete

Barnpornografibrotten ökar och har fått en allt större global spridning, bl.a. genom Internet. Rikskriminalpolisen samlar in och systematiserar anträffade bilder till ett digitalt referensbibliotek som för närvarande innehåller 360 000 bilder. Rikskriminalpolisen stödjer också lokala polismyndigheter i brottsutredningar som avser sexuella övergrepp mot barn. Ett nätverk har bildats mellan polismyndigheterna. Svensk polis är ensam om att ha en databas av detta slag och lämnar för närvarande information om bilder till utländska polismyndigheter. Europol och Interpol kommer att bygga upp liknande databaserade referensbibliotek.

Under 2001 anordnade Rikskriminalpolisen ett internationellt seminarium om barnpornografibrott och kriminalteknik.

Rikspolisstyrelsen har genomfört utbildningsinsatser för handläggare av barnpornografibrott från Baltikum.

Analys och slutsatser

Kunskaperna om hur dessa brott kan hanteras har ökat vid polismyndigheterna. Genom det utvecklade samarbetet mellan myndigheterna och det digitala referensbiblioteket med barnpornografiska bilder har möjligheterna att identifiera offer och förövare förbättrats avsevärt. Enligt regeringens mening är det internationella samarbetet inom området av avgörande betydelse och det är därför glädjande att Europol och Interpol kommer att bygga upp liknande system. Det kommer att leda till en förbättrad internationell samverkan på området.

Handel med kvinnor

På regeringens uppdrag rapporterar Rikspolisstyrelsen årligen om frågor som rör internationell handel med kvinnor. Det huvudsakliga arbetet med att bekämpa handel med kvinnor bedrivs vid de lokala polismyndigheterna. För att underlätta samarbetet utses kontaktpersoner vid varje polismyndighet. Enligt Rikspolisstyrelsen är det främst de polismyndigheter som haft utredningar om brott som kan relateras till handel med kvinnor som har kunskap om lämpliga utredningsmetoder som kan användas i kampen mot denna handel. För att sprida kunskaperna över

landet behövs enligt Rikspolisstyrelsen en gemensam utbildning för polis och åklagare.

Rikspolisstyrelsen avser att under året utarbeta föreskrifter och allmänna råd för att uppnå planmässighet och enhetlighet i arbetet mot handel med kvinnor.

Analys och slutsatser

Handel med kvinnor för sexuellt utnyttjande ökar och det är viktigt att alla polismyndigheter har god kunskap om hur dessa brott kan förebyggas och utredas. Det är tillfredsställande att Rikspolisstyrelsen vidtar åtgärder för att sprida sådana kunskaper till de myndigheter som saknar erfarenhet av utredningar på området.

Köp av sexuella tjänster

Lagen (1998:408) om förbud mot köp av sexuella tjänster trädde i kraft den 1 januari 1999. Brottsförebyggande rådet har kartlagt tillämpningen av lagen det första året (Rapport 2000:4). Gatuprostitution förekommer i huvudsak i Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping. På dessa orter har polisen byggt upp verksamheter för att bekämpa denna brottslighet. De samlade arbetsinsatserna mot prostitutionen är kvalitativt oförändrade. Däremot utvecklas insatserna och förändras till sitt innehåll.

Rikspolisstyrelsen gav 1999 Polismyndigheten i Skåne i uppdrag att utvärdera tillämpningen av lagen och komma med förslag till metodutveckling i polisens arbete mot prostitution. Uppdraget har redovisats i en rapport i februari i år. Rapporten bereds inom Rikspolisstyrelsen.

Analys och slutsatser

Det är angeläget att polisen arbetar vidare för att utveckla metoderna och stärka insatserna mot köp av sexuella tjänster. Regeringen ser därför positivt på att polisväsendet utvärderat den praktiska tillämpningen av lagen och utvecklar metoderna i arbetet mot prostitutionen.

Brott med rasistiska, främlingsfientliga, antisemitiska eller homofobiska inslag samt olaga diskriminering

Utvecklingen av antalet anmälda brott med rasistiska, främlingsfientliga eller homofobiska inslag är svårbedömd. Uppgifter från polismyndigheterna tyder på en ökning. Brottsstatistiken från Brottsförebyggande rådet visar att brottet hets mot folkgrupp ökade under 2000. Brottet olaga diskriminering har antalsmässigt varit konstant.

Den rapporterade brottsligheten med homofobiska inslag är mycket sällsynt vid flertalet polismyndigheter.

Polismyndigheterna har prioriterat insatser mot denna brottslighet. Vid de flesta myndigheterna intar Kriminalunderrättelsetjänsten en central roll i bekämpningen av dessa brott. I Stockholm har all personal i yttre tjänst fått en checklista för förstahandsåtgärder. I Skåne har kontaktpersoner utbildats. Polismyndigheten i Västra Götaland har gjort en särskild satsning på denna brottslighet.

Narkotikabrottsligheten

Resultat

Antalet inkomna narkotikabrottsärenden är i stort sett konstant under perioden 1998–2000. Antalet anmälda narkotikabrott har minskat 2000 men är större än 1998. Antalet beslag ökade med 11 % mellan åren 1999 och 2000 (från 14 235 till 15 768).

Resultatet varierar mellan polismyndigheterna. Antalet inkomna narkotikabrottsärenden minskade mest i Södermanland, som uppgivit att personal för narkotikabekämpning har fått tas i anspråk för ingripandeverksamheten. Vid Polismyndigheten i Stockholms län har antalet inkomna ärenden legat på en jämn nivå från 1998 till och med 2000. Detsamma gäller för Polismyndigheten i Västra Götaland, trots att resurserna där skurits ner.

Utredningskostnaden per ärende som redovisats till åklagare ligger på en jämn nivå de senaste åren. Genomströmningstiden har mellan 1998 och 2000 ökat från 76 till 87 dagar.

Antalet ungdomar som är misstänkta för narkotikabrott (brottsdeltagande) per 1 000 personer 12–17 år har ökat två år i rad, från 2,2 år 1998 till 2,7 år 2000. De största ökningarna rapporteras från Blekinge och Värmland.

Rikspolisstyrelsen framför i sin årsrapport om narkotika- och dopingsituationen att hotet från kriminella personer från främst Ryssland och de baltiska staterna har ökat.

Sverige har under sitt ordförandeskap drivit två initiativ för en effektivare bekämpning av syntetisk narkotika som syftar till att skapa bättre förutsättningar för de brottsbekämpande myndigheterna i medlemsstaterna (CASE). Det skall ske genom riktade operativa insatser mot produktion och distribution av syntetisk narko-

tika samt mot de som leder den kriminella verksamheten. Det ena initiativet rör upprättandet av ett system på EU-nivå för kriminalteknisk profilanalys av syntetisk narkotika. Resultatet från kriminalteknisk analys har visat sig kunna utgöra ett värdefullt komplement till annan polisinformation i narkotikabrottsutredningar. Det andra initiativet innefattar beslut om ett system för översändande av narkotikaprover mellan brottsbekämpande myndigheter i EU.

Av Europols årsrapport 2000/2001 om narkotikabrottslighet framgår att Europa nu utvecklats till en ledande region för produktion och distribution av syntetisk narkotika. Av rapporten framgår att produktionen av syntetisk narkotika är koncentrerad till vissa länder inom och utom EU. Europol har i sitt arbetsprogram för 2001 angivit kampen mot narkotika som ett av sina fortsatt prioriterade områden.

Sverige kommer fr.o.m. årsskiftet 2001/2002 och under en fyraårsperiod att driva ett pilotprojekt på EU-nivå för profilanalys av amfetamin.

Analys och slutsatser

Flera mätetal visar att polisen nationellt lyckats bibehålla en hög nivå i narkotikabekämpningen.

Samtidigt har ungdomars missbruk av och nyfikenhet på narkotika ökat på senare år, enligt rapporten Drogutvecklingen i Sverige, som publicerats av Centralförbundet för Alkohol- och Narkotikaupplysning (CAN). Det är därför positivt att polisen riktar mer av sin uppmärksamhet mot att identifiera unga missbrukare. Brottsförebyggande rådet har i en rapport (BRÅ 2000:21) utvärderat den straffskärpning av narkotikabruk som infördes 1993. Brottsförebyggande rådet konstaterar att antalet anmälda narkotikabrott ökar och att narkotikabrott som är ringa prioriteras mer. Det har givit polisen kännedom om fler personer, särskilt unga, som missbrukar narkotika. Den förändringen var avsedd. Att de unga missbrukarna identifieras är viktigt för att samhället skall kunna vidta åtgärder.

I slutbetänkandet från Narkotikakommissionen (SOU 2000:126) konstateras att neddragningarna i de offentliga utgifterna på senare år har drabbat alla delar av arbetet mot narkotikamissbruk. Kommissionen noterar dock att det hos de kontrollerande myndigheterna inte råder någon oklarhet om grundläggande frågor som syfte, mål och medel. Enligt kommissionen finns det därför en risk att kontrollåtgärderna kan

komma att dominera de narkotikapolitiska insatserna. Sett enbart ur ett polisiärt perspektiv är klarheten kring de grundläggande frågorna självfallet positiv. Obalansen mellan å ena sidan kontrollåtgärder och å andra sidan förebyggande och behandlande arbete är emellertid inte önskvärd. Regeringen kommer därför att under hösten 2001 presentera en narkotikapolitisk handlingsplan.

Regeringen anser att de åtgärder som beslutats av rådet inom ramen för CASE-initiativet samt det ovannämnda pilotprojektet på EU-nivå för profilanalys av amfetamin, kommer att utgöra värdefulla komplement till de instrument som polisen har tillgång till i det internationella polis-samarbetet. Det samarbetet sker bl.a. genom Europol som kan samordna de nationella insatserna genom strategiska och operativa analyser samt genom informationsutbyte via sambandsmän.

Regeringen inrättade i början av 2001 en interdepartemental arbetsgrupp för att undersöka möjligheterna att komma tillrätta med missbruket av det narkotikaklassade läkemedlet Rohypnol.

Ekonomisk brottslighet

Resultat

Ekobrottsmyndigheten började sin verksamhet den 1 januari 1998. Då övertog myndigheten ansvaret för ekobrottsbekämpningen vid polismyndigheterna i Stockholm, Skåne och Västra Götaland. Den 1 juli 1999 övertog myndigheten också ansvaret vid polismyndigheterna i Halland och Gotland och sedan den 1 juli i år har Ekobrottsmyndigheten även ansvaret vid Polismyndigheten i Blekinge län.

Beträffande Ekobrottsmyndighetens verksamhet hänvisas till avsnitt 4.6.2.

Kostnaderna för polismyndigheternas insatser mot ekonomisk brottslighet var ca 138 miljoner kronor eller 1 % av myndigheternas totala kostnad.

Antalet inkomna ekobrottsärenden vid polismyndigheterna har minskat med ca 22 % under 2000. Totalt inkom 1 303 ärenden. En del av förklaringen till det minskade antalet ärenden är att skattemyndigheternas skattebrottsenheter utreder vissa skattebrott.

Antalet balanserade ärenden minskade från 1 646 år 1999 till 1 363 år 2000. Av dessa var 545 ärenden äldre än ett år eller ca 40 %. Antalet

ärenden redovisade till åklagare minskade från 833 år 1999 till 599 år 2000. Polismyndigheternas utredningskostnader för ekobrott har minskat med ca 4 % från ca 106 miljoner kronor 1999 till ca 102 miljoner kronor 2000. Ekobrottsbekämpningen har trots detta den klart högsta utredningskostnaden såväl i förhållande till antalet ärenden som redovisades till åklagare som till inkomna ärenden. Utvecklingen mot längre genomströmningstider fortsatte. Vad gäller det brottsförebyggande arbetet har Rikskriminalpolisen tagit fram och förmedlat information som syftar till att avvärja och förebygga brott. I takt med minskade resurser har det brottsförebyggande arbetet emellertid blivit lidande.

Analys och slutsatser

Antalet inkomna ekobrottsärenden minskade markant 2000. Det har säkert bidragit till att antalet balanserade ärenden fortsatte att minska under året. Också antalet ärenden som redovisades till åklagare minskade emellertid.

Målet för den utredande verksamheten är att så stor andel brott som möjligt skall klaras upp. För att nå det målet är det angeläget att arbetsmetoder effektiviseras och vidareutvecklas. En framgångsrik ekobrottsbekämpning förutsätter också ett välfungerande brottsförebyggande arbete. Det arbetet har dock blivit lidande under året. Det är därför angeläget att förutsättningar skapas för en förbättring av det brottsförebyggande arbetet.

I takt med att ekobrottsärendena blir ännu mer komplicerade ökar behovet av kompetensutveckling. Det är därför särskilt viktigt att satsningar görs för att säkerställa och vidmakthålla en hög kompetensnivå hos den personal inom polisen som handlägger ekobrott.

Miljöbrott

Resultat

Under 2000 avsatte polisen 11 miljoner kronor av särskilt anvisade medel för bekämpning av miljöbrott. Medlen har använts för en rad ändamål, bl.a. utbildning, sammankomster för erfarenhetsutbyte, utveckling av samarbetet med åklagare och tillsynsmyndigheterna samt inköp av utrustning. Vid Rikskriminalpolisen har en miljöbrottsrotel inrättats. Den skall ha en aktiv roll i utbildningsinsatserna och därmed ge kontinuitet och kunskap på miljöbrottsområdet

samtidigt som nära och naturliga band knyts till utredare och specialiståklagare.

Antalet anmälda miljöbrott har ökat kraftigt de senaste fem åren, särskilt 2000. En viktig förklaring är den anmälningsplikt som enligt miljöbalken åligger tillsynsmyndigheterna. Uppbyggnaden av en ny organisation både hos åklagare och polis kan också ha haft betydelse.

Analys och slutsatser

Det är tillsynsmyndigheterna på miljöområdet som till övervägande del anmäler brott mot miljö till åtal. Att antalet anmälda brott av det slaget har ökat kraftigt på senare år visar att polisen, åklagarna och tillsynsmyndigheterna kommit en god bit på vägen för utveckla nya och effektivare arbetsmetoder och arbetsformer inom miljöbrottsbekämpningen.

Som Rikspolisstyrelsen anger i årsredovisningen för 2000 är det viktigt att polismyndigheterna vidtar åtgärder för att möta det ökade antalet anmälda miljöbrott. Det är därför positivt att polisen tagit en rad initiativ med hjälp av de anvisade medlen. Mot bakgrund av omfattningen på det ökade ärendeflödet är det angeläget att utvecklingsarbetet med berörda myndigheter, framför allt åklagarväsendet, fortsätter.

Stöd till brottsoffer och vittnen

Sju polismyndigheter har redovisat en positiv utveckling under året när det gäller myndigheternas stöd till brottsoffer. Fler myndigheter än tidigare uppger att de beaktar den lokala brottsutvecklingen och brottsofferundersökningar när de lägger fast myndigheternas verksamhetsmål eller gör förändringar i tjänsteföreskrifterna.

Sex polismyndigheter har genomfört brottsofferundersökningar där frågor som rör bostadsinbrott ingått. Resultatet av dessa undersökningar visar att i genomsnitt 80 % varit nöjda med det stöd som polisen givit dem som utsatts för bostadsinbrott.

I november 1999 gav regeringen Rikspolisstyrelsen i uppdrag att, i samverkan med Riksåklagaren, Kriminalvårdsstyrelsen, Domstolsverket och Brottsoffermyndigheten, utarbeta ett förslag till ett nationellt handlingsprogram för skydd av vittnen, målsägande och andra bevispersoner. Syftet med programmet är att samordna de insatser som behövs för att skydda bevispersoner

från repressalier och hot i anledning av deras medverkan i brottsutredningar. Uppdraget redovisades i december 2000.

Enligt regeringens bedömning kan ett nationellt handlingsprogram ta sin utgångspunkt i Rikspolisstyrelsens förslag. Vissa av styrelsens förslag kräver emellertid lagstiftning. Regeringen avser därför att tillkalla en utredare med uppdrag att vidareutveckla handlingsprogrammet och lämna förslag på erforderlig lagstiftning.

Mot bakgrund av vad regeringen aviserade i propositionen Stöd till brottsoffer (prop. 2000/01:79) har i juni 2001 uppdragits åt bl.a. Rikspolisstyrelsen att utarbeta en handlingsplan för hur Rikspolisstyrelsen skall arbeta så att brottsoffers berättigade krav på polisen uppfylls. Vidare har uppdrag lämnats åt Rikspolisstyrelsen att genomföra brottsofferutbildning och att utarbeta en metod för att mäta hur brottsoffer upplever sig bemötta.

Analys och slutsatser

Det är angeläget att arbetet med att förbättra brottsoffers ställning och att skydda bevispersoner vidareutvecklas. Den nu aviserade utredningen rörande handlingsprogram för bevispersoner får inte medföra att det arbete som bedrivs i dag med att skydda hotade personer avstannar under utredningsarbetet. Det är alltså viktigt att myndigheterna fortsätter att utveckla och samordna sin skyddande verksamhet.

Den grova och gränsöverskridande brottsligheten

Sveriges inträde i det operativa Schengensamarbetet

Sverige deltar sedan den 25 mars 2001 fullt ut i det operativa Schengensamarbetet.

Rikspolisstyrelsen har sedan september 1996 haft regeringens uppdrag att samordna polisväsendets åtgärder för anslutningen till Schengensamarbetet. Förberedelsearbetet har bedrivits på central och regional nivå avseende verksamhetsfrågor, teknisk utrustning och en nationell enhet av Schengens informationssystem (SIS). Flera försöksverksamheter avseende gränskontroll och samverkan med andra myndigheter ur ett Schengenperspektiv har också genomförts.

Det vid Rikspolisstyrelsen inrättade SIRENEkontoret är i drift. Kontorets uppgift är bl.a. att registrera svenska uppgifter i SIS, granska andra Schengenländers registreringar, lämna komplet-

terande uppgifter om registreringar samt vara ett informations- och kunskapsstöd för kontrollmyndigheterna.

Europeiska rådet fattade i månadsskiftet november/december 2000 beslut om att Sverige skulle anslutas till det operativa Schengensamarbetet från och med den 25 mars 2001.

Efter genomförd utvärderingsprocess under hösten 2000 och våren 2001 av vidtagna åtgärder för att delta i det operativa Schengensamarbetet blev Sverige godkänt på alla områden. Detta innebär att Sverige sedan den 25 mars 2001 fullt ut tillämpar Schengenregelverket.

Analys och slutsatser

Sveriges gränskontroll vid de yttre gränserna svarar mot Schengenkraven att vara både effektiv och tillförlitlig. Den omfattar både in- och utresekontroll samt äger rum vid alla flygplatser och hamnar som är fastställda gränskontrollorter där trafik förekommer med länder utanför Schengenområdet. Gränserna övervakas också i övrigt så att okontrollerade inresor försvåras.

Rekrytering och utbildning av den personal som utför kontrolluppgifter har genomförts vid de polismyndigheter som ansvarar för gränskontroll och SIRENE-kontoret. Vidare har all personal inom polisväsendet fått information om Schengenregelverket och hur det skall tillämpas.

Sveriges nationella del av SIS är utbyggt och integrerat i polisväsendets övriga IT-miljö. Samtliga polismyndigheter har nu möjlighet att utföra registerkontroll mot SIS. Vid de polismyndigheter som ansvarar för gränskontroll av trafik mot länder utanför Schengenområdet finns dessutom direkt tillgång till SIS på lokal nivå. Även de för gränskontroll samverkande myndigheterna har tillgång till SIS. SIRENE-kontoret vid Rikspolisstyrelsen är i drift vad gäller hantering av både nationella och internationella ärenden samt inläggning av svenska registreringar. I nuläget har drygt 296 000 svenska poster förts in i SIS.

Av dessa avser runt 256 000 pass- och identitetshandlingar, 31 000 motorfordon och 8 000 skjutvapen. Endast 553 poster avser personer.

De första erfarenheterna av systemet pekar på en hög nyttjandegrad med drygt 1 210 träffar på registrerade poster. I genomsnitt sker 25 000–30 000 kontroller per dag mot SIS.

Frågan om maskinläsning av pass har aktualiserats genom Sveriges operativa anslutning till Schengensamarbetet. Riksdagen har tillkännagivit att regeringen bör ge direktiv om att de sär-

skilda svenska intressena skall bevakas vid överväganden av teknisk och annan natur som krävs för att systemet skall fungera i en internationell miljö (Mot. 1997/98:Ju225, bet. 1997/98:juU18, rskr. 1997/98:151). Anslutningen av de nordiska länderna samt den kommande anslutningen av kandidatländerna påskyndar utvecklingen av SIS. I nuläget pågår de tekniska förberedelserna för andra generationens system. I det arbetet har frågan om en översättningsfunktion väckts eftersom nationella bokstäver medför svårigheter vid registrering i SIS. Sverige kommer i detta arbete att verka för att den tekniska lösningen kan utnyttjas för att nationella bokstäver i pass kan omfattas av maskinläsning.

Regeringen finner att Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna på ett förtjänstfullt sätt möjliggjort Sveriges operativa anslutning till Schengensamarbetet.

Mot bakgrund av att gränskontrollverksamheten med anledning av Schengensamarbetet är i en inlednings- och utvecklingsfas är det regeringens uppfattning att det är viktigt att Rikspolisstyrelsen kontinuerligt följer upp och analyserar tillämpningen av Schengenregelverket.

Åtgärder i samband med introduktionen av euron

I enlighet med Europeiska rådets förordning från 1998 om införandet av euron kommer sedlar och mynt att sättas i omlopp från och med den 1 januari 2002. En viktig uppgift har varit att skapa ett fungerande skyddssystem innan eurosedlar och mynt sätts i omlopp.

Ett antal åtgärder har därför vidtagits i alla EU:s medlemsstater eftersom förfälskning av sedlar och mynt i euro kan komma att påverka samtliga medlemsstater.

De innefattar ett rambeslut om tillnärmningen av straffrättsliga regler om skyddet mot förfälskning, ett beslut om myndighetssamverkan när det gäller utredningar i ärenden av euroförfälskning samt rådsslutsatser om Europols roll.

Medlemsstaterna har vidare kommit överens om rekommendationer som fokuserar på samordnings- och koordinationsansvaret inom området ordning och säkerhet.

Aktionsgruppen mot organiserad brottslighet i Östersjöområdet

Resultat

Som tidigare konstaterats genomförs viktigt internationellt samarbete även utanför EU och Schengensamarbetet. Inom ramen för Aktionsgruppen mot organiserad brottslighet i Östersjöområdet bedriver de nordiska länderna, Tyskland, de baltiska staterna, Polen och Ryssland ett brottsbekämpande samarbete. Aktionsgruppen tillsattes av regeringscheferna i Östersjöområdet 1996 och består av personliga representanter för regeringscheferna. Sverige var fram till och med 2000 ordförandeland då Danmark tog vid som ordförande under en tvåårsperiod. Inom ramen för aktionsgruppen genomförs ett konkret och praktiskt samarbete mellan ländernas polis-, åklagar-, tull-, skatte- samt kust- och gränsbevakningsmyndigheter. Vid Östersjötoppmötet 2000 uttryckte regeringscheferna sin uppskattning för Aktionsgruppens arbete och förlängde dess mandat till och med 2004.

Aktionsgruppen har under sig en sektorsövergripande operativ kommitté liksom ett flertal expertgrupper med representanter för brottsbekämpande myndigheter i de olika länderna. Kommunikationscentraler med dygnetruntbevakning och ett gemensamt system för informationsutbyte har upprättats. Gemensamma operativa aktioner genomförs löpande främst inom områdena illegal migration, narkotika, stulna fordon, högbeskattade varor och penningtvätt.

Förutom det rent operativa samarbetet pågår samarbete om vittnesskydd liksom ett åklagar- och skattebrottsamarbete som aktionsgruppen tagit initiativ till. En årlig lägesrapport om korruption i Östersjöområdet tas också fram inom ramen för Aktionsgruppen.

Analys och slutsatser

Aktionsgruppens verksamhet är nu en naturlig del av det dagliga arbetet för de brottsbekämpande myndigheterna i Östersjöområdet. Sverige skall fortsätta att aktivt medverka i samarbetet och berörda svenska myndigheter bör säkerställa ett effektivt deltagande i den operativa kommittén, arbetsgrupper och i olika operativa åtgärder.

Europol

Resultat

Europol (Europeiska polisbyrån), som har sitt säte i Haag i Nederländerna, startade sin verksamhet den 1 juli 1999. Hos Europol tjänstgör för närvarande ca 250 personer, bl.a. nationella sambandsmän från medlemsstaternas polis- och tullmyndigheter. Arbetet vid Europol och i medlemsstaterna präglas fortfarande av övergången från strategisk till operativ inriktning. Under det senaste året har dock stora framsteg gjorts och de operativa inslagen i verksamheten har ökat markant. Europol har tillsammans med medlemsstaterna, däribland Sverige, deltagit i ett flertal framgångsrika operationer, t.ex. när det gäller barnpornografi på Internet, narkotikahandel och stulna fordon.

En av Europols huvuduppgifter är att underlätta informationsutbyte mellan medlemsstaterna. Till sin hjälp har Europol ett datoriserat system som möjliggör inmatning av, tillgång till och analys av uppgifter. Systemet har tre beståndsdelar: ett informationssystem, ett analysystem och ett s.k. indexsystem. De två sistnämnda har tagits i bruk. Informationssystemet däremot är fortfarande under uppbyggnad, men skall enligt planerna vara klart att tas i bruk i början av 2002.

En annan av Europols huvuduppgifter är att genomföra analyser som ett led i medlemsstaternas kriminalunderrättelseverksamhet. Resultaten av flera sådana analysprojekt har bidragit till att brottsutredningar i medlemsstaterna blivit framgångsrika. Liksom tidigare har Europol också upprättat särskilda rapporter om utvecklingen av den organiserade brottsligheten i Europa och även lagt fast riktlinjer för hur analyser i kriminalunderrättelseverksamheten skall bedrivas. Vidare har flera utbildningsinsatser på området för operativt analysarbete genomförts i Europols regi.

I linje med Europeiska rådets uppmaning vid mötet i Tammerfors i oktober 1999 har ministerrådet utvidgat Europols behörighet när det gäller penningtvätt till att omfatta penningtvätt i allmänhet, dvs. oberoende av vilken typ av brott som penningtvätten härrör från. Diskussioner pågår också för närvarande i rådet om att ytterligare utvidga Europols behörighet. En sådan utvidgning av behörigheten kommer att ställa ökade krav på mekanismer för styrning och prioritering av verksamheten och dess budget.

Europols verksamhetsplanering kommer därför att anpassas till dessa krav. Det har också bestämts att Europol skall ha viktiga uppgifter i fråga om skyddet av euron mot förfalskning.

Under det senaste året har förhandlingar mellan Europol och ett antal tredje länder och utomstående organ pågått och samarbetsavtal ingås fortlöpande.

Analys och slutsatser

Sverige kommer att arbeta för att verksamheten vid Europol även i fortsättningen inriktas på det operativa arbetet. I första hand är det viktigt att informationssystemet färdigställs. Som nämnts ovan skall systemet enligt planerna vara klart att tas i bruk i början av 2002. De samarbetsavtal som ingås med tredje länder och utomstående organ är ägnade att ytterligare öka Europols betydelse i det operativa polisarbetet. Ett annat steg i denna riktning är att arbetet i Europols analysprojekt numera i större utsträckning än tidigare leds av Europols experter i nära samarbete med de nationella sambandsmännen. Utvecklingen på analysområdet har inneburit en väsentlig ökning av den mängd information som är föremål för utbyte mellan medlemsstaterna och Europol, vilket i sin tur ökat Europols betydelse i kampen mot den gränsöverskridande organiserade brottsligheten.

Poliser i fredsfrämjande insatser

Resultat

Rikspolisstyrelsen tog över ansvaret som huvudman för polispersonal i internationell fredsfrämjande verksamhet från Försvarsmakten den 1 januari 2000. Vid Rikspolisstyrelsen inrättades för detta ändamål en polisens utlandsstyrka. Rikspolisstyrelsen fick därmed ett samlat nationellt ansvar för all internationell polisär verksamhet. En särskild enhet vid Rikskriminalpolisen ansvarar för den fredsfrämjande verksamheten som utförs av polisens utlandsstyrka. Enheten arbetar med alla frågor som rör planering, rekrytering, utbildning, utrustning samt psykosocialt stöd till poliser före, under och efter uppdraget. Vidare svarar enheten för verksamhetsutveckling och doktrin- och metodfrågor samt för samverkan med Försvarsmakten i logistikfrågor. Rapporter från missionsområdena lämnas kontinuerligt till en dygnetrunt-

bemannad sambandscentral på Rikskriminalpolisen.

Svensk polis deltagande i fredsfrämjande tjänst har minskat från att som högst ha varit omkring 160 poliser till att för närvarande vara ungefär 120 poliser. Bidraget har alltså som högst motsvarat ungefär 1 % av den nationella poliskåren, vilket blivit något av ett riktmärke för den svenska kapaciteten. Svensk polis deltar i insatser som leds av Förenta Nationerna (FN) och Organisationens för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE). Det största svenska bidraget går för närvarande till FN:s och OSSE:s mission i Kosovo, där vi har 60 poliser.

Utbildnings- och metodfrågor för polis i fredsfrämjande tjänst har fått ökad betydelse. Under hösten 2000 har ett s.k. "blue card" tagits fram inom Rikspolisstyrelsen, som ett bevis på att samtliga som skickas ut i utlandstjänst uppfyller de utbildningskrav som ställs från samtliga internationella organisationer. På detta område har EU nyligen tagit fram rekommendationer för urval och utrustning av poliser i fredsfrämjande tjänst. Vidare har de båda svenska utbildningarna på området, United Nations Police Officers Course (UNPOC) och United Nations Police Commissioner Course (UNPCC) anpassats mot bakgrund av det ökade inslaget av exekutiva uppgifter i insatserna. Även poliser från andra länder har bjudits in till och genomgått dessa utbildningar.

Analys och slutsatser

Rikspolisstyrelsen har en effektiv organisation för poliser i fredsfrämjande insatser. Det internationella samarbetet inom detta område kommer att vara fortsatt omfattande och efterfrågan på poliser i internationell fredsfrämjande tjänst bedöms öka de närmaste åren. I synnerhet kommer EU:s arbete med att bygga upp en civil krishantering förmåga att kräva stora resurser. Sverige kommer i det internationella arbetet på detta område även fortsättningsvis att verka för en utveckling av polisens roll i fredsfrämjande insatser. Svensk polis bör vara beredd att bidra med högst 1 % av den nationella poliskåren. Kvalitets- och kompetensfrågor bedöms bli ännu viktigare framöver. Hit hör bl.a. frågor om utbildning och utveckling av polisiära metoder. Svensk polis är väl lämpad för att bidra till att förbereda poliser inför svåra internationella insatser och verka för att insatserna genomförs under så bra förhållanden som möjligt.

Inför framtiden bedöms även arbetet inom EU med att bygga upp en förmåga att hantera civila kriser få stor inverkan på svensk polis fredsfrämjande verksamhet i frågor av såväl kvalitativ som kvantitativ karaktär. Bakgrunden är det gemensamma kapacitetsmål som antogs för poliser vid Europeiska rådet i Feira. Det innebär att EU:s medlemsstater 2003 skall kunna bidra med upp till 5 000 poliser i fredsfrämjande insatser, varav 1 000 poliser skall kunna vara på plats inom 30 dagar från begäran eller beslut om insats. Det kan röra sig om bidrag till fredsfrämjande insatser ledda av FN eller OSSE men även till EU-insatser.

Personalförsörjning och kompetensutveckling

Resultat

Tabell 4.5 Antalet anställda inom polisen vid utgången av åren 1997–2000 fördelat på poliser och civilanställda

Källa: Polisens årsredovisning 1999 och 2000

År	Totalt	Poliser	Civila
1997	22 755	16 783	5 972
1998	21 951	16 429	5 522
1999	22 009	16 201	5 808
2000	22 294	16 089	6 205

Under 2000 minskade antalet poliser med 112 medan antalet civilanställda ökade med 397.

Tabell 4.6 Prognos antal poliser

Källa: Rikspolisstyrelsen

År	Antal 1 jan. ¹	Ålderspension	Övriga avgångar	Nyrekryteringar	Antal 31 dec. ¹
2001	16 089	73	193	575 ²	16 398
2002	16 398	100	197	455	16 556
2003	16 556	132	199	550	16 775
2004	16 775	278	202	900	17 195

¹ I antalet har inräknats polisaspiranter under deras sex månaders aspirantutbildning vid polismyndigheter.

² Summan 575 nyrekryterade poliser 2001 avser två utbildningsomgångar med 383 respektive 192 studerande som under året lämnar Polishögskolan och påbörjar sin sex månaders aspirantutbildning.

Den andra omgången om 183 polisstuderande i den nya grundutbildningen avslutade sin utbildning och började sina anställningar vid polismyndigheterna under 2000.

Under 2000 rekryterades också 455 studenter, varav 48 i Umeå, till den grundläggande polisutbildningen. Av dessa var 35 % kvinnor, en ökning med fem procentenheter sedan 1999. Andelen med invandrabakgrund är oförändrad, 14 %.

Rikspolisstyrelsen arbetar aktivt för att ytterligare höja intresset för utbildningen, med syfte att få fler kvinnor och personer med olika etniskt ursprung att söka till polisutbildningen. Som exempel kan nämnas en videofilm för visning vid t.ex. mässor eller skolor, en broschyr som finns tillgänglig för allmänheten på polismyndigheterna samt annonsering i invandrarföreningars tidningar. Rikspolisstyrelsen informerar också kontinuerligt de rekryteringsansvariga på polismyndigheterna om vikten av en balanserad rekrytering.

År 2001 avslutar ca 570 polisstuderande polisprogrammet vid Polishögskolan och påbörjar aspirantutbildning vid polismyndigheterna. Av de 455 studerande som utexamineras under 2002 är ett tjugotal officerare som beviljats yrkesväxling av försvaret och som prövats på samma sätt som andra sökande till polisutbildningen.

Fr.o.m. höstterminen 2001 kommer Växjö universitet att bedriva polisutbildning på uppdrag av Rikspolisstyrelsen. År 2001 beräknas 550 nya polisstuderande antas till polisprogrammet. Av dessa kommer ca 70 studerande att utbildas i Växjö respektive Umeå och resterande i Solna.

Pensionsavgångarna är måttliga till och med 2003 men ökar sedan för att nå en nivå på drygt 500 poliser per år från 2008.

Medelåldern för polispersonalen var 45,8 år vid utgången av 2000. Den varierar kraftigt mellan olika polismyndigheter. I Stockholm är exempelvis 24 % av polispersonalen över 50 år medan motsvarande siffra i Jämtland är 52 %. Vid utgången av 2000 var 38 % av polispersonalen och 45 % av övrig personal 50 år eller äldre. För fem år sedan var motsvarande andel 30 % av polispersonalen och 37 % av övrig personal.

Sjukfrånvaron och begränsningarna i tjänstbarheten av hälsoskäl ökade under 2000 för tredje året i rad.

Tabell 4.7 Sjukfrånvaro 14 dagar eller mer

Källa: Polisens årsredovisning 2000

	Sjukfrånvaro i %			Motsvarar i antal årsarbetskrafter		
	1998	1999	2000	1998	1999	2000
Polispersonal	1,7	1,9	3,4	275	307	547
Civilanställda	2,8	3,1	4,7	158	177	292

Sjukfrånvaron för kvinnor är betydligt högre än för män, totalt 7,1 % jämfört med 4,3 %. Regionala skillnader finns, liksom kraftiga variationer mellan polismyndigheterna. Ökningen av sjukfrånvaron under de senaste åren avviker inte från

den allmänna utvecklingen på arbetsmarknaden men är trots det oroande. En orsak till den höga sjukfrånvaron är enligt Rikspolisstyrelsens bedömning den tidigare minskningen av antalet anställda i kombination med den ogynnsamma åldersstrukturen. Under 2000 erhöles datorstöd för en systematisk uppföljning av den totala sjukfrånvaron.

Övertidsuttaget ökade. Kostnaderna för övertidstillägg för polispersonalen ökade från 380 miljoner kronor 1999 till 473 miljoner kronor 2000 eller med 24 %. För de civilanställda ökade övertidskostnaderna samma period från 34 till 38 miljoner kronor eller med 12 %. De ökade kostnaderna för övertid beror bl.a. på minskad personal, ökad sjukfrånvaro och arbete i samband med några stora evenemang.

Riksrevisionsverket, som på regeringens uppdrag har granskat resursutnyttjandet inom polisväsendet, har redovisat brister i polisens arbetstidsförläggning (RRV 1996:64, Hinder för ett effektivare resursutnyttjande). Förändringar av arbetstidens förläggning har sedan dess skett fortlöpande. En jämförelse mellan 2000 och 1997 visar att den genomsnittliga veckoarbetstiden för poliser har ökat. Också andelen poliser med arbetstid som planeras i kortare perioder och med beaktande av kända variationer i behovet har ökat något.

Polisväsendets arbetstidsavtal ändrades fr.o.m. den 1 januari 2000. Polismyndigheterna har härigenom fått ökade möjligheter att styra förläggningen av arbetstiden till tider då behovet av personal är störst. Arbetet med att träffa behovsanpassade arbetstidsavtal på lokal nivå påbörjades 2000 och den 1 augusti i år hade 20 av sammanlagt 21 polismyndigheter slutit sådana lokala arbetstidsavtal. Rikspolisstyrelsen har genomfört omfattande informations- och utbildningsinsatser om arbetstidsavtalet.

Andelen anställda kvinnor är oförändrad sedan 1999, 17 % av poliserna och 73 % av de civilanställda är kvinnor.

Rikspolisstyrelsen har lämnat ett omfattande stöd till olika nätverk för kvinnor i polisväsendet.

Våren 2001 genomförde Statistiska Centralbyrån på Rikspolisstyrelsens uppdrag en enkät om sexuella trakasserier. Enligt enkäten ligger antalet sexuella trakasserier på en relativt hög nivå, men antalet sexuella trakasserier har minskat jämfört med 1998, då motsvarande undersökning gjordes. En positiv förändring är att de

utsatta kvinnorna i större utsträckning anser att de kan få stöd av personer på sin arbetsplats.

Under 2000 bildades ett nationellt nätverk för kvinnliga civila chefer. Tio män har bildat en styrgrupp vars uppgift är att starta manliga nätverk, för en bättre och mer jämställd arbetsmiljö.

Det pågår ett kontinuerligt arbete med att utveckla kvaliteten i grundutbildningen bl.a. genom ett ökat och fördjupat samarbete med de universitets- och högskoleutbildningar som har betydelse för polisarbetet. Samarbetet medför positiva effekter på polisutbildningen som helhet, bl.a. en förändrad syn på kunskapsinhämtning.

Polishögskolan erbjuder vidareutbildning för hela polisväsendet. Utbildningen bedrivs i samarbete med bl.a. Stockholms och Uppsala universitet.

Polishögskolan inledde i mars 2001 ett arbete för att i samverkan med polismyndigheterna utveckla en modell för återkommande generell vidareutbildning.

Sedan 1998 har ca 150 civilanställda utbildats till brottsutredare. Under förutsättning att den utvärdering av utbildningen som pågår för närvarande visar ett positivt resultat kommer utbildningen att fortsätta.

De flesta polismyndigheter har civila brottsutredare. Vid polismyndigheten i Stockholms län arbetar ca 20 civilanställda med brottsutredningar.

Som ett led i att förbättra utredningsverksamheten när det gäller vardagsbrottslighet startade hösten 2000 en pilotutbildning i kvalificerad förundersökningsledning. Utbildningen omfattar teoretisk utbildning, praktiktjänst vid domstol och åklagarmyndighet samt 10 poäng straff- och processrätt vid en högskola. En ny omgång av utbildningen kommer att påbörjas hösten 2001.

De senaste åren har IT-utbildning prioriterats på bekostnad av annan kompetensutveckling.

Chefsförsörjning och chefsutveckling

Under de tre första kvartalen 2000 anställdes 362 chefer, varav 310 poliser inom polisväsendet. Omkring 15 % av de sökande och 13 % av de som anställdes var kvinnor. I september 2000 fanns det 2 200 chefer med bakgrund som polis, varav 6 % kvinnor och drygt 200 civila chefer, varav 43 % kvinnor.

Polismyndigheterna ansvarar för chefsutbildning och chefsutveckling. Tidigare utbildades ca 20 polischefer årligen centralt och för att vara

behörig krävdes juridisk examen. Någon sådan utbildning har inte genomförts sedan 1992. Kravet på juridisk examen avskaffades 1999 då riksdagen antog regeringens proposition om chefsförsörjningen inom polisväsendet (prop. 1998/99:47).

Samtliga myndigheter har chefsförsörjnings- och chefsutvecklingsprogram. Programmen är riktade till befintliga chefer och till anställda som kan förväntas få chefsfunktioner i framtiden. Ett utbildningssamarbete för högre chefer pågår mellan Polishögskolan och Stockholms och Uppsala universitet.

Goda exempel på långsiktig chefsrekrytering har rapporterats från t.ex. polismyndigheterna i Skåne och Uppsala län. De innehåller bl.a. en traineeutbildning som syftar till långsiktig chefsutbildning där praktik och utbildning varvas.

Ledarskapscentrum vid Polishögskolan fortsätter sitt arbete med att på ett övergripande plan utveckla ledarskapet inom polisväsendet. Centret arbetar konsultativt mot polismyndigheterna som stöd i frågor om ledarskap och ledarskapsutveckling samt utvecklar metoder för myndigheternas egna insatser.

Myndigheternas chefsförsörjningsprogram innefattar kartläggning och analyser av det framtida rekryteringsbehovet. Flertalet myndigheter har inrättat "chefsbanker" dvs. identifierat personer som bedöms lämpliga för chefsuppgifter och särskilt har vikten av att få fram fler kvinnliga chefer betonats.

Analys och slutsatser

Enligt regeringens bedömning är det nödvändigt att antalet poliser ökar under de närmaste åren och att utvecklingen mot en allt högre medelålder inom poliskåren bryts.

Regeringen har tidigare slagit fast att antalet poliser inte skall fastställas en gång för alla utan bedömas med hänsyn till verksamhetens behov och förutsättningarna i övrigt. Det är Rikspolisstyrelsen som ansvarar för kompetensförsörjningen inom polisväsendet. Av det följer att det är Rikspolisstyrelsens uppgift att bedöma behovet av poliser och annan personal och tillhandahålla statsmakterna det underlag som behövs för att fatta beslut om polisväsendets verksamhet. Att avgöra hur många poliser som behövs för att lösa polisväsendets uppgifter vid varje given tidpunkt förutsätter överväganden av närmast operativ karaktär som bör göras inom polisen.

Regeringen har i regleringsbrevet för 2001 givit polisen i uppdrag att vidareutveckla metoderna för att redovisa rådande läge och framtida behov vad gäller personalsituationen. Enligt ett annat uppdrag skall polisen säkerställa en för verksamheten ändamålsenlig ålders- och kompetensstruktur.

Etableringen av en polisiär grundutbildning i Umeå 2000 och i Växjö 2001 kommer att främja rekryteringen av nya poliser, särskilt i de delarna av landet. Det är också bra att fler poliser utbildas, som representerar samhället utanför storstadsregionerna.

De resurser som nu tillförs polisväsendet skapar enligt Rikspolisstyrelsen förutsättningar för polisväsendet att öka utbildningskapaciteten så att det är möjligt att i år anta ca 550 polisstudenter och fr.o.m. 2002 ha som målsättning att anta ca 900 polisstudenter per år.

Det skulle, även med beaktande av de avgångar som kan förutses, innebära att den nedåtgående utvecklingen vänder redan i år, då antalet poliser ökar med ca 300. Antalet poliser antas också öka med ca 160 år 2002, ca 220 år 2003 och ytterligare ca 420 år 2004. Vid utgången av 2004 kommer det då att finnas ca 17 200 poliser.

Ett problemorienterat arbetssätt förutsätter att arbetstiderna anpassas till verksamhetens behov. De av Rikspolisstyrelsen vidtagna åtgärderna har enligt såväl Rikspolisstyrelsen som Riksrevisionsverket skapat bättre möjligheter att anpassa arbetstiderna till verksamhetens behov. Regeringen kommer även fortsättningsvis att följa hur polisen anpassar arbetstiderna till verksamhetens behov.

I juni redovisade Rikspolisstyrelsen enligt ett uppdrag i regleringsbrevet för 2001, effekterna av det nya arbetsavtalet och vilka åtgärder som vidtagits för att vidareutveckla och sprida det problemorienterade arbetssättet. Av Rikspolisstyrelsens redovisning framgår att kunskaperna om det problemorienterade arbetssättet sprids alltmer men att myndigheterna har kommit olika långt i den processen. Enligt redovisningen är polismyndigheternas bedömning att de nya arbetsavtalen bör leda till en ökning av den totalt arbetade tiden samt till att arbetstiden kan förläggas till tider när behovet av personal är störst. Eftersom det gått så kort tid sedan avtalen slöts kan enligt Rikspolisstyrelsen någon slutlig bedömning av effekterna ännu inte göras. Regeringen delar Rikspolisstyrelsens bedömning.

I samband med att den nya grundutbildningen startade 1998 infördes en ny pedagogisk inriktning. Grunden för undervisningen är att inläring sker genom att de studerande tar eget aktivt ansvar för sina studier. Lärandet bygger på problem- och händelsebaserade situationer och verklighetsanpassade praktikfall. Ett av utbildningens mål är att de studerande skall förvärva sådana kunskaper och färdigheter som krävs för att tillgodogöra sig ny kunskap och erfarenhet i polisarbetet och genom sådan kompetensutveckling ytterligare förbättra sitt yrkesutövande i en lärande organisation.

Den kvalitetsutveckling av polisutbildningen som pågår, bl.a. genom ett ökat och fördjupat samarbete med universitets- och högskoleutbildningar som har betydelse för polisarbetet, är viktig och bör fortsätta. De kvalitetskriterier som används vid bedömningen av högskolors och universitets examinationsrätt är relevanta också här. Som exempel kan nämnas lärarkompetens, forskningsaktivitet, ämnesdjup och ämnesbredd, utvärdering och kvalitetssäkring samt internationalisering.

Den äldre personalen har kunskap och erfarenhet som har avgörande betydelse för verksamheten och som det tar lång tid att skaffa sig. Det är en angelägen uppgift för ledningen inom Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna att skapa förutsättningar för att ta tillvara denna värdefulla resurs. Genom skickligt och kreativt ledarskap bör de eventuella problem som sammanhänger med begränsad tjänstbarhet kunna lösas.

Poliskårens sammansättning har stor betydelse för att människor skall uppfatta polisen som legitim och trovärdig. Det är viktigt att olika gruppers kunskaper och erfarenheter kan tillföras polisen och användas i arbetet. En balanserad sammansättning av poliser med olika ålder, etnicitet, kön, bakgrund och erfarenhet är också en förutsättning för en modern arbetsplats med nytänkande och öppenhet för olika idéer och lösningar. Det kan bidra till ökad effektivitet. En balanserad personalsammansättning är dessutom en förutsättning för att polisyrket skall vara attraktivt även i fortsättningen.

Regeringen ser positivt på Rikspolisstyrelsens och polismyndigheternas ansträngningar för att främja jämställdhet samt etnisk och kulturell mångfald.

År 2000 var andelen kvinnor bland de rekryterade polisstuderande 35 %, en ökning med fem

procentenheter sedan 1999. Sverige hör till de länder i Europa som har den högsta andelen kvinnliga poliser. Det är generellt sett svårt att till en verksamhet som sedan länge starkt domineras av ett kön öka rekryteringen av det underrepresenterade könet. En motsvarighet till polisens svårigheter att rekrytera fler kvinnor finns t.ex. inom sjukvården vid rekrytering av män till sjuksköterskor.

Andelen polisstuderande med utländsk bakgrund var 2000 oförändrad, 14 %. Den siffran är tillfredsställande med hänsyn till att ca 20 % av befolkningen har utländsk bakgrund och att de studerande måste ha särskild behörighet i bl.a. svenska. Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna bör fortsätta ansträngningarna för att främja jämställdhet samt etnisk och kulturell mångfald.

Det är enligt regeringens uppfattning fortsatt angeläget att polisväsendet analyserar resurs- och arbetsfördelningen mellan poliser och annan personal för att säkerställa att poliserna används för mer renodlade polisiära arbetsuppgifter och inte för arbetsuppgifter där annan kompetens har bättre eller lika goda förutsättningar. Det är också viktigt att modernisera och utveckla organisationen så att möjligheter skapas för att möta de krav som bl.a. den ökande och mer komplicerade brottsligheten, internationaliseringen och den tekniska utvecklingen ställer. Det arbetet kräver en ständig utveckling av arbetsmetoder och tillgång till nödvändig kompetens i form av experter.

Många av de problem som polisen möter hanteras och diskuteras också utanför polisväsendet. Detsamma gäller de arbetsmetoder som polisen använder i sitt arbete. Kriminologi, statsvetenskap, psykologi, administration och ledarskap är bara några exempel på områden som ställer relevant kunskap till polisens förfogande. Polisen bör gå vidare med att vidga sin kunskapsbas. Det kan t.ex. ske genom att anställa specialister och genom utbildning av befintlig personal. Även internationell kunskap bör tas tillvara.

Det finns ett mycket stort behov av kompetensutveckling inom organisationen. De resurser som har tillförts och nu tillförs polisen skapar förutsättningar för Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna att prioritera kompetensutveckling.

Ny teknik och nya datoriserade system har gjort att Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna prioriterat utbildningssatsningar inom IT-

området. Nu behövs stora satsningar på vidareutbildning med inriktning på verksamhetsinnehållet. Det är avgörande och brådskande för en positiv utveckling av hela polisverksamheten. Det behövs bl.a. för att möta kraven på rättssäkerhet och ökad effektivitet samt för vidareutvecklingen av det problemorienterade arbetssättet och det brottsförebyggande arbetet.

Vidareutbildning kan ske i många olika former. Arbetsrotation, praktik, projekt, nätverk, distansundervisning och mentorssystem är exempel på nyare former av lärande i arbetet.

För att underlätta utvecklingen av det kunskapsbaserade polisarbetet och förstärka de positiva effekterna av ökad kunskap och vunna erfarenheter behövs också ett system för att sprida sådan information. Modern teknik tillhandahåller verktyg för att göra information om polisiära projekt och insatser tillgängliga.

Regeringen ser positivt på de satsningar som gjorts på utbildning av civilanställda till brottsutredare. Regeringen kommer att noga följa Polishögskolans arbete med att ta fram en modell för återkommande generell vidareutbildning.

Stora förändringar har skett inom polisväsendet under senare år. Resurserna har minskat samtidigt som ett omfattande ansvar för personal och ekonomiadministration förts ut på myndigheterna. Myndigheterna har i dag ett större handlingsutrymme än tidigare. Det innebär också ett större ansvar för att resurserna utnyttjas rationellt. Ansvariet ligger i första hand på myndighetschefen och ledningsgruppen men också på övriga chefer. Chefsförsörjningen och chefsutvecklingen är därför av avgörande strategisk betydelse för polisverksamhetens resultat. Det är en angelägen uppgift för Rikspolisstyrelsen att noga analysera frågan om den fortsatta chefsförsörjningen. Regeringen kommer att följa även det arbetet.

Informationsteknik – IT

Under 2000 togs Misstankeregistret och Belastningsregistret i bruk som gemensamma system för hela rättsväsendet.

I november 2000 redovisade Rikspolisstyrelsen de åtgärder som vidtagits med anledning av Riksrevisionsverkets synpunkter på polisens IT-hantering, Polisens IT-stöd (RRV 2000:8) och Fortsatt utveckling av polisen – en uppföljande granskning (RRV 2000:9). Riksrevisionsverkets

huvudrekommendation gällde utarbetande av en strategi för polisen och för Rikspolisstyrelsen som avser både IT- och annan verksamhetsutveckling. Rikspolisstyrelsen räknar med att en IT-strategi skall bli klar under hösten 2001.

I december 1998 presenterades betänkandet Ett tryggare Sverige (SOU 1998:143), Ett gemensamt system för mobil kommunikation. Utredningen har föreslagit att ett gemensamt radiokommunikationssystem för all samhällsviktig verksamhet, baserat på s.k. Tetra-standard, införs i hela landet. Rikspolisstyrelsen har anmält till regeringen att polisväsendets nuvarande radiokommunikationssystem bör bytas ut, men att det är möjligt att upprätthålla en fungerande radiokommunikation med nuvarande system fram till utgången av 2003. Därefter bör polisen övergå till landstäckande Tetra-system på det sätt som utredningen har föreslagit.

Regeringen har uppdragit åt Statskontoret att upphandla ett gemensamt radiokommunikationssystem. Uppdraget skall vara slutfört senast den 1 februari 2002. I mars i år lämnade Statskontoret en delrapport till regeringen innehållande förslag till användarkrets, omfattning och finansiering av nätet. Frågan bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Polisdatautredningen (Ju 2000:01) har i uppdrag att analysera konsekvenserna av den nya polisregisterlagstiftningen. En särskild analys skall göras av de samlade konsekvenserna från integritetssynpunkt av lagstiftningen på området. Utredningen skall redovisa sitt uppdrag vid utgången av 2001.

Vapenanvändning

Rikspolisstyrelsen har skärpt regelverket för användning av skjutvapen, bl.a. genom att införa ett uttryckligt krav på fortbildning och kompetensprov. Motsvarande förändringar gäller för förstärkningsvapen.

På Rikspolisstyrelsen pågår också arbete med att hitta hjälpmedel för situationer då användning av batong bedöms otillräckligt men skjutvapen anses innebära allt för kraftigt våld.

En grundläggande princip för polisarbete är att minimera risken för att någon person eller egendom kommer till skada som följd av polisiära ingripanden. Det är därför positivt att Rikspolisstyrelsen vidtar åtgärder för att förbättra poli-

sernas förmåga att hantera de mest allvarliga situationerna.

Service och tillgänglighet

Resultat

Polismyndigheternas servicenivå är generellt sett relativt hög enligt Rikspolisstyrelsens redovisning av allmänhetens uppfattning. Många polismyndigheter har förbättrat tillgängligheten genom att ha kvällsöppet, inrätta call-centers och utöka möjligheten att använda Internet.

Genomströmningstiden för förvaltningsärenden är fortsatt hög. Det är delvis en effekt av tidigare neddragningar av civil personal.

Analys och slutsatser

Polisen uppfyller i stort det mål som satts upp för service och tillgänglighet. Bortsett från genomströmningstiden håller också handläggningen av förvaltningsärenden hög kvalitet.

Säkerhetspolisen

Resultat

Säkerhetsskydd

En av Säkerhetspolisens viktigaste uppgifter är att genom kontroll och rådgivning till myndigheter och företag medverka till att dessa har ett med hänsyn till verksamheten tillfredsställande säkerhetsskydd. En viktig del i det arbetet är utbildning och information till den personal som hanterar hemlig information. Vid Säkerhetspolisens besök på myndigheter och företag prioriteras därför sådana insatser. Under 2000 har ungefär 12 000 personer fått någon form av säkerhetsskyddsrådgivning eller information genom Säkerhetspolisens försorg.

Samhällets allt större beroende av olika tekniska system och den kontinuerliga utvecklingen av dessa ställer allt högre krav på skydd. Även om åtgärder fortlöpande vidtas för att förbättra säkerheten anser Säkerhetspolisen att IT-säkerheten generellt är o tillfredsställande.

Säkerhetspolisen deltar i flera IT-utvecklingsprojekt med inriktning på främst IT-säkerhet. Med denna erfarenhetsbakgrund har Säkerhetspolisens medverkan i olika utbildningar bidragit till att skyddet av samhällsviktiga system har kunnat förstärkas.

Personskyddsverksamheten inom Säkerhetspolisen omfattar bevaknings- och säkerhetsarbete som avser den centrala statsledningen, kungafamiljen och utländsk diplomatisk personal eller som har samband med statsbesök eller liknande händelser samt visst annat personskydd. Hotbilden har under 2000 varit låg. Inom den centrala statsledningen och kungafamiljen samt för viss diplomatisk personal finns emellertid fortfarande ett betydande och permanent skyddsbehov. Därutöver har personskydd fått sättas in temporärt i drygt 100 fall, oftast i samband med statsbesök och liknande händelser.

Författningsskydd

Säkerhetspolisens brottsförebyggande och brottsbeivrande arbete på författningsskyddets område har under 2000 i första hand omfattat riktade åtgärder mot inhemska grupper, nätverk och enskilda individer som genom sitt handlande visat att de är beredda att använda våld eller hot om våld i syfte att nå politiska mål. Främst handlar det om personer med kopplingar till vit maktmiljön eller den anarkistiskt präglade autonoma miljön.

Liksom tidigare anser Säkerhetspolisen att hotbilden mot rikets inre säkerhet inte är så hög att det föreligger något konkret hot mot det svenska statsskicket. Säkerhetspolisen gör bedömningen att någon ändring i detta hänseende inte heller kommer att ske i ett längre perspektiv.

Däremot kan utomparlamentariska grupper och enskilda medlemmar i sådana utgöra ett hot mot enskilda personer och deras egendom. De som riskerar att utsättas för brott från detta håll är politiska motståndare och myndighetsföreträdare samt invandrare och andra minoritetsgrupper.

Säkerhetspolisen bedömer att det största hotet mot rikets inre säkerhet sannolikt också fortsättningsvis kommer från vit maktmiljön. Antalet anmälda brott med anknytning till vit maktmiljön ökade under 2000 jämfört med året innan. Framför allt ökade antalet anmälningar om hets mot folkgrupp. Till skillnad från 1999 förekom inga våldsdåd med dödlig utgång med anknytning till dessa kretsar.

Kontraspionage

Enligt Säkerhetspolisens bedömning består underrättelsehotet mot Sverige och har sedan mitten av 1990-talet ökat något. Säkerhetspolisen menar att den utvecklingen har flera orsaker.

Stormaktsmotsättningarna har ökat liksom antalet regionala konflikter, vilket har medfört en säkerhetspolitisk osäkerhet. Detta har i sin tur lett till att en del länder förstärkt sin underrättelseinhämtning utomlands. Underrättelsehotet har därigenom blivit större trots att säkerhetshotet generellt sett har minskat.

Säkerhetspolisen har under 2000 gjort åtskilliga insatser för att motverka främmande länders underrättelseverksamhet i Sverige. Dessa insatser har bl.a. resulterat i att ett antal personer från andra stater som ägnat sig åt underrättelseaktiviteter i Sverige inte längre är verksamma här.

Terrorismbekämpning

Terrorismbekämpningen har till uppgift att bekämpa internationell terrorism samt att förebygga och avslöja flyktingspionage och annan förföljelse av utlänningar i Sverige från regimer eller organisationer i andra länder som förknippas med politiskt motiverat våld.

Några terrordåd har inte utförts här i landet eller i vår närmaste omgivning under 2000.

Ett viktigt inslag i den förebyggande terrorismbekämpningen är att verka för att utländska medborgare som är aktiva i organisationer som utövar politiskt motiverat våld avvisas eller utvisas från Sverige. Detta sker genom yttranden till Migrationsverket över asylansökningar. Migrationsverket, Utlänningsnämnden och regeringen begär vidare yttranden från Säkerhetspolisen i ärenden rörande uppehållstillstånd. Under 2000 yttrade sig Säkerhetspolisen i 835 sådana ärenden. I ca 5 % av dessa har Säkerhetspolisen avstyrkt bifall till ansökan.

Säkerhetspolisen svarar också för analyser av hot som riktar sig framför allt mot enskilda personer men också mot institutioner av olika slag. Dessa analyser utgör grunden inte bara för Säkerhetspolisens utan också för andra polismyndigheters skyddsinsatser. Totalt har 38 generella hotbilda-bedomningar gjorts under året. Till detta kommer ungefär 175 taktiska hotbilda-analyser som tagits fram med anledning av särskilda händelser eller omständigheter, exempelvis inför kommande statsbesök eller konferenser i Sverige, t.ex. holocaustkonferensen.

Säkerhetspolisens arkiv

Under 2000 begärde 2 827 personer att få ta del av uppgifter ur Säkerhetspolisens register. Under 2000 fattade Säkerhetspolisen beslut i 3 155 sådana fall (inklusive balans från 1999). I 799 av

ärendena förekom sökanden hos Säkerhetspolisen. Uppgifter lämnades ut i 701 av dessa.

Analys och slutsatser

Säkerhetspolisens ansträngningar att förebygga och bekämpa den högerextremistiska brottsligheten har fortsatt under 2000. Under året har antalet anmälningar om brott med bakgrund i vit maktmiljön ökat. Den typ av mycket grova våldsbrott med dödlig utgång som begicks under 1999 har dock inte upprepats under 2000.

Ett väl fungerande samarbete mellan Säkerhetspolisen och den öppna polisen är av avgörande betydelse för kampen mot grov och organiserad brottslighet. Arbetet med att skapa goda organisatoriska förutsättningar för den samlade kampen mot sådan brottslighet fortskrider.

Det är positivt att kunna konstatera att det inte under de senaste åren begåtts några terrordåd med internationell anknytning i Sverige.

Säkerhetspolisen har under 2000 lagt ned betydande insatser på att utbilda och informera personal i myndigheter och företag som hanterar hemlig information. Under 2000 fick 12 000 personer någon form av säkerhetsskydds-råd-givning eller information av Säkerhetspolisen. Detta har förbättrat möjligheterna för myndigheter och företag att upprätthålla ett gott säkerhetsskydd. Något som blir allt viktigare i takt med informationsteknologins utveckling.

Säkerhetspolisens framtida organisation

Säpo/Rikskrimkommittén lämnade under 2000 sitt betänkande Den centrala polisen (SOU 2000:25). I betänkandet föreslår kommittén bl.a. att Säkerhetspolisen och Rikskriminalpolisen skall slås samman. Vid remissbehandlingen av betänkandet riktades kritik mot förslagen från flertalet remissinstanser, bl.a. på grund av att beslutsunderlaget ansågs otillräckligt. Regeringen gav därefter Rikspolisstyrelsen i uppdrag att överväga och lämna förslag om samverkan, samordning och ansvarsfördelning mellan den öppna polisen och Säkerhetspolisen samt förhållandet mellan Rikspolisstyrelsen och polismyndigheterna när det gäller bekämpningen av den grova och organiserade brottsligheten. Rikspolisstyrelsen skall också redovisa de organisatoriska och personalmässiga förändringar som förslagen bör föranleda. I uppdraget ingår också att lämna förslag till effektivisering av den polisverksamhet i övrigt som bedrivs på central nivå. Uppdraget redovisades den 29 juni i år. I sin rapport föreslår

Rikspolisstyrelsen en sammanslagning mellan Rikskriminalpolisen och Säkerhetspolisen. Rapporten har remitterats.

Registernämnden

Registernämnden redovisade i oktober 2000 sitt regeringsuppdrag att på begäran av enskilda utreda om deras anställningsförhållanden påverkats på ett orimligt sätt av att uppgifter lämnats ut ur Säkerhetspolisens register. 192 personer begärde utredning. Registernämnden konstaterade i sex av fallen att anställningsförhållanden hade påverkats på ett orimligt sätt av utlämnande av uppgifter ur Säkerhetspolisens register. Regeringen beslutade under våren att var och en av de som drabbats på detta sätt skulle tillerkännas ersättning ex gratia med 100 000 kronor.

Regeringen beslutade också att Registernämnden skall återuppta sitt utredningsuppdrag. Den som vill att Registernämnden skall utreda om hennes eller hans anställningsförhållanden har påverkats negativt av att uppgifter lämnats ut ur Säkerhetspolisens register skall anmäla detta till Registernämnden senast den 31 november i år. Registernämnden skall redovisa sitt uppdrag senast den 31 mars 2002.

Ordförandeskapet

Under första halvåret 2001 var Sverige ordförandeland i EU. Personal från polisen har medverkat i olika funktioner i ett 15-tal arbetsgrupper som ligger under Justitiedepartementets ansvarsområde bl.a. som ordförande, expert eller svensk delegationsledare. Rikspolisstyrelsen har inför ordförandeskapet rekryterat och kompetensutvecklat ett hundratal personer i exempelvis EU-kunskap, förhandlingssituationer och språk.

Analys och resultat

Inför och under det svenska ordförandeskapet har Rikspolisstyrelsen haft en väl anpassad och flexibel organisation som fyllt de krav som ställts på den. Förberedelserna inför och erfarenheterna från arbetet med ordförandeskapet har medfört en avsevärd internationell kompetenshöjning hos polisen.

4.6.2 Åklagarväsendet

Åklagarväsendets övergripande mål för budgetåret 2000 var att se till att den som hade begått brott lagfördes.

Följande prioriteringar och verksamhetsmål gällde för åklagarväsendet i allmänhet:

- Miljöbrottsbekämpningen skall förstärkas och utvecklas genom utbildningsinsatser och fördjupad samverkan med polisen och andra myndigheter. Rasistiska, främlingsfientliga och homofobiska brott skall beivras. Insatserna för att beivra våld mot kvinnor och barn skall intensifieras och förbättras. Ekobrottsbekämpningen skall fortsätta att utvecklas inom hela åklagarväsendet. Samverkan med polisen för att förbättra den brottsutredande verksamheten skall utvecklas ytterligare. Det gäller såväl bekämpningen av de allvarligaste brottstyperna – våldsbrott, narkotikabrott och ekonomisk brottslighet – som bekämpningen av annan kriminalitet.
- Lagföringen skall öka och kvaliteten på förundersökningarna skall höjas.
- Antalet avslutade ärenden skall uppgå till minst det antal som kommit in. Genomströmningstiden skall minska.
- Rättstillämpningen skall vara enhetlig.
- Riksåklagaren skall som åklagare i Högsta domstolen verka för rättsutveckling och rättsbildning inom rättsområden där behovet av ledning är nödvändig för den praktiska rättstillämpningen.

För Ekobrottsmyndighetens del gällde dessutom att förebygga och upptäcka ekonomisk brottslighet. Ekobrottsmyndigheten skulle genom nya arbetsmetoder och hög kompetens skapa förutsättningar för en effektiv ekobrottsbekämpning. Det arbetet skulle särskilt inriktas på att utveckla och ytterligare förstärka bekämpningen av den kvalificerade, omfattande eller gränsöverskridande ekonomiska brottsligheten. Målen för stabsuppgifterna vid Ekobrottsmyndigheten var att ge regeringen och andra intressenter en bättre helhetsbild av den ekonomiska brottsligheten och bättre möjligheter att förutse utvecklingen inom området. Berörda myndigheter skulle på ett så tidigt stadium som möjligt informeras om nya former av ekonomisk kriminalitet.

Dessutom har regeringen i december 1999 beslutat om myndighetsgemensamma mål och rikt-

linjer för bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten.

Resultat

Resursfördelning och balanser

Åklagarorganisationen har satsat stora resurser på de prioriterade områdena under 2000. Ärenden om vålds- och narkotikabrott, ekonomisk brottslighet och miljöbrottslighet utgjorde sammanlagt 20 % av alla avslutade ärenden under 2000. Resursförbrukningen för dessa brottstyper var 42 % av hela resursanvändningen.

Balanserna minskade totalt sett från 62 389 till 55 377 ärenden. Ärendeinströmningen från polisen till åklagarorganisationen har minskat. Det kom in ca 194 000 ärenden under 1998. Under 1999 sjönk antalet inkomna ärenden till 177 000. Minskningen fortsatte under 2000 då det kom in 168 000 ärenden. År 1998 avslutade åklagarna ca 197 000 ärenden. Det antalet sjönk till 187 000 under 1999. Minskningen fortsatte under 2000 då åklagarna avslutade 180 000 ärenden. Det innebär att åklagarna under åren 1998–2000 avslutade 3 000, 10 000 respektive 12 000 fler ärenden än vad som kom in.

Genomströmningstiderna minskade för nästan alla brottstyper under 2000. Den genomsnittliga genomströmningstiden från inkommet förundersökningsprotokoll till beslut i åtalsfrågan minskade från 54 till 49 dagar jämfört med 1999. Riksåklagaren har i verksamhetsplanerna för åren 2000 och 2001 krävt att åklagarmyndigheterna skall förkorta genomströmningstiderna väsentligt. Målsättningen är att den genomsnittliga genomströmningstiden från inkommet förundersökningsprotokoll till beslut i åtalsfrågan inte skall överstiga 30 dagar. Detta mål har uppnåtts redan under det första halvåret 2001. Dessutom skall åklagarmyndigheterna eftersträva en ökning av andelen brottsmisstankar som avgörs inom 15 dagar, främst när det gäller mängdbrott. Under 2000 fattade åklagarna beslut om 55 % av alla brottsmisstankar inom högst 15 dagar från det att förundersökningsprotokoll kom in från polisen. Den andelen ökade till 66 % under första halvåret 2001. För 1999 var den siffran 51 %. Åklagarmyndigheterna har också under åren 1999 och 2000 infört särskilda kvalitetssäkringsprogram som innebär att åklagarna i brottsut-

redningarna skall ge polisen en snabb och fortlöpande återkoppling om utredningskvaliteten.

Lagföringsandelen, dvs. den andel av alla avslutade ärenden som lett till beslut om åtal, strafföreläggande eller åtalsunderlåtelse, var 58 % under 2000. Det är en minskning med två procentenheter jämfört med 1999. Riksåklagaren bedömer att den främsta orsaken till det är att andelen bötesärenden minskat kraftigt som en följd av en ändrad ansvarsfördelning mellan åklagare och polis. Under tiden 1996–2000 har lagföringsandelen varit i genomsnitt 60 %. Andelen misstänka personer som lagfördes ökade från 61 % till 62 %.

Våldsbrottslighet och brott med rasistiska inslag

År 2000 var lagföringsandelen i färdiga förundersökningar om våldsbrott 77 % jämfört med 75 % under 1999. Andelen beslut att inte väcka åtal var fortsatt generellt hög, med myndighetsvisa variationer mellan 21 och 27 %. År 1999 var den siffran mellan 24 och 27 %. Det tog i genomsnitt 45 dagar för en åklagare att ta ställning i åtalsfrågan när det gällde brottsmisstankar i färdiga förundersökningar om våldsbrott. År 1998 och 1999 var genomsnittstiderna 54 respektive 52 dagar.

Under 2000 var andelen åklagarbeslut om att lägga ner förundersökningar om våldsbrott 33 % av alla inkomna våldsbrottsmisstankar. Även under åren 1998 och 1999 var den andelen drygt 30 %. En orsak till att förhållandevis många våldsbrottsärenden avskrivs är enligt Riksåklagaren att bevisvärigheterna i allmänhet är större i sådana ärenden än i andra.

Åklagarorganisationen deltar sedan ett par år i olika projekt eller permanenta verksamheter för att öka lagföringen och förkorta handläggningstiderna i bl.a. våldsbrottsärenden. I verksamhetsplanen för 2000 beslutade Riksåklagaren att alla åklagarmyndigheter skulle bedriva minst ett rättskedjeprojekt. Målet med projekten var att med bibehållen kvalitet och rättssäkerhet åstadkomma en snabbare ärendehandläggning genom hela rättskedjan. Under året har åklagarmyndigheterna bedrivit 15 sådana projekt. I dessa har den genomsnittliga handläggningstiden från brottsanmälan till dom varit ca en månad. Ytterligare positiva erfarenheter från projekten är enligt Riksåklagaren att lagföringsandelen varit högre än normalt och att antalet inställda dom-

stolsförhandlingar minskat. Rättskedjeprojekten i Handen och Jönköping har avslutats och de nya arbetsmetoder som tillämpats i projekten har permanentats. Emellertid är det enligt Riksåklagaren ett generellt problem att myndigheterna i samtliga rättskedjeprojekt har handlagt ganska få ärenden. En avgörande orsak till det är enligt Riksåklagaren att polisen haft svårt att hitta lämpliga ärenden, fastän alla mängdbrott borde ha kunnat handläggas med samma arbetsmetoder och lika snabbt som i rättskedjeprojekten. På initiativ av Riksåklagaren genomfördes i början av februari 2001 ett för rättsväsendet gemensamt seminarium för att finna nya vägar för en snabbare handläggning av mängdbrottsligheten.

När det gäller åklagarorganisationens insatser för bekämpning av våld mot kvinnor är utgångspunkten de särskilda åtgärdsprogram som togs fram vid alla åklagarmyndigheter 1999. Insatserna har inriktats på förbättrade kunskaper, samarbete med polisen för att utveckla effektivare utredningsmetoder, snabbare lagföring bl.a. genom särskilda rättskedjeprojekt, samverkan med socialtjänsten och olika frivilligorganisationer samt ett förstärkt stöd till brottsoffren.

Riksåklagaren och Rikspolisstyrelsen har under 2000 genomfört gemensamma inspektioner vid åklagarkammaren i Västerås och vid Polismyndigheten i Västmanlands län när det gäller åklagarnas och polisens handläggning av brott avseende våld mot kvinnor. En av slutsatserna från inspektionerna är att snabba och genomtänkta utredningsinsatser i ett tidigt utredningsskede är avgörande för en hög lagföring.

Under 2000 tog det i genomsnitt 36 dagar för åklagarna att ta ställning i åtalsfrågan i färdiga förundersökningar om våld mot kvinnor. År 1998 var den tiden 47 dagar. Mediantiden har minskat från 11 dagar 1998 till 7 dagar 2000. Lagföringsandelen när det gäller färdiga förundersökningar om familjerelaterat våld mot kvinnor har ökat från 68 % år 1998 till 76 % år 2000. Enligt Riksåklagaren visar dessa värden att åklagarväsendet har prioriterat ärenden som gäller våld mot kvinnor.

Under 2000 meddelade åklagarna över 3 000 beslut om besöksförbud. För 1998–1999 var antalet ca 2 000 respektive ca 2 500. Enligt Riksåklagaren bör ökningen ses som en effekt av att åklagarväsendet prioriterat kompetensutvecklingen på området vilket bl.a. lett till att åklagare i allmänhet anser att besöksförbud är ett viktigt instrument för att förebygga våld mot kvinnor.

Regeringen har i regleringsbrevet för 1999 uppdragit åt Riksåklagaren att tillsammans med Rikspolisstyrelsen se över rutinerna i ärenden om besöksförbud. På Riksåklagarens initiativ har en arbetsgrupp bestående av åklagare och poliser tagit fram förslag till åtgärder för besöksförbudshanteringen. Arbetsgruppen har redovisat sitt uppdrag i en utredningsrapport. Rapporten ligger till grund för ett studiematerial som Riksåklagaren utarbetat. Studiematerialet har behandlats vid alla åklagarkammare för att ytterligare höja den allmänna kompetensnivån på området och bidra till förbättrade rutiner.

Åklagarväsendet har sedan flera år ägnat brott med rasistiska eller främlingsfientliga inslag särskild uppmärksamhet. Riksåklagaren beslutade i december 1999 om ett omfattande och konkret handlingsprogram för åklagarväsendets bekämpning av brottslighet med rasistiska eller främlingsfientliga motiv. Programmet innebär bl.a. att alla brott där det kan finnas sådana motiv skall behandlas med förtur och särskilt utsedda åklagare skall leda förundersökningarna.

Hos Riksåklagaren och vid alla åklagarmyndigheter finns en särskild funktion för samordning av insatserna mot aktuell brottslighet. Samordningsfunktionen inom Riksåklagarens kansli har till uppgift att fortlöpande följa och samordna lagföringen av rasistisk eller främlingsfientlig brottslighet i hela landet. En viktig del i den uppgiften är att följa rättstillämpningen och verksamhetsutvecklingen på området samt att sprida information om bekämpningen av rasistisk brottslighet. För att förbättra informations- och kunskapsutbudet finns det på åklagarorganisationens intranät en avdelning som innehåller information om domar, litteratur, webbadresser och annat som avser rasistisk brottslighet. De åklagare som utsetts att hantera rasistisk brottslighet har under 2000 vidareutbildats i frågor om sådan brottslighet och har även deltagit i olika erfarenhetsseminarier på området.

Åklagarmyndigheterna har med utgångspunkt från handlingsprogrammet ytterligare förstärkt sina insatser för att säkerställa att brott med rasistiska eller främlingsfientliga motiv prioriteras i verksamheten. Vid flera åklagarkamrar granskar åklagare och poliser tillsammans brottsanmälningar för att på så sätt lättare identifiera brott med rasistiska motiv. Riksåklagaren och Rikspolisstyrelsen genomförde under 2000 gemensamma inspektioner vid åklagarkammaren i Kalmar och vid Polismyndigheten i Kalmar län avseende

bekämpningen av rasistisk brottslighet. Enligt Riksåklagaren visar erfarenheterna därifrån att det är viktigt att åklagare och polis granskar ärendena tillsammans för att på så sätt höja kvaliteten i brottsutredningarna ytterligare. Åklagarmyndigheten i Malmö har framhållit att organisationen med samordnare och särskilt utsedda åklagare har ökat medvetenheten om rasistisk brottslighet och även bidragit till en god överblick över omfattningen och karaktären av problemet inom åklagardistriktet.

Under 2000 inleddes drygt 400 förundersökningar om brott med rasistiska eller främlingsfientliga motiv. Under året ökade antalet pågående förundersökningar från 130 under det första kvartalet till ca 200 under det fjärde kvartalet. Åklagarna väckte 157 åtal, varav bl.a. 56 för hets mot folkgrupp, 30 för grov misshandel eller misshandel samt fyra för olaga diskriminering. Att så få åtal väckts för olaga diskriminering beror enligt Riksåklagaren på att det är svårt att bevisa det brottet. Enligt Riksåklagaren är därför den pågående översynen av lagstiftningen på området mycket angelägen. Under 2000 meddelades 86 tingsrättsdomar och 18 hovrättsdomar när det gäller brott med rasistiska eller främlingsfientliga motiv.

Narkotikabrottslighet

Under åren 1998–2000 har lagföringsandelen i färdiga förundersökningar om narkotikabrott varit ca 85 %. Åklagarorganisationen har genomfört särskilda satsningar på narkotikabrottsbekämpningen, bl.a. genom en ökad samverkan och samlokalisering med polisens narkotikarotlar. De mest kvalificerade narkotikabrottsärendena handläggs av särskilda narkotikaåklagare. Vid åklagarmyndigheterna i Stockholm, Göteborg och Malmö är dessa åklagare placerade vid åklagarkamrar som inrättats för bekämpning av narkotikabrottslighet och annan grov kriminalitet.

Ekonomisk brottslighet (inkl. miljöbrottslighet)

Åklagarväsendets kostnader för att bekämpa ekobrott uppgick till drygt 322 miljoner kronor eller knappt 35 % av de totala kostnaderna. Ekobrottsmyndigheten svarade för ca 283,5 miljoner kronor (varav ca 174 miljoner kronor avsåg po-

lisverksamhet) och övriga åklagarmyndigheter för ca 39 miljoner kronor.

Ekobrottsmyndigheten har verksamhetsansvaret för bekämpningen av ekonomisk brottslighet i Stockholms län, Västra Götalands län, Skåne län, Hallands län, Gotlands län och sedan den 1 juli 2001 även Blekinge län. Även i åklagarorganisationen utanför Ekobrottsmyndigheten handläggs ekobrottsärenden av särskilda ekoåklagare.

Brottsutredningar

Under 2000 avslutade Ekobrottsmyndigheten 2 744 ärenden jämfört med 2 336 under 1999, vilket är en ökning med 17 %. Antalet balanseerade ekobrottsärenden minskade från 3 826 till 3 442 eller med ca 10 %. Antalet inkomna ärenden minskade från 2 544 till 2 440 eller med 4 %. Under 2000 övertog Ekobrottsmyndigheten 55 ärenden från övriga åklagarmyndigheter.

Inom övriga åklagarmyndigheter var andelen ekobrott mindre än 1 % av det totala antalet ärenden. Under 2000 kom det in 1 247 ärenden. Antalet avslutade ärenden var 1 350.

Vid Ekobrottsmyndigheten var lagföringsandelen 35 % under 2000 jämfört med ca 31 % 1999. Lagföringsandelen för ekobrottsärenden som handlagts utanför Ekobrottsmyndigheten var 40 %, samma som 1999.

Genomströmningstiden för ekobrottsärenden vid Ekobrottsmyndigheten ökade 2000 från 458 dagar till 528 dagar, eller med ca 15 % jämfört med 1999. De längre genomströmningstiderna kan enligt myndigheten delvis förklaras av att ett flertal äldre ärenden har avslutats. Därtill kommer att 25 % fler särskilt krävande ärenden har avslutats, vilka generellt sett har långa genomströmningstider.

Ekobrottsmyndigheten bedömer att ekomålens svårighetsgrad ökat. Myndigheten har delat in ekobrottsärendena i fyra kategorier. Under 2000 har Ekobrottsmyndigheten infört tidredovisning för att se tidsåtgången för varje ärendekategori. Myndigheten räknar med att tidredovisningen på sikt kommer att skapa förutsättningar för en säkrare bedömning av förändringar när det gäller förundersökningarnas svårighetsgrad.

Vid övriga åklagarmyndigheter har genomströmningstiden för ekobrottsutredningar ökat från 429 dagar 1999 till 469 dagar 2000.

Miljöbrottslighet

Den 1 januari 2000 inrättade Riksåklagaren i samverkan med Rikspolisstyrelsen på regeringens uppdrag en flexibel organisation för bekämpning av brotten mot miljön. Inom åklagarorganisationen fanns det vid utgången av 2000 sammanlagt 19 miljöåklagare som helt eller till övervägande del arbetar med brott mot den yttre miljön. Även de poliser som handlägger miljöbrottsärenden har specialistkompetens. Som sådana ärenden räknas för närvarande brott mot miljöbalken med tillhörande författningar, brott enligt lagen (1980:424) om åtgärder mot förorening från fartyg, sådana brott mot miljön som faller in under strängare brottsrubriceringar t.ex. bestämmelserna i brottsbalken samt jaktbrott som avser de fredade rovdjuret.

Under 1999 kom det in ca 750 anmälningar om miljöbrott till åklagarorganisationen. Av de 2 803 miljöbrottsärenden som kom in till åklagarorganisationen under 2000 avgjorde åklagarna 961. Vid utgången av 2000 fanns det 2 176 sådana ärenden i balans. Andelen inkomna miljöbrottsärenden som ledde till lagföring var 13 %. Den låga lagföringsandelen beror enligt Riksåklagaren huvudsakligen på att alla anmälda brott mot miljön till skillnad från andra brott går direkt till åklagare för bedömning. Polisen skriver således inte av några miljöbrottsärenden. En annan bidragande orsak till den låga lagföringsandelen är enligt Riksåklagaren att många äldre miljöbrottsärenden flyttades över till organisationen för bekämpning av miljöbrott. Riksåklagaren förväntar sig att lagföringsandelen skall öka i takt med att de äldsta ärendena avgörs. Lagföringsandelen i färdiga förundersökningar om brott mot miljön var 73 %. Under det första halvåret 2001 kom det in 1 573 misstankar om brott mot miljön till åklagarorganisationen, vilket motsvarar drygt 2 700 miljöbrottsärenden på årsbasis. Den 30 juni 2001 var antalet balanserade brottsmisstankar avseende brott mot miljön 3 050. Enligt Riksåklagaren finns det inget som tyder på att antalet anmälda miljöbrott skulle komma att minska under överskådlig tid.

Det pågår ett arbete för att utveckla nya och effektivare arbetsmetoder och arbetsformer inom miljöbrottsbekämpningen. Det är tillsynsmyndigheterna på området som till övervägande del anmäler brott mot miljön till åtal. Därför är det nödvändigt att samverka mellan polis, åklagare och tillsynsmyndigheter fortlöpande utvecklas. Åklagarorganisationen har tagit på sig

ett ansvar för att etablera och utveckla samverkan med tillsynsmyndigheterna på såväl regional som på lokal nivå. Lokala och regionala samverkansgrupper har etablerats på många håll i landet. Dessutom har Riksåklagaren 2000 tagit initiativ till bildandet av ett miljöbrottsråd för att förstärka samverkan på central nivå. I rådet ingår bl.a. företrädare för Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen, Naturvårdsverket, Kustbevakningen och Tullverket. Riksåklagaren är ordförande i rådet.

Enligt Riksåklagaren finns det mot bakgrund av verksamhetsresultaten för det första halvåret 2001 anledning att se allvarligt på de bristande utredningsresurserna för brott mot miljön. Per den 30 juni 2001 fanns enligt Riksåklagaren 85–90 % av de balanserade miljöbrottsutredningarna hos polisen. Riksåklagaren anser att det finns anledning att vidta omedelbara åtgärder för att bl.a. undvika en ytterligare balansökning. Därför avser Riksåklagaren att snarast inleda diskussioner med Rikspolisstyrelsen om hur utredningskapaciteten på området kan förbättras.

Stabsverksamheten vid Ekobrottsmyndigheten

De nationella stabsfunktionerna (staben) syftar till att ge statsmakterna en bättre bild av ekobrottsligheten och en bättre möjlighet att förutse utvecklingen på området. Staben skall följa utvecklingen i fråga om ekonomisk brottslighet i Sverige och internationellt. Ekobrottsmyndigheten skall informera regeringen, berörda myndigheter, näringsliv och allmänheten om nya ekobrottsformer. Dessutom skall staben utarbeta och lämna förslag till ny lagstiftning och andra åtgärder mot ekonomisk brottslighet.

Enligt förordningen (1997:899) om myndighetssamverkan mot ekonomisk brottslighet har de regionala samverkansorganen lämnat en årlig rapport om den ekonomiska brottsligheten till Ekobrottsmyndigheten. På grundval av bl.a. dessa rapporter har Ekobrottsmyndigheten utarbetat en redogörelse om ekobrottsbekämpningen under 1999. Den överlämnades till regeringen i mars 2000. I enlighet med regeringens beslut om myndighetsgemensamma mål och riktlinjer för åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten 2001 har myndigheten dessutom i september 2000 till regeringen överlämnat en rapport om den ekonomiska brottsligheten och dess bekämpning.

Myndigheten har vidare på regeringens uppdrag utvärderat de regionala samverkansorganen. Uppdraget har redovisats i en rapport till reger-

ingen i februari 2000. Rapporten har därefter varit ute på remiss. Remisstiden gick ut i april 2001 och remissvaren bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Samarbetet med andra myndigheter och organisationer har under 2000 strukturerats bättre och fördjupats. Ett nätverk har bildats mellan Ekobrottsmyndigheten, Finansinspektionen, OM Stockholmsbörsen AB och Svenska Fondhandlarföreningen i syfte att främja kontakterna och informationsutbytet i frågor av gemensamt intresse som rör handeln med värdepapper. Motsvarande kontakter har utvecklats med landets revisorer och konkursförvaltarna. Vidare har Ekobrottsmyndigheten under 2000 tagit initiativ till återupptagande av arbetet med RUBICON (förbättrade rutiner för brottsutredningar i konkurser).

Ekobrottsmyndigheten ansvarar under Riksåklagaren för samordning av ekobrottsbekämpningen även i de län där myndigheten inte har ansvar för åklagarverksamheten. En ändrad intern ansvarsfördelning har genomförts under 2000 som innebär att ansvaret för sådana samordningsfrågor som inte fullgörs av staben har överförts till de regionala avdelningarna. Inom avdelningarna pågår ett intensivt arbete för att tillsammans med åklagar- och polismyndigheterna i samverkanslänen utveckla rutiner för samordningen.

Myndigheten har i en skrivelse till Justitiedepartementet den 2 oktober 2000 redovisat förslag till åtgärder till främjande av myndighetens fortsatta utveckling.

Ekobrottsmyndigheten har i maj 2001 beslutat att en organisationsöversyn skall genomföras i form av en särskild utredning. Utredningen skall ta fram ett underlag för beslut om en organisation som ryms inom den nuvarande ekonomiska ramen och som rationellt kan lösa de operativa och övriga uppgifter som ligger på myndigheten. Utredningen skall behandla hela myndigheten inklusive den centrala ledningsfunktionen och funktionen för de nationella stabsuppgifterna.

Personalförsörjning och kompetensutveckling

Åklagarorganisationen

Riksåklagaren har under 2000 fortsatt det omfattande arbetet med att utveckla en hög kompetens inom åklagarorganisationen. I det arbetet

har Riksåklagaren förbättrat urvalsinstrumenten för rekrytering av åklagare och chefer, gjort ytterligare satsningar på grund- och vidareutbildning av åklagare, påbörjat genomförandet av en kvalificerad högre utbildning för alla specialiståklagare samt av ett chefsutvecklingsprogram. Vid Riksåklagaren inrättades under 2000 ett utbildningscentrum och ett särskilt utbildningsråd under ledning av biträdande riksåklagaren. Rådet ansvarar för kvaliteten i kompetensutvecklingen.

Under 2000 var antalet utbildningsdagar för åklagarna i genomsnitt 13. De senaste åren har grundutbildningsinsatserna varit omfattande på grund av att 163 nya åklagare har rekryterats. När det gäller vidareutbildning genomförde Riksåklagaren under året en utbildning med inriktning på påföljdsfrågor där alla åklagare erbjöds att delta. Vidare slutförde Riksåklagaren utbildningssatsningen på målsägande- och skadestandsfrågor och de flesta åklagarna har nu fått utbildning i dessa frågor. Dessutom genomförde Riksåklagaren vidareutbildningsinsatser bl.a. när det gäller rasistisk brottslighet, miljöbrottslighet, internationella frågor samt frågor om besöksförbud.

Under 2000 har den högre utbildningen för specialiståklagarna påbörjats. Utbildningen för varje specialiståklagare kommer att vara sammanlagt 45 dagar och genomföras i etapper under åren 2000–2004. Förutom vissa gemensamma avsnitt innehåller utbildningen särskilda avsnitt om t.ex. bekämpningen av grova våldsbrott, narkotikabrottslighet och sexual- eller våldsbrott mot barn.

Chefsutvecklingen har fortsatt vid flera seminarietillfällen under året. Avsikten är att ytterligare stärka åklagarcheferna i deras roll som ledare inom organisationen.

Ekobrottsmyndigheten

Under 2000 tjänstgjorde i genomsnitt 400 personer vid Ekobrottsmyndigheten. Av dessa var 205 anställda vid myndigheten. Övriga 195 var poliser, anställda av polisväsendet och inkommanderade för tjänstgöring vid myndigheten. Under 1999 tjänstgjorde i genomsnitt 387 personer vid myndigheten, varav 83 åklagare, 193 poliser, 32 ekonomer, 54 administratörer och 25 övriga anställda.

Under 2000 deltog myndighetens personal i olika utbildningar under i genomsnitt drygt tolv dagar mot åtta dagar under 1999. Chefsutvecklingsprogrammet som påbörjades under 1999 har

fortsatt. Vidare har stora resurser lagts ned på att höja IT-kompetensen inom myndigheten. På det internationella området har särskilda utbildningsinsatser genomförts under året bl.a. avseende internationell rättslig hjälp.

Ekobrottsmyndigheten har under 2000 tagit fram ett omfattande underlag för en ny eko-utbildning som riktar sig till all berörd personal både inom och utanför myndigheten. Utbildningsverksamheten startar under hösten 2001.

Männen dominerar på chefs- och handläggarnivå. I chefsgruppen och bland polispersonalen är andelen kvinnor endast 20 %. Bland administratörerna är däremot kvinnodominansen stor.

Myndigheternas utvecklingsarbete

Ledning och styrning av åklagarverksamheten

Inom åklagarorganisationen finns ett system för verksamhetsstyrning och resultatuppföljning. Systemet bygger på statistik från ärendehanteringssystemet Brådis och från tidredovisningssystemet. Riksåklagaren har utvecklat en modell som illustrerar resultatutvecklingen. Den innehåller uppgifter om lagföring, genomströmningstider och förändringar av produktionen. Riksåklagaren använder resultatinformationen för styrning och uppföljning av åklagarverksamheten. Alla myndighets- och kammarchefer har också kontinuerlig tillgång till underlag för verksamhetsuppföljning.

Riksåklagaren har i april 2001 beslutat om en utvecklingsplan för åklagarorganisationen för 2001–2005 som avser följande områden:

- bekämpning av organiserad, gränsöverskridande brottslighet,
- åklagarnas arbete med särskilt grov och komplicerad brottslighet,
- bekämpning av övrig brottslighet innefattande s.k. mängdbrottslighet (vardagsbrottslighet),
- stöd till samt ledning och styrning av åklagarverksamheten,
- utveckling av Riksåklagarens rättsliga verksamhet, främst i Högsta domstolen.

Enligt Riksåklagaren är det grundläggande syftet med utvecklingsarbetet i planen att ännu bättre kunna ge enskilda människor rättssäkerhet och rättstrygghet samt att se till att den som har begått brott lagförs. Åklagarrollen skall preciseras, förstärkas och utvecklas. Vidare skall den operativa åklagarverksamheten bli effektivare så

att t.ex. genomströmningstiderna minskar och lagföringen ökar. Rättstillämpningen skall bli ännu mer korrekt och enhetlig.

IT-utveckling

En omfattande IT-användning är av stor vikt för åklagarorganisationens fortsatta verksamhetsutveckling. Vid årsskiftet 1999/2000 infördes ett system som gör det möjligt att kunna föra över uppgifter från polisens RAR-system till åklagarväsendets ärenderegister. Enligt Riksåklagaren bör nästa utvecklingssteg vara att hela ärendehanteringssystemet datoriseras och att åklagarna ges åtkomst till polisens datoriserade utredningsrutin DurTvå. På så sätt skulle åklagarna fortlöpande kunna få tillgång till förundersökningsmaterialet när de är förundersökningsledare. Enligt Rikspolisstyrelsen är det emellertid på grund av säkerhetsskäl ännu inte möjligt att införa en sådan ordning. Vidare har åklagarnas IT-stöd för beslutsfattande vidareutvecklats under 2000. Vid årsskiftet 2000/2001 infördes en central utskriftsrutin för underrättelse om åklagarbeslut till målsägande och misstänkta. Rutinen innebär att hela kontorsadministrationen av ca 400 000 underrättelser per år centraliserats till Rikspolisstyrelsens enhet i Kiruna, där sedan tidigare strafförelägganden skrivs ut. Åklagarkamrarna hanterade tidigare alla underrättelser. Under 2000 har även åklagarväsendets intranät Rånet vidareutvecklats till att bli en viktig informationskälla i den operativa åklagarverksamheten.

Utvecklingen av Riksåklagarens verksamhet i Högsta domstolen

Riksåklagaren eftersträvar att förstärka Riksåklagarens verksamhet i Högsta domstolen och att i så stor utsträckning som möjligt koncentrera den på de mål som har störst betydelse för det operativa åklagararbetet. Därför upprättar Riksåklagaren varje år en rättsutvecklingsplan över de frågor som bedöms ha betydelse för en enhetlig rättsutveckling. Under 2000 har Riksåklagaren fört upp flera kriminalpolitiskt viktiga frågor till Högsta domstolen om bl.a. rasistiska brott, allmänna ansvarsfrihetsgrunder och lagen (1998:408) om förbud av köp av sexuella tjänster.

Under 2000 överklagade Riksåklagaren nio mål till Högsta domstolen. För åren 1998 och 1999 var det antalet fyra respektive 16. Enligt Riksåklagaren fanns det under 2000 ett begränsat antal hovrättsavgöranden som var möjliga att

föra upp till Högsta domstolen. Det mindre antalet överklagade mål skall därför enligt Riksåklagaren inte ses som en sänkning av ambitionsnivån. Riksåklagaren har också påpekat att antalet överklagade mål inte ger en rättvisande bild av Riksåklagarens verksamhet i Högsta domstolen. En betydande del av arbetet avser mål där endast den tilltalade har överklagat hovrättens dom och Högsta domstolen därför begär att Riksåklagaren skall komma in med svarsskrivelse. Högsta domstolen avgör oftast frågan om prövningstillstånd sedan Riksåklagaren kommit in med svarsskrivelse. Under 2000 begärde Högsta domstolen sådana svarsskrivelser i 70 mål.

Utvecklingen av brottsutredningsverksamheten och samverkan mellan åklagarväsendet och polisen

Genom regeringens beslut 1996 om mål och riktlinjer för åklagarväsendets och polisens samverkan har myndigheterna i ökad utsträckning samordnat sina insatser så att de samlade resurserna kan användas mera effektivt. Samarbetet mellan myndigheterna har enligt Riksåklagaren utvecklats positivt genom flera samordnade insatser på de kriminalpolitiskt prioriterade områdena, som när det gäller den grova, organiserade och gränsöverskridande brottsligheten, mc-brottsligheten, rasistiska eller främlingsfientliga brott, våld och övergrepp mot kvinnor och barn, brott mot miljön samt ekonomisk brottslighet. Myndigheterna har dessutom fortlöpande vidtagit flera konkreta åtgärder för att effektivisera brottsutredningsverksamheten. Det gäller bl.a. utbildning och kompetensutveckling, bestämmelser om fördelningen av förundersökningsledarskapet, metoder för kvalitetssäkring av brottsutredningar samt gemensamma riktlinjer för att effektivisera den direkta handläggningen av brottsutredningar.

Utvecklingsarbetet mellan åklagarväsendet och polisen är inriktat på att finna arbetsformer och arbetsmetoder för att nå högre lagföring och kortare handläggningstider. Åklagarväsendet har i betydande omfattning medverkat i polisväsendets kompetens- och verksamhetsutveckling. Enligt Riksåklagaren har dock insatserna inte lett till några bestående förbättringar av närpolisens brottsutredningsverksamhet, eftersom många av de särskilt utbildade närpoliserna efter en tid har gått över till annan verksamhet. Därför är det enligt Riksåklagaren nödvändigt att genomföra omfattande förändringar av brottsutrednings-

verksamheten för att kunna åstadkomma bestående förbättringar av den.

Ärendeströmmingen från polisen till åklagarväsendet har sjunkit från 228 094 ärenden 1995 till 168 000 ärenden 2000. Riksåklagaren, Justitieombudsmannen, Riksdagens revisorer, Riksrevisionsverket och Granskningskommissionen i anledning av mordet på statsminister Olof Palme (SOU 1999:88) har från delvis olika utgångspunkter pekat på brister och oklarheter i brottsutredningssystemet. Kritiken har avsett bl.a. alltför långa handläggningstider, låg brottsupplärning, oklar ansvarsfördelning mellan åklagare och polis, bristande tillsyn av åklagarväsendet och polisen, internutredningsverksamheten samt kompetensförsörjningen.

Riksåklagaren har i budgetunderlaget för 2002 presenterat en övergripande modell för hur åklagarorganisationens och polisens metoder för utredning av s.k. mängdbrott – t.ex. misshandel, stöld och rattfylleri – skall kunna förnyas. Modellen innebär att polisen skall ansvara för i princip alla förstahandsåtgärder vid en brottsutredning och att åklagare i ett tidigt utredningsskede skall kunna fatta sådana lagförings- eller avskrivningsbeslut som kräver åklagarbehörighet. Dessutom bör det hos polisen inrättas en särskild funktion för ärendesortering. Den funktionen, som enligt Riksåklagaren kan bestå av en erfaren polis och en erfaren åklagare, skall inom ramen för lokala överenskommelser om förundersökningsledarskapet avgöra hur brottsutredningen skall genomföras.

Riksrevisionsverket har i en rapport till regeringen i februari 2001 redovisat en modell för ett snabbförfarande för rättsväsendets hantering av mängdbrott (Brottmålskedjan, 2001:4). Även Riksrevisionsverkets modell bygger på att det hos polisen skall finnas en funktion för ärendesortering. Den funktionen bör enligt Riksrevisionsverket uppehållas av en polis med erfarenhet av förundersökningsledning eller, efter överenskommelse mellan åklagar- och polismyndighet, en särskild beredningsåklagare. Riksåklagaren och Rikspolisstyrelsen har gemensamt utarbetat ett program för kompetensutveckling av polisiära förundersökningsledare.

I Riksåklagarens yttrande över Granskningskommissionens betänkande i anledning av brottsutredningen efter mordet på statsminister Olof Palme (SOU 1999:88) anges också en modell för utvecklingsarbetet när det gäller frågor om förundersökningsledning och ansvarsfördel-

ning mellan åklagare och polis. En framgångsrik bekämpning av framför allt den kvalificerade brottsligheten kräver enligt Riksåklagaren att åklagarna och polisen i ett tidigt skede genomför gemensamma brottsbekämpningsinsatser. Riksåklagaren och Rikspolisstyrelsen överväger hur myndigheterna skall kunna åstadkomma en närmare samverkan mellan åklagare och poliser även i det direkta utredningsarbetet. Enligt Riksåklagaren kan det ske genom att utredningsarbetet i vissa fall genomförs i gemensamma arbetsgrupper. En utgångspunkt för arbetet i sådana utredningsgrupper bör enligt Riksåklagaren vara de lokala avtalen om fördelningen av förundersökningsledningen. I budgetunderlaget för 2001 har Riksåklagaren angett att det i vissa fall kan vara rationellt att inrätta fasta åklagarledda arbetsgrupper enligt den modell som tillämpas vid Ekobrottsmyndigheten.

I december 2000 har regeringen tillsatt en beredning för rättsväsendets utveckling (dir. 2000:90). Beredningen skall bl.a. undersöka möjligheterna att förkorta den genomsnittliga genomströmningstiden från brottsanmälan till dom och straffverkställighet. En annan uppgift för beredningen är att överväga på vilket sätt brottsutredningsverksamheten kan förbättras. Beredningen skall presentera delbetänkanden efter hand som olika frågor behandlas. Senast före utgången av 2003 skall beredningen redovisa det då aktuella läget inom rättsväsendet för de frågor som ankommer på beredningen samt en plan för det fortsatta arbetet. Dessutom har regeringen i december 2000 beslutat om direktiv för en parlamentariskt sammansatt kommitté som skall granska den ordinära tillsynen av polisen och åklagarväsendet i syfte att säkerställa att medborgarnas krav på en demokratisk insyn och kontroll skall kunna tillgodoses på bästa sätt (dir. 2000:101). Kommittén skall också överväga om regleringen, organisationen och handlägningsrutinerna för brottsanmälningar och klagomål mot anställda inom polisen och åklagarväsendet uppfyller de höga krav som måste ställas på en sådan verksamhet. Utredningen skall redovisa sitt uppdrag till regeringen senast den 28 juni 2002.

Verksamhetsstyrning samt IT- och metodutveckling m.m. vid Ekobrottsmyndigheten

Ekobrottsmyndighetens verksamhet bedrivs i åklagarledda arbetsgrupper, sammansatta av åklagare, poliser, ekonomer och administrativ

personal. Som en följd av att Ekobrottsmyndigheten är en åklagarmyndighet och inte en polismyndighet är myndighetens poliser avskurna från delar av polisväsendets informationssystem. Under 2000 har arbete pågått för att åtgärda detta. En annan konsekvens är att Ekobrottsmyndigheten inte kan bedriva någon underrättelseverksamhet i den mening som avses i polisdatalagen (1998:622). Ekobrottsmyndigheten har i en skrivelse till regeringen den 2 oktober 2000 redovisat förslag till åtgärder till främjande av myndighetens fortsatta utveckling. I skrivelsen föreslås bl.a. att polisdatalagen även skall omfatta Ekobrottsmyndigheten så att den ges möjlighet att bedriva underrättelseverksamhet.

Det pågår en översyn av dessa bestämmelser, såväl inom ramen för Polisdatautredningen som inom Regeringskansliet. I avvaktan på resultatet av den översynen måste särskilda krav ställas på samverkan mellan myndigheterna för att upprätthålla en effektiv underrättelseverksamhet på ekobrottsområdet. Regeringen har därför i juni 2001 beslutat att uppdra åt Ekobrottsmyndigheten och Rikspolisstyrelsen att gemensamt dels vidareutveckla den nationella underrättelseverksamheten på ekobrottsområdet, dels tillse att polispersonal vid Ekobrottsmyndigheten får åtkomst till polisens register och IT-system. Uppdraget skall genomföras med utgångspunkt i gällande lagstiftning och skall i den del som avser underrättelseverksamheten redovisas den 1 november 2001. Den del av uppdraget som avser register- och systemåtkomst skall redovisas den 31 december 2001.

Frågan om att återföra och spåra vinning av brott har uppmärksamrats särskilt under året. En projektgrupp med representanter från Ekobrottsmyndigheten, Finanspolisen, Finansinspektionen, Tullverket och Riksskatteverket har arbetat för att hitta effektivare metoder för att identifiera hinder. Under 1999 påbörjades ett landsomfattande projekt mot s.k. karusellhandel som avslutades i juni 2000. Inom ramen för projektet har samverkan ägt rum mellan Ekobrottsmyndigheten, skattemyndigheter, kronofogdemyndigheter, Finanspolisen och utländska myndigheter. Det arbetet har bl.a. resulterat i ett utbyte av information med polis- och skattemyndigheter i övriga EU-länder som berörs av karusellhandel. Ett kontaktnät har upparbetats som fått till följd att beslut om olika tvångsme-

del, förhör m.m. i andra EU-länder kunnat genomföras snabbare och effektivare än tidigare.

Bekämpningen av grov, organiserad och gränsöverskridande brottslighet

Riksåklagaren har under de senaste åren anpassat och utvecklat åklagarnas verksamhet och organisation för att ytterligare förstärka bekämpningen av den organiserade och gränsöverskridande brottsligheten. Den 1 januari 2001 inrättade Riksåklagaren fem åklagarkammare med uppgift att bekämpa sådan brottslighet. Åklagarkamrarna är lokaliserade i Malmö, Linköping, Göteborg, Uppsala och Umeå. Sedan tidigare fanns en sådan åklagarkammare i Stockholm. Åklagarna på dessa åklagarkamrar har specialistkompetens när det gäller bekämpning av den allvarliga kriminalitet det är fråga om. Enligt Riksåklagaren skall arbetsuppgifterna vid kamrarna vara generellt inriktade på all slags kriminalitet som faller in under ansvarsområdet. Det kan gälla narkotikabrottslighet, illegal vapenhandel, människosmuggling, penningtvätt eller annan sammansatt brottslighet. En av huvuduppgifterna för dessa kamrar är att vara svenska kontaktpunkter i det Europeiska rättsliga nätverket och på så sätt samordna kontakterna mellan svenska åklagare och åklagare i EU-länderna. Nätverket består av ett antal kontaktpersoner i varje EU-land.

Åklagarna vid specialkamrarna samarbetar också med Europol och med den provisoriska enheten för rättsligt samarbete, Pro-Eurojust.

Eurojust

Enligt slutsatserna från Europeiska rådets möte i Tammerfors 1999 skall en enhet, Eurojust, med nationella åklagare och motsvarande befattningshavare inrättas före utgången av 2001. Den skall samordna internationella brottsutredningar och, i samarbete med det europeiska rättsliga nätverket, effektivisera det internationella samarbetet med ömsesidig rättslig hjälp i brottmål. Sverige presenterade i juli 1999 tillsammans med Portugal, Frankrike och Belgien två förslag till rådsbeslut, dels om inrättande av Eurojust och dels om inrättande av Pro-Eurojust. Pro-Eurojust började sin verksamhet i mars 2001 och har på kort tid etablerat sig som en effektiv samordningsenhet. Fram till augusti i år hade Pro-Eurojust handlagt ett hundratal ärenden.

Förslaget till rådsbeslut om inrättande av det permanenta Eurojust, som fortfarande förhand-

las, innebär huvudsakligen att Eurojust skall vara ett mellanstatligt samarbetsorgan utan egna befogenheter till myndighetsutövning. Eurojusts behörighetsområde skall vara grov gränsöverskridande brottslighet som berör två eller fler medlemsstater. Eurojust kommer att bestå av en nationell medlem från respektive medlemsstat som är åklagare, domare eller polis med motsvarande behörighet. De nationella medlemmarnas befogenheter styrs av nationell rätt i respektive medlemsstat. Eurojust skall kunna uppmana de nationella myndigheterna att vidta vissa åtgärder, t.ex. att delta i en internationell utredningsgrupp eller att inleda en förundersökning. Eurojust, eller en nationell åklagare som är knuten till Eurojust, kan också bistå med råd och samordnande insatser i pågående utredningar som berör flera medlemsstater. Vidare skall medlemsstaternas åklagarmyndigheter och Eurojust kunna utbyta information. Eurojust skall också kunna samarbeta och utbyta information med internationella organisationer, såsom Europol, det Europeiska rättsliga nätverket och kommissionen.

Åklagarorganisationens internationella verksamhet

Åklagarorganisationens internationella verksamhet har fortsatt att öka under 2000. Arbetet med brottsbekämpningsåtgärder inom EU:s tredje pelare har intensifierats. Riksåklagaren har liksom tidigare år deltagit i den sektorsövergripande arbetsgruppen mot organiserad brottslighet. En betydande del av Riksåklagarens EU-arbete har inriktats på Eurojust och Europeiska rättsliga nätverket.

Under våren 2001 möttes riksåklagarna i Östersjöområdet i Köpenhamn. Vid mötet deltog även en representant för EU-kommissionen. Riksåklagarna beslutade att arbetet med att uppdatera den s.k. Östersjömanualen skall fortsätta. Expertgruppen för frågor om människohandel och sexuellt utnyttjande av kvinnor och barn skall omvandlas till ett informellt nätverk med representanter som har operativ erfarenhet av frågorna. Sverige kommer att samordna nätverkets arbete. Expertgruppen för miljöbrottsbekämpning fick mandat att fortsätta sitt arbete, som skall fokuseras på frågor om oljeutsläpp i Östersjön och handel med utrotningshotade arter.

Riksåklagaren har under 2000 följt Europarådets arbete med att ta fram rekommendationer om åklagarrollen i straffrättsystemet. Ministerrådet antog i oktober förra året rekommendatio-

ner som innehåller centrala principer på området, t.ex. relationen mellan åklagare och regeringsmakten och principen om åklagarens och den tilltalades likställighet (equality of arms).

Under förra året fortsatte Riksåklagaren, i enlighet med uppdrag från Justitiedepartementet, att koordinera och genomföra Sveriges åtagande i Europarådsprogrammet Octopus II. Programets övergripande ämnesområden var bekämpning av organiserad brottslighet och korruption. Det riktade sig huvudsakligen till de tidigare sovjetrepublikerna och länder i Central- och Östeuropa.

Riksåklagaren har förstärkt de centrala resurserna för internationellt utvecklingssamarbete på rättsområdet. Avsikten är att utveckla verksamheten och införa rutiner för en effektiv styrning med full kostnadstäckning. Det övergripande målet för Riksåklagarens verksamhet på det här området är att stärka rättsstaten i samarbetsländerna genom en förbättrad brottsbekämpning och en utvecklad åklagarroll. Under förra året genomfördes eller inleddes sex projekt med inriktning på Estland och Lettland. Projekten har bestått av seminarier om kriminalpolitik, olika styrmedel för prioriterad brottsbekämpning, åklagarrollen under en förundersökning samt ekonomisk brottslighet.

Under 2000 avslutade Riksåklagaren pilotprojektet Utbildning för åklagare i Bosnien-Hercegovina. Syftet med projektet var att introducera en västeuropeisk åklagarroll samt pröva en svensk modell för utbildning av åklagare.

Ekobrottsmyndighetens internationella arbete

Ekobrottsmyndigheten har under 2000 ytterligare utvecklat kontakterna med de ekobrottsbekämpande myndigheterna i övriga nordiska länder. Myndigheten har också aktivt deltagit i det arbete som pågår på det straffrättsliga området inom EU och Europarådet. Genom deltagandet kan myndigheten påverka utvecklingen när det gäller bekämpningen av ekonomisk brottslighet. Vidare deltar myndigheten bl.a. i projekt för utbildning av åklagare i Estland, Lettland och Litauen. Dessutom har myndigheten tillsammans med Riksåklagaren arbetat fram ett förslag till utbildning för åklagare i Bosnien-Hercegovina.

Ekobrottsmyndigheten har från och med den 1 juli 2000 – då EU-bedrägeridelegationen upphörde – tagit över det nationella ansvaret för att samordna åtgärderna i Sverige mot bedrägerier,

andra oegentligheter och ineffektiv hantering av EU-relaterade medel i landet. I mars 2001 inrättades ett samverkansorgan (EU-bedrägerirådet) som Ekobrottsmyndigheten har kanslifunktionerna för. Organet har representanter från bl.a. de myndigheter som hanterar sådana medel i Sverige.

I och med att EU-bedrägeridelegationen upphörde tog Ekobrottsmyndigheten också över delegationens uppgift som nationellt kontaktorgan i förhållande till EU-kommissionens bedrägeribekämpningsorgan, OLAF.

Analys och slutsatser

Åklagarorganisationen

Regeringen bedömer att åklagarorganisationens verksamhetsresultat under de senaste åren visar på en positiv utveckling. De mål som slagits fast för verksamheten har i stort sett uppfyllts. Regeringen anser att åklagarorganisationens system för kontroll och uppföljning av verksamheten förbättrar möjligheterna att effektivisera åklagarverksamheten. Det är också positivt att ärendebalanserna minskade. Att åklagarnas genomströmningstider minskade och att lagföringen fortfarande var förhållandevis hög är särskilt positivt. Antalet inkomna ärenden har minskat under åren 1996–2000.

Det är också positivt att åklagarorganisationen sedan flera år bedriver ett ambitiöst utvecklingsarbete, bl.a. i nära samarbete med polisen, för att nå ännu bättre resultat i brottsbekämpningen. Det är emellertid angeläget att åklagarorganisationen tillsammans med polisen vidtar ännu mera kraftfulla och omedelbara åtgärder för att förbättra och effektivisera brottsutredningssystemet.

Riksåklagaren har i en övergripande modell för hanteringen av mängdbrott föreslagit att åklagare i större utsträckning bör få möjlighet att i nära samarbete med kvalificerade poliser avgöra hur utredningarna i dessa ärenden skall genomföras. Regeringen bedömer att det är av stor vikt för brottsutredningsverksamheten att det för närpolisens utredningsverksamhet finns kvalificerade befattningshavare med en sådan funktion. Därför anser regeringen att det är angeläget att åklagarorganisationen och polisen fortsätter att överväga hur den funktionen kan utformas på bästa sätt. Enligt regeringens bedömning bör det finnas utrymme för att pröva olika modeller på

olika håll i landet, beroende på hur de lokala förutsättningarna varierar.

Åklagarorganisationen har också i fortsättningen en viktig roll när det gäller att medverka i framför allt polisens lokala utvecklingsarbete för att generellt sett höja den polisiära förundersökningskompetensen. Enligt regeringens uppfattning är detta av stor vikt för att polisen på sikt skall kunna ges ett utökat förundersökningsansvar för enkla och medelsvåra brott.

Dessutom är det angeläget att åklagarorganisationen och polisen fortsätter sitt gemensamma utvecklingsarbete för att utarbeta ännu effektivare och rationellare arbetsmetoder för bekämpningen av den mest kvalificerade kriminaliteten.

Det är positivt att åklagarorganisationen målmedvetet har genomfört stora satsningar i syfte att förbättra möjligheterna att kunna möta den grova och gränsöverskridande brottsligheten.

Ekobrottsmyndigheten

Ekobrottsmyndighetens verksamhetsresultat visar huvudsakligen på en positiv utveckling där de mål som ställts upp för verksamheten i princip har uppfyllts. Resultaten visar också att själva arbetsformen – med åklagare, poliser och ekonomer i nära samarbete – är framgångsrik. Det är viktigt att den positiva utvecklingen med en ökad lagföring och minskade balanser fortsätter. Samtidigt är det angeläget att myndigheten närmare analyserar utvecklingen med längre genomströmningstider och vidtar åtgärder för att vända denna utveckling. Det är viktigt ur ett medborgarperspektiv och ger bättre möjlighet att öka lagföringsandelen.

Det är positivt att myndigheten under året speciellt har uppmärksammat frågan om att återföra och spåra vinning av brott. Det är av stor vikt det angelägna arbetet fortsätter.

Ekobrottsmyndigheten bedriver ett ambitiöst arbete med att pröva olika arbetsmetoder i den operativa verksamheten. Syftet är att effektivisera verksamheten särskilt när det gäller enkla och medelsvåra ekobrottsärenden. Det är enligt regeringens bedömning angeläget att myndigheten noga följer upp och utvärderar resultatet av sitt utvecklingsarbete. Enligt Ekobrottsmyndigheten bör verksamhetsresultatet kunna bli ännu bättre genom de nya arbetsmetoder som nu utarbetas. En effektiv hantering av de enkla och medelsvåra ärendena medför också att ytterligare resurser kan frigöras till de mest komplicerade ärendena.

De nationella stabsfunktionerna (staben) har successivt byggts upp sedan Ekobrottsmyndigheten inrättades. Mot bakgrund av hur staben nu är uppbyggd finns det enligt regeringens bedömning förutsättningar för att verksamheten skall kunna vidareutvecklas på ett ändamålsenligt sätt.

Sedan EU-bedrägeridelegationen avvecklade sin verksamhet ansvarar Ekobrottsmyndigheten sedan den 1 juli 2000 för samordningen av de nationella åtgärderna mot EU-bedrägerier m.m. Verksamheten har nu kommit igång bl.a. genom inrättandet av EU-bedrägerirådet. Regeringen kommer att noga följa den fortsatta utvecklingen av denna verksamhet.

Ekobrottsmyndigheten fattade i maj 2001 beslut om en organisationsöversyn. Översynen skall genomföras i form av en särskild utredning och skall behandla hela myndigheten. Regeringen anser att initiativet är bra. De tidigare erfarenheter som har gjorts om organisation och arbets sätt kommer att kunna beaktas och därmed bidra till att finna en organisationsform som bäst tillgodoser de krav som kan ställas på Ekobrottsmyndigheten.

4.6.3 Domstolsväsendet

Det övergripande målet för domstolsväsendet är att avgöra mål och ärenden på ett rättssäkert och effektivt sätt.

Den långsiktiga inriktningen för domstolarna är att genomströmningstiderna skall minska för samtliga mål- och ärendekategorier samt att mål- och ärendebalansernas åldersstruktur skall förbättras.

För att kunna göra en bedömning av om mål och ärenden avgjorts på ett rättssäkert och effektivt sätt bör hänsyn tas till en rad faktorer. En del faktorer är lätta att mäta medan andra faktorer, t.ex. kvalitet, är svårare att mäta. De faktorer som i dag är möjliga att mäta och följa upp för att möjliggöra en bedömning av resultatet är t.ex.

- antalet inkomna, avgjorda och balanserade mål
- omloppstider och balansernas åldersstruktur
- överklagande- och ändringsfrekvenser

Även tillgången på personal och personalsammansättningen är intressant att följa och har betydelse för resultatet.

Resultat i förhållande till uppsatta verksamhetsmål
År 2000 var andra året som regeringen för olika målkategorier fastställde verksamhetsmål för hovrätterna, kammarrätterna, tingsrätterna och länsrätterna. Verksamhetsmålen avser medianåldern för under året avgjorda mål samt andelen balanserade mål som vid årets utgång är äldre än

sex respektive tolv månader i förhållande till genomsnittligt antal inkomna mål inom målkategorierna under de senaste fyra verksamhetsåren. För de allmänna förvaltningsdomstolarna har skattemål och socialförsäkringsmål valts ut eftersom dessa målkategorier är de mest förekommande vid de allmänna förvaltningsdomstolarna.

Tabell 4.8 Tingsrätternas, hovrätternas, länsrätternas och kammarrätternas samlade resultat

Källa: Domstolsverket

Domstolsslag/Målkategori	Medianålder avgjorda mål (månader)			Andel balanserade mål äldre än 6 månader ¹			Andel balanserade mål äldre än 12 månader ¹		
	Mål	Resultat 2000	Resultat 1999	Mål	Resultat 2000	Resultat 1999	Mål	Resultat 2000	Resultat 1999
Tingsrätter									
– FT-mål	2,0	2,5	2,5	8%	5%	5%	3%	2%	1%
– Övriga tvistemål exkl. familjemål	4,0	4,6	4,8	30%	35%	34%	18%	21%	20%
– Brottmål exkl. notarie mål	2,0	2,3	2,4	10%	14%	13%	5%	7%	6%
Hovrätter									
– Tvistemål	5,0	7,0	6,6	40%	36%	40%	15%	17%	20%
– Brottmål	3,0	3,3	3,2	10%	15%	14%	3%	4%	4%
Länsrätter									
– Skattemål	8,0	9,8	13,0	50%	51%	60%	25%	27%	37%
– Socialförsäkringsmål	6,0	4,8	5,8	10%	19%	18%	5%	6%	7%
Kammarrätter									
– Dispensfrågan i mål där prövningstillstånd krävs	3,0	2,8	3,1						
– Skattemål	6,0	16,3	15,6	50%	116%	123%	25%	72%	67%
– Socialförsäkringsmål	4,0	8,1	11,1	20%	28%	46%	10%	11%	24%

¹ Antal mål > sex resp. tolv månader / genomsnittligt antal inkomna mål inom målkategorierna under de senaste fyra verksamhetsåren.

Domstolarna har tillsammans uppnått fem av de 28 uppsatta målen. Härutöver har resultatet förbättrats för elva av målen. Resultatet för övriga mål är oförändrat eller marginellt försämrade.

Tingsrätterna har uppnått två av de nio verksamhetsmålen. Tingsrätterna har förbättrat medianåldern för avgjorda mål men samtidigt har åldersstrukturen på balanserade mål delvis försämrats. Förändringarna är emellertid närmast marginella och resultaten ligger överlag väldigt nära uppsatta mål.

Hovrätterna har gemensamt uppnått ett av sex verksamhetsmål. Medianåldern för avgjorda mål i hovrätterna har försämrats något samtidigt som åldersstrukturen på balanserade mål delvis har förbättrats. Även för hovrätterna är förändringarna närmast marginella och resultatet ligger förhållandevis nära uppsatta mål.

Resultatet varierar emellertid mellan enskilda hovrätter. Jämfört med år 1999 är resultatet såvitt det avser antalet hovrätter som uppnått respektive mål oförändrat.

Länsrätterna har även i år uppnått verksamhetsmålet för medianåldern för avgjorda socialförsäkringsmål och därtill markant minskat medianåldern för avgjorda skattemål. Vidare har åldersstrukturen på balanserna, med undantag för ett verksamhetsmål, förbättrats. Resultatet ligger förhållandevis nära uppsatta mål. Förbättringen vid länsrätterna följer av att särskilda insatser gjorts för att avarbeta balanser och ett samarbete mellan domstolarna samtidigt som måltillströmningen fortsätter att minska.

Även beträffande länsrätterna varierar resultatet mellan enskilda domstolar. Vid en jämförelse med resultatet för år 1999 så är det betydligt fler länsrätter som i år har uppnått uppsatta mål.

Kammarrätterna har uppnått verksamhetsmålet för dispensfrågan. Kammarrätterna har därtill förbättrat resultatet för fyra av sju verksamhetsmål. Kammarrätterna ligger emellertid beträffande fem av sju verksamhetsmål förhållandevis långt ifrån uppsatta mål.

Även beträffande kammarrätterna varierar resultatet mellan enskilda domstolar. Vid en jämförelse med 1999 är det emellertid fler kammarrätter som i år har uppnått uppsatta mål.

Högsta domstolen och Regeringsrätten fick av regeringen i uppdrag att själva fastställa verksamhetsmålen för vissa mål- och ärendekategorier.

Verksamhetsmålen skulle även för dessa domstolar avse medianåldern för under året avgjorda mål, men till skillnad från övriga domstolskategorier skulle verksamhetsmålet för balanserade mål anges som antalet balanserade mål som vid årets utgång var äldre än sex respektive tolv månader.

Tabell 4.9 Högsta domstolens och Regeringsrättens målluppfyllelse

Källa: Domstolsverket

Domstolsslag/Målkategori	Medianålder avgjorda mål (månader)			Antal balanserade mål äldre än 6 månader			Antal balanserade mål äldre än 12 månader		
	Mål	Resultat 2000	Resultat 1999	Mål	Resultat 2000	Resultat 1999	Mål	Resultat 2000	Resultat 1999
Högsta domstolen¹									
– <i>Dispensfrågan</i>	2,0	2,0	2,0	300	127	330	50	37	140
– <i>Twistemål</i>	3,0	3,0	3,0	200	110	202	100	61	104
– <i>Brottmål</i>	1,0	1,0	1,0	65	32	66	25	17	25
– <i>Övriga mål</i>	2,0	2,0	2,0	250	160	258	130	79	135
Regeringsrätten									
– <i>Dispensfrågan</i>	8,5	8,6	10,2						
– <i>Skattemål</i>	16,5	10,1	12,7	2001	2050	2001	915	1350	915
– <i>Socialförsäkringsmål</i>	11,5	13,1	13,3	1559	1643	1559	685	798	685
– <i>Övriga mål</i>	5,4	6,9	7,9	1861	1252	1323	1032	624	709

¹ Högsta domstolen: Uppgift om medianåldern för tvistemål, brottmål och övriga mål gäller tiden fram till dispensfrågans avgörande. Uppgifterna om antal balanserade mål gäller samtliga mål.

Högsta domstolen har uppnått samtliga uppsatta mål. Medianåldern för avgjorda mål är oförändrad. Beträffande äldre balanserade mål har domstolen med något undantag i stort sett halverat antalet mål i balans. I en jämförelse med 1999 framgår också att domstolen i flera fall har skärpt nivån på de verksamhetsmål som satts upp för 2000 när det gäller målb balansens åldersfördelning.

Regeringsrätten har uppnått ett av uppsatta mål för medianåldern för avgjorda mål och i övrigt förbättrat resultatet. Verksamhetsmålen har uppnåtts beträffande andelen mål äldre än sex respektive tolv månader tillhöriga måltypen övriga mål. Beträffande resterande mål har resultatet försämrats.

Analys och slutsatser

De verksamhetsmål som regeringen fastställt för tingsrätterna, länsrätterna, hovrätterna och kammarrätterna beträffande medianåldern för avgjorda mål har uppfyllts för socialförsäkringsmål vid länsrätterna och dispensfrågan i kammarrätterna. Tingsrätterna, hovrätterna och länsrätterna ligger väldigt nära uppsatta verksamhetsmål i övrigt. I fråga om medianåldern för skattemål och socialförsäkringsmål vid

kammarrätterna är det större skillnad mellan verksamhetsmål och resultat.

Avseende verksamhetsmålen för högsta andelen äldre balanserade mål har dessa uppfyllts av tingsrätterna för FT-målen och av hovrätterna för tvistemål äldre än sex månader. I övrigt ligger tingsrätterna, hovrätterna och länsrätterna förhållandevis nära uppsatta mål. Däremot är det större avvikelser mellan verksamhetsmålen för balanserna och resultaten vid kammarrätterna.

Vid en jämförelse med resultatet för år 1999 så kan det konstateras att länsrätterna och kammarrätterna har förbättrat resultatet avsevärt. Arbetsläget vid framförallt kammarrätterna är emellertid fortfarande ansträngt. En annan aspekt är att det överlag föreligger stora skillnader mellan de enskilda domstolarnas resultat. Det är viktigt att arbetet med balanserna fortsätter och att särskilt kammarrätternas arbetsituation kommer i fokus. I den delen bör noteras att avarbetning av balanser med gamla mål tenderar att medföra en höjd medianålder på avgjorda mål. Inom en överskådlig framtid bör emellertid arbetsituationen kunna förbättras.

Högsta domstolen har i princip uppfyllt samtliga sina mål. Regeringsrätten har uppfyllt målen för medianåldern för avgjorda skattemål och för

andelen balanserade övriga mål äldre än sex respektive tolv månader. Resterande mål har inte uppfyllts.

Sammantaget får domstolarna anses ha uppfyllt målet att avgöra mål och ärenden på ett rättssäkert sätt.

Domstolarna kan dock, mot bakgrund av föreliggande variationer mellan enskilda domstolar och arbetsläget i kammarrätterna, inte anses helt ha uppfyllt målet att avgöra mål och ärenden på ett effektivt sätt. Enligt regeringens bedömning är resursförstärkningar – som domstolarna också erhållit – inte tillräckliga för att avhjälpa dessa problem, utan det är också nödvändigt med fortsatta förändringar av organisation, arbetsformer och regelverk. Det utvecklingsarbete som Domstolsverket påbörjat tillsammans med domstolarna måste därför ges goda förutsättningar att bedrivas vidare med kraft.

Domstolsverket har under 2000 och våren 2001 haft regeringens uppdrag att granska om mål och ärenden i domstolarna har ökat i svårighet och komplexitet de senaste åren. I sina slutsatser anför Domstolsverket, vad avser tingsrätterna, att såväl brottmålen som tvistemålen blivit svårare och mer komplexa. Antalet inkomna mål har minskat de senaste åren samtidigt som förhandlingstiderna har ökat. En anledning till ökningen av förhandlingstiderna är förändringar i målstockens sammansättning (andelen stora mål har ökat) och en ökad argumentering i målen. Därutöver tvingas tingsrätterna att pröva allt fler frågor under rättegången i form av särskilt uppsatta beslut. Även i hovrätterna bedöms målens svårighetsgrad och komplexitet ha ökat, vilket bl.a. följer av att förhandlingstiderna har ökat. Vad avser länsrätterna har antalet måltyper ökat och ett antal lagändringar, bl.a. beträffande taxering, körkort, psykiatrisk vård och socialförsäkringarna påverkat måltillströmningen. Mål av masskaraktär och mål som kan avgöras av en domare har minskat. Inslaget av muntliga förhandlingar har ökat och ombud förekommer oftare. Sammantaget görs bedömningen att det genomsnittliga målet har blivit svårare och mer arbetskrävande. Kammarrätternas arbetsbelastning bedöms i stort sett vara konstant under åren, även om skattemålen blivit mer arbetskrävande.

Resultatet från 2000 visar att en fortsatt satsning på avarbetning av balanser, främst i förvaltningsdomstolarna, tillsammans med ett fortsatt reformarbete kommer att få genomslag när det

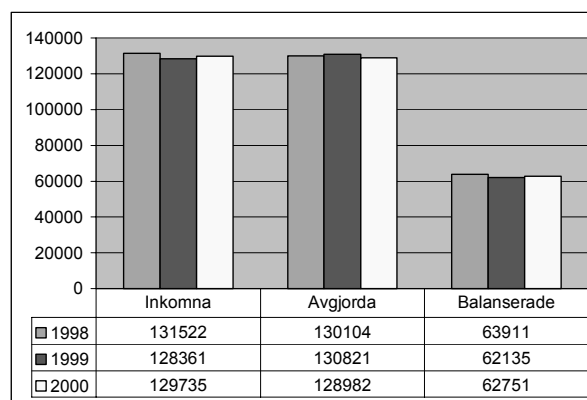
gäller genomströmningstiderna och balansernas åldersstruktur i domstolarna, vilket i förlängningen leder till ett för medborgarna mer effektivt och rättssäkert domstolväsende. Vidare visar Domstolsverkets granskning av målens svårighetsgrad och komplexitet på ett fortsatt behov av reformarbete.

Som nämnts inledningsvis var år 2000 det andra året som regeringen fastställde verksamhetsmål för domstolarna. I årsredovisningen framhålls att denna form av mål och resultatstyrning i huvudsak uppfattats positivt av domstolarna själva. Det finns också ett intresse i domstolarna av att verksamhetsmålen utvecklas ytterligare. Regeringen ser verksamhetsmålen främst som ett uttryck för medborgarperspektivet i reformarbetet. Syftet är att söka nå mål som från olika utgångspunkter framstår som rimliga men som samtidigt kan fungera som en modell för uppföljning av de resultat som reformarbetet syftar till. Arbetet med denna form av verksamhetsmål är ännu i sin linda. I regleringsbrevet för 2001 utvecklades verksamhetsmålen i förhållande till målen för budgetåret 2000. Regeringen avser att i det fortsatta budgetarbetet under kommande år återkomma till verksamhetsmålen och överväga i vilken omfattning dessa bör förändras.

De allmänna domstolarna

Resultat tingsrätterna

Diagram 4.2 Tingsrätternas målutveckling 1998–2000

Källa: Domstolsverket

Analys och slutsatser

Lagändringar har skett under de senaste åren som påverkat antalet inkomna mål, bl.a. utvidgade möjligheter till strafföreläggande, ändringar i familjelagstiftningen och i rättshjälpslagen. Vidare har arbetet i tingsrätterna präglats av förbere-

dels och planering inför omorganisationen av inskrivningsmyndigheterna och bouppteckningsverksamheten. Personalstyrkan har minskat med drygt 120 personer eller med ca 4 %. Minskningen är främst hänförlig till den icke rättsutbildade personalen.

Som framgår av diagrammet har det totala antalet inkomna mål ökat något under året. Detta är ett trendbrott eftersom det är första gången sedan 1993 som antalet inkomna mål har ökat. Antalet avgjorda har minskat medan antalet mål i balans har ökat något. Samtliga förändringar är emellertid att betrakta som närmast marginella.

Twistemålen utgör drygt hälften av antalet inkomna respektive avgjorda mål. Det finns emellertid skillnader mellan tillströmningen av tvistemål och brottmål. Antalet inkomna brottmål ökade med drygt 2 100 mål. Det är s.k. övriga brottmål som ökat medan brottmål som kan avgöras med en notarie som ordförande har minskat. Ökningen beror sannolikt på en ökad aktivitet hos polis- och åklagarmyndigheterna. Antalet avgjorda brottmål har minskat om än högst marginellt. Såväl inkomna som avgjorda tvistemål har fortsatt att minska under perioden. Minskningen av antalet inkomna tvistemål hänför sig huvudsakligen till de s.k. FT målen, dvs. mål där yrkat belopp ej överstiger ett halvt basbelopp och där målet alltid avgörs av en ensam domare. Antalet ordinära tvistemål har varit oförändrat. Att antalet FT mål har minskat har delvis sin förklaring i att färre antal fordringsmål har överlämnats från kronofogdemyndigheterna.

Under året har särskilda medel avdelats för att stödja tingsrätter som haft besvärliga målbalanser. Enligt Domstolsverket har tillskottet av extraresurser givit ett bra resultat och att antalet balanserade tvistemål har minskat. Även åldersstrukturen på balanserade mål – främst tvistemål – har förbättrats. Detta har samtidigt lett till att omloppstiden ökat något under året.

För första gången har domstolarna redovisat andelen balanserade mål där handläggningen är beroende av omständigheter som står utanför domstolarnas kontroll. Av balanserade tvistemål utgör denna andel ca 10 %. Motsvarande siffra för brottmålen var drygt 22 %.

Antalet inkomna mål till miljödomstolarna har ökat betydligt under 2000, från 987 till 1 471 stycken mål. Bidragande orsak här till är att ett stort antal mål anhängiggjordes enligt äldre reg-

ler före den nya miljöbalkens ikraftträdande den 1 januari 1999. Utvecklingen under 2000 kan därför delvis ses som en återhämtning till en tidigare nivå. En annan orsak till målökningen är att den nya miljöbalken innefattar en skärpning av regelverket beträffande miljöfarlig verksamhet, vilket också lett till en ökning av antalet inkomna mål.

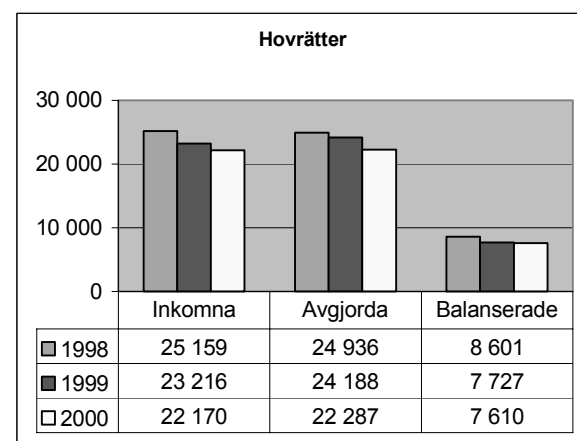
Antalet inkomna mål under 2000 torde rätt väl återspegla kommande målnivå vid miljödomstolarna. Dock kommer med all sannolikhet en ökning att ske beträffande vattenmålen. Antalet inkomna mål om vattenverksamhet ligger för närvarande avsevärt under genomsnittet för vattenmål för de senaste tio åren, något som inte motsvaras av någon nedgång i aktiviteterna i samhället.

Av den tid som lades ner på mål och ärenden vid tingsrätterna under 2000 åtgick cirka en fjärdedel av tiden till ärenden. Kategorin ärenden består av ärenden till inskrivningsmyndigheterna (IM), konkurser, allmänna domstolsärenden samt bouppteckningsärenden. Sammantaget kom det in mer än 1 130 000 sådana ärenden under året. Den största gruppen utgörs av fastighetsinskrivningsärenden med drygt 840 000 ärenden.

Regeringen gör den bedömningen att arbetsläget i stort sett är oförändrat för tingsrätterna. Med beaktande av det intensiva reformarbete som samtidigt tyngt verksamheten under året är resultatet bra.

Resultat hovrätterna

Diagram 4.3 Hovrätternas målutveckling 1998–2000

Källa: Domstolsverket

Analys och slutsatser

Antalet inkomna, avgjorda och balanserade mål hos hovrätterna har fortsatt att minska under

året. Minskningen speglar i allt väsentligt måltillströmningen i tingsrätterna.

Under 2000 har antalet anställda i hovrätterna minskat med ca 3 % av den totala personalstyrkan. Det är främst antalet icke ordinarie domare som har minskat.

Samtliga hovrätter har under 2000 påbörjat eller förberett en försöksverksamhet med nya arbetsformer. Avsikten är att effektivisera arbetet bl.a. genom att arbeta med större avdelningar och att utveckla beredningsstödet för de ordinarie hovrättsdomarna. Försöksverksamheten har krävt en del resurser för planering och genomförande. Någon rationalisering av verksamheten till följd av försöksverksamheten har därför inte kunnat realiseras redan under 2000.

Det finns i målstatistiken ett antal indikatorer som kan ge information om hur den samlade arbetsbelastningen har utvecklats, exempelvis förekomsten av tolkar, andelen mål som avgjorts efter huvudförhandling, andelen mål som omfattas av prövningstillstånd och förhandlingstiden i tvistemål. Dessa indikatorer uppvisar emellertid inte några större förändringar.

Däremot har den genomsnittliga förhandlingstiden i brottmål ökat. Antalet brottmål med betydligt längre förhandlingstid än genomsnittet (fler än 12 timmar) har, efter en minskning under 1999, ökat med 50 till 167 under år 2000. Den totala förhandlingstiden i hovrätterna har under året ökat med ca 10 % från knappt 18 000 till drygt 20 000 timmar. Det är endast förhandlingstiden i brottmål som har ökat.

Antalet avgjorda mål i hovrätterna har under 2000 minskat med ca 8 % men från arbetsbelastningssynpunkt uppvägs detta av att brottmålen har blivit mer arbetskrävande. Ökningen av den totala förhandlingstiden tyder på detta.

Antalet balanserade tvistemål vid hovrätterna har minskat med cirka 6 %. Andelen avgjorda tvistemål (utom gemensamma ansökningar om äktenskapsskillnad) och fastighetsmål i tingsrätterna som överklagats till hovrätt har under treårsperioden 1998–2000 varierat mellan 6,7 och 7,0 %. Motsvarande uppgift för brottmål har under samma period varierat mellan 12,8 och 13,2 %. Ändringsfrekvensen beträffande tvistemålen var under motsvarande period 23, 25 respektive 25 %. Motsvarande ändringsfrekvens för brottmål var under samma period 31, 33 respektive 32 %.

Såväl andelen överklagade mål till hovrätterna som andelen underrättsavgöranden som ändrats

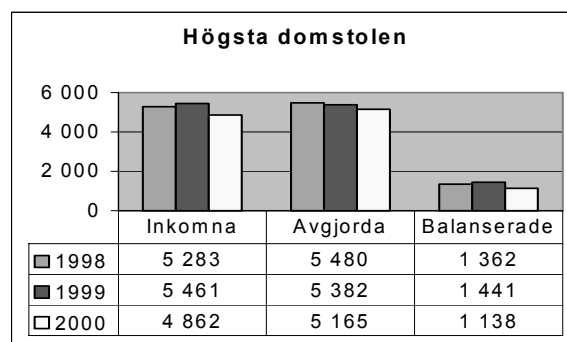
av hovrätten har sålunda varit i huvudsak oförändrad under de senaste åren.

För första gången har domstolarna redovisat antalet balanserade mål där handläggningen är beroende av omständigheter som står utanför domstolarnas kontroll. Beträffande hovrätterna är det ett förhållandevis litet antal mål som kan hänföras till den kategorin.

Den samlade arbetsbelastningen i hovrätterna bedöms under 2000 ha varit minst lika stor som under året dessförinnan. Sammantaget gör regeringen den bedömningen att hovrätterna har visat ett bra resultat.

Resultat Högsta domstolen

Diagram 4.4 Högsta domstolens målutveckling 1998–2000

Källa: Domstolsverket

Analys och slutsatser

Ökningen under flera år av antalet inkomna mål till Högsta domstolen övergick under 2000 i en målminskning på 600 mål vilket innebär en minskning med 11 %. Till viss del (ca 150 mål) sammanhänger målminskningen med att vissa inkomna skrivelser i större utsträckning än tidigare handläggs som administrativa ärenden i stället för som mål. Antalet avgjorda mål har också minskat men i mindre grad än antalet inkomna. Minskningen är delvis en följd av ordningen för handläggningen av nyss nämnda skrivelser. Domstolen har minskat målbalansen med ca 300 mål eller med drygt 20 %.

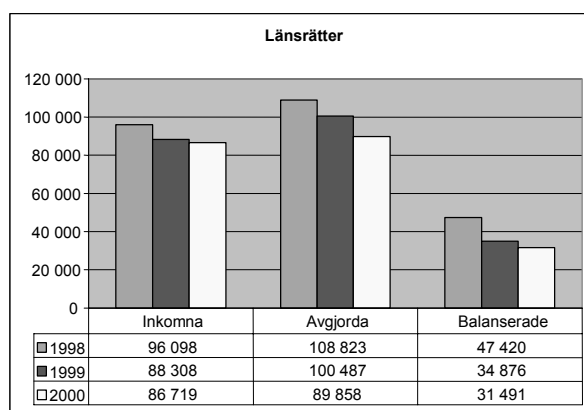
Andelen avgjorda tvistemål i hovrätterna som överklagats till Högsta domstolen har under treårsperioden 1998–2000 varit 22–23 %. Motsvarande andel för brottmål var under samma period 18–19 %. Överklagandefrekvensen till Högsta domstolen i tvistemål och brottmål har sålunda varit i stort sett oförändrad under de senaste tre åren. Av antalet avgjorda mål meddelades prövningstillstånd i 122 mål. Såväl antalet som andelen mål i vilka prövningstillstånd lämnats har minskat under treårsperioden.

Personalstyrkan har minskat med fyra personer eller med ca 4 %.

De allmänna förvaltningsdomstolarna

Resultat länsrätterna

Diagram 4.5 Länsrätternas målutveckling 1998–2000

Källa: Domstolsverket

Analys och slutsatser

Som framgår av diagrammet har antalet inkomna mål minskat med knappt 10 % under treårsperioden. Minskningen under är också till stor del en följd av de ändringar i socialtjänstlagen som genomfördes under 1998.

Under perioden har antalet avgjorda mål minskat med drygt 17 %. Minskningen med närmare 19 000 avgjorda mål under perioden 1998–2000 beror delvis på att antalet förhållandevis enkla mål minskat. Detta visar sig bl.a. genom att antalet mål där notarier fungerat som rättens ordförande vid avgörandet minskat. Den fortsatta satsningen på att minska balanserna av äldre skatte- och socialförsäkringsmål har även under år 2000 tagit stora resurser i anspråk, vilket resulterat i minskad avverkning av andra måltyper.

Balanserna vid länsrätterna har minskat kraftigt under senare år och åldersstrukturen har förbättrats betydligt. En bidragande orsak till det förbättrade balansläget är den under senare år vikande måltillströmningen, den ökade satsningen på att avarbeta äldre mål samt samarbetet mellan vissa länsrätter. Samtidigt har personalstyrkan minskat med 40 personer eller med drygt 4 %.

Åtskilliga domstolar har inlett försök med nya arbetsformer, exempelvis med arbetslag men också med olika former av samarbete mellan en-

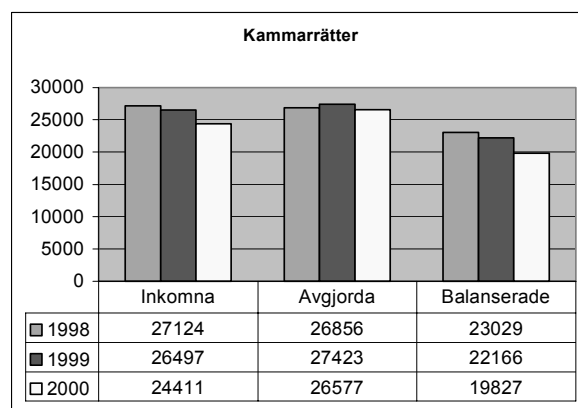
skilda domare. En stor del av målen i förvaltningsdomstolarna är av förturskaraktär medan en stor målgrupp som exempelvis skattemål inte är det. Det är därför av särskilt intresse att finna arbetsformer som så långt som möjligt möjliggör att förtursmål handläggs med erforderlig skyndsamtet utan att handläggningen av andra mål fördröjs. Såvitt Domstolsverket erfarit är erfarenheterna mycket goda av de nya arbetsformer som nu prövas.

För första gången har domstolarna redovisat antalet balanserade mål där handläggningen är beroende av omständigheter som står utanför domstolarnas kontroll. Beträffande skattemålen är andelen drygt 8 %. Såvitt avser socialförsäkringsmålen är motsvarande andel ca 5 %.

Länsrätterna har gjort ett bra resultat. Årets resultat ger vid handen att genomströmningstiderna och balansläget vid länsrätterna kommer att kunna förbättras ytterligare.

Resultat kammarrätterna

Diagram 4.6 Kammarrätternas målutveckling 1998–2000

Källa: Domstolsverket

Analys och slutsatser

Tendensen med ett minskat antal inkommande mål håller i sig. Under året har det kommit in cirka 2 000 färre mål än under föregående år. Det är framförallt skattemål och mål enligt socialtjänstlagen som har blivit färre. Däremot har antalet mål enligt psykiatrilagstiftningen och tvångsvårdslagstiftningen ökat. Personalstyrkan har i stort sett varit oförändrad.

Även antalet avgjorda mål har minskat. Minskningen är förhållandevis liten, drygt 3 %. Antalet avgjorda skattemål har emellertid ökat med knappt 5 %.

Kammarrätternas samlade målbilans har minskat något under året. Därtill har ålders-

strukturen på balanserna förbättrats med undantag för andelen balanserade skattemål äldre än tolv månader. Fortfarande finns dock många äldre mål kvar i balans. Åldersstrukturen på balanserade mål varierar mellan kammarrätterna.

Av samtliga avgjorda mål i länsrätterna överklagades 24,5 % till kammarrätterna. Under år 2000 har 40 % av de avgjorda skattemålen överklagats till kammarrätt. Denna nivå innebär också att överklagandefrekvensen i skattemål fortsätter att stiga. En förklaring härtill kan vara länsrätternas insatser för att nedbringa sina balanser av äldre och tyngre skattemål.

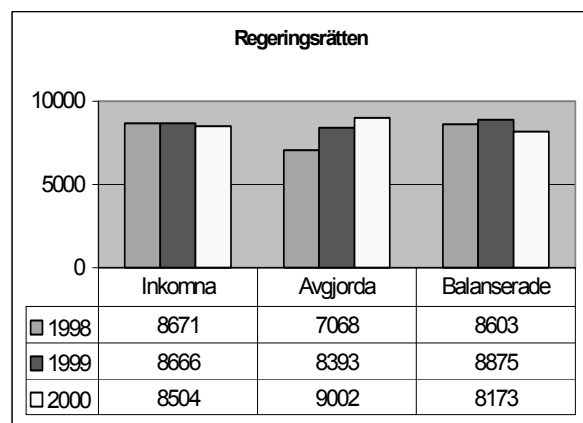
Av samtliga mål som kammarrätterna avgjorde i sak under året skedde ändring i 29 % av målen. Nivån är därmed i stort sett oförändrad i förhållande till 1999 och 1998. Om ändringsfrekvensen ställs i relation till samtliga mål som kammarrätterna avgjorde under året, dvs. inklusive mål där prövningstillstånd inte meddelades sjunker ändringsfrekvensen till ca 15 %.

För första gången har domstolarna redovisat antalet balanserade mål där handläggningen är beroende av omständigheter som står utanför domstolarnas kontroll. Andelen skattemål uppgår till ca 5 % av det totala antalet balanserade skattemål. Motsvarande siffra för socialförsäkringsmålen är knappt 2 %.

Kammarrätterna har minskat målbalserna och också förbättrat ålderstrukturen på dessa. Tendensen är således positiv men resultatet är inte tillfredsställande.

Resultat Regeringsrätten

Diagram 4.7 Regeringsrättens målutveckling 1998–2000

Källa: Domstolsverket

Analys och slutsatser

Antalet inkomna mål till Regeringsrätten är så gott som oförändrat i förhållande till 1999. Anta-

let inkomna skattemål har ökat något vilket fått till följd att andelen skattemål också har ökat.

Under 2000 avgjorde Regeringsrätten fler mål än under 1999. En markant ökning skedde av antalet avgjorda skattemål. Antalet balanserade mål minskade under året. Antalet balanserade mål motsvarar emellertid antalet inkomna mål. Därtill kommer att det totala antalet balanserade mål äldre än tolv månader har ökat med 463 mål eller med cirka 20 %. Det är särskilt antalet balanserade skattemål men även socialförsäkringsmål som ökat. Personalstyrkan har i stort sett varit oförändrad.

I förhållande till tidigare år uppvisar överklagandefrekvensen inga stora förändringar. Av kammarrätternas samtliga avgjorda mål överklagades 32 % till Regeringsrätten. För skattemålen del är överklagandefrekvensen 32,4 % och även denna nivå ligger kvar på ungefär samma nivå som föregående två år. Socialförsäkringsmålen uppvisar inte heller några stora förändringar mellan åren. Dessa mål överklagas i 34,8 % av samtliga avgjorda mål i kammarrätterna. Dock kan man notera att dessa mål överklagas i något högre utsträckning än det genomsnittliga målet i kammarrätterna.

Personalförsörjning, kompetensutveckling m.m.

Medeltalet anställda inom domstolsväsendet uppgick till 5 256 vilket innebär en minskning med närmare 200 personer. Minskningen har framförallt skett genom att anställningar som blivit lediga i underrätterna inte blivit återbesatta. Medelåldern bland domstolschefer är 57 år. Medelåldern bland ordinarie domare i övrigt är 54 år. För övriga personalgrupper är medelåldern 49 år. Den största åldersgruppen inom domstolsväsendet återfinns i intervallet 50–59 år. Könsfördelningen är alltså ojämn mellan personalkategorierna. Bland de ordinarie domarna, inklusive domstolschefer och chefsdomare, är männen i klar majoritet. I kategorierna icke ordinarie domare och notarier är kvinnorna i majoritet. I kategorin övrig personal är kvinnorna i klar majoritet.

Rekryteringen av unga jurister till domarbanan är i dag ett problem. Därtill är domstolsväsendets förmåga att också behålla denna arbetskraft ett problem. Som nämnts skall domarrollen renodlas. Detta ställer särskilda krav vid rekryteringen men föranleder särskilda insatser också

för andra personalkategorier vid domstolarna. En grundläggande förutsättning för att kunna rekrytera personer med hög kompetens är att arbetsvillkoren blir attraktiva. Regeringen har i juni 2001 givit i uppdrag åt en särskild utredare att genomföra en översyn av rekryteringen av ordinarie domare. Utredaren skall lämna förslag till förändringar som innebär att domstolarna i framtiden kan rekrytera domare som tillhör de skickligaste juristerna i landet.

Jämställdhet

Domstolsverket har under året intensifierat jämställdhetsarbetet. En projektgrupp som består av män och kvinnor i olika funktioner vid såväl allmän domstol som förvaltningsdomstol har bildats. Målsättningen med gruppens arbete är att ta fram ett konkret handlingsprogram för hur jämställdhetsarbetet fortsättningsvis skall bedrivas i domstolsväsendet. Olika utbildningsinsatser har gjorts för att medvetandegöra de anställda i domstolsväsendet om jämställdhetsproblematiken.

En särskild fråga i detta sammanhang är chefsrekryteringen. Den övervägande majoriteten domstolschefer och chefsdomare är i dag män. Det är emellertid förhållandevis få kvinnor som över huvud taget söker anställning som chef. Under året utlystes 16 chefsbefattningar. Av sammanlagt 86 sökanden var 15 kvinnor. Under året tillsattes 11 befattningar. Av dessa tillsattes fyra befattningar med kvinnor. En viktig del i jämställdhetsarbetet är således att föreslå åtgärder som uppmuntrar kvinnor att söka chefsanställningar. I detta sammanhang bör också uppmärksammas att kvinnor är i majoritet bland de yngre domarna. Detta är i sig en faktor som bör, kanske redan inom en tioårsperiod, leda till att betydligt fler kvinnor utnämns till chefsbefattningar än vad som sker i dag.

Kompetensutveckling

Det årliga utbildningsprogrammet med kurser, seminarier och utbildningsdagar för olika personalkategorier har i stort sett genomförts som planerat. Den nya utbildningsplanen har mottagits mycket positivt av berörda personalkategorier. Baskurser och grundkurser för nyutnämnda ordinarie domare har genomförts och i början av 2001 påbörjas motsvarande kurser för nyanställd kanslipersonal. Den s.k. återkommande utbildningen, en veckas utbildning vart tredje år, har genomförts för ordinarie domare i allmän dom-

stol och allmän förvaltningsdomstol vid totalt 16 tillfällen och för föredragande i länsrätt vid tre tillfällen.

En särskild beredningssekreterarutbildning har arbetats fram. Två kurser har hållits varav en kurs var en pilotkurs. Erfarenheterna från utbildningen är goda och fler kurser planeras.

Arbetet med att genomföra de förslag som lämnades i rapporten "En förbättrad domarutbildning" bl.a. handledarutbildning för ordinarie domare i överrätt och underrätt, utökad teoretisk utbildning under samtliga moment i domarutbildningen samt om införande av en möjlighet för icke ordinarie domare att få mentorstöd, kommer att inledas under 2001.

Utvecklingsprogrammet för domstolschefer i underrätt har slutförts.

Genomförandet av utbildningsåtgärder i enlighet med den av Domstolsverket tillsammans med domstolarna utarbetade planen för domstolsanställda pågår.

Skyddet och säkerheten för de anställda

Säkerhetsläget vid landets domstolar är i huvudsak tillfredsställande. Som regel finns aktuella säkerhetsplaner och personalen är informerad. Åtgärder har vidtagits för att höja säkerheten t.ex. genom ändrade rutiner, installation av larm, ombyggnation och utbildning. Där planer ännu inte har tagits fram, pågår arbetet samtidigt som nödvändiga åtgärder vidtas. I ett begränsat antal fall kommer särskild säkerhetsuppföljning att ske.

Den 1 juli 2001 trädde vissa ändringar i lagen (1981:1064) om säkerhetskontroll i domstol i kraft. Ändringarna innebär att säkerhetskontroll under vissa förutsättningar kan genomföras vid tillträde till domstolens lokaler (allmän säkerhetskontroll) samt i samband med en enskild förhandling (speciell säkerhetskontroll).

Det internationella samarbetet

Det internationella arbetet berör i högsta grad också domstolsväsendet och arbetet bedrivs i dag på alla plan och i olika former. Enskilda domare deltar i bl.a. seminarier, kommittéer och arbetsgrupper, exempelvis i Europarådets regi. Intresset för det svenska domstolsväsendet är stort och utländska besök vid domstolarna blir allt vanligare. Utbildning är särskilt uppmärksammat. Under hösten bildades The European Judicial Training Network. Nätverket består av de institut eller motsvarande som ansvarar för

utbildning av domare inom EU:s medlemsstater. Hitintills har 16 sådana institut, däribland Domstolsverket, undertecknat överenskommelsen.

Med stöd av SIDA har Domstolsverkets utvecklingssamarbete med de baltiska staterna fortsatt under året. Samarbetet rör främst frågor om domstolsadministration.

Samordnad informationsförsörjning

Det omfattande arbetet med ett nätverk mellan myndigheterna inom rättsväsendet har ytterligare förstärkts. Pågående projekt behandlar bl.a. förutsättningar för att ett bättre informationsflöde skall bli möjligt, exempelvis genom framtagande av en gemensam säkerhetspolicy, gemensamma begrepp och ett nytt system för kodning av brott.

Rättsinformationssystemet togs i bruk den 1 juli 2000. Det förs med hjälp av informationsteknik och skall finnas tillgängligt genom ett allmänt nätverk. Domstolsverket är ansvarigt för att systemet innehåller uppgifter om vägledande avgöranden från domstolarna. Uppgifter om drygt 320 avgöranden har publicerats i systemet.

Hyres- och arrendenämnderna

Resultat

Antalet inkomna ärenden, 26 650 stycken, har under året varit i stort sett oförändrat jämfört med de två föregående åren. De största förändringarna av antalet inkomna ärenden gäller ärenden om tillämpningen av 12 kap. jordabalken, som har ökat med drygt 1 200 ärenden, och ärenden enligt hyresförhandlingslagen, som har minskat med drygt 1 300 ärenden. Antalet avgjorda ärenden uppgår till 26 472 och har ökat med ca 900 ärenden eller med ca 4 % jämfört med 1999. Antalet balanserade ärenden uppgick vid utgången av 2000 till ungefär 7 500 ärenden. Jämfört med 1999 har antalet balanserade ärenden ökat med ca 200. Ärenden rörande 12 kap. jordabalken innefattar bl.a. frågor om förbättrings- och ändringsarbeten. Ärenden enligt hyresförhandlingslagen omfattar framförallt tvister mellan hyresvärd och hyresgästorganisationen. Hyres- och arrendenämnderna har obligatorisk upplysningsverksamhet och har också en omfattande telefonupplysningsverksamhet. Hyresråden är i många fall med och medlar i uppkomna tvister vilket innebär att många tvister aldrig kommer in till nämnden.

Analys och slutsatser

Personalstyrkan har minskat med ca 4 %.

Arbetsläget har i övrigt varit i stort sett oförändrat.

Resultatet är tillfredsställande.

Rättshjälpsmyndigheten

Resultat

Rättshjälpsmyndigheten skall snabbt och korrekt hantera rättshjälpsfrågor. Rättshjälpsärenden som inleds vid Rättshjälpsmyndigheten skall i genomsnitt vara beslutade inom tjugo arbetsdagar.

Antalet ansökningar hos myndigheten har fortsatt att minska, nu från 2 927 ärenden till 2 587 ärenden. Omloppstiderna beträffande beslut i rättshjälpsfrågan har minskat från tio till åtta dagar.

Analys och slutsatser

Det uppsatta målet om snabb handläggning har uppfyllts.

4.6.4 Kriminalvården

För att uppnå målen för rättsväsendet och kriminalpolitiken skall kriminalvården vidta åtgärder som påverkar den dömda att inte återfalla i brott. Verksamheten skall präglas av en human människosyn, god omvårdnad och ett aktivt påverkansarbete med iakttagande av hög grad av säkerhet samt respekt för den enskildes integritet och rättssäkerhet.

Kriminalvårdens resultat år 2000 skall bedömas mot bakgrund av de för detta år uppställda målen och prioriteringarna:

- Verkställigheten skall främja anpassningen i samhället efter frigivningen.
- De dömdas möjligheter till en ordnad situation vid frigivningen skall förbättras.
- Frivårdsspåföljderna och intensivövervakningen med elektronisk kontroll skall ges bredast möjliga tillämpning.
- Anstalter och häkten skall hållas fria från narkotika, alkohol och andra droger.
- Arbetet med att förbättra förhållandena vid häktena skall fortsätta.

Verkställighetens innehåll

Arbetet med att effektivisera verksamheten inom kriminalvården har fortsatt. Ett antal organisationsförändringar har bl.a. genomförts i detta syfte. Den största förändringen har gjorts på den regionala nivån där regionmyndigheterna har avskaffats och ersatts av en ny organisation för uppföljning och tillsyn. Vidare har en ny placeringsorganisation med samordningsansvar inrättats vilket kommer att bidra till ett effektivare platsutnyttjande på häkten och anstalter. Platsutnyttjandet kommer också att förbättras av att anstaltsindelningen i fyra säkerhetsklasser har upphört och att kriminalvården endast gör skillnad mellan öppna och slutna anstalter.

Medelbeläggningen vid kriminalvårdsanstalterna budgetåret 2000 var 3 712, vilket var en ökning med nästan 100 jämfört med år 1999. Platsutnyttjandet vid anstalterna var 90 %, vilket är en ökning med två procentenheter jämfört med föregående år.

Tabell 4.10 Dygnskostnad (totalt) per producerat vård dygn på anstalt åren 1998–2000

	Kostnad i kronor per producerat vård dygn		
	1998	1999	2000
Anstalt, totalt	1 870	1 821	1 737
Klass I	2 954	2 917	2 551
Klass II	2 201	2 117	1 986
Klass III	1 911	1 804	1 695
Klass IV	1 288	1 340	1 327
§ 34	1 394	1 291	1 309

Dygnskostnaden totalt per producerat vård dygn var 4 % lägre år 2000 jämfört med år 1999. Enligt Kriminalvårdsstyrelsen beror minskningen till övervägande del på att de lokala myndigheterna anpassat sig till de minskade ekonomiska ramarna. Personalneddragningar ger också genomslag i siffrorna. Den lägre kostnaden per vård dygn kan till en del även förklaras av en ökad beläggning.

Totalt uppgick de intagnas deltagande i programverksamhet till 81 % av tillgänglig tid, vilket är en minskning med en procentenhet i förhållande till föregående år.

Tabell 4.11 Sysselsättningstimmar vid anstalt 1998–2000

Sysselsättningar	1998		1999		2000	
	Tusental timmar	%	Tusental timmar	%	Tusental timmar	%
Arbetsdrift	2 081	29%	2 045	29%	2 062	29%
Utbildning	853	12%	845	12%	872	12%
Intern service	1 296	18%	1 312	19%	1 425	20%
Programverksamhet	652	9%	526	8%	402	6%
Övr. sysselsättning med ersättning	968	13%	991	14%	1 018	14%
Outnyttjad tid	1 419	19%	1 234	18%	1 355	19%
Summa	7 269	100%	6 953	100%	7 134	100%

Kriminalvårdens målsättning var att de brotts- och missbruksrelaterade programmen under året skulle prioriteras vid de lokala myndigheterna. Under året minskade dock antalet redovisade timmar i den brotts- och missbruksrelaterade programverksamheten med ca 20 %, vilket enligt Kriminalvårdsstyrelsen hänger samman med det kärva budgetläget. För år 2001 har därför särskilda medel destinerats för att säkra att utvecklingen mot s.k. nationella program kan fortgå enligt plan.

Klientutbildningens andel av den totala sysselsättningstiden i anstalt har de senaste åren utgjort omkring 12 % årligen. Totalt registrerades 6 681 deltagare i någon form av utbildning under år 2000, vilket är en minskning jämfört med föregående år. Tyngdpunkten utgjordes av grundläggande utbildning, eftersom de intagnas utbildningsnivå jämfört med befolkningen i övrigt är mycket låg. I övrigt deltog 11 % i gymnasieutbildning, 11 % i yrkesinriktad eller arbetsmarknadsutbildning, 0,4 % i universitets/högskolestudier och 20 % i annan utbildning såsom datautbildning, starta eget- och söka jobbkurser.

Arbetsmarknadsutbildningen minskade från 8 % år 1999 till 4 % (av den totala klientutbildningen) år 2000. För att öka inslaget av sådan utbildning tydliggjorde Arbetsmarknadsstyrelsen och Kriminalvårdsstyrelsen genom en skriftlig överenskommelse i juni 2000 grunderna och ansvarsfördelningen för samverkan mellan myndigheterna. Kriminalvårdsmyndigheter och länsarbetsnämnder skall gemensamt genom avtal göra insatser som stärker klienternas förankring på arbetsmarknaden bl.a. genom förberedande och yrkesinriktade utbildningar.

Utöver klientutbildning i anstalt hade ca 200 intagna frigång för studier utanför anstalt, vilket är i överensstämmelse med föregående år. Under

året påbörjades diskussioner med utbildningsanordnare av Internetbaserad utbildning för att undersöka möjligheterna att införa sådan utbildning i kriminalvården.

Åtgärder för att underlätta möjligheterna till kontakt mellan intagna och barn

Riksdagen anslog för år 2000 tre miljoner kronor till särskilda insatser i enlighet med förslag i Kriminalvårdsstyrelsens och Socialstyrelsens gemensamma rapport Barn med frihetsberövade föräldrar.

I enlighet med dessa förslag har besökslägenheter tillskapats vid alla (i dag fyra) slutna enheter för kvinnor och vid två av de fyra öppna enheterna. Vid de elva slutna anstalterna för män som hade säkerhetsklassificeringen I-II finns tillsammans sex besökslägenheter och ytterligare två är under uppbyggnad. Vid två av de äldsta anstalterna kan av byggnadsmässiga skäl förmodligen inte tillskapas några besökslägenheter.

Varje häkte och anstalt har erhållit medel så att minst ett besöksrum har inretts med tanke på barns besök. I vissa fall gjorde myndigheterna själva ombyggnationer eller inredde nya besöksrum och försökte förbättra miljön i besöksrummen genom nya möbler och gardiner, särskilda barnmöbler och leksaker. På flera anstalter gjordes även insatser för att förbättra utemiljön genom att tillföra ytterligare lekredskap. På alla slutna anstalter för kvinnor finns ett bostadsrum som medger boende av spädbarn.

Under år 1999 utbildades personal inom region Göteborg för att kunna genomföra föräldrautbildning i studiecirkelform med intagna. Under år 2000 deltog personal från nästan samtliga övriga anstalter i föräldrautbildningen. Den personal som har genomgått utbildningen förväntas ta ett särskilt ansvar för barns besök. Omkring 100 intagna deltog under året i personalledd föräldrautbildning.

Analys och slutsatser

Totalt sett låg de intagnas deltagande i programverksamhet, inklusive arbetsdrift, på 81 % av den tillgängliga tiden. Detta innebär en marginell minskning (-1%) jämfört med föregående år. Även vad gäller de brotts- och missbruksrelaterade programmen har en nedgång vad gäller deltagande kunnat observeras. Kriminalvården har dock under det gångna året koncentrerat sig på att utveckla kvaliteten i programverksamheten.

Regeringen anser att den inriktning av programverksamheten där kvalitet snarare än kvantitet har prioriterats är värdefull och bör präglade även det fortsatta utvecklingsarbetet. För att främja anpassningen i samhället efter frigivningen är det lika viktigt att utveckla arbetsdriften och höja de intagnas utbildningsnivå som att utveckla och kvalitetssäkra de brotts- och missbruksrelaterade programmen.

Regeringen uttalade i budgetpropositionen för 2001 att kriminalvården bör inrikta arbetsdriften mot yrkesutbildningar inom de områden och branscher där behov av arbetskraft kommer att uppstå. Regeringen anser att det är viktigt att detta sker och att arbetet med att integrera den teoretiska och praktiska utbildningen fortsätter.

Regeringen ser positivt på de insatser som under år 2000 gjorts för barn till intagna. Inriktningen bör vara att detta arbete även i fortsättningen prioriteras högt.

Bekämpningen av narkotika och andra droger

Resultat

Nio anstalter rapporterade att missbruk förekommit ofta eller så gott som dagligen under perioden april – september 2000. Detta är en minskning jämfört med året dessförinnan då 15 anstalter uppgav motsvarande omfattning av narkotikaförekomst. Vid över hälften av anstalterna förekom missbruk sällan eller aldrig. Uppgifter om beslag av narkotika har samlats in under en lång följd av år. Merparten av de fynd som gjorts såväl tidigare som år 2000 består av förhållandevis små mängder narkotika.

Andelen narkotikamissbrukare i anstalt har ökat de senaste åren. Enligt Kriminalvårdsstyrelsen beror detta bl.a. på att personer dömda till upp till tre månaders fängelse i många fall avtjänar sina straff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll. I denna grupp, som inte avtjänar sitt straff i anstalt, är narkotikamissbruk sällsynt förekommande. Den 1 oktober 2000 utgjorde narkotikamissbrukarna 50 % av samtliga intagna. Andelen narkotikamissbrukare av samtliga intagna har därmed ökat från en 40- till en 50-procentsnivå under den senaste tioårsperioden.

Även bland frivårdsklienterna har andelen med känt missbruk ökat. Den 1 april 2000 uppgick andelen frivårdsklienter med känt narkotikamissbruk till 41 %, vilket kan jämföras med

27 % för tio år sedan. Det innebär att frivården vid varje tidpunkt har att arbeta med nästan 4 500 klienter där narkotikamissbruk ingår som del i problematiken.

Kriminalvården strävar efter att med flera olika ingripande åtgärder som differentiering, kontroll och påverkansinsatser hålla anstalter och häkten fria från narkotika, alkohol och andra droger. Som specialresurser för att motivera narkotikamissbrukare till behandling fanns 381 inrättade platser i början av år 2000, vilket är en ökning jämfört med föregående år. Syftet med dessa platser är att under verkställigheten arbeta med missbrukarnas problematik och att motivera dem till behandling hos adekvat vårdgivare. Fortsatta insatser sker oftast i behandlingshem eller i familjevård med vilka kriminalvården har upprättat ramavtal. Utöver nämnda insatser förekom motivationsarbete genom externa konsultinsatser och samverkansprojekt för klienter som inte är direkt knutna till specifika narkotikaplatser. Andelen narkotikamissbrukare som vid ett givet tillfälle deltog i olika behandlingsåtgärder ökade från tidigare 30 % till 35 % år 2000. Sett över några års tid har dock behandlingsåtgärderna minskat.

Inom kriminalvården pågår för närvarande ett särskilt projekt för att på sikt utveckla särskilda nationella program för narkotikamissbrukare. Under året inventerades internationella och svenska program.

Sammanlagt 91 narkotikamissbrukare var placerade enligt 34 § lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt (KvaL) den 1 oktober 2000, vilket var något färre än motsvarade tid året före. Detta innebär att omfattningen av personer placerade enligt 34 § KvaL per den 1 oktober 2000 hade reducerats med nästan 50 % under den senaste femårsperioden. Enligt Kriminalvårdsstyrelsen utgör finansieringen fortfarande ett stort problem i samband med dessa placeringar. En stramare budgetssituation såväl hos kriminalvården som kommunerna har negativt påverkat utvecklingen av sådana placeringar.

Missbrukande klienter i frivård har samma möjligheter som narkotikamissbrukare i samhället i övrigt att få tillgång till vård. Kommunerna är emellertid enligt Kriminalvårdsstyrelsen restriktiva med att bevilja vård till vuxna som så önskar. Vården är i högre grad anpassad till vård av alkoholmissbrukare än av narkotikamissbrukare. Avgiftningsplatser inom sjukvården är en bristvara liksom lättillgängliga öppenvårdsenhe-

ter för missbrukare som står utanför socialtjänsten. Kriminalvårdens ambition att slussa klienter till vårdkontakter försvåras enligt Kriminalvårdsstyrelsen av att många kommuner saknar specialiserade öppenvårdsresurser inom socialtjänst och sjukvård.

Uppfattningen om vilka vårdbehov klienterna har skiljer sig ibland mellan kriminalvård och socialtjänst. Detta gör enligt Kriminalvårdsstyrelsen att vård som planerats av kriminalvården inte alltid kan genomföras.

Analys och slutsatser

Narkotikasituationen vid anstalter och inom frivården återspeglar utvecklingen av narkotikasituationen i samhället i stort. Under senare år har narkotikasituationen vid såväl anstalter som inom frivården försämrats genom att fler än tidigare bland de nyintagna på anstalt eller de nya klienterna inom frivården varit narkotikamissbrukare. Omprioriteringar och nya organisationsformer inom såväl kriminalvård som socialtjänst torde ha bidragit till att behandlingsinsatserna har minskat totalt sett.

Regeringen vill understryka vikten av att arbetet med att bekämpa narkotikamissbruk har en fortsatt hög prioritet. Det är en av kriminalvårdens viktigaste uppgifter och av väsentlig betydelse för att förebygga återfall i brott. Kriminalvårdens insatser för att bekämpa sådant missbruk måste hålla hög kvalitet och vara effektiva. Då kriminalvården nu tillförts ett resurstillskott från och med år 2001 är det viktigt att en del av detta tillskott används för att utveckla och förstärka insatserna mot narkotika. Samtidigt bör de insatser som kriminalvården väljer att genomföra vara kostnadseffektiva och kunna ge påvisbara resultat. Den intagnes möjligheter att verkställa sin påföljd i en narkotikafri miljö bör förbättras.

Frigivningsförberedelser

Resultat

Problemet med att många intagna frigges till en oordnad social tillvaro med missbruksproblem och negativa sociala kontakter kvarstår.

Regeringen har under år 2001 lagt fram en proposition Från anstalt till frihet (prop. 2000/01:76) där nya metoder för frigivningsförberedelser föreslås. Innehållet i propositionen beskrivs under avsnitt 4.5.1. Under år 2000 in-

ledde kriminalvården ett treårigt försöksprojekt angående frigivningsförberedelser. Detta projekt samordnas med det speciella projekt som handlar om utslussning med intensivövervakning i enlighet med intentionerna i propositionen.

I samband med verkställighetsplaneringen skall det göras en kartläggning av den intagnes frigivningssituation. På anstalt är det kontaktmännen som tillsammans med klienterna har ansvar för planeringen för vad som behöver göras. Kriminalvårdsstyrelsen anger att det fortfarande finns stora brister i detta arbete och att klienterna uppmanas till mer aktiv del. Kontakt med frivård skedde mer eller mindre regelmässigt, men frivårdens roll borde vara ännu större. Den är på många håll begränsad, vilket enligt Kriminalvårdsstyrelsen bl.a. beror på resursbrist.

Kriminalvårdens myndigheter redovisade under år 2000, liksom tidigare, att de hade breda kontakter med externa myndigheter, organisationer, föreningar m.fl. inom ramen för arbetet med att förbereda frigivningar. Det mest omfattande samarbetet skedde enligt Kriminalvårdsstyrelsen med arbetsförmedlingen och socialtjänsten. Genomförandet av detta har varierat beroende på såväl kommun som handläggare inom socialtjänsten och om klienten tidigare var känd eller inte m.m. På många håll finns upparbetade kontakter med arbetsförmedlingen, som regelmässigt besöker intagna. Under år 2000 tecknade Kriminalvårdsstyrelsen ett nytt centralt samverkansavtal med Arbetsmarknadsverket. Enligt detta avtal skall lokala avtal tecknas och båda parter skall ha lokala kontaktpersoner.

Kriminalvårdsstyrelsen redovisar vidare att samarbetet med utomstående på vissa håll fördjupats liksom att särskilda samarbetsprojekt har inletts.

Enligt Kriminalvårdsstyrelsen skulle dock en mer utvecklad samverkan främjas av tydligare ansvarsgränser och att andra huvudmän också fick lagstadgade krav på att medverka i frigivningsarbetet.

Analys och slutsatser

Samhällets samlade resurser, den intagnes motivation samt engagemang och kompetens hos kriminalvårdens personal är avgörande för hur väl kriminalvården lyckas utforma frigivningsförberedelserna så att återfall i brott motverkas.

Utsträckningen av samhällets övriga resurser vilka kan komma den intagne till del är också av stor betydelse för slutresultatet. Kriminalvården

måste därför fortsätta utvecklingen av samarbetet med kommunerna och andra huvudmän i samhället.

Möjligheterna till placering enligt 34 § KvaL för vård av missbruk eller annat stöd under slutet av verkställigheten är ett viktigt inslag i det sammanhanget. Placeringar av detta slag har minskat kraftigt under senare år. Omprioriteringar och omorganisationer inom såväl kriminalvård som socialtjänst, torde ha bidragit till denna utveckling.

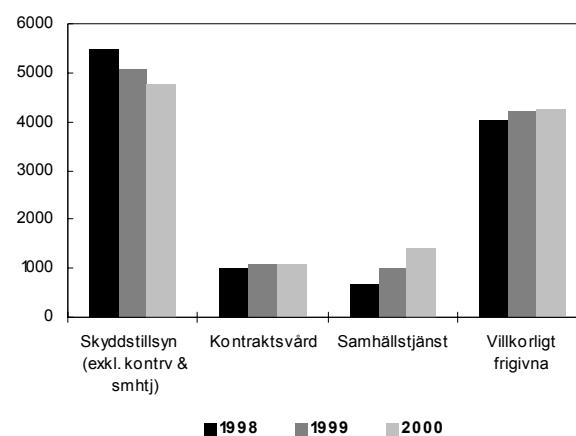
För att arbetet med att motverka återfall i brott skall vara framgångsrikt är det önskvärt att frigivningsförberedelserna även kan ske utanför fängelsemurarna. Permissioner i slutskedet av fängelsestraff, frigång och s.k. § 34-placeringar är de instrument som för närvarande står kriminalvården till buds. Det är angeläget att frigivningsförberedelserna ytterligare struktureras och intensifieras. Den försöksverksamhet som nu inleds med anledning av regeringens proposition Från anstalt till frihet (prop. 2000/01:76) kommer att vara ett centralt inslag i detta arbete och regeringen avser att noga följa utvecklingen.

Frivårdspåföljderna

Resultat

Villkorlig dom med föreskrift om samhällstjänst infördes som påföljd den 1 januari 1999. Under det första året verkställde i genomsnitt 160 personer samhällstjänst. År 2000 hade antalet mer än fördubblats till 330.

Diagram 4.8 Frivårdsklienter (i medeltal)

Tabell 4.12 Fördelningen av frivårdsklienter dömda i medeltal och dygnskostnad för frivård åren 1998–2000

	Budgetår 1998	Kr Per klient och dag	Budgetår 1999	Kr per klient och dag	Budgetår 2000.	Kr Per Klient Och Dag
	Medeltal klienter per dag		Medeltal Klienter per dag		Medeltal Klienter per dag	
Frivård, Totalt	11 567	137	11 753	142	11 727	138
Skydds- tillsyn	5 470	81	5 084	90	4 765	87
Villkorligt frigivna	4 023	53	4 219	61	4 234	61
Samhälls- tjänst	680	77	1 019 ¹	91	1 418 ²	58
Kontrakts- vård	1 013	261	1 091	231	1 092	256
Intensiv- över- vakning	381	790	340	592	218	751

¹ varav skyddstillsynsdömda 854 och villkorlig dom 165

² varav skyddstillsynsdömda 1 087 och villkorlig dom 331.

Det genomsnittliga antalet skyddstillsynsdömda under år 2000 var 4 765 personer, vilket var en minskning med 320 personer eller 6 % jämfört med år 1999. Samtidigt som antalet skyddstillsynsdömda utan särskilda föreskrifter minskade, ökade antalet skyddstillsynsdömda med samhällstjänst med i genomsnitt 230 eller 27 %. Antalet skyddstillsynsdömda med samhällstjänst uppgick till 1 087. Antalet dömda till s.k. kontraktsvård var 1 092 år 2000, vilket är oförändrat jämfört med föregående år.

Antalet fängelsedömda som avtjänade sitt fängelsestraff genom intensivövervakning med elektronisk kontroll uppgick år 2000 till 218. Detta innebar en minskning med 36 % jämfört med 340 intensivövervakade under år 1999. Den kraftiga minskningen är enligt Kriminalvårdsstyrelsen sannolikt en följd av att villkorlig dom med samhällstjänst har blivit ett alternativ till intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Antalet personutredningar ökade under år 2000 och uppgick till omkring 23 000, vilket var ca 2 000 fler än år 1999. Antalet lekmanövervakare har fortsatt att minska och låg den 1 januari 2001 på 4 316.

Under år 2000 fortsatte kriminalvårdens myndigheter arbetet med att stärka samverkan med andra delar av rättsväsendet och övriga samverkanspartners. Särskilt den samverkan som sker med det övriga rättsväsendet är enligt Kriminalvårdsstyrelsen av primär betydelse för att sprida kännedom om frivårdsalternativen och öka tilltron till dessa. Därför anordnas lokala sammankomster med tingsrätter, åklagare, polis,

advokater och kriminalvården. Därutöver finns den s.k. HAG-samverkan avseende häktade, anhållna och gripna, vilken sker på chefsnivå och som även används till informationsutbyte kring frivårdsalternativen. Frivården deltar i särskilda samverkansprojekt på flera håll för att få till stånd snabbare lagföring, särskilt vad gäller kvinnovåld. Erfarenheterna av dessa projekt är enligt Kriminalvårdsstyrelsen mycket goda.

De samverkansträffar som nämnts är enligt Kriminalvårdsstyrelsen viktiga fora för att från kriminalvårdens sida kunna återkoppla utfallet av samhällstjänsten, särskilt vad gäller arbetsplatserna. Samverkansträffarna har blivit viktigare då villkorlig dom i kombination med samhällstjänst på kort tid har fått ett stort genomslag i domstolarna.

Under våren 2000 genomfördes tre samverkanskonferenser för rättsväsendet, varvid Domstolsverket, Riksåklagaren och Kriminalvårdsstyrelsen gemensamt svarade för planering och innehåll. Vid konferenserna deltog domare, åklagare och företrädare för kriminalvården. HAG-samverkan, samhällstjänstpåföljden och de olika projekten kring snabbare lagföring presenterades och diskuterades. Konferenserna gav vid handen att det finns ett behov av fortsatt samverkan, särskilt på det lokala planet.

Kriminalvårdens samverkan med socialtjänsten fungerar enligt Kriminalvårdsstyrelsen i stort sett väl. Kommunernas behov av att prioritera har dock medfört att det på sina håll är svårt att få till stånd ansvarsförbindelser vid kontraktsvård och fortsatt vård efter avslutad vistelse enligt § 34 KvaL. Öppenvårdsalternativ i stället för institutionsvård blir vanligare. En samverkan med kommunerna inleddes på sina håll för att lättare hitta lämpliga arbetsplatser för samhällstjänstdömda.

Under året har det centrala samverkansavtalet med Arbetsmarknadsverket uppdaterats och spridits till de lokala myndigheterna som underlag för att träffa lokala avtal. Erfarenheterna av samarbete kring klienter, som är aktuella hos såväl kriminalvård som socialtjänst och arbetsmarknadsinstitut, i form av en särskild samarbetsform benämnd KrAMI har visat sig mycket goda.

Enligt Kriminalvårdsstyrelsen har det rådande budgetläget i en del fall medfört att vissa kriminalvårdsmyndigheter begränsat förslagen till kontraktsvård och placering enligt § 34 KvaL

även om klientens behov i och för sig skulle motivera dessa alternativ.

Ett sätt att få till stånd ett mera välstrukturerat innehåll i frivårdspåföljderna är enligt Kriminalvårdsstyrelsen att öka användningen av forskningsbaserade program. Under år 2000 pilotprovades på en handfull enheter One to One, som är ett allmänt kriminalitetsprogram byggt på den senaste forskningen avseende kognitiv/beteendeorienterat innehåll och som är lämpat för klienter som har medelhög eller hög risk för återfall i brott.

Erfarenheterna av själva programmet under försöksverksamheten är enligt Kriminalvårdsstyrelsen mycket goda. Avhopp från programmet har dock skett i stor omfattning. Detta sammanhänger till stor del med att programmet i de allra flesta fall erbjöds först efter dom och således inte var en del i påföljden. Ett sätt att råda bot på avhoppet kan enligt Kriminalvårdsstyrelsen vara att i samband med personutredning eller yttrande föreslå att det ifrågavarande programmet skall ingå som en föreskrift i påföljden. I planeringsdirektiven till de lokala myndigheterna för nästa år kommer denna fråga att behandlas.

Analys och slutsatser

Antalet personer som dömts till villkorlig dom med samhällstjänst har fortsatt att öka under år 2000. Totalt sett har dock antalet frivårdsklienter varit i stort sett detsamma som under år 1999.

Användningen av intensivövervakning med elektronisk kontroll fortsatte att minska under år 2000 och den nedåtgående trenden har fortsatt under första halvåret 2001. Intensivövervakningen utgör dock fortfarande ett bra alternativ till verkställighet i anstalt för personer som är dömda till fängelse. Intensivövervakningen är inte behäftad med fängelseverkställighetens negativa konsekvenser och den är vidare mindre resurskrävande.

Tidigare uppgifter från Kriminalvårdsstyrelsen och Riksförbundet Frivilliga Samhällsarbetare antyder att den nedgång i antalet lekmannaövervakare som skett under senare år inte är tillfällig utan ett tecken på en successiv nedgång. Det blir således allt svårare att rekrytera nya lekmannaövervakare. Då dessa är en stor tillgång inom kriminalvården anser regeringen att det är angeläget att frivården bl.a. genom information och medverkan i skilda former av utbildning medverkar till att stimulera fler att bli lekmannaövervakare.

Regeringen anser att frivården uppfyller en central del av kriminalvårdens uppdrag. Inom frivården finns en stor kompetens när det gäller återfallsförebyggande arbete. Genom integrering med kriminalvårdens övriga verksamheter kan ett ömsesidigt och utvecklande utbyte åstadkommas. Inte minst mot bakgrund av arbetet med försöksverksamheten med intensifierade frigivningsförberedelser kommer regeringen att ha anledning att noga följa frivårdens arbete framöver.

Förhållandena vid häktena

Resultat

Medelbeläggningen vid häktena ökade under budgetåret från 86 till 91 % av tillgängliga platser. Andelen intagna i häkte med verkställbar dom som väntade på anstaltsplats, de s.k. verkställighetsfallen, uppgick under året till 14 %. Under första halvåret 2001 har medelbeläggningen vid häktena uppgått till 98 %.

Under år 2000 vistades intagna i häkte utan restriktioner i någon form av gemensamhet i genomsnitt 33,02 timmar per vecka, vilket är en ökning i förhållande till föregående år då antalet timmar låg på 28,38 timmar. Beträffande häktade med restriktioner uppgick tiden till i genomsnitt 9,04 timmar per vecka jämfört med 7,33 timmar under år 1999.

Att bryta isoleringen för häktade med restriktioner skedde, liksom tidigare, främst genom hjälp av besökare från Röda Korset, NAV, Frivilliga samhällsarbetare m.fl. Genom överenskommelser med enskilda åklagare kunde samtitning mellan häktade med restriktioner arrangeras. Vidare fanns personalen som samtalskontakt vid behov. Enskilda häktade kunde också erbjudas vistelse i gemensamhetslokalerna när de inte utnyttjades av andra häktade.

Enligt Kriminalvårdsstyrelsen har arbetet med att förbättra förhållandena vid häktena inte utvecklats i önskvärd omfattning. Häktesverksamheten utvecklades stort under åren 1996–1999. Aktiviteterna ökade i omfattning och nya tillkom samtidigt som möjligheterna till gemensamhet utökades successivt genom ombyggnation och andra förändringar.

Utvecklingstakten i förändringsarbetet har nu avtagit något. De flesta häkten har dock försökt bibehålla den omfattning av gemensamhetsaktiviteter som tidigare uppnåtts. Anledningen till

utvecklingsstagnationen beror enligt Kriminalvårdsstyrelsen i huvudsak på det kärva budgetläget under år 2000, den höga beläggningen på häktena som gör att personalresurserna måste prioriteras för transporter m.m. samt att lokalerna vid flertalet häkten ännu inte byggts om för att ge fler ändamålsenliga lokaler för gemensamhet. I augusti 2000 var en första omfattande utbyggnad av häktet i Göteborg klar till en kostnad av 60 miljoner kronor. Utbyggnaden ger utökade möjligheter till gemensamhet.

Under år 2000 styrdes programverksamheten vid häktena mot enklare aktiviteter för de häktade. Inriktningen var att framför allt dra ned på aktiviteter som är relativt resurskrävande.

Tabell 4.13 Sysselsättningstimmar vid häkte 1998–2000

Tusental timmar

Sysselsättning	1998		1999		2000	
Arbete ¹	409	61%	440	58%	385	52%
Utbildning	133	20%	126	17%	84	11%
Programverksamhet	43	7%	30	4%	17	2%
Övr. sysselsättning med ersättning	78	12%	164	21%	252	34%
Summa	663	100%	760	100%	738	100%

¹ avser arbetsdrift och intern service

Beläggningssituation och kostnader

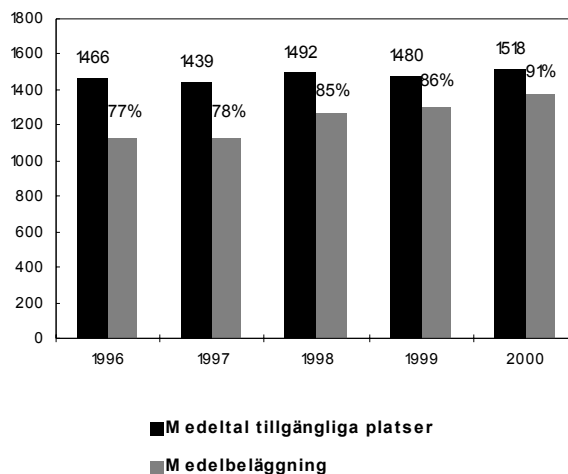
Platsutnyttjandet vid häktena var 91 %, vilket är en ökning med fem procentenheter jämfört med föregående år. Beläggningen på häktena varierar relativt kraftigt med svängningar i tillströmningen av olika klientkategorier och med variationer över tiden och mellan olika delar av landet.

Detta har, enligt Kriminalvårdsstyrelsen, medfört stora påfrestningar i häktesorganisationen. I en del fall kom häktade under mer eller mindre lång tid att vistas i polisarrester, vilket inte är tillfredsställande. Under året fick också tillfälliga lösningar på olika sätt tillgripas antingen i kriminalvårdens egna lokaler eller i lokaler som upplåtits av polisen. I den ökade beläggningen finns framför allt ett ökat antal häktade men också en viss ökning av verkställighetsfallen. Det stora antalet verkställighetsfall på häktena hänger samman med det höga platsutnyttjandet vid anstalterna under senare år.

För att bl.a. komma tillrätta med problemen med beläggningssituationen och de s.k. verkställighetsfallen har Kriminalvårdsstyrelsen vidtagit vissa åtgärder. Bl.a. har klassindelningen inom

anstalter slopats samt ett nytt system för att placera ut intagna på landets anstalter införts.

Diagram 4.9 Medeltal tillgängliga platser och beläggning (i %), häkte

Dygnskostnaderna på häktena minskade med 6 % från 1 924 kronor per producerat vårdäygn år 1999 till 1 809 kronor år 2000. Minskningen kan till stor del förklaras av att de tillgängliga platserna utnyttjas i högre grad än tidigare. Under året har häktena också prioriterat enklare former av gemensamhet.

Analys och slutsatser

Liksom Kriminalvårdsstyrelsen konstaterat har arbetet med att förbättra förhållandena vid häktena inte utvecklats i önskvärd omfattning. Antalet timmar som häktade vistas i någon form av gemensamhet ökade visserligen under året men samtidigt skedde en tydlig nedgång i utbildning, brotts- och missbruksrelaterade program samt arbetsdrift.

Med undantag för utbyggnaden av häktet i Göteborg kan det inte av Kriminalvårdsstyrelsens redovisning utläsas att det under år 2000 vidtagits några nya åtgärder jämfört med tidigare år för att förbättra förhållandena vid häktena.

Det förhållandet att ett ökat antal fängelse-dömda på häktena väntar på anstaltsplats är inte acceptabelt. Regeringen anser att orsakerna till den uppkomna situationen samt varför de hittills vidtagna åtgärderna ännu inte har givit önskat resultat ingående bör analyseras. Regeringen följer utvecklingen och understryker vikten av att dömda till fängelse med verkställbar dom placeras i anstalt inom utsatt tid.

Brott med rasistiska, främlingsfientliga eller homofobiska inslag

Kriminalvårdsstyrelsen fick i regleringsbrevet för år 2000 i uppdrag att, som ett led i kampen mot brott med rasistiska, främlingsfientliga eller homofobiska inslag, upprätta en strategi för att säkerställa att personalen har god kunskap om grunden för dessa brott och om situationen för de grupper som utsätts för dem. I uppdraget ingick även att bygga upp en strategi för att motverka rasistiska, främlingsfientliga eller homofobiska tendenser hos de dömda. Brottsförebyggande rådet (BRÅ) har i samarbete med övriga myndigheter inom rättsväsendet utvecklat en gemensam utbildningsstrategi. Arbetet inom detta område fortsätter och även i regleringsbrevet för år 2001 har regeringen understrukit bl.a. vikten av att personalen har god kunskap om rasistisk brottslighet och grunden till varför dessa brott begås.

Kompetensutveckling

Regeringen har på flera olika sätt framhållit vikten av att utveckla personalens kompetens. Av särskild vikt är kompetensutveckling för personal i klientnära arbete.

Resultat

Under 2000 var antalet årsarbetskrafter inom kriminalvården 6 693, vilket är en minskning med drygt 300 jämfört med 1999. Minskningen är enligt Kriminalvårdsstyrelsen en effekt av lägre anslag och de rationaliseringar som gjordes i samband med införandet av den nya lokala organisationen 1998. Under hela femårsperioden 1996–2000 var minskningen totalt 643 årsarbetskrafter eller ca 9 %.

Personalresursen har minskat såväl inom den centrala och den regionala administrationen som på de lokala myndigheterna och inom transporttjänsten. Under 2000 uppgick personalens totala frånvaro till 1 695 årsarbetskrafter, vilket var något lägre än år 1999. Däremot fortsatte sjukfrånvaron att öka under 2000.

År 2000 genomfördes ca 32 000 utbildningsdagar för vårdare inom kriminalvården, vilket är omkring åtta dagar per vårdare i genomsnitt. Grundutbildningen omfattade ca 13 000 dagar, vilket är en viss ökning jämfört med 1999 då den omfattade ca 11 000 dagar. Eftersom det fortfa-

rande finns kö till grundutbildningen kommer kriminalvården att öka antalet platser i grundutbildningen under 2001.

Nya metoder håller på att införas för att professionalisera kontakten med de intagna. Försöksverksamhet med den strukturerade intervjumetoden ASI/MAPS har pågått vid ett femtontal myndigheter. Särskilda satsningar görs på att ge kontaktmännen lokal teoretisk utbildning i att vara kontaktman och/eller handledning av en erfaren tjänsteman. Det förekom också fadderskap av rutinerade kontaktmän.

Kriminalvårdsstyrelsen bedrev under åren 1998–1999 projektet Etnisk mångfald i kriminalvården. Projektet syftade till att öka andelen personal med utländsk bakgrund vid de lokala myndigheterna. Resultatet blev att kriminalvårdens personal med utomnordisk bakgrund ökade från ca 70 till 300 anställda (från 1 till ca 5 %) under de två år som projektet pågick. Härefter har mångfaldsfrågan inlemmats i den ordinarie verksamheten.

Kriminalvården har under 2000 upplevt en allt större svårighet att rekrytera kompetenta medarbetare. Omkring 25 % av de anställda inom kriminalvården har visstidsanställningar beroende bl.a. på sjukdom och tjänstledighet bland de tillsvidareanställda. Detta förhållande gör det svårt dels att rekrytera tillräckligt kompetenta medarbetare, dels att satsa på utbildning för dessa. Kriminalvården står inför stora satsningar på rekrytering och utbildning av medarbetarna. Målet är att höja kompetensen, främst hos den klientnära personalen.

Analys och slutsatser:

Med dagens utvecklade mål för kriminalvården krävs att personalen har en kvalificerad grundutbildning. Utbildningen skall ge såväl kontaktmän och arbetsledare som övrig personal förutsättningar att med framgång arbeta med arbetsdrift, klientutbildning, påverkans- och behandlingsprogram och andra arbetsuppgifter. Kompetensutvecklingens betydelse är central eftersom en stor del av den i dag verksamma personalen rekryterades i en tid då andra kompetensprofiler var aktuella. Behovet av bl.a. fortbildning är därför stort. Regeringen vill därför även i år understryka vikten av att den personal som har klientnära kontakter uppmärksammas särskilt i det fortsatta arbetet med kompetensutveckling. I detta sammanhang måste det därför ses som ett lägsta krav att den personal som arbetar i krimi-

nalvården genomgått den föreskrivna grundutbildningen. Regeringen vill också betona vikten av att kriminalvården även i fortsättningen vidtar åtgärder för att personalen i ökad utsträckning skall ha en varierad etnisk bakgrund.

4.6.5 Rättsväsendet i övrigt

Resultatbedömningen för andra delar av rättsväsendet än polisen, åklagarväsendet, domstolsväsendet och kriminalvården redovisas nedan i anslutning till respektive myndighets anslag.

4.7 Revisionens iakttagelser

4.7.1 Polisväsendet

Riksrevisionsverket har inte haft några invändningar i revisionsberättelsen för 2000 avseende polisorganisationen.

4.7.2 Åklagarväsendet

Åklagarorganisationen

Riksrevisionsverket har inte haft några invändningar i revisionsberättelsen för 2000 vad avser årsredovisningens finansiella delar. Däremot har verket haft invändning mot den del i resultatredovisningen som visar kostnadsutvecklingen under perioden 1998–2000. Riksåklagaren har för att få jämförbarhet över åren valt att inte ta med kostnaderna för pensionspremier, ca 60 miljoner kronor, i redovisningen av kostnadsutvecklingen över de tre senaste åren. Enligt Riksrevisionsverket medför det att informationen om kostnader i resultatredovisningen inte stämmer överens med resultaträkningen. Därmed ger Åklagarorganisationens årsredovisning inte en rättvisande bild av kostnaderna under perioden 1998–2000 enligt god redovisningssed.

Riksåklagaren har i sitt yttrande över revisionsinvändningen angivit att eftersom regeringen enligt regleringsbrevet för 2001 inte längre begär en återrapporering av styckkostnader och produktivitet uppkommer inget behov av åtgärder från Riksåklagarens sida i den delen. Riksåklagaren kommer att följa de synpunkter som Riksrevisionsverket haft på kostnadsredovisningen i övrigt.

Regeringen avser att inte vidta några åtgärder.

Ekobrottsmyndigheten

Bristande finansiell kontroll har enligt Riksrevisionsverket lett till ett överskridande av anslagskrediten med 3 034 000 kronor. I en skrivelse till regeringen i januari 2001 begärde Ekobrottsmyndigheten en utökad anslagskredit för 2000. Regeringen avtog myndighetens begäran.

Ekobrottsmyndigheten har i ett yttrande till regeringen bl.a. angivit att ett antal åtgärder har vidtagits för att bättre kunna bedöma de kostnader som faktureras Ekobrottsmyndigheten i efterskott.

Det är angeläget att myndigheter har sådan kontroll på sin ekonomi att anslagskrediten inte överskrids oväntat. Enligt regeringens bedömning bör de åtgärder som Ekobrottsmyndigheten har vidtagit vara tillräckliga för att anslagskrediten inte skall överskridas på grund av bristande finansiell kontroll igen.

4.7.3 Domstolsväsendet

Riksrevisionsverket har inte haft några invändningar i revisionsberättelsen för år 2000 avseende domstolsväsendet.

4.7.4 Kriminalvården

Riksrevisionsverket har inte haft några invändningar i revisionsberättelsen för år 2000 avseende kriminalvården.

4.8 Budgetförslag

Tabell 4.14 Utgiftsutvecklingen 1991–2001
Miljoner kronor

	Utfall 1990/91	Utfall 1991/92	Utfall 1992/93	Utfall 1993/94	Utfall 1994/95	Utfall 1996	Utfall 1997	Utfall 1998	Utfall 1999	Utfall 2000	Prognos 2001
4:1 Polis- organisationen	9 553 ²	10 155 ¹²	10 281 ¹⁶	9 715 ²²	10 561 ²⁸	10 733 ²⁸	10 877	10 760	11 402	12 017	12 715
4:3 Åklagar- organisationen	499 ³	500 ³	546 ³	523 ³	603 ³	660 ³	660	584	609	713	748
4:4 Ekobrotts- myndigheten	-	-	-	-	-	-	-	157	220	281	309
4:5 Domstols- väsendet m.m.	2 521 ¹	2 555 ¹¹	2 783 ¹⁵	2 646 ²¹	2 880 ²¹	2 889 ²¹	2 954	3 063	3 113	3 339	
4:6 Kriminalvården	3 126 ⁴	3 024 ⁴	3 377 ⁴	3 192 ²³	3 620 ²³	3 752 ²³	3 816	3 866	3 957	3 883	4 068
4:7 Brottsföre- byggande rådet	17 ⁵	17 ⁵	18 ¹⁷	13 ²⁴	23 ²⁴	33 ²⁴	36	39	44	50	55
4:8 Rätts- medicinalverket	175 ⁶	182 ¹³	163 ¹⁸	149 ²⁵	149 ²⁵	170 ²⁵	176	172	170	185	195
4:9 Genteknik- nämnden	-	-	-	-	1 ²⁹	2 ²⁹	3	3	2	3	3
4:10 Brottsoffer- myndigheten	5 ⁷	5 ⁷	6 ¹⁹	7 ²⁶	6 ²⁶	9 ²⁶	10	11	14	16	20
4:11 Ersättning för skador på grund av brott	21 ⁸	26 ⁸	46 ²⁰	52 ²⁷	42 ²⁷	58 ²⁷	61	48	64	64	74
4:12 Rättshjälps- kostnader m.m.	672 ⁹	732 ⁹	837 ⁹	874 ⁹	869 ⁹	843 ⁹	803	831	755	784	799
4:13 Kostnader för vissa skaderegler- ingar m.m.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	15	20
4:14 Avgifter till vissa internatio- nella samman- slutningar	2 ¹⁰	3 ¹⁴	5 ¹⁴	3 ¹⁴	3 ³⁰	2 ³⁰	1	8	6	2	8
4:15 Bidrag till brottsförebyggan- de arbete	-	-	-	-	-	0	0	7	14	9	9

Överensstämmelse utnyttjade anslag inte med nuvarande anslagsbenämning anges i fotnoterna huvudtitel, littera och nummer för de utnyttjade anslagen. Har anslag utnyttjats som anvisats ett annat år än det år utfallet redovisas under anges också det budgetår anslaget anvisades. ¹II D1+D2+D3+D4+D5+F2+F3+F4+F5+88/89 D7+89/90 F7, ²XIII E1+E3+E4+E5+E6+E7+E8, ³II C1+C2, ⁴II E1+E2+E3+E4+E5+E6, ⁵II G1+G2, ⁶V E3+E4+E5, ⁷II G4, ⁸II G5, ⁹II F1, ¹⁰II H3, ¹¹II D1+D2+D3+F2+F3+F4+F5+88/89 D7+89/90 F7, ¹²XIII E1+E3+E4+E5+E6+E7+E8+E9, ¹³V E3+E4, ¹⁴II H2, ¹⁵II D1+D2+D3+F2+F3+F4+F5, ¹⁶II B1+B3+B4+B5+91/92 XIII E5+E6, ¹⁷II G3+G4, ¹⁸II E3, ¹⁹II G5, ²⁰II G6, ²¹II D1+D2+F2+F3+F4+F5, ²²II B1+B3+B4+B5+91/92 XIII E5, ²³II E1+E2, ²⁴II G5, ²⁵V F7, ²⁶II G3, ²⁷II G4, ²⁸II B1+B3+B4+B5, ²⁹II G6, ³⁰II A4

4:1 Polisorganisationen

Tabell 4.15 Anslagsutvecklingen
Tusental kronor

	Utfall		Anslags- sparande	
2000	Utfall	12 016 763		-295 656
2001	Anslag	12 965 820	¹	Utgifts- prognos
2002	Förslag	13 117 532		
2003	Beräknat	13 506 000	²	
2004	Beräknat	14 194 929	³	

¹Inkl. förslag till tilläggsbudget i samband med 2001 års ekonomiska vårproposition och i samband med budgetpropositionen för 2002. Därutöver har genom särskilt regeringsbeslut indragning gjorts med 169 454 000 kronor.

²Motsvarar 13 185 616 tkr i 2002 års prisnivå.

³Motsvarar 13 592 096 tkr i 2002 års prisnivå.

Polisens anslagsförbrukning har under 2000 varit högre än tilldelat anslag. Vid ingången av året fanns ett anslagssparande på 94 miljoner kronor som förbytt mot en anslagskredit på 296 miljoner kronor vid årets slut. Den kraftiga ökningen i anslagsförbrukningen har sin förklaring i att ett nytt löneavtal för perioden april 1998 – mars 2001 slutits och betalats ut under året.

Pris- och löneomräkningen (PLO) för 2001 har inte blivit korrekt beräknad. Detta beror på att Statskontoret, som gör lokalkostnadsomräkningen, inte fått rätt underlag från Rikspolisstyrelsen för sin beräkning. Det har fått till följd att PLO för 2001 har blivit knappt 170 miljoner

kronor för hög. Regeringen beslutade därför i juli i år att motsvarande belopp skulle föras bort från polisens anslag som en indragning av anslagsbelopp.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Polisens avgiftsbelagda verksamhet omfattar framför allt passhantering, stämningsmannadelgivning och tillståndsgivning. Avgifterna för passhanteringen redovisas från och med den 1 juli 2000 mot polisens anslag. Avgifterna för passhanteringen beräknas till 200 miljoner kronor 2002. Avgiftsinkomsterna från tillståndsgivningen skall levereras in till staten på inkomstittel i statsbudgeten. Avgiftsinkomsterna från tillståndsgivningen beräknas till 36 miljoner kronor 2002. Utöver detta kommer polisen enligt gällande prognos att leverera avgiftsintäkter för bötesmedel m.m. med cirka 326 miljoner kronor till inkomstittel i statsbudgeten.

Polisen disponerar inkomsterna från stämningsmannadelgivningen. Vidare får polisen disponera avgiftsinkomster från Ekobrottsmyndigheten, Statens kriminaltekniska laboratorium och Polishögskolan samt för kontorsservice och andra liknande tjänster till andra myndigheter i och kring kvarteret Kronoberg i Stockholm. Polisen disponerar också inkomster från Vägverket för kvalitetskontroll av trafiken och liknande uppgifter (se även utgiftsområde 22 Kommunikationer, avsnitt 5.7.2). Sammanlagt beräknas polisen disponera avgiftsinkomster om cirka 608 miljoner kronor 2002, inklusive avgiftsinkomster enligt 4 och 15 §§ avgiftsförordningen (1992:191).

Tabell 4.16 Offentligrättslig verksamhet

Miljoner kronor

Offentligrättslig verksamhet	Intäkter till inkomstittel (som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt-kostnad)
Utfall 2000	452,9	456,4	456,4	0
Prognos 2001	373,2	573,6	573,6	0
Budget 2002	355,1	607,6	607,6	0

Regeringens överväganden

Trots stora ansträngningar de senaste åren för att anpassa polisens verksamhet till de ekonomiska

förutsättningarna är polisens ekonomiska situation alltjämt bekymmersam. Av den anledningen föreslog regeringen i 2001 års ekonomiska vårproposition att polisens anslag skulle höjas redan på tilläggsbudget innevarande år. Det är angeläget att satsningarna på polisen fortsätter. Regeringen föreslår därför att polisen tilldelas hela det tillskott till rättsväsendet som föreslogs i 2001 års ekonomiska vårproposition. Det innebär att polisens anslag tillförs 600 miljoner kronor från och med 2004. Resurstillskottet skall användas till att öka antalet poliser och fullfölja satsningen på att utveckla den lokala polisen – närpolisreformen. Fler specialister skall anställas för att säkerställa utvecklingen av det kunskapsbaserade polisarbetet och höja kvaliteten i brottsutredningarna.

De nu nämnda satsningarna inkluderar finansiering av polisens merkostnader till följd av förslagen i regeringens proposition Åtgärder mot inställda huvudförhandlingar i brottmål vid tingsrätterna m.m. (prop. 2000/01:108). Merkostnaderna beräknas bli försumbara.

Rikspolisstyrelsen har inte förutspått den inkorrekt beräkningen av pris- och löneomräkningen för 2001. För att säkerställa att fler poliser kan anställas och målen för polisväsendets utveckling uppnås bör anslaget därför tillföras 184,1 miljoner kronor för 2002 och 2003. Beloppet motsvarar konsekvenserna av den felräknade pris- och löneomräkningen för samma år.

Rikspolisstyrelsen har fr.o.m. 2000 avsatt 11 miljoner kronor för bekämpningen av miljöbrott i enlighet med den särskilda satsning som gjordes i budgetpropositionen för 2000 (prop. 1999/2000:1). Fr.o.m. 2002 bör 15 miljoner kronor avsättas inom befintliga anslagsramar för detta ändamål.

Utöver de nu nämnda satsningarna höjs polisens anslag med 1,3 miljoner kronor från och med 2002 till följd av förslagen i regeringens proposition om behandling av personuppgifter inom skatt, tull och exekution (prop. 2000/01:33). Därutöver tillförs polisens anslag 0,9 miljoner kronor engångsvis för 2002. Tredje utgiftsområdets anslag 3:1 *Riksskatteverket* minskas med samma belopp.

Vidare skall polisens anslag höjas med 1,5 miljoner kronor till följd av förslagen i regeringens proposition Stöd till brottsoffer (prop. 2000/01:79). Anslaget 4:11 *Ersättning för skador på grunda av brott* minskas med samma belopp.

Den 1 september 2000 startade en ny grundutbildning till polis vid Umeå universitet och den 1 oktober 2001 startar ytterligare en ny grundutbildning till polis vid Växjö universitet. De nya utbildningarna innebär att kostnaderna för studiemedel kommer att öka. Regeringen anser att de ökade kostnaderna för studiemedel skall finansieras från polisens anslag. För 2002 förs därför 11,88 miljoner kronor över från polisens anslag till anslaget 25:2 *Studiemedel m.m.* under utgiftsområde 15.

För arkivkostnader överförs 146 000 kronor till sjuttonde utgiftsområdets anslag 28:22 *Riksarkivet och landsarkiven* från och med 2002.

Till följd av förslagen i regeringens proposition Sammanhållen rovdjurspolitik (prop. 2000/01:57) ökas polisens anslag med en miljon kronor från och med 2002. Finansiering för 2002 och 2003 sker genom att artonde utgiftsområdets anslag 34:1 *Stöd till lokala investeringsprogram för ekologisk hållbarhet* minskas med samma belopp. Från och med 2004 sker finansiering via anslaget 34:3 *Åtgärder för att bevara den biologiska mångfalden* under utgiftsområde 20.

Vidare får polisen under åren 2002–2004 disponera sammanlagt 50 miljoner kronor från tjugoandra utgiftsområdets anslag 36:2 *Väghållning och statsbidrag* för investering i och drift av kameror för hastighetskontroll (se även utgiftsområde 22 *Kommunikationer*, avsnitt 5.7.2).

Anslaget har justerats ned 49 989 000 kronor med anledning av den slutjustering av anslag som görs i denna proposition för övergången till försäkringsmässigt beräknade premier för förmåner som de statligt anställda har enligt kollektivavtal (statliga avtalsförsäkringar). Övergången skall vara kostnadsneutral för myndigheterna. Anslagen justeras i förhållande till de slutliga premierna för år 2000

Vissa justeringar har gjorts som motsvaras av ändrade utgifter. Som kompensation för beräknade utgiftsökningar för löner, lokaler m.m. räknas anslaget upp med 101,3 miljoner kronor.

Sammantaget föreslås därmed att 2002 års anslag fastställs till 13 117 532 000 kronor. För åren 2003 och 2004 beräknas anslaget till 13 506 000 000 kronor respektive 14 194 929 000 kronor.

Tabell 4.17 Härlledning av nivån 2002–2004

Tusental kronor			
	2002	2003	2004
Anslagsnivå 2001 ¹	12 965 820	12 965 820	12 965 820
Förändring till följd av:			
Beslut	172 745	240 829	647 309
Pris- och löneomräkning	101 265	421 649	704 098
Överföring andra anslag m.m. ²	-122 298	-122 298	-122 298
Summa förändring	151 712	540 180	1 229 109
Förslag/beräknat anslag	13 117 532	13 506 000	14 194 929

¹ Inklusive förslag till tilläggsbudget i samband med 2001 års ekonomiska vårproposition och budgetpropositionen för 2002.

² Inklusive slutjustering med anledning av de statliga avtalsförsäkringarna. En närmare beskrivning av detta finns i finansplan m.m., avsnitt 9.2.

4:2 Säkerhetspolisen

Tabell 4.18 Anslagsutvecklingen

Tusental kronor				
År	Utfall	Anslags- sparande		
2000		558 720		87 189
2001	Anslag	523 882		
2002	Förslag	566 280		
2003	Beräknat	580 248 ¹		
2004	Beräknat	600 263 ²		

¹ Motsvarar 566 644 tkr i 2002 års prisnivå.

² Motsvarar 574 624 tkr i 2002 års prisnivå.

Regeringens överväganden

Från och med 2002 skall Säkerhetspolisen övergå till lånefinansiering av sina anläggningstillgångar. Detta innebär att utgifterna minskar under en övergångsperiod och anslaget bör därför reduceras engångsvis med 19 665 000 kronor 2002. För 2003 och 2004 beräknas anslaget reduceras engångsvis med 11 258 000 kronor respektive 3 278 000 kronor.

Vissa justeringar har gjorts som motsvaras av ändrade utgifter. Som kompensation för beräknade utgiftsökningar för löner, lokaler m.m. räknas anslaget upp med 3 819 000 kronor. Det inkorrekt underlaget för PLO-beräkningen för polisen har även påverkat Säkerhetspolisens PLO. Som en kompensation för detta överförs 8 044 000 kronor engångsvis till Säkerhetspolisen från anslaget 4:1 *Polisorganisationen*. Från och med 2004 beräknas 8,7 miljoner kronor överföras till Säkerhetspolisen från anslaget 4:1 *Polisorganisationen* av samma skäl.

Härutöver bör Säkerhetspolisen även tillföras 8,7 miljoner kronor för 2002 och 2003. Beloppet motsvarar konsekvenserna av den felräknade pris- och löneomräkningen för Säkerhetspolisen för samma år.

Regeringen föreslår att anslaget för 2002 fastställs till 566 280 000 kronor. För åren 2003 och 2004 har anslaget beräknats till 580 248 000 kronor respektive 600 263 000 kronor.

Förslag till lag om ändring i lagen (2001:460) om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Regeringens förslag: Regeringen föreslår att 16 kap. 1 § sekretesslagen (1980:100) ändras därför att bestämmelsen till följd av förbiseenden fått felaktig lydelse i två avseenden.

Förslaget till lag om ändring i lagen (2001:460) om ändring i sekretesslagen (1980:100) har inte granskats av lagrådet eftersom frågans enkla beskaffenhet har bedömts göra en sådan granskning överflödig.

Skälen för regeringens förslag: Tidigare fanns det i 16 kap. 1 § 7 sekretesslagen en bestämmelse om att prästers tystnadsplikt hade företräde framför principen om meddelarfrihet. Denna bestämmelse upphävdes den 1 januari 2000 i samband med att Svenska kyrkan skildes från staten (prop. 1998/99:38, bet. 1998/99:KU18, rskr. 1998/99:176, SFS 1999:301). När punkt 8 och 9 skulle ändras i ett senare lagstiftningsärende angavs i förslaget till lagtext av förbiseende punkt 7 i dess tidigare lydelse. Riksdagen beslutade i enlighet med förslaget (prop. 1998/99:72 och 1998/99:92, bet. 1998/99:TU12, rskr. 1998/99:238 och 1998/99:239, SFS 1999:575). Den nu aktuella ändringen innebär att den tidigare ordningen återställs på så sätt att punkt 7 återigen upphävs samt att en övergångsbestämmelse som motsvarar övergångsbestämmelsen i SFS 1999:301 införs.

Våren 1998 beslutade riksdagen att upphäva 16 kap. 1 § 12 sekretesslagen i dess dåvarande lydelse (prop. 1997/98:97, bet. 1997/98:JuU20, rskr. 1997/98:276, SFS 1998:624). Hösten 1999 infördes en ny punkt 12 (prop. 1998/99:140, bet. 1999/2000:KU4, rskr. 1999/2000:44, SFS 1999:989). Denna punkt innebar att den tystnadsplikt som uppkommer till följd av att kom-

missionen för granskning av de svenska säkerhetstjänsternas författningsskyddande verksamhet beslutar att viss uppgift inte får röjas, har företräde framför meddelarfriheten. När punkt 11 skulle ändras i ett senare lagstiftningsärende angavs emellertid av förbiseende i förslaget till lagtext att punkt 12 hade upphävts. Riksdagen beslutade i enlighet med förslaget (prop. 2000/01:80, bet. 2000/01:SoU18, rskr. 2000/01:259, SFS 2001:460). Den nu aktuella ändringen innebär att den tidigare ordningen återställs på så sätt att punkt 12 i dess tidigare lydelse åter tas in i 16 kap. 1 §.

4:3 Åklagarorganisationen

Tabell 4.19 Anslagsutvecklingen

Tusental kronor

2000	Utfall	712 588	Anslags-sparande	13 534
2001	Anslag	722 789 ¹	Utgifts-prognos	748 000
2002	Förslag	741 751		
2003	Beräknat	789 814 ²		
2004	Beräknat	805 589 ³		

¹ Inkl. förslag till tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2002.

² Motsvarar 771 251 tkr i 2002 års prisnivå.

³ Motsvarar 771 251 tkr i 2002 års prisnivå.

Under år 2000 har åklagarorganisationen haft en ekonomi i balans. Vid ingången av året fanns ett anslagssparande på 31,1 miljoner kronor. Av anslagssparandet var 10 miljoner kronor ett tillskott på tilläggsbudget 1999 men som avsåg 2000. Den ökade anslagsförbrukningen under 2000 förklaras bl.a. av avtalsenliga löneökningar och att fler åklagare rekryterades under året. Den utgående balansen innebar ett anslagssparande på 13,5 miljoner kronor. Flertalet åklagare rekryterades under slutet av 2000 vilket innebär att anslagssparandet till följd av helårseffekten kommer att förbrukas under 2001.

Under 2000 disponerade Riksåklagaren 3 miljoner kronor på anslaget 4:4 *Ekobrottsmyndigheten* för utbildning av åklagaraspiranter. Medlen har förbrukats.

Regeringens överväganden

Regeringen aviserade i 2001 års budgetproposition att åklagarorganisationen skulle tillföras 15 miljoner kronor för 2001 och 2002 för att kon-

solidera och utveckla det omfattande reformarbete som genomförts inom åklagarväsendet. I enlighet med budgetpropositionen för 2000 kommer åklagarorganisationen dessutom att tillföras 30 miljoner kronor från och med 2003.

Utöver dessa satsningar skall åklagarorganisationens anslag höjas med 0,5 miljoner kronor till följd av förslagen i regeringens proposition Stöd till brottsoffer (prop. 2000/01:79). Anslaget 4:11 *Ersättning för skador på grund av brott* minskas med samma belopp.

För arkivkostnader som blivit felräknade höjs anslaget med 36 000 kronor från och med 2002. Sjuttonde utgiftsområdets anslag 28:22 *Riksarkivet och landsarkiven* minskas med samma belopp.

Anslaget har justerats ned 3 244 000 kronor med anledning av den slutjustering av anslag som görs i denna proposition för övergången till försäkringsmässigt beräknade premier för förmåner som de statligt anställda har enligt kollektivavtal (statliga avtalsförsäkringar). Övergången skall vara kostnadsneutral för myndigheterna. Anslagen justeras i förhållande till de slutliga premierna för år 2000.

Vissa justeringar har gjorts som motsvaras av ändrade utgifter. Som kompensation för beräknade utgiftsökningar för löner, lokaler m.m. räknas anslaget upp med 15,7 miljoner kronor.

Regeringen föreslår därmed att 2002 års anslag fastställs till 741 751 000 kronor. För åren 2003 och 2004 beräknas anslaget till 789 814 000 kronor respektive 805 589 000 kronor.

Tabell 4.20 Härledning av nivån 2002–2004

Tusental kronor

	2002	2003	2004
Anslagsnivå 2001 ¹	722 789	722 789	722 789
Förändring till följd av:			
Beslut	500	30 000	30 000
Pris- och löneomräkning	15 682	34 245	50 020
Överföring andra anslag m.m. ²	2 780	2 780	2 780
Summa förändring	18 962	67 025	82 800
Förslag/beräknat anslag	741 751	789 814	805 589

¹ Inklusive förslag till tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2002.

² Inklusive slutjustering med anledning av de statliga avtalsförsäkringarna. En närmare beskrivning av detta finns i finansplan m.m., avsnitt 9.2.

4:4 Ekobrottsmyndigheten

Tabell 4.21 Anslagsutvecklingen

Tusental kronor

År	Utfall	280 684	Anslags-sparande	-10 876
2000	Utfall	280 684	Anslags-sparande	-10 876
2001	Anslag	313 069 ¹	Utgifts-prognos	309 000
2002	Förslag	312 389		
2003	Beräknat	320 236 ²		
2004	Beräknat	326 056 ³		

¹ Inkl. förslag till tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2002.

² Motsvarar 312 389 tkr i 2002 års prisnivå.

³ Motsvarar 312 389 tkr i 2002 års prisnivå.

Ekobrottsmyndighetens ekonomiska läge var ansträngt vid ingången av 2001. Det anslagssparande på 5,4 miljoner kronor som fanns vid ingången av 2000 förbyttes till ett underskott på 10,9 miljoner kronor vid årets slut. Merparten av den ökade anslagsförbrukningen under 2000 beror på avtalsenliga löneökningar och helårseffekten av nyrekryteringar under 1999. Även under 2001 kommer det ekonomiska läget att vara ansträngt.

Under 2001 disponerade Riksåklagaren 3 miljoner kronor på Ekobrottsmyndighetens anslag för utbildning av åklagaraspiranter. Medlen har förbrukats.

Regeringens överväganden

I enlighet med budgetpropositionerna för 2000 och 2001 har Ekobrottsmyndighetens anslag höjts med 20 miljoner kronor innevarande år. Det ansträngda ekonomiska läget under 2001 ställer fortsatt höga krav på att myndigheten arbetar aktivt med att effektivisera resursutnyttjandet.

Genom ett regeringsbeslut den 7 juni 2001 utökades Ekobrottsmyndighetens verksamhetsområde med Blekinge län från och med den 1 juli 2001. Av den anledningen höjs anslaget med 4,6 miljoner kronor från och med 2002. Finansiering sker genom att anslaget 4:1 *Polisorganisationen* minskas med 3,6 miljoner kronor medan anslaget 4:3 *Åklagarorganisationen* minskas med 1 miljon kronor. Merparten av de medel som förs över till Ekobrottsmyndighetens anslag motsvarar de kostnader som myndigheten övertar. Emellertid innebär Ekobrottsmyndighetens övertagande av verksamheten en höjd ambitionsnivå. Ambitionsnivåhöjningen finansieras med en del av överföringen från polisens anslag.

Anslaget har justerats ned 2 008 000 kronor med anledning av den slutjustering av anslag som görs i denna proposition för övergången till försäkringsmässigt beräknade premier för förmåner som de statligt anställda har enligt kollektivavtal (statliga avtalsförsäkringar). Övergången skall vara kostnadsneutral för myndigheterna. Anslaget justeras i förhållande till de slutliga premierna för år 2000.

Vissa justeringar har gjorts som motsvaras av ändrade utgifter. Som kompensation för beräknade utgiftsökningar för löner, lokaler m.m. räknas anslaget upp med 4,6 miljoner kronor.

Regeringen föreslår därmed att 2002 års anslag fastställs till 312 389 000 kronor. För åren 2003 och 2004 beräknas anslaget till 320 236 000 kronor respektive 326 056 000 kronor.

Tabell 4.22 Härledning av nivån 2002–2004

Tusental kronor

	2002	2003	2004
Anslagsnivå 2001 ¹	313 069	313 069	313 069
Förändring till följd av:			
Beslut	-8 200	-8 200	-8 200
Pris- och löneomräkning	4 625	12 472	18 292
Överföring andra anslag m.m. ²	2 895	2 895	2 895
Summa förändring	-680	7 167	12 987
Förslag/beräknat anslag	312 389	320 236	326 056

¹ Inklusive förslag till tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2002.

² Inklusive slutjustering med anledning av de statliga avtalsförsäkringarna. En närmare beskrivning av detta finns i finansplan m.m., avsnitt 9.2.

4:5 Domstolsväsendet m.m.

Tabell 4.23 Anslagsutvecklingen

Tusental kronor

År	Slagslag	Beräknat	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2000	Utfall	3 339 122		59 552
2001	Anslag	3 547 997 ¹		3 560 000
2002	Förslag	3 617 192		
2003	Beräknat	3 666 573 ²		
2004	Beräknat	3 738 153 ³		

¹ Inklusive tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2002.

² Motsvarar 3 579 392 tkr i 2002 års prisnivå.

³ Motsvarar 3 579 392 tkr i 2002 års prisnivå.

Domstolsväsendets anslag uppgick 2000 till 3 359 miljoner kronor. Under året förbrukades 3 339 miljoner kronor. Förbrukningen understeg således anvisade medel med 20 miljoner kronor.

Vid utgången av 2000 uppgick anslagssparandet till 60 miljoner kronor. Anslagssparandet beror till största del på att vissa reformprojekt har senarelagts. För 2001 har en utgiftsbegränsning lagts på domstolsväsendets anslag. Detta betyder att vissa satsningar måste senareläggas och att ett överskott på ca 47 miljoner kronor beräknas finnas på anslaget vid utgången av året.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.24 Avgiftsbelagd verksamhet

Tusental kronor

Offentlig-rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (Som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras
Utfall 2000	54 820	15 523
Prognos 2001	56 000	17 000
Budget 2002	52 000	17 000

Under innevarande år kommer domstolsväsendet enligt prognos att leverera in avgiftsinkomster motsvarande 56 miljoner kronor. Avgifterna består av ansökningsavgifter (40 miljoner kronor) och kungörandeavgifter (12 miljoner kronor) och expeditionsavgifter (4 miljoner kronor). Budgeten för 2002 är 4 miljoner kronor lägre än för 2001 beroende på att sjöfartsregistret och företagsinteckningarna har överförts till Sjöfartsverket respektive Patent- och registreringsverket under 2001.

Regeringens överväganden

I budgetpropositionen för 2001 tillfördes domstolsväsendet en ramhöjning på 120 miljoner kronor.

Domstolsväsendets utgifter för 2001 beräknas uppgå till 3 560 miljoner kronor. Beroende på utgiftsbegränsningen beräknas ett anslagssparande på ca 47 miljoner kronor att redovisas på anslaget vid årets slut.

Den 1 juli 2001 fördes bouppteckningsverksamheten över till skatteförvaltningen. För att påbörja och driva verksamheten överfördes i enlighet med gjorda beräkningar 33 miljoner kronor till skatteförvaltningen i budgetpropositionen för 2001. Skatteförvaltningen och Domstolsverket har haft regeringens uppdrag att beräkna och återkomma med uppgift om den totala kostnaden för reformen på kort och på längre sikt. Kostnaden för skatteförvaltningen att

driva verksamheten beräknas till ca 63 miljoner kronor på årsbasis. Med anledning av de nya beräkningarna skall ytterligare 30 miljoner kronor föras över från domstolsväsendet till skatteförvaltningen.

Den 1 januari 1999 trädde miljöbalken i kraft och miljödomstolarna inrättades. I enlighet med regeringens uppdrag har Domstolsverket under våren 2001 utvärderat miljödomstolarnas påverkan på domstolsväsendets kostnader. Till följd av utvärderingen överförs nu 35 miljoner kronor engångsvis från utgiftsområde 18, anslag 34:1 *Stöd till lokala investeringsprogram för ekologisk hållbarhet*.

Vissa ändringar i socialtjänstlagen (1980:620), bl.a. av överklaganderegler vid beslut om ekonomiskt bistånd, kommer troligen att innebära en ökad måltillströmning till de allmänna förvaltningsdomstolarna. Frågan om formerna för finansiering av den väntade merkostnaden för domstolsväsendet bereds inom Regeringskansliet.

Ändrade regler avseende inköp av bränsle och alkohol utan punktskatt kan antas medföra en tillfällig ökning av antalet mål i de allmänna förvaltningsdomstolarna. För den därmed väntade kostnadsökningen överförs nu engångsvis två miljoner kronor från utgiftsområde 3, anslaget 3:1 *Riksskatteverket*.

Förslagen i propositionen Stöd till brottsoffer (prop. 2000/01:79) kommer leda till vissa ökade kostnader för domstolsväsendet. För de ökade kostnaderna överförs 1 miljon kronor från anslaget 4:11 *Ersättning för skador på grund av brott*.

För domstolsväsendets arkivkostnader överförs 239 000 kronor till utgiftsområde 17, anslaget 28:22 *Riksarkivet och landsarkiven*.

För att finansiera ökningen av det under utgiftsområde 1 uppförda anslaget 46:2 *Justitiekanslern* minskas domstolsväsendets anslag med 2,7 miljoner kronor.

Höjningen av anslaget 4:13 *Kostnader för vissa skaderegleringar* på 5 miljoner kronor föreslås finansieras genom en sänkning av domstolsväsendets anslag med motsvarande belopp.

För att finansiera den engångsvisa ökningen av anslaget 4:9 *Gentekniknämnden* minskas domstolsväsendets anslag med 200 000 kronor.

Som kompensation för beräknade utgiftsökningar för löner, lokaler med mera räknas anslaget upp med 82,2 miljoner kronor. Anslaget har justerats upp med 19,8 miljoner kronor med anledning av den slutjustering av anslag som före-

slås i denna proposition för övergången till försäkringsmässigt beräknade premier för förmåner som de statligt anställda har enligt kollektivavtal (statliga avtalsförsäkringar). Övergången skall vara kostnadsneutral för myndigheterna. Anslagen justeras i förhållande till de slutliga premierna för 2000.

Sammantaget föreslår regeringen att anslaget för år 2002 fastställs till 3 617 192 000 kronor. För åren 2003 och 2004 beräknas anslaget uppgå till 3 666 573 000 kronor respektive 3 738 153 000 kronor.

Tabell 4.25 Härlledning av nivån 2002–2004

Tusental kronor			
	2002	2003	2004
Anslagsnivå 2001 ¹	3 547 997	3 547 997	3 547 997
Förändring till följd av:			
Beslut	33 000	-4 800	-4 800
Pris- och löneomräkning	82 224	169 405	240 985
Överföring andra anslag m.m. ²	-46 029	-46 029	-46 029
Summa förändring	69 195	118 576	190 156
Förslag/beräknat anslag	3 617 192	3 666 573	3 738 153

¹ Inklusive förslag till tilläggsbudget i samband med 2001 års ekonomiska vårproposition och budgetpropositionen för 2002.

² Inklusive slutjustering med anledning av de statliga avtalsförsäkringarna. En närmare beskrivning av detta finns i finansplan m.m., avsnitt 9.2.

Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1999:613) om försöksverksamhet med videokonferens i rättegång

Regeringens förslag: Regeringen föreslår att lagen om försöksverksamhet med videokonferens i rättegång förlängs att gälla till och med den 30 juni 2003.

Skälen för regeringens förslag: För närvarande pågår försöksverksamheten med videokonferens i rättegång. Denna pågår till utgången av 2001. Som framgår av avsnitt 4.5.1. har Domstolsverket vid utvärderingen av den verksamhet som ägt rum under 2001 gjort bedömningen att verksamheten skall permanentas. 1999 års rättegångsutredning har i uppdrag att lägga fram de regler som behövs för att verksamheten skall kunna permanentas. Eftersom denna utredning inte skall redovisa sitt uppdrag förrän vid detta års utgång och det vore olämpligt att avbryta pågående verksamhet bör försöksverksamheten förlängas. Domstolsverket, som är ansvarigt för

genomförandet av försöksverksamheten, delar denna bedömning. Lagstiftningsärendet faller inom lagrådets granskningsområde. Lagrådets hörande har bedömts vara överflödigt p.g.a. frågans beskaffenhet.

Förslag till lag om ändring i lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling

Inskrivningsmyndigheterna är i dag koncentrerade till sju tingsrätter. Domstolsverket har haft regeringens uppdrag att vidta de tekniska, organisatoriska och personella åtgärder som varit nödvändiga för att reformen skall vara genomförd senast den 1 juli 2001. I uppdraget har legat att Domstolsverket fortlöpande skall redovisa frågor som förutsätter författningsändringar eller andra beslut av regeringen. Domstolsverket föreslår i en promemoria att reglerna om forum för dödande av pantbrev och inteckning i fast egendom enligt lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling blir den rätt där den inskrivningsmyndighet finns inom vars verksamhetsområde fastigheten är belägen. Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2002. För ärenden som anhängiggjorts före ikraftträdandet föreslås äldre bestämmelser tillämpas. Promemorian har remissbehandlats.

Regeringens förslag: Lagen ändras så att forum för dödande av pantbrev och inteckning i fastighet eller tomträtt blir den rätt där den inskrivningsmyndighet finns inom vars verksamhetsområde fastigheten är belägen.

Remissinstanserna: Remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inget att invända mot det.

Skälen för regeringens förslag: För närvarande gäller att ansökan om dödande av pantbrev och om att en inteckning i fastighet eller tomträtt får dödas utan handlingens företeende enligt lagen (1927:85) om dödande av förkommen handling görs hos den rätt under vilken fastigheten lyder. Ett sådant ärende handläggs inte som ett inskrivningsärende enligt 27 kap. jordabalken utan som ett domstolsärende. Handläggningen förutsätter emellertid att vissa uppgifter inhämtats från inskrivningsmyndigheten. Vidare skall inskrivningsmyndigheten underrättas såväl om att en sådan ansökan har kommit in som att ärendet slutligen har prövats för att vissa registreringsåtgärder skall kunna vidtas. Därtill an-

kommer det på inskrivningsmyndigheten bl.a. att efter ansökan utfärda ett nytt pantbrev. Mot bakgrund härav används ofta personal vid inskrivningsmyndigheterna för handläggningen av sådana ärenden.

Dessa ärenden har således en stark anknytning till verksamheten vid inskrivningsmyndigheterna. Samordningen av de olika delarna av förfarandet skulle också underlättas om handläggningen enligt lagen om dödande av förekommen handling och enligt jordabalken kunde ske vid samma tingsrätt. Det är därför mest ändamålsenligt om dessa ärenden handläggs av de tingsrätter där det i dag finns en inskrivningsmyndighet. Forumreglerna bör därför ändras så att dödande av pantbrev och beslut om att inteckning i fastighet eller tomträtt får dödas utan inteckningshandlingens företeende skall handläggas hos den rätt där den inskrivningsmyndighet finns inom vars verksamhetsområde fastigheten är belägen. De nya forumreglerna föreslås träda ikraft den 1 januari 2002.

Mycket talar för att också de ärenden som anhängiggjorts före ikraftträdandet men som ännu inte har avslutats flyttas över till respektive tingsrätt. Ett överlämnade kan emellertid medföra praktiska problem, bl.a. i ärenden där kungörandet av en offentlig stämning gjorts före ikraftträdandet, som inte övervägs av fördelarna med en sådan överflyttning. Ärenden som anhängiggjorts före ikraftträdandet föreslås därför handläggas klart vid den domstol där de anhängiggjorts.

Numera sker inskrivning enligt jordabalken i fastighetsregistrets inskrivningsdel. Mot den bakgrunden bör lagen kompletteras med en hänvisning till fastighetsregistrets inskrivningsdel.

Ändringarna berör endast ett fåtal paragrafer. Mot den bakgrunden görs nu inte någon språklig genomarbetning av lagtexten. Däremot har uttryck som ”må”, ”äro” och ”å” bytts ut.

Lagförslaget, som i allt väsentligt innebär att forumreglerna för dödande av pantbrev m.m. anpassas till organisationen för inskrivningsmyndigheterna, har bedömts vara av sådan beskaffenhet att det inte kräver Lagrådets granskning.

Författningskommentar

2 §

Paragrafen ändras så att forum för dödande av pantbrev i fastighet eller tomträtt blir den rätt

där den inskrivningsmyndighet finns inom vars verksamhetsområde fastigheten är belägen.

10 §

Paragrafen kompletteras med en hänvisning till fastighetsregistrets inskrivningsdel.

13 §

Paragrafen ändras så att forum för förordnande av dödande av in-teckning i fastighet eller tomträtt utan in-teckningshandlings företeende blir den rätt där den inskrivningsmyndighet finns inom vars verksamhetsområde fastigheten är belägen. Vidare kompletteras paragrafen med en hänvisning till fastighetsregistrets inskrivningsdel.

4:6 Kriminalvården

Tabell 4.26 Anslagsutvecklingen

Tusental kronor

År	Utfall	3 883 369	Anslags-sparande	-130 337
2000	Utfall	3 883 369	Anslags-sparande	-130 337
2001	Anslag	4 146 888 ¹	Utgifts-prognos	4 068 000
2002	Förslag	4 122 603		
2003	Beräknat	4 224 085 ²		
2004	Beräknat	4 304 384 ³		

¹Varav 3 000 tkr på tilläggsbudget i samband med den ekonomiska vårpropositionen 2001 inklusive en minskning med 4 190 tkr på tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2002.

²Motsvarar 4 122 603 tkr i 2002 års prisnivå.

³Motsvarar 4 122 603 tkr i 2002 års prisnivå.

Under år 2000 förbrukade kriminalvården 55 miljoner kronor mer än vad som anslagits för verksamheten. Detta har lett till att utnyttjandet av anslagskrediten ökat ytterligare. Vid budgetårets slut hade anslagskrediten utnyttjats med 130 miljoner kronor.

För 2001 tillfördes kriminalvården ett större tillskott i form av 166 miljoner kronor i ramtillskott och 105 miljoner kronor engångsvis för 2001. En stor del av detta tillskott används för att återbetala en högt utnyttjad anslagskredit. Detta leder till att kriminalvården under innevarande budgetår kommer att förbruka 83 miljoner kronor mindre än anvisade anslag. Enligt gällande prognos kommer kriminalvården trots detta att behöva utnyttja anslagskrediten under 2001.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Kriminalvården disponerar inkomster från arbetsdriften inom kriminalvården. För arbetsdriften gäller inte kravet på full kostnadstäckning. Det ekonomiska målet är satt till att intäkterna skall motsvara minst 60 % av kostnaderna för arbetsdriften.

Av 5 § lagen (1994:451) om försöksverksamhet med intensivövervakning med elektronisk kontroll framgår att dömda som deltar i försöksverksamheten skall betala en avgift. Avgiften uppgår till 50 kronor per dag, dock högst 3 000 kronor. Avgiften skall betalas i förskott till Kriminalvårdsstyrelsen för att därefter kvartalsvis tillföras brottsofferfonden.

Tabell 4.27 Avgiftsbelagd verksamhet

Tusental kronor

	Ej disponibla/intensiv-övervakning	Disponibla/arbetsdrift
Utfall 2000	1 860	128 914
Prognos 2001	2 000	130 000
Prognos 2002	2 000	130 000

Regeringens överväganden

Under början av 1990-talet var kriminalvårdens anslagsförbrukning lägre än anvisade medel, vilket innebar att kriminalvården byggde upp ett stort anslagsparande. Orsaken var i första hand att beläggningen vid anstalter och häkten minskade. I det korta perspektivet blev kriminalvårdens häktes- och anstaltsorganisation överdimensionerad. Beläggningen minskade främst på grund av verkställighetsreformen intensivövervakning med elektronisk kontroll men också på grund av att antalet fängelsedomar minskade.

Mot denna bakgrund minskades kriminalvårdens anslagsram i enlighet med budgetpropositionerna för åren 1997 respektive 1998 med 867 miljoner kronor fördelat på åren 1997–2000. Av dessa neddragningar har 423 miljoner varit rampåverkande.

Vid utgången av budgetåret 1999 hade det tidigare anslagssparandet förbrukats i sin helhet och kriminalvården har under åren 1999 och 2000 i stället utnyttjat sin anslagskredit. Den ekonomiska situationen år 2000 var ansträngd. Genom de tillskott som tillförts kriminalvården fr.o.m. år 2001 har budgetläget förbättrats och

utnyttjandet av anslagskrediten kommer att kunna minska under innevarande år.

Regeringen föreslog i budgetpropositionen för år 2001 att ett antal områden inom kriminalvården skulle prioriteras och riksdagen ställde sig bakom detta. De områden som då prioriterades överensstämmer väl med de områden regeringen vill lyfta fram i denna budgetproposition och som beskrivs under avsnittet 4.4 Politikens inriktning. Kriminalvårdsstyrelsen bedömer att ytterligare volymökningar är att vänta under de kommande åren och att därför kommer att behöva utöka antalet anstalts- och häktesplatser. Regeringen instämmer i denna bedömning. Ett viktigt område där kriminalvården behöver intensifiera utvecklingen är kompetensförsörjningen. Detta gäller inte minst kompetensutvecklingen för personal med klientnära arbete.

De tillskott som tillförts kriminalvården har givit verksamheten förutsättningar att i ett kortare perspektiv upprätthålla en hög kvalitativ nivå inom frivård, häkte och anstalt, att möta ett visst ökat platsbehov och att fullfölja arbetet med de prioriteringar statsmakterna tidigare fastslagit för kriminalvården samt för att ge förbättrade möjligheter till kompetensutveckling. Kostnader beroende på redan inträffade och förväntade volymökningar, förväntad klientsammansättning och andra därmed sammanhängande faktorer kan dock visa sig bli betydande i det längre perspektivet.

Vid beräkningen av anslaget för 2002 har vissa tekniska justeringar gjorts av anslaget som motsvaras av ändrade utgifter. Som kompensation för beräknade utgiftsökningar för löner, lokaler m.m. räknas anslaget upp med 78,6 miljoner kronor. Anslaget har justerats ned med 2,1 miljoner kronor med anledning av den slutjustering av anslag som föreslås i denna proposition för övergången till försäkringsmässigt beräknade premier för förmåner som de statligt anställda har enligt kollektivavtal (statliga avtalsförsäkringar). Övergången skall vara kostnadsneutral för myndigheterna. Anslagen justeras i förhållande till de slutliga premierna för 2000. Slutligen sänks anslaget med 28 000 kronor för att delfinansiera arkivhållningen.

Mot bakgrund av detta föreslår regeringen att kriminalvårdens anslag för 2002 fastställs till 4 122 603 kronor. För åren 2003 och 2004 beräknas anslaget till 4 224 085 kronor respektive 4 304 384 kronor.

Tabell 4.28 Härledning av nivån 2002–2004

Tusental kronor

	2002	2003	2004
Anslagsnivå 2001 ¹	4 146 888	4 146 888	4 146 888
Förändring till följd av:			
Beslut	-105 000	-105 000	-105 000
Pris- och löneomräkning	78 648	180 130	260 429
Överföring andra anslag m.m. ²	2 067	2 067	2 067
Summa förändring	-24 285	77 197	157 496
Förslag/beräknat anslag	4 122 603	4 224 085	4 304 384

¹ Inklusive förslag till tilläggsbudget i samband med 2001 års ekonomiska vårproposition och budgetpropositionen för 2002.

² Inklusive slutjustering med anledning av de statliga avtalsförsäkringarna. En närmare beskrivning av detta finns i finansplan m.m., avsnitt 9.2.

4:7 Brottsförebyggande rådet

Tabell 4.29 Anslagsutvecklingen

Tusental kronor

År	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2000	50 409	19 690	
2001	43 985 ¹		55 000
2002	Förslag	45 817	
2003	Beräknat	44 899 ²	
2004	Beräknat	45 748 ³	

¹ Varav 1 580 tkr på tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2002.

² Motsvarar 43 817 tkr i 2002 års prisnivå

³ Motsvarar 43 817 tkr i 2002 års prisnivå

Brottsförebyggande rådet (BRÅ) är ett stabsorgan under regeringen och ett expertorgan inom rättsväsendet. Brottsförebyggande rådets övergripande mål är att främja brottsförebyggande arbete genom utvärdering, kunskapsutveckling, informationsspridning och utbildningsinsatser inom det kriminalpolitiska området och därigenom bidra till att minska brottsligheten och öka tryggheten.

Viktiga inslag i verksamheten är att ta fram underlag till regeringen och rättsväsendets myndigheter för åtgärder och prioriteringar i det kriminalpolitiska arbetet, utvärdering av vidtagna åtgärder och stöd till lokalt brottsförebyggande arbete.

Två rådgivande organ är knutna till myndigheten dels en referensgrupp för rättsväsendet, dels en vetenskaplig nämnd med representanter från olika ämnesområden.

Det genomsnittliga antalet anställda var 59, jämfört med 58 föregående budgetår.

På chefsnivån är könsfördelningen jämn. Bland antalet anställda med kärnkompetens är könsfördelningen också jämn. Bland anställda med stödkompetens är kvinnor kraftigt överrepresenterade.

Brottsförebyggande rådet har begränsad intern rörlighet. Det beror bl.a. på att tjänsterna till stor del är utrednings- och forskningstjänster som kräver specialistkompetens.

Målen för kompetensförsörjningen har inte kunnat nås fullt ut under året. Svårigheter med att rekrytera och behålla kompetent IT-personal betonas. Brottsförebyggande rådet rekryterar främst kvalificerade forskare och erfarenheterna hittills är att det är förhållandevis svårt att få personer med invandrarbakgrund som söker dessa tjänster.

Regeringens överväganden

Resultatbedömning

Brottsförebyggande rådets verksamhet kan delas in i verksamhetsområdena stöd till lokalt brottsförebyggande arbete, forsknings- och utvecklingsverksamhet, informations- och förlagsverksamhet samt officiell statistik för rättsväsendet.

Resultat

Lokalt brottsförebyggande arbete

Brottsförebyggande rådet skall på olika sätt stimulera lokalt brottsförebyggande arbete. I årsredovisningen för år 2000 konstaterar Brottsförebyggande rådet att verksamhetsmålet att inrätta s.k. lokala brottsförebyggande råd eller motsvarande organisationer i två tredjedelar av landets kommuner har uppfyllts. Arbetet med att stimulera lokalt brottsförebyggande arbete har skett dels genom att myndighetens personal deltagit vid ett stort antal konferenser, seminarier och utbildningsdagar på såväl lokal som regional nivå, dels beviljat ekonomiskt stöd till brottsförebyggande projekt och till kommuner för att inrätta ett lokalt råd eller annan samarbetsorganisation.

Under 2000 har beslut fattats om utdelning av drygt 7,4 miljoner kronor i ekonomiskt stöd till lokalt brottsförebyggande arbete, varav 6,3 miljoner kronor utbetalats under 2000. Totalt har 97 projekt erhållit ekonomiskt stöd. Utöver startbidrag prioriterades under året ansökningar

som avsåg verksamheter inom skolans område, bostadsområden, kvinnofrid och föräldrautbildning. Av de beslutade medlen har 2,1 miljoner kronor avsett stöd till brottsförebyggande åtgärder i storstäder. Under anslaget 4:15 *Bidrag till brottsförebyggande arbete* redogörs mer utförligt för det ekonomiska stödet till brottsförebyggande arbete och vissa förändringar i detta.

Erfarenheterna från lokalt brottsförebyggande arbete har sammanställts i en serie om sex idé- och tipsböcker. En del av det ekonomiska stödet till brottsförebyggande arbete används för att säkerställa att den kunskap som erhålls i projekten värderas objektivt och kommer andra till del. Detta görs genom att externa forskare anlitas för dokumentation, uppföljning och utvärdering av de av Brottsförebyggande rådet finansierade projekten.

Det är också viktigt att det inom myndigheten bedrivs forsknings- och utvecklingsprojekt som syftar till att utveckla metoderna i det brottsförebyggande arbetet. I fem kommuner har Brottsförebyggande rådet gjort särskilda satsningar för att utveckla det brottsförebyggande arbetet. Syftet var att skapa förebilder eller i alla fall goda exempel. Insatserna i de fem kommunerna har i stor utsträckning bestått av kartläggning och problemanalys i syfte att stimulera ett problemorienterat brottsförebyggande arbete. Satsningarna har publicerats i fyra rapporter som har lagts ut på Brottsförebyggande rådets hemsida. Regeringen anser det viktigt att Brottsförebyggande rådet arbetar vidare med att ta fram modeller och lyfta fram exempel som kan tjäna som förebild för det brottsförebyggande arbetet.

Forsknings- och utvecklingsverksamhet

Brottsförebyggande rådet har under året drivit sammanlagt 40 projekt av forsknings- och utvecklingskaraktär. Åtta projekt har rört utvärderingar och uppföljningar av reformer eller åtgärder inom rättsväsendet bl.a. kriminalisering av bruk av narkotika, närpolisverksamheten, frivårdningsförberedelser inom kriminalvården och medling. Tolv projekt har rört statistik och brottsutvecklingen, bl.a. IT-relaterad brottslighet och brottslighet bland niondeklassare. Sju projekt har rört brottsförebyggande arbete bl.a. i skolan och i storstädernas ytterområden. Övriga projekt har bl.a. gällt våldsbrott, brott med rasistiska inslag, brottsoffer, våld mot kvinnor, organiserad brottslighet och återfall i brott.

Informations- och förlagsverksamhet

De projekt som Brottsförebyggande rådet driver resulterar i rapporter, promemorior och andra skrifter som huvudsakligen sprids genom försäljning, men också kostnadsfritt till en grupp av nyckelpersoner och myndigheter.

Under 2000 publicerades 28 rapporter varav 7 endast digitalt. Försäljningen av tryckta rapporter och antalet fasta prenumeranter ökade med 20 % respektive 21 % jämfört med föregående år. Alla rapporter finns tillgängliga på Brottsförebyggande rådets webbplats. En utvärdering har visat att rapporterna varit till nytta i det dagliga arbetet och att innehållet bedöms som bra och lättillgängligt.

Brottsförebyggande rådets tidskrift *Apropå* har spritts i närmare 50 000 exemplar. Samtidigt som tidskriften publiceras läggs den ut på webbplatsen. Under första halvåret var 19 400 besökare inne på någon av *Apropå*s sidor. Det är en ökning med 60 % jämfört med samma period föregående år. I en läsarundersökning fick tidskriften enligt Brottsförebyggande rådet genomgående högt betyg. Det framkom att den ofta cirkulerar på arbetsplatserna. Brottsförebyggande rådet har på försök träffat en överenskommelse med polismyndigheten i Värmland om att tidningen skickas hem till alla anställda inom värmlandspolisen, till ett självkostnadspris för polismyndigheten. En utvärdering av försöket har visat att 70 % av poliserna, främst närpoliserna, ville fortsätta få tidningen hem. Nästan 50 % uppgav att de haft direkt nytta av den i sitt arbete. Försöket har nu utvidgats till andra polismyndigheter.

I nyhetsbrevet *Loopen*, som utkommer fyra gånger per år med en upplaga på 2 000 per nummer, förmedlas information av betydelse för lokala brottsförebyggande aktörer. Upplagan har minskat med 700 i förhållande till föregående år till följd av att den i större utsträckning riktas till identifierade personer inom den målgrupp man vill nå ut till. Brottsförebyggande rådet arrangerar även konferenser och seminarier samt medverkar i sådana som arrangeras av andra. Brottsförebyggande rådet har också utvecklat och ökat sina ansträngningar för att via medierna sprida kunskap om brott och brottsförebyggande arbetet till målgrupperna. Detta sker bl.a. genom ett mera strukturerat pressarbete med fler pressmeddelanden. Publiciteten i medierna har också ökat. Antalet artiklar och inlägg som refererar till

Brottsförebyggande rådet har på några års sikt fyrdubblats.

Officiell statistik för rättsväsendet

Brottsförebyggande rådet skall sörja för att den officiella rättsstatistiken är av god kvalitet, tillförlitlig, relevant och lättillgänglig. Den officiella rättsstatistikens består av uppgifter om bl.a. antalet anmälda brott, uppklarade brott, personer misstänkta och lagförda för brott. Brottsförebyggande rådet arbetar kontinuerligt för att förbättra den officiella rättsstatistikens kvalitet. Under 2000 har det förekommit allvarliga störningar i produktionen av statistik vilket har medfört förseningar i rättsstatistiken. Brottsförebyggande rådet har fram till sommaren 2000 enbart kunnat publicera statistik över anmälda brott år 1999 samt första kvartalet 2000 (statistik över misstänkta personer, uppklarade brott samt lagföringsstatistik har ej kunnat färdigställas). Under året har arbetet med att anpassa produktionssystemet till förändringar i rättsväsendets informationssystem vilket påverkat leveranserna av de uppgifter som ligger till grund för statistiken över anmälda och uppklarade brott samt misstänkta personer. Förändringarna har både påverkat vilka uppgifter som levereras och hur dessa uppgifter levereras, vilket på sikt kan komma att leda till vissa förbättringar av statistikens tillförlitlighet. För att arbetet skall vara framgångsrikt är Brottsförebyggande rådet beroende av att de underlag som kommer in är tillförlitliga och levereras i tid. Omfattande kontroller har genomförts av Brottsförebyggande rådet både av det inmaterial som utgör grunden för statistiken och den färdiga statistiken. Under 2000 har Brottsförebyggande rådet som ett led i arbetet med statistikens kvalitet även arbetat med att dokumentera och effektivisera arbetsrutinerna i produktionsprocessen.

Brottsförebyggande rådet arbetar med att anpassa statistikens innehåll efter användarnas behov och önskemål. Under året har nya brottskoder införts efter önskemål från olika statistikanvändare. De nya brottskoderna kommer bl.a. att möjliggöra en redovisning av brottsoffrets kön för mord och dråp. Internationella jämförelser av kriminalstatistiken är ett område som särskilt studeras. Bl.a. har Brottsförebyggande rådet under 2000 initierat ett samarbete med de nordiska länderna för att förbättra jämförelserna av kriminalstatistiken i de nordiska länderna.

En stor informationsmängd finns numera i den databas som byggts upp för framställning av kriminalstatistik men endast en mindre del utnyttjas vid redovisningen. Brottsförebyggande rådet har därför påbörjat ett projekt som skall förbättra statistikens tillgänglighet för forskare och lokala brottsförebyggande aktörer, journalister m.fl.

Kriminalstatistiken publiceras bl.a. på Brottsförebyggande rådets webbplats i form av tabeller och en sammanfattning. Brottsförebyggande rådet publicerar numera också statistik över anmälda brott per månad enligt önskemål bl.a. från polismyndigheterna.

Brottsförebyggande rådet ser för närvarande över sin organisation och sina rutiner vad gäller framställning och hantering av statistik inom myndigheten. Detta med anledning av den nya förordningen (2001:100) om den officiella statistiken enligt vilken en statistikansvarig myndighets verksamhet för framställning av statistik skall vara så organiserad att den är avgränsad från myndighetens verksamhet i övrigt.

Analys och slutsatser

Brottsförebyggande rådet har i allt väsentligt uppfyllt de mål för verksamheten som uppställt under år 2000. Myndigheten fortsätter att utvecklas positivt.

Revisionens iakttagelser

Riksrevisionsverket har inte haft några invändningar i revisionsberättelsen för år 2000 avseende Brottsförebyggande rådet.

Verksamhetens inriktning

Brottsförebyggande rådet har bedrivit ett omfattande arbete för att stimulera lokalt brottsförebyggande arbete bl.a. genom att bevilja startbidrag till sådan verksamhet och stödja olika brottsförebyggande projekt. Regeringen anser att det lokala brottsförebyggande arbetet utvecklas positivt. När det gäller forsknings- och utvecklingsverksamheten konstaterar regeringen att den ligger väl i linje med vad som prioriteras i kriminalpolitiken i stort. Brottsförebyggande rådet har också prioriterat uppgiften att sprida information om resultaten av verksamheten. Genom sin nya webbplats har Brottsförebyggande

rådet ökat tillgängligheten av sin offentliga information och förstärkt servicen till målgrupperna. Ett utvecklingsarbete pågår för att ytterligare kunna målgruppsanpassa informationen. Vad avser den fortsatta publiceringen av statistik kan det konstateras att Brottsförebyggande rådet nu är i kapp med statistiken och att verksamhetsmålet för år 2001 har uppfyllts i och med att en fullständig statistik för år 1999 och år 2000 publicerats i juni 2001.

Lokalt brottsförebyggande arbete fortfarande prioriterat

Brottsförebyggande rådet skall prioritera stöd till lokalt brottsförebyggande arbete. Av särskilt intresse är brottsförebyggande projekt i storstadsregionerna. Det blir allt viktigare att följa upp gjorda stödinsatser och att utvärdera de olika projekten. Brottsförebyggande rådet har också börjat ställa högre krav på dokumentation och uppföljning av projektmedel. Delar av det ekonomiska stödet används även för att anlita externa forskare för att dokumentera, följa upp och utvärdera de av Brottsförebyggande rådet finansierade projekten. Det är viktigt att så långt möjligt främja vetenskapliga utvärderingar av kvalificerade brottsförebyggande verksamheter.

Behovet av kunskap måste tillgodoses

Åtgärder som vidtas inom rättsväsendet måste bygga på kunskaper om brottsligheten och dess orsaker. Det är viktigt att Brottsförebyggande rådet fungerar som ett centrum för forsknings- och utvecklingsverksamheten inom hela rättsväsendet och att arbetet bedrivs i nära samverkan med rättsväsendets övriga myndigheter. Ett exempel på detta är att Brottsförebyggande rådet, som ett led i kampen mot brott med rasistiska, främlingsfientliga eller homofobiska inslag, i regleringsbrevet för år 2000 fick i uppdrag att upprätta en strategi för att medverka till att säkerställa att rättsväsendets personal har god kunskap om såväl grunden för dessa brott som situationen för dem som utsätts för sådana brott. Brottsförebyggande rådet har i samarbete med övriga myndigheter inom rättsväsendet utvecklat en gemensam utbildningsstrategi. För det fortsatta arbetet har en gemensam arbetsgrupp bildats med representanter från Brottsförebyggande rådet, Riksåklagaren, Ekobrottsmyndigheten, Rättsmedicinalverket, Kriminalvården, Domstolsverket, Brottsoffermyndigheten och Rikspolisstyrelsen inklusive Säkerhetspolisen för ut-

byte av erfarenheter och för att planera gemensamma aktiviteter. Att utvärdera reformer inom rättsväsendet är en fortsatt angelägen uppgift. Det är samtidigt viktigt att Brottsförebyggande rådet har beredskap för att med relativt kort varsel ta hand om uppdrag som regeringen har behov av att få utförda.

En annan huvuduppgift är att sprida kunskap om resultaten av verksamheten så att denna kan komma målgrupper och användare till nytta, bl.a. genom de s.k. målgruppsseminarierna som Brottsförebyggande rådet anordnar i anslutning till publiceringen av sina rapporter.

Förbättrad rättsstatistik

Brottsförebyggande rådet kommer att på olika sätt arbeta vidare för att förbättra den officiella rättsstatistikens kvalitet. Flera åtgärder har också vidtagits för att öka statistikens tillförlitlighet, relevans och lättillgänglighet. Detta arbete måste fortsätta under kommande år innan verksamhetsmålet kan uppnås.

Det är viktigt att Brottsförebyggande rådet fortsätter arbetet med att målgruppsanpassa statistikens innehåll bl.a. genom att modernisera olika statistik begrepp och få fram statistik över flödet inom rättsväsendet. Brottsstatistiken på lokal nivå skall också förbättras och kunna publiceras i större utsträckning än i dag på Internet. Detta är något som efterfrågas av bl.a. lokala brottsförebyggande aktörer och forskare. Brottsförebyggande rådet har i år påbörjat ett projekt som syftar till att tillsammans med polismyndigheten i ett län utveckla rutiner för hur statistiken över anmälda brott kan produceras och presenteras löpande och på en lägre nivå än vad som görs i dag. I projektet ingår också att utveckla former för hur sådan statistik kan presenteras, t.ex. i form av digitala kartor, och göras tillgängliga för polisen och andra brottsförebyggande aktörer för att stimulera till ett problemorienterat tänkande.

Ett utvecklat internationellt samarbete

Brottsförebyggande rådet har under året inrättat ett internationellt sekretariat för att utveckla samarbetet med internationella organ och forskare. Regeringen anser att det är viktigt att Brottsförebyggande rådet fortsätter att utveckla sitt internationella samarbete. Inte minst mot bakgrund av intentionerna när det gäller det brottsförebyggande arbetet inom EU kan det internationella arbetet komma att kräva ytterli-

gare arbetsinsatser av myndigheten. Särskild vikt bör läggas på arbetet inom EU och myndighetens insatser i samband med regeringens satsning på rättsbistånd inom Östersjösamarbetet.

För en kunskapsmyndighet som Brottsförebyggande rådet är det vidare, enligt regeringens bedömning, mycket viktigt att tillgodogöra sig resultaten av liknande verksamheter i andra länder liksom att göra den egna verksamhetens resultat tillgängliga för andra länder.

Anslag

Brottsförebyggande rådets ramanslag för år 2000 var 50 miljoner kronor. I detta belopp ingick engångsvis 8 miljoner kronor för forskning om ekonomisk brottslighet.

Anslaget för år 2001 är 44 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att Brottsförebyggande rådets anslag ökas med 2 000 000 kronor för år 2002 då ett allmänt tillskott behövs bl.a. för att säkerställa ett ökat internationellt engagemang samt för att fortsatt utveckla statistikproduktionen. Regeringen föreslår att Brottsförebyggande rådet tilldelas ett anslag på 45 817 000 kronor för budgetåret 2002. För budgetåren 2003 och 2004 beräknas anslaget till 44 899 000 kronor resp. 45 748 000 kronor.

I anslagsberäkningen har myndigheten kompenserats för beräknade utgiftsökningar för löner, lokaler och övriga förvaltningskostnader. Beloppet uppgår till 622 000 kronor. Anslaget har även justerats upp med 790 000 kronor med anledning av den slutjustering av anslag som föreslås i denna proposition för övergången till försäkringsmässigt beräknade premier för förmåner som de statligt anställda har enligt kollektivavtal (statliga avtalsförsäkringar). Övergången skall vara kostnadsneutral för myndigheterna. Anslagen justeras i förhållande till de slutliga premierna för 2000.

Tabell 4.30 Härledning av nivån 2002–2004

Tusental kronor

	2002	2003	2004
Anslagsnivå 2001 ¹	43 985	43 985	43 985
Förändring till följd av:			
Beslut	2 000	-	-
Pris- och löneomräkning	622	1 704	2 553
Överföring andra anslag m.m. ²	-790	-790	-790
Summa förändring	1 832	914	1 763
Förslag/beräknat anslag	45 817	44 899	45 748

¹ Inklusive förslag till tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2002.

² Inklusive slutjustering med anledning av de statliga avtalsförsäkringarna. En närmare beskrivning av detta finns i finansplan m.m., avsnitt 9.2.

4:8 Rättsmedicinalverket

Tabell 4.31 Anslagsutvecklingen

Tusental kronor

År	Utgift	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2000	185 422	3 358	
2001	189 656		195 000
2002	Förslag	204 202	¹
2003	Beräknat	201 506	²
2004	Beräknat	205 395	³

¹ Varav 270 tkr på tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2002.

² Motsvarar 196 702 tkr i 2002 års prisnivå.

³ Motsvarar 196 702 tkr i 2002 års prisnivå.

Rättsmedicinalverket ansvarar för genomförandet av rättspsykiatrisk, rättsmedicinsk, rättskemisk och rättsgenetisk verksamhet i den utsträckning sådana frågor inte handläggs av någon annan statlig myndighet.

Regeringen har för Rättsmedicinalverkets verksamhet under år 2000 satt upp följande mål.

Verksamheten och dess resultat skall präglas av hög kvalitet i relation till uppdragsgivarnas behov. Verksamheten skall bedrivas med respekt för de undersöktas personliga integritet.

Rättsmedicinalverket skall bedriva utvecklingsarbete och ge stöd åt forskning av betydelse för verksamheten.

Rättsmedicinalverket skall, där det är lämpligt och där verksamheten kan skapa särskilda förutsättningar, vinnlägga sig om att bidra till det brottsförebyggande arbetet.

Rättsmedicinalverket skall verka för en långsiktigt god försörjning av personal med ändamålsenlig kompetens och specialistkunskap. Särskilt gäller att minska sårbarheten i utnyttjandet

och tillgången på rättsläkare genom en aktiv och förutseende rekrytering och utbildning. I arbetet med att säkerställa moderna arbetsformer inom rättsväsendet bör det vara en självklarhet att se till att strukturer och förhållningssätt bidrar till att skapa jämställdhet mellan män och kvinnor.

Budget för avgiftsbelagd verksamhet

Tabell 4.32 Offentligrättslig verksamhet, myndigheten disponerar avgiftsintäkter. Rättsgenetik.

Tusental kronor

	Offentlig- rättslig verksamhet	Intäkter till inkomsttitel (Som inte får disponeras)	Intäkter som får disponeras	Kostnader	Resultat (intäkt - kostnad)
Utfall 2000	-	17 255	16 539	16 539	716
Prognos 2001	-	18 600	17 945	17 945	655
Budget 2002	-	17 500	17 000	17 000	500

Rättsmedicinalverket bedriver avgiftsfinansierad verksamhet inom den rättsgenetiska avdelningen.

Tabell 4.33 Uppdragsfinansierad verksamhet. Rättskemi.

Tusental kronor

	Uppdragsverksamhet	Intäkter	Kostnader	Resultat (Intäkt - kostnad)
Utfall 2000		16 586	16 345	241
Prognos 2001		18 500	18 385	115
Budget 2002		18 000	17 800	200

Rättsmedicinalverket bedriver uppdragsverksamhet inom den rättskemiska avdelningen.

Regeringens överväganden

Resultatbedömning

Resultat

I så gott som samtliga ärenden, oavsett verksamhetsområde, har Rättsmedicinalverket uppfyllt de krav som ställts på undersöknings- och handläggningstider.

Verket har under 2000, liksom tidigare, satsat aktivt på forskning och utveckling inom de olika verksamhetsgrenarna. Forsknings- och utvecklingsarbetet har dock i vissa delar fått prioriteras ned på grund ökande undersökningsvolymerna inom framförallt den rättskemiska avdelningen. Verket har fortsatt arbetet med kvalitetssäkring och system för resultatanalys samt med metod-

och kvalitetsutveckling inom samtliga verksamhetsgrenar.

Även på Rättsmedicinalverkets område måste medborgarperspektivet vara en ledstjärna i reformarbetet. Mot denna bakgrund och i syfte att ytterligare höja kompetensen och effektiviteten samt att göra myndighetens arbetsplatser mer attraktiva håller ett brett utvecklingsprogram, RMV-PLUSS, på att genomföras. Inom programmet ram skall en väl förankrad verksamhetsstrategi utarbetas, ett bättre ledarskap främjas och ytterligare stimulans ges till en god serviceanda.

Rättspsykiatri

Under 2000 har domstolarnas efterfrågan på rättspsykiatriska undersökningar (RPU) stabiliserats. Antalet rättspsykiatriska undersökningar som utfördes uppgick till 619. Detta antal ligger något över nivån under åren 1997 och 1998, men 6 % under nivån för år 1999 som var det år då det, hittills, gjordes flest RPU (657 st). Väntee- och utredningstider liksom antalet begärda anstånd har därför kunnat minskas något. Antalet s.k. §7-intyg som Rättsmedicinalverket utfärdat var under 2000 totalt 1 772, vilket är 4 % lägre än föregående år. Denna nivå bedöms kvarstå under 2001 och de närmast följande åren. Den volymminskning som skett när det gäller §7-intyg har endast påverkat verksamheten hos de rättspsykiatriska entreprenörerna. Verkets egna avdelningar har däremot ökat sina volymer något.

Rättsmedicinalverket arbetar aktivt med att vidareutveckla kvaliteten inom den rättspsykiatriska verksamheten genom bl.a. kvalitetssäkring och kompetensutveckling.

Domstolarna har även under år 2000 i mycket hög grad (98 %) följt verkets förslag om rättspsykiatrisk vård. Den sammanlagda överensstämmelsen mellan förslagen till påföljd i RPU och domstolens beslut i påföljdsdelen har även den varit hög, 93 %.

Arbetet med riskbedömningar och riskhantering har bl.a. resulterat i en publicerad rapport och i ett seminarium vilket organiserades tillsammans med Brottsförebyggande rådet och Kriminalvårdsstyrelsen.

Rättsmedicin

Antalet rättsmedicinska förrättningar har legat på en stabil nivå under de senaste åren. En viss nedgång har dock skett under senare år och även för 2000 har antalet förrättningar minskat något.

Totalt har 7 521 förrättningar gjorts under 2000 vilket innebär en minskning med cirka 250 (3 %) sedan år 1999. De rättsmedicinska obduktionerna är den numerärt dominerande förrättningen med 5 112 obduktioner utförda under året.

Handläggningstiderna inom rättsmedicinen har minskat något trots fortsatt brist på rättsläkare. RMV har fått tillskott under såväl 2000 som fr.o.m. 2001 för att bl.a. förstärka insatserna för rekrytering av rättsläkare. Rekryteringsarbetet har också givit resultat. Av 29 rättsläkare totalt är 11 under specialistutbildning, s.k. ST-tjänstgöring. På grund av den fem år långa utbildningstiden är det dock svårt att snabbt se några effekter av rekryteringsarna när det gäller att avlasta de färdigutbildade rättsläkarna i deras dagliga arbete.

En ny personalkategori, rättsmedicinska utredare, har prövats på försök vid tre avdelningar för att bl.a. avlasta rättsläkarna. Försöksverksamheten skall utvärderas under hösten 2001.

Rättskemi

Rättskemiska analyser utförs i ca 90 % av alla rättsmedicinska dödsfallsundersökningar. Antalet analyser har legat tämligen konstant på knappt 5 000 ärenden under senare år. Trenden under 1990-talet med ett minskat antal trafikärenden för att undersöka alkoholhalt i blod bröts under 1999 som en följd av att alkoholbestämning även utförs på dem som misstänks för drograttfylleri. Antalet drograttfylleriärenden fortsatte dessutom att öka under 2000 till följd av ny lagstiftning och ligger nu på nivån 3 800 analyser per år. Detta innebär en femdubbling av antalet analyser sedan 1998.

Inom den uppdragsfinansierade verksamheten har antalet ärenden från kriminalvården, i huvudsak screeningundersökningar för narkotika, ökat från 24 600 underökningar under 1999 till 26 800 tester (+9%). Jämfört med 1998 har dock undersökningsvolymen minskat med knappt 10 000 ärenden. Huvudskälet till denna kraftiga minskning är ändrad praxis för narkotikatestning i kriminalvården.

Ett problem som Rättsmedicinalverket uppmärksammat är att den snabba ökningen av undersökningsverksamheten lett till att forskning och utveckling fått stå tillbaka därför att kärnverksamheten måste prioriteras.

Arbetet med kvalitetssäkring har hög prioritet inom den rättskemiska avdelningen, vilken återigen försvarat sin ackreditering hos SWEDAC.

Rättsgenetik

Huvuduppgiften för den rättsgenetiska avdelningen är faderskapsundersökningar. Ärendinflödet har varit något lägre än under 1999. Antalet besvarade ärenden ligger dock kvar kring ca 1 800 per år. Detta betyder att faderskapsundersökning utförs beträffande ungefär 2 % av alla födslar.

Handläggningstiderna fortsätter att successivt minska. Medianhandläggningstiden var under år 2000 kortare än någonsin tidigare. Den rättsgenetiska avdelningen har framgångsrikt arbetat vidare med kvalitetssäkring och ännu en gång försvarat sin ackreditering hos SWEDAC. Den rättsgenetiska avdelningen deltar även i nordiskt och internationellt samarbete kring kvalitetsfrågor. Även den rättsgenetiska verksamheten har märkt av att de högt ställda ambitionerna när det gäller att vidga det vetenskapliga arbetet inte alltid gått att förverkliga i önskad omfattning. En ansträngd personalsituation under året har inneburit att vissa nedprioriteringar framtvings även på detta område.

Analys och slutsatser

Sammantaget har Rättsmedicinalverket i allt väsentligt uppfyllt statsmakternas övergripande mål för myndighetens verksamheter och bedrivit verksamheten enligt regleringsbrevets krav. Regeringen delar i allt väsentligt de bedömningar Rättsmedicinalverket har gjort i årsredovisningen.

Revisionens iakttagelser

Riksrevisionsverket har inte haft några invändningar i revisionsberättelsen för år 2000 avseende Rättsmedicinalverket.

Verksamhetens inriktning

Det rationaliserings- och utvecklingsarbete som framgångsrikt genomförts inom, inte minst rättspsykiatri under 1990-talet har medfört mycket positivt vad gäller såväl kvalitet som kostnadseffektivitet i verksamheten. Regeringen anser det mycket angeläget att Rättsmedicinalverket upprätthåller en fortsatt hög kvalitet och effektivitet inom detta område. Bl.a. de resurstillskott som tillförts verket under de två senaste åren har givit bra förutsättningar för detta.

Bristen på utbildade rättsläkare är ett stort problem inom den rättsmedicinska undersökningsverksamheten. Rättsmedicinalverket har såväl för år 2000 som fr.o.m. 2001 tilldelats extra resurser för att förbättra förutsättningarna för att rekrytera rättsläkare. Ett betydande antal läkare under specialisttjänstgöring har också anställts. Regeringen anser att detta arbete bör fortsätta och vidareutvecklas under kommande år.

Den drograttfyllerilagstiftning som gäller fr.o.m. den 1 juli 1999 har påverkat den rättskemiska verksamheten i hög grad. Efterfrågan på undersökningar har mer än femdubblats. Hittills har den rättskemiska avdelningen klarat av att möta den ökande efterfrågan utan att väntetider uppstått. Det är angeläget att Rättsmedicinalverket fortsätter att prioritera dessa undersökningar. Regeringen anser att en del av det resurstillskott som hittills tilldelats verket även för kommande år bör användas till att säkerställa en fortsatt hög kvalitet och effektivitet inom området.

Rättsmedicinalverkets forsknings- och utvecklingsarbete skall, inom ramen för sitt verksamhetsområde, ha en sådan inriktning att det kommer hela rättsväsendet tillgodo.

Kunskapsbasen när det gäller risk- och farlighetsbedömningar behöver fortsatt vidgas och fördjupas. Regeringen ser positivt på det arbete som gjorts på området under år 2000, inte minst på det sätt som Rättsmedicinalverket samverkat med andra myndigheter för att föra detta utvecklingsarbete framåt.

Anslag

En jämförelse mellan budget och utfall för 2000 visar att Rättsmedicinalverkets utgifter inom den anslagsfinansierade verksamheten överstigit anslaget med 3,4 miljoner kronor, som tagits från det tidigare anslagssparandet. Prognosen för anslagsbelastningen under innevarande budgetår visar att Rättsmedicinalverkets utgifter kommer att överstiga anslaget med 5,3 miljoner kronor.

Det ackumulerade anslagssparandet uppgick vid utgången av 2000 till 3,4 miljoner kronor. Detta belopp kommer att förbrukas under innevarande år för att myndigheten skall kunna möta den del av utgifterna som inte täcks av anslaget. Troligen kommer även en del av myndighetens anslagskredit att behöva utnyttjas.

I syfte att kunna vidareutveckla verksamheten med rättspsykiatriska undersökningar och för att kunna möta den ökande efterfrågan på drogratt-

fylleriundersökningar samt för att ge möjligheter att fortsätta och intensivifiera rekryteringen av rättsläkare ökas Rättsmedicinalverkets ramanslag med 7,5 miljoner kronor för år 2002. Vidare har i anslagsberäkningen kompenserats för beräknade utgiftsökningar för löner, lokaler och övriga förvaltningskostnader. Beloppet uppgår till 7 181 000 kronor. Anslaget har justerats upp med 135 000 kronor med anledning av den slutjustering av anslag som föreslås i denna proposition för övergången till försäkringsmässigt beräknade premier för förmåner som de statligt anställda har enligt kollektivavtal (statliga avtalsförsäkringar). Övergången skall vara kostnadsneutral för myndigheterna. Anslagen justeras i förhållande till de slutliga premierna för år 2000.

Mot bakgrund av detta föreslås ramanslaget för år 2002 uppgå till 204 202 000 kronor. För åren 2003 och 2004 beräknas anslaget uppgå till 201 506 000 respektive 205 395 000 kronor.

Tabell 4.34 Härledning av nivån 2002–2004

Tusental kronor

	2002	2003	2004
Anslagsnivå 2001 ¹	189 656	189 656	189 656
Förändring till följd av:			
Beslut	7 500	-	-
Pris- och löneomräkning	7 181	11 985	15 874
Överföring andra anslag m.m. ²	-135	-135	-135
Summa förändring	14 546	11 850	15 739
Förslag/beräknat anslag	204 202	201 506	205 395

¹ Inklusivt förslag till tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2002.

² Inklusivt slutjustering med anledning av de statliga avtalsförsäkringarna. En närmare beskrivning av detta finns i finansplan m.m., avsnitt 9.2.

4:9 Gentekniknämnden

Tabell 4.35 Anslagsutvecklingen

Tusental kronor

År	Slagslag	Belopp	Anslags-sparande	Utgifter
2000	Utfall	2 912	90	
2001	Anslag	2 832 ¹		2 932
2002	Förslag	2 783		
2003	Beräknat	2 646 ²		
2004	Beräknat	2 697 ³		

¹ Inklusivt tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2002.

² Motsvarar 2 583 tkr i 2002 års prisnivå.

³ Motsvarar 2 583 tkr i 2002 års prisnivå.

Gentekniknämnden inrättades den 1 juli 1994. Nämnden skall bl.a. följa den nationella och internationella utvecklingen på genteknikområdet, bevaka de etiska frågorna samt bedriva rådgivande och upplysande verksamhet.

Revisionens iakttagelser

Riksrevisionsverket har inte haft några invändningar i revisionsberättelsen för år 2000 avseende Gentekniknämnden.

Regeringens överväganden

Resultatbedömning

Resultat

Målet för Gentekniknämnden är att främja en etiskt försvarbar och säker användning av gentekniken så att människors och djurs hälsa samt miljön skyddas. Detta mål skall nås av nämnden genom rådgivande verksamhet, genom att följa utvecklingen på genteknikområdet samt genom att bevaka de etiska frågorna. Nämnden har vidare till uppgift att sprida kunskap om den gentekniska utvecklingen.

Av verksamhetsredogörelsen för 2000 framgår att nämnden har verkat för att målet skall uppnås bl.a. genom följande åtgärder. Nämnden har informerat allmänheten genom direktkontakt och via nämndens hemsida. Nämnden har kontinuerligt informerats om ansökningar behandlade i djurförsöksetiska nämnder angående framställning och användning av transgena djur. Nämnden har avgivit yttranden till Jordbruksverket angående ansökningar om tillstånd till fältförsök i Sverige med genetiskt modifierad raps, om förslag till föreläggande om förstöring av vårraps på fält som såtts med den icke-modifierade utsädesarten Hoyla samt om förslag till ändring av verkets föreskrifter om innesluten användning av genetiskt modifierade växter. Nämnden har vidare yttrat sig till Arbetarskyddsstyrelsen över ett förslag om ändring av styrelsens föreskrifter om innesluten användning av genetiskt modifierade mikroorganismer. Nämnden har behandlat frågan om behovet av forskning om ekologiska risker med frisläppandet av genmodifierade organismer (GMO). Nämnden har medverkat till en kurs i genetik för riksdagsmän och forskare. Nämnden har anordnat en hearing om insekter,

biologiska bekämpningsmedel och genetik. Nämnden har vidare varit medarrangör till konferenser om bioteknik i miljövårdens tjänst och om genteknik och ekonomi samt ett symposium om etiska aspekter på genterapi i grundforskning och klinisk tillämpning. Den första svenska s.k. lekmanakonferensen om gentester har hållits under året.

Nämnden har beträffande utvecklingen på området redovisat denna i årsredovisningen under rubrikerna metodutveckling, genetisk kartläggning, medicinsk grundforskning, genterapi på människa, klonade djur samt genetiskt modifierade djur, insekter respektive växter. Nämnden har i denna del redovisat bl.a. följande. Arbetet med att totalsekvensera den mänskliga arvsmassan har resulterat i en preliminär version av det mänskliga genomet. Genomet hos bananflugan har helt sekvensbestämts. Den första detaljerade genkartan över en växts arvs massa har erhållits. Ett nytt läkemedel mot kronisk leukemi har börjat testas på patienter i kliniska försök. Stamceller har visats ha en stor förmåga att omvandlas till olika vävnadscelltyper. Stamcells forskning kombinerad med genterapiforskning kan därför komma att leda till en utveckling av en teknologi för att förse individer med ersättningsceller vilka har sitt ursprung i individens egen kropp. Kloning av gris har genomförts vilket anses få betydelse för användning av gris som organdonator vid transplantationer till människa. En snabbväxande atlantlax har utvecklats för innesluten kommersiell odling. Genom att tillämpa genetiska fingeravtryck kan ursprungskällan för illegalt valkött spåras. Forskare har funnit ett protein som skyddar växter mot alltför intensivt solljus. Proteinet åstadkommer att överskottsenergin i växten ombildas till värme i stället för till giftiga fria syreradikaler. Forskare har ökat biomassan hos poppel genom överföring av en gen från växten backtrav. Forskare har även åstadkommit blomning hos poppel genom överföring av andra gener från backtraven.

Analys och slutsatser

Den parlamentariska Bioteknikkommittén avlämnade i december slutbetänkandet (SOU 2000:103) Att spränga gränser Bioteknikens möjligheter och risker. I betänkandet lämnas förslag på en svensk bioteknik i 21 punkter. Bl.a. föreslås att Gentekniknämnden ombildas till en Bioteknikinspektion som skall kontrollera principiellt viktiga och nya tillämpningar samt utöva

tillsyn. Betänkandet har varit på remiss och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Gentekniknämnden skall främja en etiskt försvarbar och säker användning av gentekniken så att människors och djurs hälsa samt miljön skyddas. Det är av förklarliga skäl svårt att på gängse sätt mäta om ett sådant mål har uppnåtts eller inte. Regeringens bedömning är att Gentekniknämnden genom sin allsidiga verksamhet inom området på ett förtjänstfullt sätt har verkat för att uppnå detta mål.

Utvecklingen inom genteknikområdet går snabbt. Gentekniken kan exempelvis innebära att mänskligt lidande i olika avseenden kan lindras men också medföra risker för missbruk eller andra negativa konsekvenser. Det är mot den bakgrunden viktigt att utvecklingen på genteknikområdet följs upp. Den verksamhet som Gentekniknämnden bedriver är därför mycket betydelsefull.

Vid utgången av 2000 uppgick anslagssparandet till 90 000 kronor. Gentekniknämnden har för avsikt att använda sparandet till att anordna konferenser inom genteknikens område. Anslagssparandet beräknas att förbrukas under 2001.

För att anordna konferenser under 2002 om bl.a. etiska, ekonomiska aspekter m.m. avseende genteknik och idrott samt etiska, sociala, ekonomiska aspekter m.m. avseende användningen av mänskliga stamceller föreslår regeringen att anslaget för år 2002 engångsvis tillförs 200 000 kronor. Anslaget 4:5 *Domstolsväsendet m.m.* minskas med motsvarande belopp.

Som kompensation för beräknade ökade utgifter för löner, lokaler m.m. justeras anslaget upp med 51 000 kronor. Anslaget har justerats ned med 110 000 kronor med anledning av den slutjustering av anslag som föreslås i denna proposition för övergången till försäkringsmässigt beräknade premier för förmåner som de statligt anställda har enligt kollektivavtal (statliga avtalsförsäkringar). Övergången skall vara kostnadsneutral för myndigheterna. Anslagen justeras i förhållande till de slutliga premierna för 2000.

Regeringen föreslår att anslaget fastställs till 2 783 000 kronor för år 2002. För åren 2003 och 2004 beräknas anslaget till 2 646 000 kronor respektive 2 697 000 kronor.

Tabell 4.36 Härledning av nivån 2002–2004

Tusental kronor

	2002	2003	2004
Anslagsnivå 2001 ¹	2 832	2 832	2 832
Förändring till följd av:			
Beslut	-210	-410	-410
Pris- och löneomräkning	51	114	165
Överföring andra anslag m.m. ²	110	110	110
Summa förändring	-49	-186	-135
Förslag/beräknat anslag	2 783	2 646	2 697

¹ Inklusivt förslag till tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2002.

² Inklusivt slutjustering med anledning av de statliga avtalsförsäkringarna. En närmare beskrivning av detta finns i finansplan m.m., avsnitt 9.2.

4:10 Brottsoffermyndigheten

Tabell 4.37 Anslagsutvecklingen

Tusental kronor

År	Slagslag	Utfall	Anslags- sparande	Utgifts- prognos
2000		15 542		307
2001	Anslag	20 024 ¹		19 665
2002	Förslag	20 719		
2003	Beräknat	19 180 ²		
2004	Beräknat	19 541 ³		

¹ Varav 3 000 tkr på tilläggsbudget i samband med den ekonomiska vårpropositionen 2001 och 172 tkr på tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2002.

² Motsvarar 18 719 tkr i 2002 års prisnivå.

³ Motsvarar 18 719 tkr i 2002 års prisnivå.

Brottsoffermyndighetens övergripande mål och uppgifter är att tillförsäkra den enskilde rättstrygghet och rättssäkerhet, att främja brottsoffers rättigheter, att bevaka deras behov och intressen samt att verka för att den som är berättigad till brottsskadeersättning får sådan. Myndigheten skall pröva ärenden om brottsskadeersättning och ärenden om bidrag från brottsofferfonden. Vid myndigheten finns en särskild nämnd som prövar vissa ärenden om brottsskadeersättning och ett råd som prövar frågor om bidrag från brottsofferfonden.

Brottsoffermyndigheten har i medeltal haft 41 anställda under året.

Regeringens överväganden

Resultatbedömning

Resultat

I regleringsbrevet för år 2000 anges att minst 70 % av brottsskadeärendena skall handläggas inom tre månader med bibehållen kvalitet, att ärendebalansen i fråga om brottsskadeersättning skall minska, att de organisationer och projekt som bedöms kunna tillföra brottsoffer störst nytta skall beviljas bidrag ur brottsofferfonden och att projekt inriktade mot brott med våld mot kvinnor, brott mot barn, brott med rasistiska, främlingsfientliga eller homofobiska inslag därvid skall prioriteras samt att Brottsoffermyndigheten skall prioritera informationsinsatser som bidrar till att sprida kunskap om brottsoffers rättigheter.

Under 2000 inkom 6 522 brottsskadeärenden. Det innebär en ökning jämfört med 1999 med 6,5 %. Fördelat på de två skadetyperna har personskadeärendena ökat med 486 stycken medan sak- och förmögenhetsskadeärendena har minskat med 79 stycken.

Myndigheten bedömer att antalet inkomna ärenden kommer att öka ytterligare under 2001.

Myndigheten har under 2000 inte uppnått målet att handlägga 70 % av brottsskadeärendena inom tre månader. Resultatet har dock förbättrats i jämförelse med tidigare verksamhetsår. Som förklaring till att målet inte kunnat uppnås tidigare år har framför allt angetts kraftigt ökad tillströmning av ärenden samt den ökade ambitionsnivån vad gäller s.k. fördjupad utredning. Den fördjupade utredningsverksamheten anges även i år som en förklaring till att verksamhetsmålet inte uppnåtts. Att värdena förbättrats beror enligt myndigheten framför allt på att myndigheten haft lägre personalomsättning.

Antalet inkomna ärenden har ökat med ca 6,5 % sedan föregående verksamhetsår. Under år 2000 avgjordes 6 491 ärenden. Jämfört med föregående år är detta en ökning med ca 5 %. Trots detta har målet, att ärendebalansen skall minska, inte uppfyllts. Ärendebalansen uppgick vid årets slut till 1 755, vilket är en ökning jämfört med föregående år med drygt 2 %.

Den s.k. fördjupade utredningsverksamheten av skadelidandes försäkringsförhållanden och skadeståndsskyldigas betalningsförmåga har prioriteras i högre utsträckning än föregående år vilket också är en förklaring till att ärendebalansen har ökat något.

Under 2000 har de medel som influtit genom regressverksamheten ökat från drygt 2,8 miljoner kronor 1999 till drygt 3,4 miljoner kronor.

Summan utbetald brottsskadeersättning har, trots det ökade antalet avgjorda ärenden, ökat endast marginellt i jämförelse med 1999. Den huvudsakliga förklaringen till detta torde vara att handläggarna vid den fördjupade utredningen av ärendena funnit omständigheter som medfört att betalningsansvaret helt eller delvis överskjutits till gärningsman eller försäkringsbolag.

Under verksamhetsåret har totalt 334 ansökningar med ett sammanlagt sökt belopp om nära 70 miljoner kronor inkommit till Brottsofferfonden. Dessa ansökningar har avsett olika projekt. Som en följd av att det sedan den 1 januari 2000 även är möjligt att ansöka om medel till löpande verksamhet har dessutom 223 ansökningar avseende verksamhetsstöd inkommit. Andelen ansökningar avseende projekt har sålunda ökat med 21 %. Den totala ökningen ansökningar jämfört med föregående år är drygt 100 %. 194 projekt beviljades finansiering från fonden och 213 beviljades verksamhetsstöd. Av de projekt som beviljats medel har 77 stycken varit inriktade på våld mot kvinnor, 27 stycken har varit inriktade på övergrepp mot barn och sex har rört offer för homofobiska brott. Däremot har det inte beviljats några medel för projekt rörande brott med rasistiska förtecken. Detta resultat beror enligt myndigheten på att det helt enkelt inte inkommit ansökningar i önskvärd utsträckning. Med anledning av det fåtal ansökningar som inkom föregående år har myndigheten genomfört riktade informationsinsatser till invandrar- och andra ideella föreningar som kan antas ha intresse av att i projektform arbeta med dessa frågor. Detta har resulterat i ett ökat antal ansökningar från olika invandrarorganisationer. De projekt som beviljades medel, åtta stycken (totalt 460 000 kronor) har emellertid rört allmänt brottsofferarbete med tonvikt på informations- och utbildningsinsatser.

Sammanlagt fördelades 21 326 801 kronor under verksamhetsåret, vilket innebar en ökning jämfört med föregående år med 22 %. Fondens intäkter genom avgifter uppgick till 22 022 017 kronor, vilket innebär en ökning med 21 % från förra året. Av den totalt beviljade summan har 5 443 500 kronor avsett verksamhetsstöd och drygt 10 900 000 kronor särskilt prioriterade projekt.

Brottsofferfonden tillförs medel främst genom en avgift på 500 kronor från dem som har dömts för brott där fängelse ingår i straffskalan. Fonden tillförs också medel från dem som avtjänar straff i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll. Den dömda kan åläggas att betala en avgift till fonden om 50 kronor per dag under verkställigheten, dock högst 3 000 kronor.

Enligt myndighetens prognos för innevarande år beräknas utfallet för år 2001 att bli 19,6 miljoner kronor.

Analys och slutsatser

Brottsoffermyndighetens arbete har den inriktning som statsmakterna bestämt. Målen som uppställts för verksamheten har i allt väsentligt uppfyllts. När det gäller verksamhetsmålet, att minst 70 % av brottsskadeärendena skall handläggas inom tre månader med bibehållen kvalitet, har detta verksamhetsmål emellertid inte kunnat uppnås på flera år. Regeringen har fört en dialog med myndigheten om detta och kunnat konstatera att målet står i konflikt med myndighetens ambition att bedriva ett fördjupat utredningsarbete. Det ligger i sakens natur att den fördjupade utredningen tar resurser i anspråk och att den försvårar möjligheten att efterleva det uttalade målet att klara av 70 % av inkomna ärenden inom tre månader. Den fördjupade utredningen måste rimligtvis innebära att kvaliteten i ärendehantering inte bara har bibehållits utan att den dessutom har förbättrats. Genom att underlåta att genomföra dessa fördjupade utredningar skulle i och för sig möjligheten att snabbt avgöra ärenden öka. Regeringen anser dock inte att detta är eftersträvaransvärt, varför ifrågavarande tremånadersgräns numera, genom en ändring i regleringsbrevet för år 2001, har ändrats till fyra månader.

Sammanfattningsvis kan konstateras att myndigheten drivs på ett effektivt sätt mot de uppsatta målen samt med god kvalitet.

Revisionens iakttagelser

Riksrevisionsverket har inte haft några invändningar i revisionsberättelsen för år 2000 avseende Brottsoffermyndigheten.

Verksamhetens inriktning

Brottsoffermyndigheten har en central funktion när det gäller stöd till dem som drabbas av brott. Det är viktigt att ärenden om brottsskadeersättning handläggs effektivt, snabbt och med hög kvalitet. Ökningen av antalet inkommande ärenden, en prioritering av regressverksamheten och den fördjupade utredningsverksamheten har dock lett till att myndigheten under år 2000 inte förmått minska ärendebalansen. Detta jämte det faktum att antalet ärenden förväntas öka även kommande år motiverar att myndigheten tillförs ytterligare resurser för att målen för verksamheten skall kunna uppnås framöver.

För att tillgodose det medborgerliga kravet på ett starkt stöd till dem som drabbas av brott bör myndighetens ansträngningar för att förkorta handläggningstiderna för brottsskadeärenden fortsätta. Det är också viktigt att myndigheten utvecklar ytterligare rutiner för att mäta kvaliteten i besluten. Myndighetens arbete med att utveckla regressverksamheten, fördjupa utredningen av den skadelidandes försäkringsförhållanden och den skadeståndsskyldiges betalningsförmåga har visat mycket goda resultat. Det är angeläget att detta arbete prioriteras och vidareutvecklas.

Myndigheten har under året genomfört två internationella konferenser, delvis finansierade av EU:s program GROTIUS respektive Nordiska ministerrådet. EU-projektet Expert Meeting on Compensation to Crime Victims in the European Union samlade deltagare från samtliga EU-länder till ett expertmöte i Umeå om statlig ersättning till brottsoffer. Slutsatserna från mötet har omhändertagits av EU-kommissionen som har aviserat att den kommer att driva dessa frågor vidare. Brottsoffermyndigheten kommer sannolikt att även fortsättningsvis vara involverad i EU-arbetet på detta område. Vid Nordisk konferens om Brottsofferfond träffades representanter från de fem Nordiska länderna i Umeå för att, med utgångspunkt i den svenska Brottsofferfonden, diskutera finansiering av brottsofferinriktad verksamhet.

Anslag

Antalet inkomna brottsskadeärenden har ökat under första kvartalet 2001. Sannolikt beror ökningen på att allt fler, genom vidtagna informationsinsatser, fått kunskap om möjligheten att ansöka om ersättning från myndigheten. Enligt myndighetens prognoser kommer antalet ären-

den att öka med omkring 10 % för kommande år.

För att skapa förutsättningar att uppnå fastställda verksamhetsmål, bl.a. genom att anställa ytterligare personal, har myndigheten begärt att ramanslaget skall höjas. Kompetent personal behövs för att uppnå de verksamhetsmål som gäller för myndigheten. I syfte att skapa förutsättningar för att rekrytera och behålla sådan personal samt för att kunna vidareutveckla regress- och fördjupad utredningsverksamhet anser regeringen att Brottsoffermyndigheten bör medges en ramhöjning. Mot bakgrund av detta föreslår regeringen att Brottsoffermyndighetens anslagsram höjs med 1,5 miljoner kronor fr.o.m. 2002. Höjningen finansieras genom att anslaget 4:14 *Avgifter för vissa internationella sammanslutningar* sänks med motsvarande belopp.

Regeringen föreslår att Brottsoffermyndighetens anslag fastställs till 20 719 000 kronor. För åren 2003 och 2004 beräknas anslaget till 19 180 000 kronor respektive 19 541 000 kronor. Vid beräkningen av anslaget för år 2002 har vissa tekniska justeringar gjorts av anslaget som motsvaras av ändrade utgifter. Som kompensation för beräknade utgiftsökningar för löner, lokaler m.m. räknas anslaget därför upp med 281 000 kronor. Anslaget har även justerats upp med 86 000 kronor med anledning av den slutjustering av anslag som föreslås i denna proposition för övergången till försäkringsmässigt beräknade premier för förmåner som de statligt anställda har enligt kollektivavtal (statliga avtalsförsäkringar). Övergången skall vara kostnadsneutral för myndigheterna. Anslagen justeras i förhållande till de slutliga premierna för 2000.

Tabell 4.38 Härledning av nivån 2002–2004

Tusental kronor

	2002	2003	2004
Anslagsnivå 2001 ¹	20 024	20 024	20 024
Förändring till följd av:			
Beslut	500	-1 500	-1 500
Pris- och löneomräkning	281	742	1 103
Överföring andra anslag m.m. ²	-86	-86	-86
Summa förändring	695	-844	-483
Förslag/beräknat anslag	20 719	19 180	19 541

¹ Inklusive förslag till tilläggsbudget i samband med 2001 års ekonomiska vårproposition och budgetpropositionen för 2002.

² Inklusive slutjustering med anledning av de statliga avtalsförsäkringarna. En närmare beskrivning av detta finns i finansplan m.m., avsnitt 9.2.

4:11 Ersättning för skador på grund av brott

Tabell 4.39 Anslagsutvecklingen

Tusental kronor

År	Utgift		Anslags-sparande	
2000	64 140			35 633
2001	Anslag	71 500 ¹	Utgifts-prognos	74 000
2002	Förslag	58 500		
2003	Beräknat	74 500 ²		
2004	Beräknat	74 500 ³		

¹ Inklusive en minskning med 3 000 tkr på tilläggsbudget i samband med den ekonomiska vårpropositionen 2001.

² Motsvarar 74 500 tkr i 2002 års prisnivå.

³ Motsvarar 74 500 tkr i 2002 års prisnivå.

Från anslaget betalas ersättning av statsmedel enligt brottsskadelagen (1978:413) för skador på grund av brott. Utgifterna på anslaget styrs av antalet beviljade ansökningar och brottsskadeersättningens storlek. Anslaget disponeras av Brottsoffermyndigheten.

Under 2000 utbetalades 64 140 000 kronor i brottsskadeersättning. Detta innebär att summan av utbetalda ersättningar har ökat marginellt jämfört med föregående år, huvudsakligen till följd av att den fördjupade utredningsverksamheten lett till minskade utbetalningar.

Myndigheten har bedömt att belastningen på anslaget under år 2001 kommer att öka med omkring 10 % jämfört med år 2000. Ökningen beror dels på det ökade antalet inkommande ärenden, dels på höjda ersättningsnivåer. Det fanns vid ingången av 2001 ett anslagssparande på ca 35 miljoner kronor på anslaget. Detta motiverar enligt regeringens mening en sänkning av anslaget för 2002. Sänkningen av anslaget finansierar bl.a. de satsningar som redovisades i propositionen Stöd till brottsoffer (prop. 2000/01:79, bet. 2000/01:JuU20, rskr. 2000/01:205).

Mot bakgrund av detta föreslår regeringen att anslaget för budgetåret 2002 fastställs till 58 500 000 kronor. För budgetåren 2003 och 2004 har anslaget beräknats till 74 500 000 kronor respektive 74 500 000 kronor.

Tabell 4.40 Härledning av nivån 2002–2004

Tusental kronor

	2002	2003	2004
Anslagsnivå 2001 ¹	71 500	71 500	71 500
Förändring till följd av:			
Beslut	-13 000	3 000	3 000
Överföring andra anslag m.m.	-	-	-
Summa förändring	-13 000	3 000	3 000
Förslag/beräknat anslag	58 500	74 500	74 500

¹ Inklusive förslag till tilläggsbudget i samband med 2001 års ekonomiska vårproposition.

4:12 Rättshjälpkostnader m.m.

Tabell 4.41 Anslagsutvecklingen

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2000	784 374			-39 301
2001	Anslag	805 000 ¹	Utgifts-prognos	799 000
2002	Förslag	802 000		
2003	Beräknat	827 664 ²		
2004	Beräknat	854 977 ³		

¹ Varav 75 000 tkr på tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2002.

² Motsvarar 802 000 tkr i 2002 års prisnivå.

³ Motsvarar 802 000 tkr i 2002 års prisnivå.

Från anslaget skall betalas de kostnader som enligt 21 kap. 10 § rättegångsbalken, lagen (1988:609) om målsägandebitråde och rättshjälpslagen (1996:1619) skall betalas av allmänna medel. Därutöver skall från anslaget betalas de kostnader som enligt lagen (1996:1620) om offentligt biträde skall betalas av allmänna medel, dock inte sådana kostnader som avser offentligt biträde i ärenden enligt utlänningslagen (1989:529) och lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll.

Från och med 2000 finansierar anslaget också utgifter för särskilda företrädare för barn enligt 12 § lagen (1999:997) om särskild företrädare för barn.

De faktorer som styr kostnaderna är framför allt antalet ärenden, ärendenas svårighetsgrad, ersättningsnivån till biträden och offentliga förvarare samt den andel av rättshjälpkostnaderna som betalas av den rättssökande.

Enligt 21 kap. 10 § rättegångsbalken och 27 § rättshjälpslagen samt 25 § lagen om målsägandebitråde och 5 § lagen om offentligt biträde bestämmer regeringen den timkostnadsnorm som

ligger till grund för ersättning för arbete på rättshjälpsområdet. Då verksamheten avvecklats vid de allmänna advokatbyråerna har regeringen beslutat att använda timkostnadsnormen för år 2000 som bas med omräkning av de olika beståndsdelarna i normen. Timkostnadsnormen för perioden 1 januari 2001 – 31 december 2001 är 897 kronor exklusive mervärdesskatt (1 121 kronor inklusive mervärdesskatt).

För närvarande finns en taxa för ersättning till offentliga försvarare i vissa brottmål i tingsrätt och hovrätt (DVFS 2000:13). Taxor beslutas av Domstolsverket på grundval av timkostnadsnormen.

Regeringens överväganden

Rättshjälpslagen (1996:1619) trädde i kraft den 1 december 1997. 1996 års rättshjälpslag innebar en mängd förändringar jämfört med den tidigare lagen. Bl.a. gäller att rättshjälpen är generellt subsidiär till rättsskyddet. Det innebär i huvudsak att den som har en rättsskydds försäkring skall bekosta en rättslig tvist med medel från denna i stället för genom den statliga rättshjälpen. Lagen har inneburit kostnadsänkringar samtidigt som rättshjälpsens grundläggande syfte behållits, nämligen att vara ett yttersta skyddsnet för dem som inte kan få rättsligt bistånd på annat sätt.

Domstolsverket har fått regeringens uppdrag att göra en översyn av rättshjälpslagen och föreslå de författningsändringar eller andra åtgärder som bör göras. Uppdraget skall redovisas den 1 oktober 2001.

Reglerna om offentliga försvarare som finns i rättegångsbalken har varit i huvudsak oförändrade sedan 1984. När det gäller målsägandebiträdesinstitutet har riksdagen nyligen fattat beslut om att utvidga möjligheten för domstol att förordna sådant biträde (prop. 2000/01:79, bet. 2000/01:JuU20, rskr. 2000/01:20). Lagändringen, som trädde i kraft den 1 juli 2001, innebär att målsägandebiträde kan förordnas vid alla brott varpå fängelse kan följa när förutsättningarna i övrigt är uppfyllda. Det är svårt att beräkna omfattningen av den kostnadsökning som lagändringen kommer att medföra. Regeringens antagande är dock att anslagsbelastningen endast kommer påverkas marginellt.

Utgifterna på anslaget är regelstyrda och svåra att beräkna. Under flera år har utgifterna för offentliga försvarare, offentliga biträden och mål-

sägandebiträden ökat. De direkta orsakerna till utgiftsutvecklingen har varit svåra att klarlägga. Regeringen har därför givit Riksrevisionsverket i uppdrag att granska utgiftsutvecklingen för offentliga försvarare, offentliga biträden och målsägandebiträden under perioden 1994/95–2000. Ett klarläggande av de faktorer som påverkar utgifterna kommer ge underlag för en ökad budgetkontroll och ge större möjligheter att beräkna och påverka utgiftsutvecklingen. Uppdraget skall redovisas senast den 26 oktober 2001.

Utgiftsprognosen för innevarande år uppgår till 799 miljoner kronor. Utnyttjandet av anslagskrediten beräknas minska under året.

Regeringen föreslår att anslaget för 2002 fastställs till 802 000 000 kronor. För åren 2003 och 2004 beräknas anslaget till 827 664 000 kronor respektive 854 977 000 kronor.

Tabell 4.42 Härledning av nivån 2002–2004

Tusental kronor			
	2002	2003	2004
Anslagsnivå 2001 ¹	805 000	805 000	805 000
Förändring till följd av:			
Beslut	-	-	-
Volym	-3 000	22 664	49 977
Överföring andra anslag m.m.	-	-	-
Summa förändring	3 000	22 664	49 977
Förslag/beräknat anslag	802 000	827 664	854 977

¹ Inklusive förslag till tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2002.

4:13 Kostnader för vissa skaderegleringar m.m.

Tabell 4.43 Anslagsutvecklingen

Tusental kronor				
År	Slagslag	Utfall	Anslags-sparande	Utgifts-prognos
2000	Utfall	14 685	6 834	
2001	Anslag	13 099 ¹		20 000
2002	Förslag	15 399		
2003	Beräknat	15 399 ²		
2004	Beräknat	15 399 ³		

¹ Inklusive tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2002.

² Motsvarar 15 399 tkr i 2002 års prisnivå.

³ Motsvarar 15 399 tkr i 2002 års prisnivå.

Från anslaget betalas kostnader för vissa skaderegleringar m.m. som ersättning till frihetsberövade enligt lagen (1974:515) om ersättning vid

frihetsinskränkning samt lagen (1998:714) om ersättning vid frihetsberövande och andra tvångsåtgärder jämte kostnader för sökandes ombud m.m. Ersättning betalas också för skadestånd m.m. i andra fall jämte kostnader för ombud, rättegångskostnader m.m. samt rättegångskostnader som flyter in till staten från motparter i sådana mål m.m. Anslaget är nytt sedan år 2000 och disponeras av Justitiekanslern.

Regeringens överväganden

Anslaget används till att finansiera ersättningar som Justitiekanslern beslutar om, främst för att reglera skador som orsakas av exempelvis fel eller försummelse i statlig verksamhet. Det är svårt att på förhand förutse vilka ersättningsanspråk som tid efter annan kommer att riktas mot staten. Det är således förenat med stora svårigheter att beräkna de belopp som staten kan komma att behöva utge i skadestånd eller andra ersättningar.

Den närmast till hands liggande utgångspunkten för beräkningen av anslagets storlek är utfallet under senare år på det tidigare anslaget F7 *Diverse kostnader för rättsväsendet* till den del utfallet avsåg skadestånd eller andra ersättningar som Justitiekanslern beslutat om. Utfallet på detta anslag visar emellertid att beslutade belopp kan variera väsentligt mellan åren.

En återkommande utgift är ersättningen till de som varit berövade sin frihet. Sedan 1996 har antalet framställningar och den totalt beslutade ersättningen varit förhållandevis stabil. Den sammanlagda ersättningen har varierat mellan 12 miljoner kronor och 14 miljoner kronor per år. Vid utgången av 2000 uppgick anslagssparandet till 6,8 miljoner kronor. Detta sparande har förts över till innevarande år. Utgiftsprognosen för innevarande år beräknas till 20 miljoner kronor.

Regeringen föreslår att anslaget höjs med 5 000 000 kronor och fastställs till 15 399 000 kronor för 2002. Höjningen föreslås finansieras från anslaget 4:5 *Domstolsväsendet m.m.* För åren 2003 och 2004 beräknas anslaget uppgå till 15 399 000 kronor respektive 15 399 000 kronor.

Tabell 4.44 Härledning av nivå 2002–2004

Tusental kronor			
	2002	2003	2004
Anslagsnivå 2001 ¹	13 099	13 099	13 099
Förändring till följd av:			
Beslut	2 300	2 300	2 300
Pris- och löneomräkning			
Överföring andra anslag m.m.			
Summa förändring	2 300	2 300	2 300
Förslag/beräknat anslag	15 399	15 399	15 399

¹ Inklusivt förslag till tilläggsbudget i samband med budgetpropositionen för 2002.

4:14 Avgifter till vissa internationella sammanslutningar

Tabell 4.45 Anslagsutvecklingen

Tusental kronor				
2000	Utfall	2 002	Anslags-sparande	3 656
2001	Anslag	7 956	Utgifts-prognos	7 956
2002	Förslag	6 456		
2003	Beräknat	6 456		
2004	Beräknat	6 456		

Från anslaget betalas årsavgifter till Haagkonferensen för internationell privaträtt, Internationella institutet i Rom för unifiering av privaträtten (UNIDROIT), Association Internationale des Hautes Juridictions Administratives samt Bernunionen (WIPO=World Intellectual Property Organization).

Dessutom betalas från anslaget bidrag till Helsingfors Kriminalpolitiska institut och till Nordiska samarbetsrådet för Kriminologi. Även bidrag till vissa andra internationella sammanslutningar med anknytning till Justitiedepartementets område betalas från anslaget.

Vidare betalas från anslaget kostnader som hänförs till internationellt straff- och civilrättsligt samarbete och som inte skall bäras av annan myndighet. Den ökande fria rörligheten och den snabba teknologiska utvecklingen ökar det internationella rättsliga samarbetet, såväl på det straffrättsliga som på det civilrättsliga området. Nya konventioner utarbetas och antalet internationella kontakter mellan staters rättsvärdande myndigheter blir fler.

Regeringens överväganden

Det låga utfallet på anslaget under 2000 har genererat ett anslagssparande som uppgår till närmare 46 % av anslaget. Mot bakgrund av detta föreslår regeringen att anslagsramen sänks med 1,5 miljoner kronor fr.o.m. 2002.

Regeringen föreslår att anslaget fastställs till 6 456 000 kronor 2002. Samma belopp beräknas för 2003 och 2004.

Tabell 4.46 Härledning av nivån 2002–2004

Tusental kronor

	2002	2003	2004
Anslagsnivå 2001	7 956	7 956	7 956
Förändring till följd av:			
Beslut	-1 500	-1 500	-1 500
Överföring andra anslag m.m.	-	-	-
Summa förändring	-1 500	-1 500	-1 500
Förslag/beräknat anslag	6 456	6 456	6 456

4:15 Bidrag till brottsförebyggande arbete

Tabell 4.47 Anslagsutvecklingen

Tusental kronor

År	Utfall		Anslags-sparande	
2000	Utfall	9 316		2 831
2001	Anslag	7 200	Utgifts-prognos	9 248
2002	Förslag	7 200		
2003	Beräknat	7 200		
2004	Beräknat	7 200		

Regeringen presenterade i juni 1996 ett nationellt brottsförebyggande program. Syftet med programmet är att förstärka och utveckla de brottsförebyggande insatserna i hela landet. För detta ändamål har tidigare anvisats 7,2 miljoner kronor under 1997, 22,2 miljoner kronor under 1998, 2,2 miljoner kronor under 1999, 1,6 miljoner kronor under 2000 och 7,2 miljoner för 2001.

Regeringens överväganden

Resultatbedömning

Med stöd av bl.a. de medel som avsatts för brottsförebyggande arbete har lokala brottsförebyggande råd eller motsvarande organisationer inrättats i två tredjedelar av landets kommuner. Brottsförebyggande rådet har under 2000 fortsatt arbetet med att aktivt verka för att lokalt förebyggande arbete organiseras och bedrivs på ett lämpligt sätt. Under 2000 har beslut fattats om utdelning av drygt 7,4 miljoner kronor i ekonomiskt stöd till lokalt brottsförebyggande arbete, varav 6,3 miljoner kronor utbetalats under år 2000. Totalt har 97 projekt erhållit ekonomiskt stöd. Utöver startbidrag prioriterades under året ansökningar som avsåg verksamheter inom skolans område (10 projekt), bostadsområden (10 projekt), kvinnofrid (10 projekt) och föräldrastöd (25 projekt). Brottsförebyggande rådet har särskilt prioriterat projekt som bedrivs i de utsatta områden som angetts i regeringens storstadspolitik (prop. 1997/1998). Under året har 2,1 miljoner kronor beviljats till projekt i storstadskommunerna. Den största delen har gått till kvinnofridsprojekt följt av föräldrastödsprojekt och projekt inom skolans område. Därutöver har medel beviljats till brottsförebyggande åtgärder i bostadsområden, startbidrag samt till Länsstyrelsen i Stockholm för utredningar/kartläggningar av ungdomsrån.

Ett särskilt prioriterat område vid myndigheten är också brottsförebyggande åtgärder i och i anslutning till skolan. Sedan hösten 1999 pågår bl.a. ett projekt som syftar till att framställa ett undervisningsmaterial för lärare, för att fråga om brott, trygghet, etik och moral samt de principer som det svenska rättssystemet bygger på, ska kunna integreras i undervisningen.

Brottsförebyggande rådet framhåller att det är positivt att många ansöker om ekonomiskt stöd för projekt. Det visar på ett stort engagemang. Samtidigt är det risk att många av de projekt som erhåller stöd blir alltför små för att kunna utvärderas och bidra till kunskapsuppbyggnad. Brottsförebyggande rådet har därför ändrat riktlinjerna som gäller för ansökningar om ekonomiskt stöd. Målsättningen är att medlen i betydligt högre utsträckning skall användas för att stödja projekt som kan bidra till kunskapsutveckling inom vissa prioriterade områden. I år prioriteras verksamheter inom skolans område,

bostadsområden, kvinnofrid, föräldrautbildning samt projekt för att förebygga upprepad utsatthet för brott. Kraven på utförlig dokumentation och återrapportering har förtydligats i Brottsförebyggande rådets riktlinjer för ansökningar om ekonomiskt stöd och i det kontrakt som upprättas mellan Brottsförebyggande rådet och sökanden efter det att medel har beviljats. En förändring är också att en del av medlen skall användas för att stimulera lokala aktörer att initiera konkreta projekt som uppfyller vissa specificerade kriterier i riktlinjerna vad gäller aktivitet, tillvägagångssätt, samarbete, egen dokumentation m.m. Dessa projekt skall följas upp och utvärderas av Brottsförebyggande rådet eller externa forskare. De tre kunskapsområden, som kommer att bli aktuella för denna typ av medel, är insatser för att förebygga upprepad utsatthet för brott, grannsamverkan och projekt inom skolor för att förebygga mobbning och ordningsstörning av annat slag. Även under innevarande år prioriteras stöd till brottförebyggande åtgärder i storstäder.

Under år 2000 prioriterades även ansökningar som avser kostnader för att starta lokala brottförebyggande råd eller motsvarande samsamarbetsorganisationer. Brottsförebyggande rådet beviljade startbidrag till 37 kommuner och regionalt stöd för att bygga upp lokala brottförebyggande råd i länet till fem regioner. Enligt Brottsförebyggande rådets bedömning är det viktigt att det ekonomiska stödet från nationell nivå kvarstår. Många av de lokala brottförebyggande råden har nyligen startat sin verksamhet och många andra har planer på att starta under den närmaste framtiden. Dessa samsamarbetsorganisationer behöver visst sådant stöd i uppbyggnadsskedet.

Flera metoder används i arbetet med att samla in och sprida kunskap om framgångsrika projekt, t.ex. Brottsförebyggande rådets kontaktdatabas,

idé- och tipsböcker, tidskriften Apropå m.m. Genom att delta i konferenser, seminarier och utbildningsdagar runt om i landet men också genom ekonomiska bidrag verkar Brottsförebyggande rådet för att behovet av kvalificerad utbildning skall tillgodoses.

Analys och slutsatser

Regeringen delar Brottsförebyggande rådets bedömning att det ekonomiska stödet till lokalt brottförebyggande arbete i högre utsträckning bör användas till projekt inom vissa teman, t.ex. föräldrautbildning och brottförebyggande arbete i skolor. Brottsförebyggande rådet har också höjt kraven när det gäller uppföljning och utvärdering av de verksamheter och projekt som beviljas medel. Regeringen stödjer den inriktningen eftersom det möjliggör jämförelser mellan olika sätt att arbeta. Regeringen ser också positivt på att del av det ekonomiska stödet används till att vetenskapligt följa upp och utvärdera projekt. Målet är att resurserna skall gå till projekt som erfarenhetsmässigt kan förväntas ha effekt på brottsligheten.

Anslag

Regeringen föreslår att anslaget fastställs till 7 200 000 kronor 2002. Samma belopp beräknas för 2003 och 2004.

Tabell 4.48 Härledning av nivån 2002–2004

<i>Tusental kronor</i>			
	2002	2003	2004
Anslagsnivå 2001	7 200	7 200	7 200
Förändring till följd av:			
Beslut	-	-	-
Överföring andra anslag m.m.	-	-	-
Summa förändring	-	-	-
Förslag/beräknat anslag	7 200	7 200	7 200

